

*Буюк адибларимиз
· Абдулхамид Чўлпон, Ғафур Ғулом
ва Мақсуд Шайхзоданинг
порлоқ хотирасига бағишланади.*

Academy of sciences of Uzbekistan
Institute of literature and language named after Alisher
Navoi

WILLIAM
SHAKESPEARE

Selected Works

In three volumes

Volume three

The Merchant of Venice

The Winter's tale

The history of Henry IV

Antony and Cleopatra

*Translated from the English
by Jamal Kamal,
national poet of Uzbekistan*

Tashkent
Publishing house "Fan"
Academy of sciences of Uzbekistan
2008

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти

1
*ВИЛЬЯМ
ШЕКСПИР*

Сайланма

Уч жилдлик

Учинчи жилд

Венеция савдогари
Қиш эртаги
Қирол Генрих IV
Антоний ва Клеопатра

*Инглиз тилидан Ўзбекистон халқ шоири
Жамол Камол таржимаси*

Тошкент
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
"Фан" нашриёти
2008

Ушбу таржималар Вильям Шекспир Кулшётининг профессор В.Ж.Крейг томонидан тайёрланиб, 1983 йилда чоп этилган Оксфорд университетини нашири асосида амалга оширилди (Shakespeare, Complete works, edited by W.J. Craig, Oxford University press, 1983)

Масъул муҳаррир:
Бахтиёр Назаров,
филология фанлари доктори, академик

Муҳаррир:
Жаббор Эшонкул

Нашрга тайёрловчи:
Нодир Рамазонов

Техник муҳаррир:
Мадина Абидова

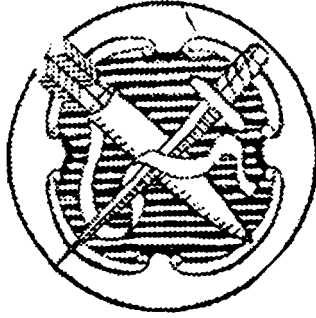
Саҳифаловчи:
Сирдарёхон Ўтанова

Вильям Шекспир "Сайланма"сининг учинчи жилдига буюк адибнинг етук асарларидан саналмиш "Венеция савдогари", "Қиш эртаги", "Қирол Генрих IV" драмалари ва машҳур "Антоний ва Клеопатра" фожиаси киритилди. Ушбу асарларни ўқир экансиз, қисмати илоҳийнинг қалтис ўйинлари, инсон ҳаётининг турфа манзаралари сизни ҳайратга солади. Севги, муҳаббат ҳам, мансаб, мартаба ҳам, бир сўз билан айтганда, бу дунёда умр деб аталувчи шу қисқа бир муддат одамзод учун ғоят машаққатли бир синов, нозик бир имтиҳон эканига яна бир карра ишонч ҳосил қиласиз.

ISBN 978-9943-09-441-3

© Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси,
«Фан» нашриёти,
Тошкент, 2008.

ВЕНЕЦИЯ САВДОГАРИ

Беш пардали драма

ИШТИРОК ЭТУВЧИЛАР:

Венеция дожи.

Марокаш шаҳзодаси,

Арагон шаҳзодаси – Порциянинг жазманлари.

Антонио - Венециялик савдогар.

Бассанио - унинг дўсти.

Саланио,

Саларино,

Грациано,

Салерио - Антонио ва Бассанионинг дўстлари.

Лоренцо - Жессиканинг ошиғи.

Шейлок - бадавлат яҳудий.

Тубал - унинг дўсти, яҳудий.

Ланчелот Гоббо - масхарабоз, Шейлокнинг хизматкори.

Кекса Гоббо - унинг отаси.

Леонардо - Бассанионинг хизматкори.

Бальтазар, Стефано - Порциянинг хизматкорлари.

Порция - бадавлат вориса қиз.

Нерисса - унинг жорияси.

Жессика - Шейлокнинг қизи.

Венеция сенаторлари, суд аъзолари, зиндончи, Порциянинг хизматкорлари ва бошқалар.

**Воқеа Венецияда ҳамда Порциянинг
Бельмонтдаги мулкида кечади.**

БИРИНЧИ ПАРДА

Биринчи сахна

Венеция. Кўча.

Антонио, Саларино ва Саланио киришади.

А н т о н и о

Билолмайман, кўнглим нечун гуссага тўлмиш,
Бу - бир жафо, кўраманки, овир сизга ҳам,
Руҳим қайдан бу балога мубтало бўлмиш,
Қайдан бу ғам, боиси не -
Қанийди билсам!

Шу белгисиз ҳасрат менга ёпишган асно
Ўз-ўзимни танийёлмай қоламан ҳатто.

С а л а р и н о

Сиз хаёлан чарх урасиз баҳри тўлқинда,
Сизнинг улуг, алл кемалар сузишар унда -
Денгизларнинг аъёнлари, боёнларидек,
Ё бўлмаса, ҳашаматли бир карвон мисол,
Майда-чуйда тужжорларга боқиб беписанд,
Улар учиб ўтишаркан гўёки шамол,
Бечоралар салом бериб, кутишар алик.

С а л а н и о

Ҳа, ишонинг, худди сиздек мен ҳам мабодо
Шундайин бир таваккалга қўл урсам агар,
Бутун зикрим, хаёлларим бўлур эди банд -
Денгиздаги ўша ёлғиз илинжим билан.
Шамол йўлин аниқлардим - ўт-ўлан сочиб,
Кўрфазларни ахтарардим мудом картадан.
Ва билингим, бирор белги, бирор аломат
Башартики, сўйлар бўлса хавфу хатардан,
Ҳасратларга чўмар эдим.

С а л а р и н о

Пуфлаб шўрвани,
Бир андиша талвасага соларди мени -
Оҳ, нималар қила олур денгизда бўрон...
Ё бўлмаса, қум соатни кўрганам замон
Саёзликлар, сув остида ётган харсанглар -
Бўлур эди кўз ўнгимда шундоқ намоён.
Ва тасаввур этар эдим: бечора кемам
Бир гўшада ўша очкўз қумларга чўкиб,
Ўз қабрини ўшган каби бошини эгиб -
Туришини! Ё черковнинг муқаддас, аъло
Тошларига боқолмасдим сира бепарво.
Уҳ, беомон қояларга ўхшайди улар.
Қарс! - урилса, ожиз кемам тутдай тўкилар.
Сочилади сувга қанча нозу неъматлар,
Тўлқинларга талаш бўлиб кетар ипаклар.
Мен шўрлик-чи? Бир нафасда гадо, мосуво!
Хўш, айтинг-чи, мен шуларни ўйламайманми?
Бир кори ҳол рўй бераркан, ҳасрат-аламга
Ботишимни ўйламаслик мумкинми асло?
Қўйинг-қўйинг, мен биламан: Антонио, сиз -
Денгиздаги молингизга ташвиш чекасиз.

А н т о н и о

Йўқ, ишонинг, тақдиримга айтаман шукур,
Бисотимда кемам битта эмас-ку ахир.
Ва уларнинг борар ери бир манзил эмас,
Давлатим ҳам шунинг билан ўлчанмайди, бас,
Фам чекмайман денгиздаги бисотим учун.

С а л а р и н о

Унда-чи, сиз бирор қизга ошиқсиз.

А н т о н и о

Бекор.

С а л а р и н о

Ошиқмассиз? Унда дейлик: дилгирсиз фақат,
Шу боисдан бирозгина хомушсиз, холос!
Қатъий туриб, хандон уриб: "Мана, мен хурсанд,
Фам бегона!" - демайсизми... Риёкор Янус!
Мен шаънингга оит ичаман, табиат деган
Кўп валати одамларни яратар экан:
Бировлар бор, худди сурнай тинглаган тўти,
Бўйнин чўзиб, қаҳ-қаҳ урар бўлар-бўлмасга.
Бошқалар бор, худди сирка ичгандек афти,
Тиш оқини кўрсатмайди, ҳаттоки Нестор:
"Бу валати гап", - деб, шунга қасам ичса ҳам.
Бассанио, Лоренцо ва Грациано киради.

С а л а р и н о

Ана Бассанио, нажиб қариндошингиз;
Ҳамроҳлари - Лоренцо ва Грациано.
Хайр! Сизни қолдирамиз яхши даврага.
Мен қолардим сизни пича кулдирмоқ учун,
Аммо янги мусоҳиблар сизга азизроқ.

А н т о н и о

Менинг учун ҳаммангиз ҳам бебаҳо, азиз,
Сезишимча, сизни тизгиз ишлар кутмоқда,
Баҳонада - хурсанд бўлиб, қочиб қоласиз.

С а л а р и н о

Салом сизга, афандилар.

Б а с с а н и о

Сеньорлар, айтинг ахир, қачон куламиз?
Қачон? Ажаб, одамови бўлиб қолдингиз!

С а л а р и н о

Бўш вақтингиз тайин этинг, биз ҳамиша шай.

Саларино ва Саланио кетишади.

Л о р е н ц о

(Бассаниога)

Ана, сенъор, учратдингиз Антониони,
Бас, сизларни қолдирамиз, лекин тушликка
Тайин этган жойимизни хотирда сақланг.

Б а с с а н и о

Хўп, хайр, борарман...

Г р а ц и а н о .

Сенъор Антонио, пича рангингиз ўчиқ;
Кўп куясиз дунё моли-сарвати учун.
Ким уларни ҳаддан ортиқ машаққат ила
Топар экан, маҳрум бўлар охир бир йўла.
О, қанчалар ўзгарибсиз! Маъюс, бенаво!

А н т о н и о

Мен дунёни чин кўраман, Грациано:
Дунё - саҳна, ҳар кимсанинг тегиш роли бор,
Аммо, ажаб қайғулидир менга теккан роль.

Г р а ц и а н о

Менга эса масхарабоз ролини беринг,
Кулгулардан юзларимда тошсин ажинлар.
Оҳлар чекиб, қалбим қақшаб юргандан кўра,
Мусалласнинг оташидан ёнсин жигарим.
Томирида иссиқ қони гупурган инсон
Ҳайкал қалби нечун қотиб турмоғи лозим?
Кўзни юммай, ухлайверсанг... Ёки бўлмасам,
Асаблардан сариқ дардга бўлсанг мубтало.
Бу қандай гап? Эшитсанг-чи, эй Антонио,
Мен севаман сени жондан, мени тинглагил.
Одамлар бор, бети ботқоқ бетидай заҳил,

Қимир этмай, киприк қоқмай туришар атай,
Жиддий, доно, деган Номни қозонмоқ учун.
Гўё дерки: "Авлиёман, каромат этсам,
Акилламай, жим туришсин қўтир итлар ҳам!"
О, азизим, Антонио, менга бу аён:
Оқил доно саналурлар ўшалар, чунки
Жим туришар, талқон солиб оғизларига.
Лекин сўзга лаб очишса, оқибат шуки,
Эл ичида кулгу бўлар, бўлар калака
"Эси паст!" деб... Хўш, майлига, бу ҳақда кейин,
Сен хомушлик хўраги-ла шундоқ бир шуҳрат
Овламагин, у - арзимас, аянч балиқча! -
Ҳой, Лоренцо, кетдик, ўтит-насиҳатимни
Овқатдан сўнг тутатаман. - Хайр, ҳозирча!

Л о р е н ц о

Тушликкача қолдирамиз сизларни танҳо,
Менинг шундоқ тилсиз, доно бўлишим тайин,
Чунки сайраб гал бермайди Грациано!

Г р а ц и а н о

Ҳа, мен билан бир-икки йил юрсанг ёнма-ён,
Овозинг ҳам унутасан бешак, бегумон.

А н т о н и о

Майли, унда сен учун ҳам сергап бўламан!

Г р а ц и а н о

Баракалла, жим туришлик ярашар фақат
Дудлаб пиширилган тилу бикр қизларга.
Грациано ва Лоренцо кетади.

А н т о н и о

Ажаб, айтган сўзларида бормикин маъно?

Б а с с а н и о

Грациано ҳуда-беҳуда гапларни узундан-узоқ вайсай-веради, бу борада унга Венецияда бас келадигани йўқ. Унинг мулоҳазалари икки гарам сомон орасидаги икки дона бугдойдек гап. Топаман, деб кун бўйи овора бўласиз, бир пайт кўрасизки, излашга ҳам арзимас экан.

А н т о н и о

Хўп, майлига. Қани айтинг - ким ўша санам,
Таъзимига талпинасиз, учмоқ бўласиз?
Кимдир ўша? Айтмоқликка ваъда бергансиз.

Б а с с а н и о

Антонио, маълумингиз, этганман расво -
Ишларимни ортиқ сарфу харажат билан.
Ҳашаматли ҳаёт тарзи — дарди бедаво,
Камтар молу маблағимга юк бўлиб тушган.
Нолимайман, киборликка айтиб алвидо,
Зангин туриш-турмушимни чеклайман қатъий,
Ёлғизгина бир ташвишим: йирик қарзлардан
Қандай қилиб обрў билан қутулсам экан?..
Антонио, мен ҳамиша қарздорман сиздан -
Маблағ учун, дўстлик учун. Ана шу дўстлик
Таянч бўлур, яна дадил айтишим мумкин.
Режам билан мўлжалимни, яъни, масалан,
Қандай қилиб, қарзларимдан халос бўлишим.

А н т о н и о

Олийжаноб Бассанио, айтингиз менга
Режа билан мўлжалингиз, улар мабодо
Ўзингиздек олийжаноб бўлсалар магар,
Ўзим, яна бор бойлигим сиз учун нисор,
Ишонингким, мен хизматга шайман доимо.

Б а с с а н и о

Талабалик йилларимда ёйдан ўқ узиб,
Йўқотсам гар, бошқасини ўша нишонга -
Отар эдим... Бирданига икки таваккал
Икки ўқни топишимга берарди имкон -
Кўп маҳаллар... Бугун яна ўрнак оламан
Ўша бебош болалиқдан, мўлжалим содда.
Сиздан роса қарздордирман... Неки бердингиз,
Бир бетийиқ бола каби сочдим-совурдим.
Аммоки, бир ўқ изидан иккинчи ўқни
Бўшатмоққа жазм айласам, ишонаманким,
Мўлжалини аниқ олиб, адашмай зарра,
Топар эдим иккисин ҳам аниқ бир йўла.
Ҳеч бўлмаса, тополмасам биринчисини,
Раҳмат айтиб, қайтарардим иккинчисини.

А н т о н и о

Меҳрим сари чекка-чекка йўл изламоққа
Ҳожат борми, ахир мени яхши биласиз.
Бунинг билан шак келтириб садоқатимга
Ранжитасиз, юрагимга озор берасиз.
Бундан кўра, хонавайрон этсангиз авло.
Сиз яхшиси, шартта айтинг: не қилмоқ жоиз!
Ва сизнингча, нималарга қодир камина -
Мен тайёрман ҳаммасига. Қани айтингиз!

Б а с с а н и о

Бадавлат бир вориса қиз яшар Бельмонтда,
Ой деса - ой, кун деса - кун, санобар санам,
Фазилатлар мужассами... Шаҳло кўзлари
Йўлламишди менга бир пайт пинҳоний салом.
Порциядир - унинг исми, кам эмас зарра
Ўша Брут рафиқаси, Катон қизидан.
Овозаси кетган роса... Турли эллардан
Еллар бошлаб келар унга ошифталарни.

Қуёш рангли кокиллари ёнар, ярақлар,
Худди ўша афсонавий олтин баррадек.
Бельмонт гўзал Колхидага ўшар бу замон,
Неча Язон ошиқади ўшанга томон.
О, азизим, Антонио, ўшалар билан
Дадил туриб, тортишмоққа бўлсайди имкон,
Кўнглим аниқ сезиб турар: аниқ, муқаррар
Мен ютардим, мен томонда бўларди зафар.

А н т о н и о

Сен биласан, бору йўғим бари - денгизда
Арзигулик на маблағ бор, на тузук мато.
Мана, аҳвол. Лекин, дўстим, боринг, аниқланг,
Қайдан, қанча ақча олиш мумкин гаровга?
Нуфузим не имкон берса Венецияда,
Ҳаммасини охиригача ишга солайлик.
Сизни гўзал Порцияга, ўша Бельмонтга
Жўнатмоқ-чун - пул дегани, қайда бўлмасин,
Гаровгами ё қарзгами, майли, олайлик.
Кетишади.

Иккинчи саҳна

Бельмонт. Порция уйидаги хона. Порция билан Нерисса
кирадилар.

П о р ц и я

Ростини айтсам, Нерисса, шу кичик жоним шу катта-
кон дунёдан толиқди.

Н е р и с с а

Азизим сеньора, ана шу бахтингиз қадар бадбахтли-
гингиз бўлганда ҳам, шубҳасиз, шундоқ бўлур эди. Ахир
овқатни ҳаддан зиёд кўп еган инсон худди очлиқдан қий-

налаётган кишидай азоб чекади. Демак, бахт - олтин ав-
сатда, яъни меъёрни билишда. Меъёрдан ошишлар соч-
ни оқартирганидек, меъёрни сақлаш умрни узайтиради.

П о р ц и я

Чиройли ўтитлар ва чиройли баён этилди.

Н е р и с с а

Уларга кўнгилдагидек амал этилса, янада гўзал бўлур
эди.

П о р ц и я

Агар амал қилишнинг ўзи нимага амал қилиш лозим-
лигини билишдек осон бўлганда, бутхона ибодатхонага,
қашшоқ кулбалар - шоҳона саройларга айланарди. Ўғи-
тига амал қилган мулла - яхши мулла. Йигирма кишига
юриш-туришни ўргатишим осон, аммо ўша йигирманинг
биттаси бўлиб, ўз айтганларимга амал қилишим мушкул.
Ақл қонга низом пеш қилади: лекин ёниқ табиат барча
совуқ қонун-қоидалардан сакраб ўтади. Ёшлик бамисо-
ли ҳовлиқма қуён, мажруҳ ақли расоликнинг қопқонла-
ридан ҳатлаб ўтаверади. Лекин бу мулоҳазалар ўзимга
эр танлашимга мадад берармикин? Шўрлик бошим! "Тан-
ламоқ!" Хоҳлаганимни танлашгайм, хоҳламаганимни рад
этишгайм ҳаддим йўқ: тирик қизнинг инон-ихтиёри мар-
ҳум отанинг иродаси билан занжирбанд этилган! На тан-
лай оламану на рад эта оламан, бу бағритошлик эмасми,
Нерисса?

Н е р и с с а

Отангиз олийжаноб киши эди. Пок юракли инсонлар
баъзан ўлим олди дақиқаларида хайрли кароматлар қилиш-
га қодир бўлишади. Бас, отангиз ана шу олтин, кумуш,
қўрғошин қутичалар жумбоғини ўйлаган ва кимда-ким бу
жумбоқни тўғри пайқаса, сизга мушарраф бўлишини айт-
ган экан, билингким, сизни чинакам севган кишигина бу

сир-асрорни топа олади. Хўш, айтинг-чи, келган шаҳзода куёвлардан бирортасига жиндак майлингиз борми?

П о р ц и я

Марҳамат қилиб, сен бирма-бир номларини айт. Мен уларни бирин-кетин сенга тасвирлаб берай. Ана шу сўзларимдан майл-иштиёқим бор-йўқлигини билиб оласан.

Н е р и с с а

Аввало, Неаполь шаҳзодаси.

П о р ц и я

О, у ҳақиқий тойчоқ: нуқул оти ҳақида гап сотади ва уни тақалай олишини ўзининг асл истеъдоди деб билади. Муҳтарама ойиси уни бирор чилангардан орттирган бўлмасайди, деган хавотирдаман.

Н е р и с с а

Кейин пфальцграф.

П о р ц и я

У ёлғиз қош чимиришни билади, бу билан гўё "истама-сангиз - ихтиёрингиз" демоқчи бўлади. Энг қувноқ лати-фаларни ҳам жилмаймасдан тинглай олади. Ёшлиқда-ку - шу қадар хуфтон, қариганда - йиғлоқи файласуфга айланиши турган гап. Ҳе, улардан кўра суяк важиган мурдага текканим аъло. Тангрим уларга рўпара қилмасин!

Н е р и с с а

Хўш, француз амалдори, мосье Ле-Бонегга нима дейсиз?

П о р ц и я

Парвардигор яратибдими, эркаклар қаторида юраверсин. Биламан, бировнинг устидан кулиш гуноҳ. Бироқ у.... Ҳа, унинг оти неаполликнинг қирчанғисидан дурустроқ: у қошини пфальцграфдан кўра хунуқроқ чимира олади: у

- ҳамма ва ҳеч ким. Зағча сайраса ҳам диконглашга тай-ёр... У ўз сояси билан қиличбозлик қилишни яхши кўради. Унга турмушга чиқсам, бир варакай йигирмата эр-какка турмушга чиққан бўламан. Мендан нафратланса офринмасдим, негаки, мени ақлдан озиш даражасида севганда ҳам парвойимга келмасди.

Н е р и с с а

Хўш, англиз барони - ёш Фоконбриж хусусида не дейсиз?

П о р ц и я

Биласанми, унинг ҳақида ҳам, унинг ўзига ҳам айтадиган гашим йўқ, негаки, на у мени тушунади-ю, на мен уни. У лотинчаям, французчаям, итальянчаям билмайди, мен эсам, қози олдида қасам ичиб айтишим мумкинки, инглизчани тариқчаям тушунмайман. У - одобли кишининг тимсоли мужассама: аммо соқов ҳайкал билан ким гапириша олади? Тагин унинг кийиниши-чи! Ўйлашимча, камзулини - Италиядан, кенг, шалвираган шалворини - Франциядан, шляпасини - Германиядан, юриш-туришини эса, дунёнинг бор мамлакатларидан сотиб олган кўринади.

Н е р и с с а

Унинг қўшниси, шотландиялик лорд хусусида-чи?

П о р ц и я

Ўйлайманки, унда яхши қўшничилик муруввати бор: инглиздан қарзга шапалоқ егану имкон бўлди дегунча, ана шу қарзни қайтаришга қасам ичган. Кейин француз имзо чекиб, уни паноҳига олган шекилли.

Н е р и с с а

Саксония герцогининг жияни, ёш немис қалай, ёқмай-дими сизга?

П о р ц и я

У эргалаб ҳушёр юрган кезлари кўнгилни айнитади, аммо тушлиқдан сўнг маст қиёфасида тағин ҳам бадҳазм. Энг яхши ҳолатида - унча-мунча инсондан пасту ёмон ҳолатида - унча-мунча ҳайвондан балаңд. Гапнинг хулласи, мен ундан халос бўлсам, дейман.

Н е р и с с а

Лекин у синовда қатнашиб, қутича жумборини тўғри ечса, никоҳга рози бўласиз ёки ота иродасини бузишингизга тўғри келади.

П о р ц и я

Шундоқ бўлмасин учун, марҳамат қилиб, ютуқ чиқмайдиган қутича устига бир стакан рейн шаробидан қўйиб қўясан. Ичида шайтон яширинган бўлсаям, немис ўша қутичани танлашига аминман. Ўша латгага тегмаслик учун, Нерисса, бор чорани кўраман.

Н е р и с с а

Қўрқманг, сенъора: у жанобларнинг бирортаси ҳам сизга насиб бўлмайди. Улар ўз қарорларини менга билдиришди: отангиз танлаган қутичалардан бўлак йўл билан сизга ноил бўлиш имконсиз экан, уй-уйларига жўнаб кетишларини, сизни бошқа безовта қилмасликларини маълум этишди.

П о р ц и я

Бирор киши мени отам буюрган йўл билан ололмас экан, Сивилла ёшига етсам етаманки, аммо эрга чиқмайман. Дунёдан Дианадек ҳур ўтаман. Лекин бу жазманлар гуруҳининг шундай оқилона йўл тутганига хурсандман, ахир улар орасида битта ҳам юракни "жиз" эткизадигани йўқ-да. Тангри таоло уларга оқ йўл берсин, деб дуо қиламан.

Н е р и с с а

Сеньора, раҳматли отангиз тириклигида маркиз Монферратта ҳамроҳ бўлиб келган венециялик ёдингиздами? Олим ва жангчи у.

П о р ц и я

О, у Бассанио эди, уни шундай деб аташарди чамамда?

Н е р и с с а

Шундоқ, сеньора. Менинг нодон кўзларимга чалинган йигитлар орасида гўзал сеньорага энг муносиби ўша эди.

П о р ц и я

Хотиримда бор. Ва эслайманки, у сенинг мақтовларингга лойиқ эди.

Хизматкор киради.

Нима гап? Қандай хабарлар?

Х и з м а т к о р

Тўрт ажнабий хайрлашмоқ ниятида сизни сўроқлайди. Бундан ташқари, бешинчиси - Марокаш шаҳзодасидан чопар келди, у хўжайиним бугун кечқурун шу ерда ҳозир бўлади, деб хабар қилди.

П о р ц и я

Ана шу бешинчисига ҳам, ҳалиги тўртгаласига "хайр-хўш" дегандек, "салом" деёлсам эди, ташрифига нақадар қувонган бўлардим. Сийрати - авлиё, суврати шайтон бўлсаям, мени хотинликка эмас, асранди қиз қилиб олса, йўқ демасдим.

Юр, Нерисса, туша қолгин олдимга энди, Бировига "хайр" дедик, бошқаси келди.

Кетадилар.

Учинчи саҳна

Венеция. Майдон.

Бассанио ва Шейлок киради.

Шейлок

Уч минг дукатми? Яхши.

Бассанио

Ҳа, сенъор, уч ойга.

Шейлок

Уч ойга дейсизми? Яхши.

Бассанио

Менга, ҳали айтганимдек, Антонио кафиликка ўтади.

Шейлок

Антонио вексель билан кафиликка ўтадимми? Яхши.

Бассанио

Менга кўмаклашасизми? Қарз берасизми? Жавобин-
гизни билсам бўладими?

Шейлок

Антонионинг кафилиги билан уч ойга уч минг чер-
вон-а?

Бассанио

Хўш, нима дейсиз?

Шейлок

Антонио - яхши одам.

Бассанио

Унинг хусусида бошқачароқ сўз ҳам эшитганмисиз?

Ш е й л о к

Йўқ, йўқ, мутлақо! "Яхши одам" дейишим билан, биласизми, у "бадавлат одам" демоқчиман, холос. Аммо унинг бойлиги - насия. Бир кемаси Триполига, иккинчиси Ҳиндистонга томон сузади, бундан ташқари, мен Риальтода эшитишимга қараганда, учинчиси ҳозир Мексикада, тўртинчиси Англияда, бошқа кемалари ҳам шу сингари бутун дунё бўйлаб тарқалиб кетишган. Аммо, кема дегани бу - тахта, денгизчи дегани - одам; кейин ер каламушлари, сув каламушлари, ерда юрадиган, сувда сузатиган ўғриллар, яъни қароқчилар ҳам бор. Бунинг устига - сувдан, шамолдан, қоялардан туғилатиган хавф-хатарларчи?.. Лекин, шунга қарамай, у бадавлат одам... Уч минг червон... Хўш, майли, унинг векселини қабул қилиш мумкин.

Б а с с а н и о

Ҳа, хотирингиз жам бўлсин.

Ш е й л о к

Мен бунга ишонч ҳосил қилишим керак. Ишонч ҳосил қилишим учун эса, ўйлашим керак. Антонионинг ўзи билан гапиришсам бўладими?

Б а с с а н и о

Марҳамат қилиб, биз билан овқатланмайсизми?

Ш е й л о к

Лаббай? Энда чўчқа гўштини ҳидлашим бормиди? Сизнинг назаретлик пайғамбарингиз афсун билан иблисни қамаган идишда таом тановул этсам-а? Мен сиз билан олди-сотди қилишим, сиз билан юришим, сўзлашишим ва ҳоказо-ҳоказолар қилишим мумкин, аммо, сиз билан еб-ичишим, сиз билан ибодат қилишим - қатагон. Риальтода не янгиликлар? Келаётган ким?

Антонио киради.

Б а с с а н и о

Мана, сеньор Антонио ҳузурингизда.

Ш е й л о к

(Четта)

Сувратда ҳам чучмалгина золимнинг ўзи!
У жирканчдир христиан бўлиши билан,
Ҳаммадан ҳам аянчли бир соддалик ила
Фойда олмай, қарз бериши нафратта лойиқ.
Пул қадрини пасайтирар Венецияда.
Тишларимни биқинига ботирсайдим, оҳ!
Эски дардим топар эди бир оз тасалли.
Бизнинг қутлуғ халқимизни хуш кўрмайди у,
Савдогарлар йиғинида менинг шаънимга,
Ишим, суди савдойимга шиваб тош отар,
Ҳақоратлар этар. Лаънат бўлсин наслимга,
Гар кечирсам уни!

Б а с с а н и о

Қани, гапиринг, Шейлок...

Ш е й л о к

Ўз-ўзимча нақдинамни чамалаяпман,
Лекин бундоқ ҳисоб-китоб қилиб қарасам,
Бирданига шунча пулни йиғишим қийин.
Ҳазил гапми, уч минг дукат. Хўш, нима қилдик?
Ҳа, бадавлат қариңдошим, яҳудий Тубал
Мадад қўлин чўзар... Тўхтанг, ҳалиги маблағ
Қачон зарур сизга?

(Антониога)

Салом, муҳтарам сеньор,
Ҳозиргина сўз юритдик сиз тўғрингизда.

А н т о н и о

Шейлок, мен қарз олиб ёки қарз берганимда
Фойда олсам ёхуд фойда берсам, демайман.
Лекин дўстнинг ҳожатини чиқазмоқ учун
Бутун ушбу қоидани бузмоқ бўламан.

(Бассаниога)

Миқдорини айтдингизми?

Ш е й л о к

Ҳа, уч минг червон.

А н т о н и о

Нақ уч ойга.

Ш е й л о к

Унутибман! Уч ойга, денг... яъни, масалан
Сизнинг вексель билан. Буни ўйлаб кўрамиз...
Аммо, тўхтанг: ҳозиргина айтганингиздай,
Қарз берганда фойда демай, қарз олганда-чи -
Фойдасини қўшмайсиз ҳам... Шундоқми?

А н т о н и о

Шундоқ.

Ш е й л о к

Ҳали Лаван қўйларини боққанда Яъқуб
(У ҳазрати Иброҳимга учинчи ворис,
Ҳа, учинчи ворис эди, онаси боис...)

А н т о н и о

Бу не даркор? Магар у ҳам фойда олганми?

Ш е й л о к

Йўқ, фойда-ку олмаган у... сал бошқачароқ,
Сўзнинг асл маъносида фойда олмаган.

Лаван билан аммо шуңдоқ келишиб олган -
Туғилган ҳар ола қўзи менга тегиш деб.
Куз бошланиб, ҳароратга тўлган қўчқорлар
Кўкрак кериб, совлиқларга ёндашган маҳал
Олабайдоқ мато билан ҳалиги айёр
Барг сидириб, жониворлар олдига тўккан.
Ўша йили юк кўтарган қўйларнинг бари
Ола-була қўзи туққан... Яъқубга тегиш!
Мана сизга бойимоқнинг йўли - бемисол,
Ўғриликсиз, чин фойда бу, луқмаи ҳалол!

А н т о н и о

Ҳа, Яъқубга қўл келишти қулай тасодиф,
Зотан, унга натижаси боғлиқ эмасди.
Буюрган ҳам, бажарган ҳам, менимча, фалак,
Сиз нақддан судхўрликка излайсиз фатво,
Пулларингиз - қўйлармикин, қўчқорларми ё?

Ш е й л о к

Билолмайман. Аммо, тез-тез қарзга бераман.
Эшитинг-а, сеньор...

А н т о н и о

Эшит, эй Бассанио:
Ҳатто иблис суянади муқаддас сўзга,
Биласанми, ўша қутлуғ муқаддасотта
Суянгувчи бузуқи қалб монаддир кимга?
У лаблари кулиб турган золимга ўхшар.
Ичи чирик, сирти қирмиз меванинг ўзи.
О, нақадар зебо бўлур ёлғоннинг юзи!

Ш е й л о к

Уч минг червон! Ҳазилакам пул эмас, ахир...
Нақ уч ойга... Қанча бўлар йиллик фойдаси!

А н т о н и о

Демакки, қарз бермоқчисиз, шундайми, Шейлок?

Ш е й л о к

Сеньор Антонио, айтай, неча дафъа сиз
Риальгода мени сўкиб, таҳқир этдингиз,
Ерга уриб пулларимни, фойдаларимни.
Ҳаммасига елка қисдим, бардош айладим.
Сабру чидам - қавмимизга азалий одат.
Мени кофир, ҳатто ит, деб, жамоат ичра
Атадингиз, туपुरдингиз жуҳуд тўнимга.
Сабабки: у меникидир, менинг чопоним.
Хўш, энди-чи, энди керак бўлиб қолдимми?
Афсус, аттанг! Ҳузуримга бугун келиб сиз:
"Шейлок, менга қарз беринг" деб жавоб кутасиз.
Сиз - таҳқирлиб юзларимга туपुरган жаноб,
Сиз - эшикдан мени итдай ҳайдаб солган зот,
Бугун меңдан қарз сўрайсиз? Сизга пул керак!
Нима дейман? Қандай жавоб айтайин, ҳайҳот.
Ё айтсамми: "Пул не қилсин қопағон итда?
Қандай қилиб уч минг дукат қарз берар кўшпак?"
Ё бўлмаса, таъзим айлаб қулингиз монанд,
Титраб-қақшаб айтсаммикин ювошлик билан:
"Чоршанба кун туपुरдингиз юзимга, балли,
Пайшанба кун тепгандингиз кетимга, майли.
Ит, дердингиз, эркалашлар ҳаққига энди
Қарз берайин, қабул этинг, сеньор афанди".

А н т о н и о

Яна шундай атамоққа ҳозирман бу дам,
Туपुरмоққа ва кетингга тепмоқликка ҳам.
Қарз бермоқчи эсанг, қани берақол тезроқ -
Дўст тарзида эмас. Дўстлик излармикан, бас,
Бирор баҳра шарофатсиз, совуқ металлдан?
Берар бўлсанг, душманингга берган каби бер,

Синса, яъни таназзулга учраса ўша
Роҳат қилиб ундирасан!

Ш е й л о к

Уҳ, тутақдингиз!
Мен дўст бўлиб, кўнглингизни олмоқ истайман,
Унутаман дашномлару ҳақоратларни.
Сизга ёрдам қўлин чўзиб, тийин олмайман -
Фойдасига. Сиз бўлсангиз қулоқ солмайсиз,
Мен сўзлайман сидқидилдан, яъни, юракдан.

Б а с с а н и о

Сидқидилдан?

Ш е й л о к

Ҳа, мен буни исбот этаман:
Ҳозир бирга йўл оламиз нотариусга.
Сиз у ерда вексель ёзиб, ҳазил тариқа,
Қайд этасиз: фалон муддат, фалон дақиқа
Гар қарзимни узолмасам - тўлай жарима.
Жаримаки, энг аломат гўштингиздан мен
Сайлаб-сайлаб, нақ бир қадоқ кесиб олгайман.
Танингизнинг қай қисмини сайлаш - хоҳишим,
Яна қадоқ кесиб олиш - бу менинг ишим.

А н т о н и о

Бўпти, ўша векселга мен имзо чекаман,
Яна, жуҳуд - роят соҳиб саховат, дейман.

Б а с с а н и о

Йўн, мени деб бундоқ вексель бериш номаъкул,
Яхшиси, мен қашшоқликда қолай бир умр.

А н т о н и о

Қўрқма, дўстим, муддатидан кечиктирмайман,
Шу икки ой орасида, бир ойча олдин -

Анов шартнинг муддатидан, тушар қўлимга
Қарзимиздан ўн барабар зиёда олтин.

Ш е й л о к

О, Иброҳим ҳазрат! Ана, христианлар.
Ўзлари-ку бир тошбағир... Бошқаларда ҳам
Кўрмоқчилар йўқ ердаги бағритошликни.
Хўш, ўзингиз ўйлаб кўринг, тўлов кечикса,
Ва битимга биноан мен олсам жарима,
Нақ бир қадоқ одам гўшти - кимга ҳам даркор,
Нархи қанча, ундан менга нечук фойда бор!
Буқа гўшти, эчки гўшти бўлса, бошқа гап,
Мен яхшилик қилмоқчиман дўстликка атаб...
Хўп, десангиз, хўп, бўлмаса, тинч қўйинг мени,
Яхшиликка ёмонлик, деб аташар буни.

А н т о н и о

Шейлок, шундай векселга мен имзо чекаман.

Ш е й л о к

Нотариусда учрашамиз. Хайр, борай мен.
Ҳазиломуз векселингиз шай турсин қўлда.
Мен борай-да, йигиб келай сўлкавойларни,
Бепарво бир хизматкорнинг измида уйим,
Хабар олай, ўша бевурд нималар қилди?
Тез қайтаман.

А н т о н и о

Бора қол, эй ҳимматли жухуд.

Шейлок кетади.

Ажаб дунё! Жухуд борар Исо йўлидан.

Б а с с а н и о

Мен қўрқаман ёвузларнинг ширин тилидан.

А н т о н и о

Кетдик, дўстим. Хавфу хатар йироқ, кемалар -
Қайтиб келар у муддатдан ўтгиз кун аввал.

Кетишади.

ИККИНЧИ ПАРДА

Биринчи сахна

Бельмонт. Порция уйдаги хона. Марокаш шаҳзодаси ўзининг хос маҳрамлири билан, Порция эса Нерисса ва бошқа жориялари билан киришади.

Бурғу садоси.

М а р о к а ш ш а ҳ з о д а с и

Қоп-қора, деб таҳқир ила боқмагил зинҳор,
Қоратўри ёпинчиққа қуёш сабабкор.
У - қўшнимдир, сингиб кетмиш жисму жонимга,
Ўша, ҳатто, ёзда музлар эримай турган
Ўлкалардан чорла оппоқ шимол ўғлонин.
Биз тиг санчиб, севгинг ҳақи, синаб кўрамиз,
Қани, кимнинг қони қайноқ, қизғишроқ экан.
Келбатимни кўриб қочмиш не-не ботирлар,
Лекин сенга севгим учун қасам ичаман,
Шу қўрқинчли башарани севмиш юракдан
Ватанимнинг не-не танноз паривашлари.
Мен қоп-қора шу тусимни ўзгартирмоққа
Фақат сенинг майлинг учун бўлардим рози.
Фақат сенинг севгинг учун, гулим, маликам!

П о р ц и я

Мен танлашда қиз кўзининг нозик, синчков
Изми билан йўл тутишга қодир эмасман.

Лотерея ўйинига ўхшаш қисматим
Менга хушлаб, танламоқни тақиқ айлаган.
Марҳум отам ихтиёрим чекламасайди, -
Ким қутича сирин топса, ана ўшанга
Тегасан, деб этмасайди менга васият,
О, шаҳзода, сизни чиндан севардим, илло,
Шу чоққача учратганим йигитлар аро
Қора дея санамасдим.

М а р о к а ш ш а ҳ з о д а с и

Раҳмат шунгаям!
Қани бошланг мени сирли қутичаларга.
Бошланг, токи мен бахтимни синаб кўрайин.
Сафавийни бир зарб ила юз тубан йиққан,
Сулаймонни жангда уч бор мағлуб айлаган
Ўша эрон шаҳзодасин қабрга тикқан -
Шу шавкатли шамширимга ичаман қасам,
Мен кўзларни кўр қилардим бир қараш билан,
Олишардим, кимки бўлса жаҳон паҳлавон.
Онасини эмаётган айиқчаларни
Тап тортмасдан шартта юлиб, улоқтирардим,
Хўрлаб, мазах этар эдим оч арслонни -
Фақат сенинг васлинг учун! Лекин, во дариг,
Қудрати зўр эрлар кимдир, билайлик, дея
Ошиқ ташлашаркан Лихас, Ҳеркулес, бехос
Ўша ёш маҳрамининг нимжон, қалтироқ қўли
Ҳеч гап эмас, ошиғини олчи айласа.
Сўқир қисмат шафқат-карам кўрсатмай зарра,
Мен билан ҳам шуңдоқ ўйин ўйнаши мумкин.
Мен қолсаму нолойиқлар совринни олса,
Ўлар эдим надоматдан.

П о р ц и я

Шаҳзода, танланг,
Ё синовда қатнашмайсиз мутлақо, ёки -
Қатнашасиз, аммо-лекин этсангиз хато,

Бу дунёда минбаъд бирор аёл зотига
Оғиз жуфтлаб, сўз очмайсиз никоҳ ҳақида.
Ўйлаб кўринг.

М а р о к а ш ш а ҳ з о д а с и

Ҳаммасига розиман, рози.
Қани бошланг мени бахтим-иқболим сари.

П о р ц и я

Аввалбоши бориб, тоат-ибодат қилинг,
Кейин таом... Сўнг синайсиз иқболингизни.

М а р о к а ш ш а ҳ з о д а с и

Тақдир, менга марҳаматинг баланд тут, баланд,
Ё бахтиёр, ё бир умр бадбахт бўламан!

Бурғу садоси.

Кетишади.

Иккинчи саҳна

Венеция. Кўча.

Ланчелот киради.

Л а н ч е л о т

Албатта виждон ана шу хўжайин бўлмиш жуҳуддан қочиб қолишимга йўл қўяди. Аммо шайтон шундай аврайдди, шундай васваса қиладики, асти қўяверасиз. "Гоббо, Ланчелот Гоббо, марҳаматли Ланчелот" ёким: "Марҳаматли Гоббо", ё бўлмасам: "Марҳаматли Ланчелот Гоббо, - дейди у, - оёғингни қўлингга олиб, бу ердан қочиб қол, жуфтлагни ростлаб, қорангни ўчир бу ердан". Виждон нима дейди денг: "Йўқ, тўхта, виждонли Ланчелот. Тўхта, номусли Гоббо", ёхуд юқорида айтганимдек: "Са-

доқатли Ланчелот Гоббо, қочма, бундай хаёлларнинг бетига туপুর". Ҳа, майли дейман. Довжорак шайтон бўлсачи, шара-барангни йиғиштир, деб буюради. "Қани, йўлга туш! - дейди иблис, - йўлнинг танобини торг!" "Хўп, майли, дейман; виждон эса бўйнимга осилиб, юрагимга шивирлаб, шундай доно гаплар айтадики, қўяверасиз. "Номусли дўстим, Ланчелот, дейди у, сен номусли бир отанинг фарзандисан..." ёки аниқроғи, "номусли онанинг фарзандисан", нега десангиз, тўғриси, отам бир оз анақароқ... қандай тушунтирсам экан, бир оз кўргулиги... бор... Хўп, майли: Виждон дейди: "Ланчелот, қимирлама!" "Қани, қимирла!" - дейди шайтон. "Жойингдан жилма!" - дейди виждон. "Виждон, - дейман, - маслаҳатинг маъқул!" Виждоннинг сўзига кирсам, хўжайиним жуҳуднинг хизматида қолишим керак: у бўлса - Тангрим, ўзинг кечиргину! - шайтоннинг худди ўзи: жуҳуддан қочиб қолай десам яна шайтоннинг йўлига киришим керак. Бу ёқда эса, жуҳуд қуйиб қўйган шайтоннинг ўзи. Бас, жуҳуд хизматида қолишимни буюрдими, виждоним - тошбағир. Шайтоннинг маслаҳати дуруст. Қочаман. Шайтон, оёқларим хизматингга мунгазир. Қочаман, дедимми, қочаман.

Кекса Гоббо сават кўтариб киради.

Ёш сенъор, таҳаммул қилиб, айтинг-чи, сенъор жуҳудга қандоқ борсам бўлади?

Л а н ч е л о т

Ё фалак! Бу менинг ўз отам-ку. Шу қадар кўздан қоптики, гўё дийдасига қум эмас, шағал тиқилганга ўхшайди. Мени танимаяпти; бир ҳазиллашиб кўраман.

Г о б б о

Муҳтарам ёш сенъор, мурувват қилинг: сенъор жуҳудникига қандай борсам экан?

Л а н ч е л о т

Биринчи муюлишда - ўнгга буриласиз, аммо худди шу муюлишнинг ўзида - чапга қайриласиз; эҳтиёт бўлинг, ҳалиги муюлишда ўнгга ҳам, чапга ҳам бурирмай, тўппа-тўғри жухуднинг уйига қайрилиб қўя қоласиз.

Г о б б о

Ё азиз авлиёлар! Тўғри йўлга тушиб олиш мушкул бўларкан. Сиз мабодо айтолмайсизми: унинг Ланчелот деган хизматкори бўларди, ҳали ҳам ўша ердамикин?

Л а н ч е л о т

Сиз ёш сеньор Ланчелотни айтаяпсизми? (Четта) Шошмай тулинг, сизга шундоқ ҳангома кўрсатайки... (Чолга) Сиз ёш сеньор Ланчелотни айтаяпсизми?

Г о б б о

Қандай қилиб, у сеньор бўлсин, бегим? Бир камбағалнинг ўғли! Отаси - ўзи айтяпти демангу - номусли, аммо, бечора, қашшоқ бир одам, - лекин Худога шукурки, соппа-соғлом.

Л а н ч е л о т

Отаси ким бўлмасин, бари бир биз ёш сеньор Ланчелот ҳақида гаплашяпмиз.

Г о б б о

Жанобларига таниш - фақир Ланчелот ҳақида, бегим.

Л а н ч е л о т

Мен сиздан сўрайман, балки, ёлвораман, қария: хулласки, сиз ёш сеньор Ланчелот ҳақида гапираяпсиз, шундоқми?

Г о б б о

Ланчелот ҳақида, марҳаматингиз билан, бегим.

Л а н ч е л о т

Хулмаски, сеньор Ланчелот ҳақида. Отахоним, шу сеньор Ланчелот ҳақида сўрамасангиз бўларди, негаким ёш сеньор (аввало қазо ва қадар, сўнгра уч опа-сингил Паркларга ўхшаш олимона кимсалар ҳамда ўзга илм тармоқлари тақозосига кўра) чиндан ҳам вафот этди, ёхуд агарда оддийроқ қилиб айтиш жоиз бўлса, нариги дунёга равона бўлди.

Г о б б о

Худоё, ўзинг мадад бер! Ахир болакай қариган чочимда асо, суйнчиқ эди менга.

Л а н ч е л о т

Наҳотки, мен таёқ ёки тиргович, ҳасса ёки тўсинга ўхшасам? Сиз мени танимаяпсизми, отажон?

Г о б б о

О, йўқ! Мен сизни танимаيمان, ёш сеньор. Лекин тўғрисиани айтишингизни ўтинаман: менинг болам - Худо унга раҳматини раво қилсин - тирикми ё ўликми?

Л а н ч е л о т

Наҳот, мени танимаяпсиз, отажон?

Г о б б о

Вой Худойим-ей мен сал кам кўрман, Танилмай турибман сизни.

Л а н ч е л о т

Дарвоқе: кўзингиз тузук бўлганда ҳам мени танишингиз даргумон эди: ўз боласини таний олган оталарга балли. Хўп, майли қария, мен сизга ўғлингиз ҳақида бор гапни айтай. (Тиз чўқади.) Мени дуо қил. Ҳақиқат рўёбга чиқиши лозим: қотилликни узоқ яшириб бўлмайди! Ким кимнинг ўғли эканини бекитиш мумкин, аммо у барибир бир кун очилади.

Г о б б о

Туринг, сеньор, марҳамат қилиб, тура қолинг: сизнинг Ланчелот, яъни менинг ўғлим эканингизга ишонгим келмаяпти.

Л а н ч е л о т

Майнавозчиликни бас қилайлик: мени дуо қил. Мен, Ланчелот, сенинг болакайинг эдим, сенинг ўғлингман, сенинг фарзандинг бўлиб қоламан.

Г о б б о

Ўғлим эканингизга ишнолмай турибман.

Л а н ч е л о т

Энди нима дейишимни ҳам билолмай қолдим: бироқ Ланчелотман, жуҳуднинг хизматкори ва ишончим комилки, хотининг Маржени - онам бўлади.

Г о б б о

Ҳа, уни Маржени дейишади, тўғри... Ва қасам ичиб айтишим мумкинки, агар сен Ланчелот бўлсанг, менинг пушти камаримдансан. Ё Парвардигор! Етказганингга шукур! Қанақа соқол ўстирдинг! Иягингдаги туклар байталиб Доббининг думидан ҳам баттар чаплашиб кетибди-ку.

Л а н ч е л о т

Демак, Доббининг думи тўкилибди-да: сўнгги бор кўрганимда думи соқолимдан куюқроқ эди.

Г о б б о

Ё Танграм, ўзгариб кетганингни қара! Хўжайининг билан муросанг нечук? Мен унга совға-салом келтирувдим. Қалай, у билан қалинмисизлар?

Л а н ч е л о т

Ҳар қалай, ёмонмас. Аммо, ўзимга қолса, ундан қочишга қарор қилдим; ва бирор олисроқ манзилга етмагунимча, тўхтамоқчимасман. Хўжайинимга келсак - у чинакам

жуҳуднинг ўзи. Унга совға-салом?! Арқон ҳадя қилки, ўзини осиб ўлдирсин; унинг эшигида очликдан ўлар ҳолатга етдим. Мана, қовурғаларимни битта-битталаб санаса бўлади. Лекин, ота, келганинг яхши бўлди. Совға-саломни, яхшиси, сеньор Бассаниога топшира қол; одамлар овзида дув-дув гап: хизматкорларига шунақанги кийимлар тиктирганмиш, эшитиб қойил қоласан киши! Агар унинг хизматига ўтолсам, қочаман, дунёнинг нарига бурчига бўлсаям, қочаман. Ана, омад! Унинг ўзи бу ёққа келяпти. Ота, югур, пешвоз чиқ! Жуҳуднинг хизматида қолсам, жуҳуд бўлай энди.

Бассанио Леонардо ва бошқа хизматкорлари билан киради.

Б а с с а н и о

Бу ишни дўндирасиз: аммо шошилинг: кечки овқат соат бешдан кечикмасин. Ушбу мактубларни жўнатворинг, кийимларни хизматкорларга тарқатинг, Грацианони менинг уйимга кириб ўтишини илтимос қилинг.

Хизматкорларидан бири жўнайди.

Л а н ч е л о т

Ота, тўппа-тўғри олдига!

Г о б б о

Тангри ярлақасин сизни, бегим!

Б а с с а н и о

Беҳад миннатдўрман. Мендан не тилагинг бор?

Г о б б о

Мана, сеньор, менинг ўғлим, камбағал бир бола...

Л а н ч е л о т

Камбағал боламас, сеньор, бадавлат жуҳуднинг хизматкори, истардимки... бу ёғини отам тушунтиради.

Г о б б о

У, сеньор, ҳалигидай, уйқусидаям нуқул кўргани...

Л а н ч е л о т

Хуллас, озми-кўшми, ҳар қалай, жуҳуднинг хизматини қиялшман, аммо истардимки... бу ёғини отам тушунтиради...

Г о б б о

Ижозатингиз билан, бегим, у ўз хўжайини билан аҳил-тотув яшашти, деб бўлмайди.

Л а н ч е л о т

Қисқаси, бор гап шуки, жуҳуд мени жонимдан безор қилди, шу нарса мени мажбур этадики... бу ёғини отам қаршингизда турган қария, Тангри инояти билан тушунтириб беради...

Г о б б о

Манави ерда қаптар гўштидан пиширилган таом бор, шуни бегимга тортиқ этишга журъат этаман, ҳам кичик бир илтимос...

Л а н ч е л о т

Сўзни елга совурмаслик учун айта қолай: бу илтимос мени жудаям қизиқтиради... Буни афандимнинг ўзлари ана шу номусли қариядан билиб оладилар... Гарчаңд ўзим айтаялшману лекин ҳар қалай, чол бўлсаям, бечора, бари бир менинг отам.

Б а с с а н и о

Битгаларинг гапирсаларинг-чи. Нима истайсизлар ўзи?

Л а н ч е л о т

Сизга хизмат қилишни, сеньор.

Г о б б о

Илтимосимизнинг бор қусури ҳам мана шу!

Б а с с а н и о

Мен танийман сени, майли, тилагинг қабул.
Хўжайининг бутун менга мақтади роса,
Бой жуҳуднинг қўрғонини тарк этиб тамом,
Камбағалга хизмат бажо этмоқчи бўлсанг,
Ва сен учун бир поғона балад бўлса бу,
Ишонавер, кўтарилди тагин мартабанг.

Л а н ч е л о т

Қадимий ҳикмат сиз билан хўжайиним Шейлок ўрта-
сида чиройли бўлинибди, сеньор: сизда - Тангри неъма-
ти, унда эса - пул.

Б а с с а н и о

Яхши айтдинг. Энди рухсат иккингиизга ҳам.
Сен боргину хўжайининг билан хайрлаш.
Сўнг уйимга келавергин.

(Хизматкорларга)

Унга энг яхши
Кийимлардан беринг. Аниқ бажаринг амрим.

Л а н ч е л о т

Кетдик, ота! Мен ўзимга ўрин тополмас эканманми?
Нима, менда лаб-даҳан йўқми? Мана! (Кафтларига қарай-
ди.) Бутун Италияни ахтарса, бунақанги бахтиёр кафт-
лар топилармикин!.. Шуларни Инжилга қўйиб, онг ича-
манки, омадим бор. Мана, қаранг ундаги чизиқларга
қаранг: булар ҳаёт сўқмоқлари. Унда хотинларнинг кўпли-
гини айтмайсизми, хотинларнинг! Ўн беш хотин - бу ҳали
қолва. Бу ёқда яна ўн бир бева, тўққиз бокира қиз - бир
киши учун ёмон бойлик эмасдир-ов. Бундан ташқари, уч
марта чўкиб, ўлим чангалидан қутулиб қоларканман... Пар

тўшакка ётганимда даҳшатли хавф-хатарнинг шундоқ
ёнгинамда туриши-чи... Мана буни омад деса бўлади. Хўш,
борди-ю, қисмат хотин қавмидан бўлса, бундай ишларда
у шафқат-марҳаматини аямайди. Кетдик, ота. Мен жу-
ҳуд билан кўз очиб юмгунча хайрлашаману чиқаман.

Кетишади.

Б а с с а н и о

Леонардо, дўстим, ўзинг машғул бўл энди.
Харид қилиб, ҳамма ишни айла жо-бажо.
Тезроқ қайтгил: ахир, бугун меҳмон этаман
Энг қадрдон дўстларимни. Қани, қимирла!

Л е о н а р д о

Айтганингиз бажарилур, муҳайё бўлур.

Грациано киради.

Хўжайининг қани?

Л е о н а р д о

Ана, қаршингизда у.

(Кетади.)

Г р а ц и а н о

Сеньор Бассанио...

Б а с с а н и о

Салом, Грациано!

Г р а ц и а н о

Сиздан битта ўтинчим бор...

Б а с с а н и о

Олдиндан қабул.

Г р а ц и а н о

Сиз бу илтимосимни ерда қолдирманг, мен сиз билан
Бельмонтга жўнашим зарур.

Б а с с а н и о

Зарур? Бўпти, кетдик! Лекин Грациано,
Ҳаддан зиёд ўтсан, йўқдир сўзингда меъёр.
Булар бари қадрдон ва таниш даврада
Ярашади сенга, яъни нуқсон саналмас.
Аммо-лекин нотаниш бир даврада улар
Туюлади кўрслик ёки кўполлик бўлиб.
Шунинг учун ўша ёниқ табиатингга
Бир-иккита совуқ томчи томиз, йўқ эса,
Лой этасан мени ваҳший атворинг билан,
Поймол бўлур умидларим!

Г р а ц и а н о

О, Бассанио!
Айтганингиз бўлур, ўзни камтарин тутиб,
Ибо билан сўзламасам, сўкиниб гоҳ-гоҳ,
Қўлтигимга дуо китоб солиб юрмасам,
Тушлик пайти ибодатда шляпам билан
Кўзларимни бекитмасам, титроқ сас ила
"Омин!" дея оҳ чекмасам, бувисига нақ
Авлиёдек кўринмоқчи бўлган зот каби
Юриш-туриш низомига амал этмасам,
Ҳукм қилинг, майли, менга бошқа ишонманг.

Б а с с а н и о

Хўп, кўрамиз.

Г р а ц и а н о ,

Ҳисоб эмас, аммо бу кеча
Унга қараб ҳукм этманг.

Б а с с а н и о

Йўқ-йўқ, аксинча,
То тўйгунча бу кеч яйраб, маишат айла.
Мен ҳам дўстлар даврасида қувнамоқчиман.
Хўп, бора қол, ишларим кўп, хайр, ҳозирча.

Г р а ц и а н о

Мен учрайман Лоренцога, бошқаларга ҳам,
Зиёфатда бўлажакмиз сизда жамулжам.

Кетишади.

Учинчи саҳна

Аввалги жой. Шейлок уйидаги хона.

Жессика билан Ланчелот киради.

Ж е с с и к а

Бизниқидан кетаяпсан, менга хуш эмас,
Нега десанг, бу уй - дўзах, сен-чи - шўх шайтон,
Кулдирадинг, ёзар эдинг кўнглимни баъзан,
Хўш, омон бўл... Мана сенга совға - бир дукат.
Ҳа, Ланчелот, Бассанио уйида бутун
Лоренцога дуч келишинг, менингча, тайин.
Унга тутқиз шу мактубни, лекин, пинҳона,
Хайр энди, саломат бўл, борақол, яна
Иккимизни сўз устида отам кўрмасин.

Л а н ч е л о т

Саломат бўлгайсиз! Кўз ёшларим мени бўғиб қўйди.
Гўзал кофирам, мафтункор жуҳуд бекачим! Борди-ю,
бирор христиан сенга етишмоқ йўлида товламачиликка
юз бурмас экан, мен тамом аросатда қоламан. Аммо... са-
ломат бўлгайсиз! Бу аҳмоқона кўз ёшларим менинг мар-
дона руҳимни ғарқ этди. Саломат бўлгайсиз!

Кетади.

Ж е с с и к а

Хайр энди, саломат бўл, дўстим Ланчелот!
Ажаб, ҳайҳот! Мен отамга фарзандлигимни
Ўйлаб, бундоқ уялишим - нақадар гуноҳ!
Аммоки, мен бори-йўғи қондошман, холос.
Лекин, сира юракдошмас. Тингла, Лоренцо,
Энди айтган сўзингда тур, кураш сўнгида
Бўлажакман христиан ҳам сенга хотин.

(Кетади.)

Тўртинчи саҳна

Ўша жой. Кўча.

Грациано, Лоренцо, Саларино ва Саланио кирадилар.

Л о р е н ц о

Шундай қилиб, зиёфатдан қочиб қоламиз -
Сездирмасдан... Сўнгра менинг уйимга бориб,
Ниқобларни киямизу изга қайтамыз.
Бир соатда улгурамыз.

Г р а ц и а н о

Аммо ҳали керагича тайёр эмасмыз.

С а л а р и н о

Ҳатто, тайин этилмаган машғалбардорлар.

С а л а н и о

Бўладиган бўлса - тўкис, бежирим бўлсин,
Нари-бери бўлса, қўйинг, мутлоқ керакмас!

Л о р е н ц о

Ҳозир роса тўрт; яна икки соат бор,
Ўйлайманки, улгурамыз...

Ланчелот мактуб кўтариб киради.

Нима гап, ошна?

Л а н ч е л о т

Марҳамат қилиб, манавини очиб қарасангиз - нима гаплиги шундоқ кўринади-қўяди.

(Мактубни узатади.)

Л о р е н ц о

Ёзган қўлни танияпман... Назокатли қўл!
Ўзи ёзган шу сип-силлиқ қороздан ҳам оқ
Ва латифдир ўша қўлчалар!

Г р а ц и а н о

Ишқномами?

Л а н ч е л о т

Жўнамоққа рухсат этинг, сеньор

Л о р е н ц о

Ҳа, қаёққа?

Л а н ч е л о т

Сизга айтсам, сеньор, собиқ хўжайиним - жуҳудни янги хўжайиним - христианнинг уйига зиёфатга таклиф этгани боряпман.

Л о р е н ц о

Манавини олгин, гўзал Жессикага бер.
Ва оҳиста маълум қилким, бораман. Жўна.

Ланчелот кетади.

Л о р е н ц о

Қани энди маскарадга ҳозирланайлик,
Машғалбардор тайёр, уни ёлаб қўйганман.

С а л а р и н о

Ундоқ бўлса, мен жўнадим; мана, тайёрман.

С а л а н и о

Мен келаман.

Л о р е н ц о

Шундай қилиб, бир соатдан сўнг
Грациано уйига йиғилсин барча.

С а л а р и н о

Бўпти, борамиз.

Саларино ва Саланио кетишади.

Г р а ц и а н о

Ҳалиги хат кимдан, гўзал Жессикаданми?

Л о р е н ц о

Дўстим, сендан яширмайман... Жессика ёзмиш
Отасидан уни қандоқ олиб қочишим.

Ёзмиш яна, шайдир қанча олтин, жавоҳир,
Олифта бир йигитчанинг кийим-боши ҳам.

Ҳа, гар жухуд етолса кўк марҳаматига,
Етар балки шу гулчеҳра қизи туфайли.

Лекин ўша паривашнинг йўлини офат
Тўсар бўлса, эҳтимолки, бунга баҳона,

Бойс шуки, у - ярамас жухуднинг қизи.

Мен билан юр, мана мактуб, ўқи, азизим,

Машғалбардор бўлура менга санамнинг ўзи.

(Кетишади.)

Бешинчи саҳна

Ўша жой. Шейлокнинг уйи олдиди.

Шейлок билан Ланчелот киради.

Шейлок

Мана энди, ўзинг кўриб, баҳо берасан,
Иккимизнинг фарқимизни кўриб биласан. -
Эй Жессика! Энди тўйиб-бўкиб юрмайсан
Меңдагидай... Ҳей Жессика!.. Ҳам ухламайсан
Хуррак отиб, босинқираб, кийим йиртмайсан.
Ҳей, қайдасан, Жессика?

Ланчелот

Ҳой, Жессика!

Шейлок

Сен нимага қичқирасан? Чақир демадим.

Ланчелот

Ҳазратлари ҳамиша, бирор ишни буйруқсиз бажарол-
майсан, деб мени сўкар эдингиз.

Жессика киради.

Жессика

Лаббай, ота! Нима дейсиз?

Шейлок

Зиёфатга чорламишлар, мени, Жессика,
Калитларни олгин. - Аммо бориш шартмикин?
Мени чорлар дўстлик эмас, хушомадгўйлик,
Йўқ, бораман, нафратимнинг зўридан ҳатто,
Тўйгунимча еб-ичаман: майли, тўласин
Мен учун у христиан-исрофгар. - Қизим,
Ҳай, сен уйдан хабардор бўл ҳар бир сония,

Аслида-ку бормаганим маъқул эди-я...
Бир фалокат ўралашиб юрар изимдан,
Пул солинган халталарни тушимда кўрдим.

Л а н ч е л о т

Шафқатингизни дариг тутманг, сеньор: менинг ёш
хўжайиним нафратингизга умид бовлаган.

Ш е й л о к

Мен ҳам ундан шуни умид қилардим.

Л а н ч е л о т

У ерда қандайдир фитна тайёрлашаётгани аниқ: мас-
карад бўлади, демоқчимасману аммо кўрасиз, ўша ду-
шанбаи пок эрталаб соат олтиданоқ бурнимдан қон кета
бошлагани бежиз эмаслигини бир кўриб қўясиз энди...
Бу - бундан тўрт йил бурун ўша лаънати чоршанбага тўғри
келган куннинг худди ўзи эди.

Ш е й л о к

Маскард де? Ҳой, Жессика, эшит яхшилаб,
Тўрт томонни бекитиб ол. Ногора саси,
Ё сурнайнинг чийиллаган садоларини
Эшитибоқ, деразага тирмаша кўрма.
Ҳа, эшиқдан чиқармагин бурнингни ҳатто.
Ўша галварс христиан зотларнинг расво,
Бўёқланган турқларига кўзингни солма.
Бекитиб ол қулофингни, даричаларни
Токи менинг шу мўътабар уйимга зарра
Киролмагай у беъмани, пучак галвалар.
Оҳ, Яъқубнинг ҳассасига қасам ичаман -
Шу бемаврид зиёфатга тортмас оёгим!
Аммо-лекин, мен бораман. - Қани, сен югур.
Боришимни хабар айла.

Л а н ч е л о т

Хўп, мен кетдим, сеньор! Сиз эса, сеньора, ҳар қалай,
даричадан гоҳ-гоҳ кўз ташлаб тулинг:

Христиан келади ҳозир,
У жуҳуд қиз кўзига арзир.

(Кетади.)

Ш е й л о к

Не деди у масхарабоз, Ҳожар уруғи...

Ж е с с и к а

"Яхши қолинг, хайр!" деди, бошқа ҳеч нима.

Ш е й л о к

Бу дангаса итфеъл эмас, аммоки, мечкай,
Еб тўймайди, иш десанг-чи, тошдай қотади.
Пайт топдими - мушук каби хуррак отади,
Керак эмас менга бундоқ текинхўр малай.
Шунинг учун рози бўлдим, бошқага борди,
Майли, дедим, унинг қарзга олган ҳамёнин
Бўшатишга ёрдам берсин. Энди сен, қизим,
Кира қолгин. Эҳтимолки, тезда қайтаман.
Айтганимдай, ҳамма ёқни яхшилаб бекит,
Унутмаким, дурустгина бекитсанг зинҳор,
Топишинг ҳам тайин бўлар, деган ҳикмат бор.

(Кетади.)

Ж е с с и к а

Хайр! Қисмат мададкордир, айни муддао,
Мен отамдан, сен қизингдан бўлурсан жудо.

(Кетади.)

Олтинчи саҳна

Ўша жой.

Грациано билан Саларино ниқоб кийиб киради.

Г р а ц и а н о

Мана ўша айвон, худди шунда Лоренцо
Кутишимиз сўраганди.

С а л а р и н о

Ҳаяллади у.

Г р а ц и а н о

Ҳа, дарвоқе, ҳаяллаши ажаб эмасми?
Соатдан ҳам тез югурар ахир ошиқлар.

С а л а р и н о

О! Ҳаттоки Венеранинг калтарлари ҳам
Эски висол сари унча ошиқмай, аммо
Ўн карра тез учишади янги висолга.

Г р а ц и а н о

Дарҳақиқат, мудом шундай. Таом емакка
Ўлтирганда қандоқсану, турганда қандоқ?
Қайда ўша шамол каби манзилга учиб,
Қайтганда ҳам шундай елиб чопа олган от?
Тушарканмиз ҳар гал бирор нарса ортидан
Уни қўлга киритгандан қувламоқ ширин.
Байроқлари шамол билан талашиб - ўйнаб.
Ўз жонажон соҳилни тарк этар палла
Олифта бир йигитчага ўхшайди кема!
Қайтганда-чи, у бир саёқ ўғилга ўхшар,
Биқинлари пачоқ-мачоқ... елканлари-чи -
Шамоллардан илма-тешик бўлган, дабдала.

С а л а р и н о

Ана келди Лоренцо ҳам... Бу ҳақда кейин.

Л о р е н ц о

Кечикканим учун, дўстлар, тутингиз маъзур,
Турли ишлар сабаб бўлди ҳаяллашимга.
Қиз ўғирлаш гали магар етаркан сизга,
Тоқат билан кутажакман, қанча десангиз.
Хўш, яқинроқ келингиз-чи, мана бу ёққа,
Бу - қайнотам уйи... Э-ҳей, ким бор у ёқда?

Даричада йигит кийимини кийиб олган Жессика кўринади.

Ж е с с и к а

Ким бўласиз? Ишонч учун айтингиз, гарчанд
Онг ичайки, овозингиз яхши танийман.

Л о р е н ц о

Мен - Лоренцо, севгилингман, муҳаббатингман.

Ж е с с и к а

Лоренцо денг! Ўша менинг севгилим, тўғри.
Ундан бўлак кимим ҳам бор... Аммо мен эсам
Сизникиман, сиздан бўлак ким билар буни?

Л о р е н ц о

Ёлғиз гувоҳ - Тангри, яна сенинг идрокинг!

Ж е с с и к а

Қутичамни илиб ол, у арзийди шунга,
Тун қоронғу, юриш мумкин кўзга чалинмай.
Бу бўлакча кийимидан хижолатдаман.
Муҳаббатнинг кўзи кўр, деб айтганлари рост.
Ошиқ кўрмас жунуни-ю. жаҳолатини.
Лекин менинг йигитларча кийинганимдан
Уяларди ҳатто кўрса ҳозир Купидон.

Л о р е н ц о

Тезроқ тушгил, машғалбардор бўлурсан менга.

Ж е с с и к а

Қандай? Ўзим ёритайми шармсорлигим?
У шундоқ ҳам "мана, мен!" деб ошкор, намоён,
Боз устига кўринайми унда ҳаммага?
Менга қолса, бекинганим маъқул, азизим.

Л о р е н ц о

Ташвиш тортма, йигитларнинг кийимида сен
Жуда яхши бекингансан, менинг фариштам.
Бўл, туша қол!
Ҳа, демайин бошлаб келар кеча кундузни,
Бассанио зиёфатда кутмоқда бизни.

Ж е с с и к а

Эшикларни бекитаман, чўнтакка бирров -
Ақчаларни жойлайман-да, тушаман дарров!

(Кўздан гойиб бўлади.)

Г р а ц и а н о

Қалпоғимга қасам ичиб, айтаманки, бас,
У чинакам мажусийдир, жуҳуд қизимас!

Л о р е н ц о

Лаънат бўлсин менга, агар уни севмасам,
У - оқила, фаҳмлайман, фаҳмим гўр эмас,
У - гўзалдир, кўраяпман, кўзим кўр эмас.
У - содиқдир, садоқатин кўрсатди ўзи.
Бир санамким, малоҳатли, оқила, содиқ,
Умр бўйи бўлай унга парвона, ошиқ!

Жессика киради.

Ҳа, келдингми? Қани, дўстлар, юрайлик олға,
Кўпдан бизни кутишади ниқоб базмида.

Лоренцо, Жессика, Саларино кетишади. Антонио киради.

А н т о н и о

Ким бор бунда?

Г р а ц и а н о

Сеньор Антонио!

А н т о н и о

Фу, мана у! Уят сизга, Грациано.
Соат тўққиз, ҳамон йўқдир сиздан дом-дарак.
Дўстлар илҳақ. Аммо-лекин, бошқалар қани?
Базм қолдирилди: йўлчи шамол қўзғалди, -
Бассанио ошиқади сузиб кетмоққа.
Ортингиздан йигирмата одам юбордим.

Г р а ц и а н о

Жуда яхши! Елкан ёйиб, тушайлик йўлга.
Бахт дегани бундан ортиқ бўлурму менга...
Кетадилар.

Еттинчи саҳна

Бельмонт. Порция уйдаги хона.

Бурғу садоси. Порция, Марокаш шаҳзодаси ва уларнинг маҳрамлари киришади.

П о р ц и я

Ҳа, пардани очинг энди, у қутичалар
Олийнасаб шаҳзодага бўлсин намоён.
Қани, танланг, шаҳзодам!

М а р о к а ш ш а ҳ з о д а с и

Биринчиси - олтин қути, ёзуви шундоқ:
"Олажаксан кўшлар орзу қилган нарсани".
Иккинчиси - кумуш қути, садоси бундоқ:

"Олажаксан сен ўзингга лойиқ нарсани".
Учинчиси - қўргошиндан, сўзи кескинроқ:
"Бор нарсангга хатар тушар, танласанг мени".
Қандай қилиб билгум тўғри танлаганимни?

П о р ц и я

Битгасида сувратим бор, азиз шаҳзодам,
Гар ўшани танласангиз, мен сизникиман.

М а р о к а ш ш а ҳ з о д а с и

Тангрим қўллаб, тўғри йўлга бошлагай мени,
Хўш, кўрамиз: ёзувларни ўқий-чи такрор.
Хўш, қўргошин нима дейди?
"Бор нарсангга хатар тушар танласанг мени".
Танласамми? Бор нарсани қўйиб хатарга?
У қўрқитар, таҳдид этар. Ахир кимда-ким
Бор нарсасин таваккалга топширса дангал,
Умид боғлар йирик ютуқ, йирик фойдага.
Олтин ақл учмас бундоқ қора қуйқага.
Йўқ, хатарни танламайман қўргошинни деб!
Нима дейди кумуш маъсум туриши билан?
"Олажаксан сен ўзингга лойиқ нарсани".
Мен нимага лойиқдирман? Тўхта шаҳзода!
Қатъий туриб, ўз-ўзингга баҳойингни айт,
Кўп нарсага лойиқдирсан. Лекин "кўп нарса"
Кам бўлиши ҳеч гап эмас париваш учун.
Ўз-ўзимнинг фазилату лаёқатимга
Шубҳаланиш - заифлигу ожизлик, холос.
Хўш нимага лойиқдирман? Мен унга лойиқ!
Лойиқдирман насабим ва мулки давлатим,
Хусним билан, яна хулқу камолим билан,
Ҳаммадан ҳам - муҳаббатим-омолим билан.
Бас, не қилур, иккиланмай, шуни танласам?
Хўш, олтиннинг сўзини ҳам ўқиб кўрайин:
"Олажаксан кўшлар орзу этган нарсани".
Кўшлар уни орзу қилар! Ёлғиз ўшани!

Ер юзининг чор бурчидан келишар оқиб,
Шу муқаддас латофатни тавоф этгани.
Арабистон сахросининг қум довлари,
Олис чўллар одатий бир йўл бўлиб қолди
Порцияга талпинувчи шаҳзодаларга.
Тўлқинларнинг салтанати, ҳатто, ҳайқириб,
Осмонларга тупуролган учиримлар ҳам
Писанд эмас, хорижийлар ўтарлар сузиб,
Денгизни ҳам хаёл этиб бир ирмоқ каби -
Порцияга бир бор боқиш - улар матлаби.
Уч қутидан битгасида самовий суврат.
Ё қўрғошин қутичада? Мумкинмас асло!
Равомикин унга шундай қоронғу турбат?
Жаҳолат-ку ҳатто шундоқ ўйлашнинг ўзи.
Ё бўлмаса, олтиндан ҳам у ўн карра арзон
Кумушмикин паривашга осуда макон?
Йўқ, бундоқ деб ўйлаш хато, гуноҳдир ҳатто,
Ким кўрибди лаъл-гавҳарни кумуш ҳалқада.
Бир бетига фариштанинг сувратин солиб,
Олтин танга зарб этмишлар Инглистонда.
Унинг фақат сирти тилло, бунинг - ичи ҳам.
Ичкарида: зар тўшақда менинг фариштам!
Мен танладим! Қутича берк! Калити қани?
Кўрайлик-чи, тақдир нечук сийламиш мени?

П о р ц и я

Мана калит... Қутичада, азиз шаҳзодам,
Сувратимни тополсангиз, мен сизникиман.

М а р о к а ш ш а ҳ з о д а с и

(Олтин қутичани очади.)

О ҳалокат! О жаҳаннам! Нени кўраман!
Бунда фақат бош чаноғи, бўм-бўш кўзида
Тўрт буклоғлик бир қоғоз бор. Уни ўқийман:
"Ялтираган бари - олтинмас,

Бу бир ҳикмат, қадимдан мерос.
Баъзилар бор мени кўриш-чун
Совуради умрини бутун.
Зар тобутда қурт яшар ниҳон
Ақлинг етук бўлганда, инсон,
Совуқ қотиб, тишламасдинг ер,
Йўлинг очик, хайр, кетавер".
Заҳматларим бекорга кетди,
Алвидо ёз, қиш келиб етди.

(Порцияга)

Кечир! Менга оғир, бошқа чўзмайман ғамни,
Ютқизганлар чекар шундоқ ҳижрон-аламни.
Кетади.

П о р ц и я

Халос бўлдик! Тез бекитинг пардани, токи,
Шундайлардан шундайликча қутулсам кошки!
Кетади.

Саккизинчи саҳна

Венеция. Кўча.

Саларино билан Саланио киради.

С а л а р и н о

Йўғ-е, дўстим? Ўзим кўрдим ҳа, Бассанио
Жўнаб кетди, унга ҳамроҳ Грациано:
Улар билан Лоренцо йўқ, ишончим комил.

С а л а н и о

Фарёд билан жуҳуд тунда уйғотмиш дожни,
Бассанио кемасин у тингимоқ бўпти.

С а л а р и н о

Кечикишди: кема энди йироқлаб кетди.
Ҳам шу ора дожга айрим воқиф кишилар
Лоренцони маъшуқаси Жессика билан
Бир қайиққа тушганини хабар қилдилар.
Антонио ишонтирди дожни бир йўла,
Бассанио кемасида улар йўқ дея...

С а л а н и о

Жазавали эҳтироснинг шу қадар алвон,
Олақуроқ лавҳасини кўрмовдим сира.
Кўшпак жуҳуд кўча-кўйда кўтарди фиғон:
"Эвоҳ, қизим! Эвоҳ, менинг пулларим!" - дея.
"Қизим қочмиш христиан билан. Оҳ, алам!
Христиан ақчалари соврилди! Эвоҳ!
Қани ҳакам? Қани қонун? Қани адолат?
Ўғирлашти қизим икки халта ақчамни!
Ўғирлашти қизим! Яна гавҳарларимни,
Икки дона қимматбаҳо олмос тошни ҳам!
Ўғирлашти қизим! Тезда топингиз уни!
Ақчалару жавоҳирлар у билан бирга!.."

С а л а р и н о

Болакайлар Венеция бўйлаб изидан
Қичқирришар: "Қизим қани?.. Пулларим қани?"

С а л а н и о

Антонио ўтказмасин тўлов муддатин,
Бўлмаса-чи; нақ балого қолиши мумкин.

С а л а р и н о

Ҳа, дарвоқе, бир француз кеча сўзлади,
Англия-Франция аро бўғозда
Чўккан эмиш бизнинг юртга тегиш бир кема.
Устидаги юк-бисоти кўп экан, дейди,

Шу ондаёқ, Антонио ёдимга тушди,
Ҳа, уники бўлмасин-да анави кема!

С а л а н и о

Бу тўғрида айтмоқ зарур Антониога,
Лекин шундай йўл биланким, озор чекмасин.

С а л а р и н о

У шафқату саховатда оламда танҳо,
Кўрдим, Бассанио билан хайрлашганин.
Бассанио унга, тезда қайтаман, деди:
У бўлса-чи, не дейди денг: "Йўқ, Бассанио,
Ишни чала-чулпа этма мени деб асло!
Вақти-соати етиб, расо пишганича кут:
Менга берган ҳув анави векселни ўйлаб,
Хавотирга тушма, руҳинг хира тортмасин.
Фақат шоду хуррам юргин, бутун фикрингни
Муҳаббатга, ўша нозик ишга бағишла".
Шундай деди, кўзларига қалққан ёшини
Яшириш-чун юз ўгириб, қўлини чўзди.
Бассанио қўлини у қисди бир ажаб -
Меҳр билан. Улар шундай хайрлашдилар.

С а л а н и о

У ҳаётни Бассанио учун севади,
Менга шундоқ кўринади! Қани, қор энди,
Борайлик-да, юрагини ёзайлик бир оз
Бирор енгил ҳазил билан. Кетдик!

С а л а р и н о

Жуда соз.

Кетишади.

Тўққизинчи саҳна

Бельмонт. Порция уйидаги хона.

Нерисса хизматкорлар билан киради.

Н е р и с с а

Қани, тезроқ бўла қолинг, очинг пардани.

Арагонлик шаҳзода ҳам ёд этди қасам,

Синов учун биз томонга ошиқар шу дам.

Бурғу садоси. Арагон шаҳзодаси, Порция ва уларнинг хос маҳрамлари киришади.

П о р ц и я

Мана ўша уч қутича, азиз шаҳзодам,

Адашмасдан, тўғри танлай олсангиз агар,

Дарҳол адо этажакмиз никоҳ расмини.

Йўқ, бордию адашсангиз, гапни чуватмай,

Хайр, дейсиз, шу ондаёқ жўнаб кетасиз.

А р а г о н ш а ҳ з о д а с и

Ҳаммасига рози бўлдим. Тақдир, ёрлақа,

Умидларим бажо айла! Нелар кўраман:

Олтин, яна кумуш, яна қора қўрғошин.

"Бор нарсанга хатар тушар, танласанг мени".

Сал сўлимроқ бўлганинда, таваккал, дердим!

Кўрайлик-чи, нима деркин олтин қутича:

"Олажаксан кўшлар орзу қилган нарсани".

Хўш-хўш, "кўшлар" ҳолбуки, бу "кўшлар" дегани

Ўз-ўзига бино қўйган қора оломон,

У сийратга эмас, балки сувратга боқар.

Ҳушёрликда гўё қора читгакка ўхшар,

Тўрт тарафи яланг ерга ин қўяр нодон.

Танламайман кўпчиликнинг русуми билан.

Жўн, жайдари ақларга, ваҳший тўдага

Истамайман, ўз-ўзимни этсам баробар.
Яна сенга ўтриламан, кумуш разначи,
Шиорингни тагин бир бор такрор айла-чи:
"Олажаксан сен ўзингга лойиқ нарсани".
Ох, чиройли айтилишти! Ахир тақдирни -
Алдамоққа, ўзи ҳали нолойиқ бўлган
Эҳтиромни ахтармоққа кимнинг ҳаққи бор?
Ҳар ким олса, оқлаб олсин шону шуҳратни.
О, агарда унвонлару мансаб, рутбалар
Хизмат билан олинсайди, пасткаш, беномус -
Адолатсиз йўллар билан олинмасайди,
Шон-шавкатга чулғанарди асл меҳнаткаш,
Ҳукмдорлар бўйсунишга бўларди мажбур!
Шон-шарафнинг тўқ мағизли, асл донидан
Айриларди қанча-қанча сассиқ алафлар!
Ва беомон асрларнинг ҳалокатидан
Омон қолиб, ярқирарди қанча шавкатлар!
Лекин етар, мени синов, таваккал кутар:
"Олажаксан сен ўзингга лойиқ нарсани".
Мен ўзимга лойиғини оламан. Калит!
Ё раб, омад даричаси менга очилсин!

(Кумуш қутигани очади.)

П о р ц и я

(Четта)

Узоқ сўзга арзимади тошганинг лекин.

А р а г о н ш а ҳ з о д а с и

Ўх, нима бу? Бир бедаво, хунук башара,
Эвоҳ, гўзал Порцияга ўхшамас сира!
Мактуб ушлаб турар! Қани, ўқиб кўрайин,
Лекин фазлу фазилатнинг баҳоси қани?
"Олажаксан сен ўзингга лойиқ нарсани".
Шуми менга лойиқ нарса, шуми мукофот?
Бошқасига наҳот лойиқ бўлмасам, ҳайҳот?

П о р ц и я

Қози билан жавобгар шахс - бошқа-бошқа ном.
Бошқачадир иккисининг хислатлари ҳам.

А р а г о н ш а х з о д а с и

Нималар деб ёзилипти? Қани, кўрайлик:
"Етти карра ўтдим оловдан,
Шу ҳикмат ҳам ўтмиш синовдан:
Кимки хато этмапти сира,
У сояни қувган бир кимса,
Бахт сояси - унга насиба.
Менга ўхшаш сирти ялтироқ
Нодонлар кўп, атрофингга боқ.
Кимни хотин қилма, барибир,
Сувратингман аввалдан-охир.
Суҳбатимиз битди. Кетавер!"
Бунда қотиб турганим сайин,
Нодонлигим кўринар тайин.
Аҳмоқ бошла келгандим етиб,
Энди кетай, уни жуфт этиб.
Узр, санам... Сукут сақлайман:
Аҳдимдаман, сўзим оқлайман.
Кетади.

П о р ц и я

Кул-капалак шамга дуч келди, дейман...
Эй, донишмад нодонлар-ей! Танлаган асно -
Ақллари тошиб, эсдан бўлурлар жудо.

Н е р и с с а

Йўқ, бекорга айтилмапти мақолда, бекам:
"Насибадир - уйланиш ҳам, ўзни осиш ҳам".

П о р ц и я

Кетдик энди. Ҳа, Нерисса, пардани тушир.

Хизматкор киради.

Х и з м а т к о р

Сеньора қани?

П о р ц и я

Мана бундаман, гапир.

Х и з м а т к о р

Сеньора, ҳозиргина остонангизга
Қадам қўйди навқирон бир венециялик.
Хўжайиним келмоқда, деб хабар қилди у.
Ва тошпирди у жанобнинг сизга йўллаган
Таъзими-ю, қимматбаҳо тортиқларини.
Иқрорманки, муҳаббатнинг шундайин дилбар
Ва диловар элчисини кўрмовдим аввал.
Зўр саратон келишини апрель ойи ҳам
Етказолмас нозик-адо этиб шу қадар.

П о р ц и я

Бас, кифоя. Қўрқаманки, у қариндошинг,
Ёки бирор яқинингдир... Ахир шунчалар
Мақтовларга уни ўраб-чирмаб ташладинг!
Юр, Нерисса, назокатли ишқ элчисини
Истайманки, шу ондаёқ этсам томоша.

Н е р и с с а

Эҳ, Худойим, Бассанио бўлсин-да ўша.
Кетадилар.

УЧИНЧИ ПАРДА

Биринчи сахна

Венеция. Кўча.

Саланио билан Саларино киради.

С а л а н и о

Хўш, Риальтода не янгиликлар?

С а л а р и н о

Нима ҳам бўларди? Ўша-ўша: Антонионинг кемаси катта юк билан тор бўғозда ҳалокатга учрагани ҳақидаги гаплар. Агар миш-миш хола чиндан ҳам покдомон хотин бўлиб, алдамаётган бўлса, унинг гапидан Гудвин қумлоғи - чамамда, шундоқ деб аталади, - қарғиш теккан бир жой, хатарли бир саёзлик эмиш ва у ерда ўнлаб катта кемаларнинг ашқал-дашқаллари қалашиб ётганмиш.

С а л а н и о

Менга қолса-ку, миш-миш хола қачонлардир занжабил конфет еган ёки учинчи эримни тупроққа қўйдим, деб оҳ-воҳ билан қўшнилари ишонтирган қуда хола-нинг энг алдоқчиси бўлиб чиққани яхшийди. Лекин афтидан, бу ҳақиқат, - овозаларнинг тўғри йўлини тўсмай, гапнинг индаллосини гапирадиган бўлсак, - чиндан ҳам, марҳаматли Антонио номусли Антонио - ... О, мен унинг номига муносиброқ бир сифат тополсайдим!

С а л а р и н о

Бас. Нуқта қўй.

С а л а н и о

А? Нима дединг? Хўш, хуллас, сўнгги нуқта шуки, Антонио кемасидан айрилишти.

С а л а р и н о

Истардимки, бу - у кўраётган айрилиқларининг охир-гиси бўлгай.

С а л а н и о

Тезроқ "омин" дейишимга имкон берким, дуойимга иблис моне бўлмагай, ана у, жухуд қиёфасида келяпти. *

Шейлок киради.

Нима гап, Шейлок? Савдогарлар дунёсида не янгиликлар?

Ш е й л о к

Ўзингиз биласиз-ку - сиздан яхшироқ тағин ким билади - қизим қочиб кетди.

С а л а р и н о

Айни ҳақиқат. Мен ҳатто "пирр" этиб учсин учун унга қанот ясаб берган устасини ҳам биламан.

С а л а н и о

Қушчанинг қанот чиқариб қолганини Шейлокнинг ўзи ҳам биларди. Бунақа паллада уларнинг ҳаммаси ҳам отаналари ёнидан учиб кетишади, табиатлари шунақа!

Ш е й л о к

Лаънатлар бўлсин ўшандоқ табиатта!

С а л а р и н о

Бўлади, иблис ҳукм чиқардим, албатта, бўлади.

Ш е й л о к

Менинг ўз жисмим, ўз қоним ғалаён қилди!

С а л а н и о

Вой, қари ўлакса-ей! Шу ёшингда ғалаён қилдим, а?

Шейлок

Мен ўз жисмим, ўз қоним, деб қизимни айтаятман.

Саларино

Сенинг жисминг билан унинг жисми орасидаги фарқ қора анбар билан фил суяги орасидаги фарқдан ортиқроқ: қонингиз ҳам қизил мусаллас билан рейнвейн*дек, бир-биридан йироқ. Хўш, эшитганингни гапир: Антонио кемасидан айрилгани ростмикин ёки ёлғонми?

Шейлок

Ана, бошимга - яна бир фалокат! Исрофгар, банкрот Риальтода кўришиб бўпти энди; ўзи гадо, лекин бозорда олифталик билан юришига ўлайми?! Берган векселини эслаб қўйсин энди! У мени судхўр, деб камситгани камситган эди - векселини эслаб қўйсин энди! У христианча шафқат юзасидан қарзга пул берарди - векселини эслаб қўйсин энди!

Саларино

Лекин, мен аминманки, қарзни вақтида тўлай олмаса, сен унинг гўштини талаб қилмайсан: нимага ҳам яради у?

Шейлок

Қармоққа илиб балиқ овлашга ярайди! Ҳеч кимни тўйдирмасаям менинг қасдимни, қасосимни қондиради... У менинг обрўйимни тўқди, энг камида ярим миллион ишлаб олишимга халал берди, кўрган зиёнларим устидан масхаралаб қулди, қилган фойдаларимни камситиб, ерга урди, халқимни ҳақорат қилди, йўлимда кўндаланг бўлиб туриб олди, дўстларимни мендан совутди, душманларимни менга гиж-гижлади; хўш, не сабабдан шундай қилди? Сабаб - менинг жухудимгим! Хўш, айтинг-чи, жухудда кўз йўқми? Магар жухудда қўл, тана аъзолари, туйғулар,

* Рейнвейн - немис шароби.

иштиёқлар, эҳтирослар йўқми? Ё мабодо, бошқаларни тўйдирган таом уни тўйдирмайдими? Бошқаларни тузатган дори уни тузатмайдими? Бошқаларни иситган-совутган ёз билан қиш уни иситмайди-совутмайдими? Бизга тиф урса - қон чиқмайдими? Қитиқласалар - биз кулмай-мизми? Заҳарласалар - биз ўлмаймизми? Башарти, ҳақорат этсалар - биз қасос олишимиз керак эмасми? Бас, ҳамма соҳада сизга ўхшар эканмиз, энди бу соҳада ҳам сиздек бўлмоқчимиз. Жухуд христианини ранжитар экан, христианнинг сабр-тоқати унга нима буюради? Қасос! Мабодо, христиан жухудни ранжитса-чи, жухуднинг сабр-тоқати христианча йўсин билан унга не дейди? Яна қасос! Сиз бизни пасткашликка ўргатасиз - мен уни ижро этаман. Аммо, ишончингиз комил бўлсинким, мен ўз устозларимдан ўтиб тушаман!

Хизматкор киради.

Х и з м а т к о р

Сеньорлар, хўжайиним Антонио ҳозир уйда, икковингизни келсин, деди, суҳбатингизга орзуманд.

С а л а р и н о

Биз ҳам уни излаб юрибмиз.

Тубал киради.

С а л а н и о

Ана, қавмларидан яна бири. Агар шайтон жухуд қиёфа-сига кирмаса, уларга монанд учинчисини излаб топишинг маҳол.

Саланио, Саларино ва хизматкор кетадилар.

Ш е й л о к

Хўш, Тубал, Генуяда не янгиликлар бор? Қизимни топдингми?

Т у б а л

Кўп жойларда изига тушдиму, лекин топишнинг иложи бўлмади.

Ш е й л о к

Шундоқ дегин, шундоқ дегин! Франкфуртда икки минг дукаатга сотиб олганим олмос ҳам кетди! Шу чоққача қавмимиз бошига бу қадар лаънат тошлари ёғилмаганди. Мен шу пайтгача уни шунчалик ҳис этмагандим. Худди ўша олмоснинг ўзи - икки минг червон, устига-устак қанча қимматбаҳо тошлар! Қани энди қизим қулоғига гавҳар исирғасини тақиб, шундоқ оёғим остида муз бўлиб ётса! Илоҳим, уни оёғим остига кўмиб, червонларни тобути ичига жойласинлар! Хуллас, улар ҳақида ҳеч нарса эшитмадинг? Ҳа, албатта! Ахтаришларга қанча пул кетди - ўзим ҳам ҳисобини билмайман! Воҳ, сени! Зиён кетидан зиён! Ўғрининг топгани ўғрини топишга кетди, вассалом, на тасалли, на қасос. Менинг бошимга ағдарилган фалокатдан оғирроқ фалокат йўқ! Оҳимдек оҳ, тўкаётган кўз ёшларимдек кўз ёши йўқ!

Т у б а л

Йўқ, бошқалар ҳам фалокатга учраб туради. Эшитишимча, Антонио Генуяда...

Ш е й л о к

Нима? Нима дединг? Фалокатми, а, ростданам фалокатми?

Т у б а л

Унинг кемаси Триполидан қайтаётиб, ҳалокатга учрапти.

Ш е й л о к

Худога шукур! Худога шукур! Рост гапми шу! Рост гапми шу?

Т у б а л

Мен ҳалокатдан омон қолган бир неча матрослар билан гаплашдим.

Ш е й л о к

Барака топ, азизим Тубал! Мана бу хушхабар! Мана бу хушхабар! Ҳа-ҳа! Қаерда дединг? Генуядами?

Т у б а л

Айтишларича, Генуяда қизингиз бир кечада саксон дукатни совурганмиш.

Ш е й л о к

Сен менга ханжар санчяпсан! Мен у олтинларимни кўролмайман энди! Бирваракай саксон дукат! Саксон дукат!

Т у б а л

Антониога қарз берганлардан бир нечаси билан ҳамроҳ эдим, уларнинг айтишича, Антонионинг синиши муқаррар эмиш.

Ш е й л о к

Бу гапдан жуда хурсанд бўлдим! Мен уни қийноқларга соламан! Мен уни азобларга дучор этаман! Мен бундан хурсандман!

Т у б а л

Улардан бири менга қизингиздан маймунга айирбош қилиб олган узукни кўрсатди.

Ш е й л о к

Минг лаънат унга! Сен мени қийнаяпсан, Тубал, у менинг феруза кўзли узугим, уни ҳали бўйдоқлигимдаёқ Лиадан олгандим. Мен уни бутун бошли маймунлар подасига ҳам алмашмасдим!

Т у б а л

Лекин Антонио, шубҳасиз, адои тамом бўлди.

Ш е й л о к

Ҳа, манави тўғри, манави рост гап! Югур Тубал, менга ҳозироқ миршаб ёлла, муддатидан икки ҳафта бурун у билан битишиб қўй. Муддатидан ўтказдими, тамом, мен Антонионинг юрагини гарчча кесиб оламан. Борди-ю, у Венецияда бўлмас экан, хоҳлаганимни қиламан. Югур, югур, Тубал! Сен билан синагогада учрашамиз: югур, ази-зим, Тубал; синагогада, Тубал!..

Кетадилар.

Иккинчи саҳна

Бельмонт. Порция уйидаги хона.

Бассанио, Порция, Грациано, Нерисса ва уларнинг маҳрам-лари киришади.

П о р ц и я

Сабр қилинг, бир-икки кун орқага суринг
Таваккални: адашсангиз агар мабодо,
Айриларман сиздан, бир оз ошиқмай туринг,
Алланима сўйлар менга (ишқ эмас, илло).
Сизни қўлдан берма дейди, аён-ку ахир,
Нафрат деган бундай сўзни сўзламас асло.
Қалай, сўзим жила равшан эмасми сизга,
(Сўзлаш эмас, гарчанд, ўйлаш жоиздир қизга.)
Истар эдим сизни бир ой тутиб туришни,
Ўргатардим таваккалга қандай юришни,
Танламоқни... Бироқ унда бузилар қасам,
Йўқ-йўқ, сира мумкин эмас!.. Ва лекин хато -
Юз берса-чи, ўраб олар мени пушаймон,
Нега ундоқ қилмадим, деб чекарман фивон.

Эвоҳ, мени жоду билан сеҳрлаб фақат
Арсатта дучор этган кўзларга лаънат!
Нақ иккига бўлинганман: битта бўлагим -
Сизга тегиш: сизникидир иккинчи бўлак...
Меникидир демоқчийдим: сизники, демак -
Ҳаммаси ҳам! Сад чекмоқда бағритош қисмат.
Мулқдор билан унинг эрку ҳуқуқи аро.
Сизникиман, ҳам сизники эмас... Мабодо
Толе кулмай, мен сизники бўломмасам, бас,
Сиз тақдирга лаънат ўқинг, бироқ менгамас,
Кўп гапирдим. Сабаб: вақтни чўзиб бир лаҳза
Таваккални бир оз орқа суришдир холос.

Б а с с а н и о

Рухсат этинг, таваккал, деб танлай шу заҳот,
Бундоқ яшаш менга ортиқ машаққат, азоб.

П о р ц и я

Нечун азоб? Севгингизни, иқрор бўлинг сиз,
Қандай зolim хиёнатта дучор этдингиз?

Б а с с а н и о

Мени қийнар хиёнатнинг пасткаши - гумон,
У бахтимга инонмоққа бермайди имкон.
Олов билан муз эҳтимол қовушар аммо,
Менинг ишқим хиёнат-ла қовушмас асло.

П о р ц и я

Қўрқаманки, булар бари азобнинг иши,
Азоб чекса, нималарни сўйламас киши.

Б а с с а н и о

Ҳаёт беринг - иқрор этай, недур ҳақиқат.

П о р ц и я

Иқрор этинг - сизникидур ҳаёт.

"Муҳаббат".

Мана, менинг бор иқрорим. О, ширин азоб,
Менинг ўз жаллодим менга ўргатар шу тоб
Нажот сари етакловчи турфа сўзларни,
Қўйинг, кўрай толеимни - қутичаларни.

П о р ц и я

Бора қолинг!

(Пардани очади, қутичалар кўринади.)

Биттасида яширинганман.
Топажаксиз мени чиндан севсангиз агар.
Нерисса, сен орқароқ тур бошқалар билан.
Синов пайти созлар янграб, жўр бўлиб тургай...
Гар ютқизса, ўз ишини адо этар у
Қўшиғи-ла ғойиб бўлган бир оққуш каби.
Ташбиҳ яна аниқ бўлсин учун айтайин,
Кўз ёшларим дарё бўлур, унинг мавжида
Ёзиқ бўлур менинг учун ўлим тўшаги.
Гар ютса-чи... Нечук янграр ўша наволар?
Янги тождор қаршисида элни таъзимга
Амр айлаган мискарнайдек гумбурлагай у.
Саҳар пайти куёв тинглаб, саргашта бўлган
Никоҳ куйи каби бўлгай самовий, ширин...
У бормоқда, ана, толе-таваккал сари,
Улуғворлик билан, кўпроқ муҳаббат билан:
Троянинг маъюс, маъсум маликасини
Аждаҳодан қутқаргувчи Алкидга монанд.
Мен-чи - қурбон... тин олмасдан турибман тикка,
Ҳув, узоқдан троялик санамлар боқар,
Кўз ёшидан шишган шаҳло кўзлари билан
Ва кутишар жанг-жадалнинг оқибатини,
Фурсат етди, Ҳеркулесим, бора қол энди!
Жангга киргил, омон қолсанг - қоларман омон,
Жанг қилишдан кўра, жангни кўрмоқлик ёмон.

Қўшиқ

(Бассанио қутичаларини кўздан кечираркан)

Менга айт, қайдадир ишққа ибтидо?
Манбаи - ақлми юракмикин ё?
Қайдан баҳра олур, қайлардан зиё?
Жавоб бер, жавоб бер!
Илк бора кўзларда пайдо бўлур у,
Нигоҳлардан яшнаб, зебо бўлур у,
Сўнг ўз бешигида адо бўлур у,
Алвидо айтамыз унга шу замон,
Мен уни бошладим: динь-динь-дон!

Х а м м а

Динь-динь-дон!

Б а с с а н и о

Ташқи суврат ва моҳият - ер билан осмон,
Дунёни ҳам зийнат билан алдамоқ осон,
Агар ўша суд аталган маҳкамаларга
Керак бўлса, не-не қабих разолатларни
Бекитарлар хуш оҳангу хуш калом билан.
Ўша дини комилда ҳам куфр-иштибоҳ
Доноликдан парда тортар юзига, эвоҳ.
Жиддий туриб, далил топиб қай бир донишманда
Жаҳолатга оро берар ҳафсала билан.
Иллат борми бу дунёда зийнатланмаган,
Фазилатнинг сувратига ўзни солмаган?
Назар солсанг, жаҳон аро қанча қўрқоқлар,
Юраклари омонат, қум зинага ўхшар.
Кўкрагига тушган соқол мана бундоқ, бас,
Кўриб дейсан: Ҳеркулесми ё беомон Марс?
Очиб боқсанг, жигарлари сутдан ҳам ошпоқ,
Аммо-лекин юзларда-чи, кўрсангиз қандоқ
Таҳдид ўйнар - бошқаларни қўрқитмоқ учун.
Хўш, ҳусни-чи... ўша ҳусн чиройни бугун

Тарозида тортиб, сотиб олишинг мумкин.
Ажаб бир ҳол - табиатнинг сеҳркор азми:
Либоси кўп бўлганларнинг кам бўлар вазни.
Ҳа, кўпинча шамол билан ўпишиб енгил,
Бир гўзалнинг елкасида ўйнаган кокил
Бўлак бошга тегиш бўлар, эҳтимол бу чоғ
Гўрда ётар зар кокилни ўстирган чаноқ,
Ҳашамат ва зийнат бари - қўрқинч денгизнинг
Жуда маккор соҳилидир, нафис, гул рўмол
Ҳинду қизнинг латофатин бекитар алҳол.
Эй, сен, асл ҳақиқатнинг ҳижоб пардаси,
Бизнинг айёр асримизда донишмандлар ҳам
Тушадиган тузоқ, яъни, ялтироқ олтин,
Мидасанинг озуқаси! Истамам сени!
Ва сени ҳам - инсонларга маҳзун, йилтироқ
Воситачи!

Аммо, сен-чи, оддий қўрғошин,
Бир оз оқиш чеҳранг билан тўшпадан-тўғри
Неъмат ваъда айламайсан, таҳдид этасан,
Ё раб, толе паноҳ бўлгай - танладим сени!

П о р ц и я

(Четра)

Бир лаҳза тутун каби таралди-кетди:
Шубҳа-гумон, андуҳ-алам, қўрқув-ҳадиклар,
Шиша кўзли рашкнинг азоб-изтироблари!
Севги, тек тут суруримнинг тўлқинларини,
Севинч селин ёғдирмасдан тутиб тур бир оз.
О, муҳаббат бахти буюк, шиддати сўнгсиз,
Қандай бардош бераркинман!

Б а с с а н и о

(Қўрғошин қутичани очади.)

Нелар кўраман?
Сенинг ойдек жамолингни! О, қандай даҳо

Табиатни шундай ҳассос қаламга олмиш?
Кўзлар тирик! Ёки менинг кўзим қамашиб
Термулишим туфайлими? Лаблар ним очик.
Ораликда ширин нафас - ажиб бир тўсиқ.
Кокиллар-чи? Рассом қургур ўргимчак каби
Зар толадан тўр тўқимиш - қалбларга тузоқ.
Чивинларни чулғамоқчи ўргимчак ипдек,
Шай туришар улар.... Лекин кўзлар-чи, кўзлар!
Қандай қилиб кўр бўлмапти яратган рассом?
Ва ҳаттоки, биттаси ҳам иккита кўзни
Кўр қилишга қодир эди, етиб ортарди.
Аммо-лекин, мақтовларим тошиб бетайин
Бу сувратнинг адосита етолмагандай,
Эгасига қиёс этсанг, аянч кўланка,
Йироқ турар ҳали асл моҳиятидан.
Мана, қовоз: ёзилмишдир унда қисматим:
"Сен зоҳирга боқмадинг,
Мудом келсин омадинг.
Қисмат ҳукмин қабул эт,
Сен унинг қадрига ет:
Кулиб боқди юзингга,
Беҳишт бахш этди сенга.
Энди сен бўса билан
Бахтингни айла пайванд".
Қутлуғ фармон! Изн беринг, азиз сенъора,
Олайн ҳам, берайин ҳам ҳукмга кўра.

(Порцияни упади.)

Курашаркан икки полвон, икки баҳодир,
Бирини гарчи бўлса ҳамки, зафарга комил,
Лекин кураш охирида, қийқириқ, чапак -
Эшитганда: ҳайрон боқар гарангсиб андақ:
Билолмайди, бу олқишлар унгами чиндан?
Паривашим, худди шундоқ, ҳузурингда мен
Турмоқдаман, шубҳалардан эмасман фориг,
Ишонарман, имзо чекиб, айласанг тасдиқ.

П о р ц и я

Бассанио, мени буткул кўриб турибсиз,
Бор ҳолимча қаршингизда турибман, мана.
Бор ҳолимдан кўра яна яхшироқ бўлиш
Тилаги йўқ менда, лекин айтсам, сиз учун
Қимматимни йигирма бор этиб зиёда,
Юз карра бой бўлсам, дейман, юз карра гулгун.
Наздингизда яна бир оз юксалмоқ учун
Эта бўлсам дердим яна беҳад-беҳисоб
Истеъодлар, латофатлар, дўсту давлатта.
Бироқ бундоқ балаңд эмас мендаги якун,
Қисқа қилиб баён айлай, этингиз ҳукм:
Қаршингизда оддий бир қиз, илму ҳунарсиз,
Бахти шуки, қари эмас, демак, шубҳасиз
Ўқий олур; яна унинг бахти шундаким,
Ўқиганин уқий олур, ўргана олур:
Яна бахтиёрки, қизнинг осуда руҳи
Сизга тамом ишонади, шоҳи жаҳоним.
Мен ва менинг бор-йўғим бугундан бошлаб
Сизникидир, сизга тегиш, сизга мусаллам.
Шу чоққача ким эдим мен?
Мухтасар айтсам:
Хизматкорлар хўжайини, қасрга бека.
Ўз қасримда ўзим султон, ўзим малика.
Энди булар бари сизга, сизники бегим,
Ўзим, уйим, хизматкору жорияларим.
Ёстиқдошим, сизга узук ҳадя этайин.
Йўқотсангиз ё бировга берсангиз агар,
Севгингиз ҳам адо бўлар, хотима топар,
Ва мен сизни гуноҳкор, деб аташим тайин.

Б а с с а н и о

Сеньора, сўз айтишга менда йўқ забон,
Жавоб берур томиримда тўлқин урган қон,
Юрагимда шундай тошқин, шундай ғалаён.

Нутқ ирод этар экан суюкли султон,
Унинг офтоб чеҳрасига тўймай, термулиб,
Шивир-шивир сасга тўлиб ёки жим бўлиб,
Умумий бир завқ гаштини сура оломон.
Худди шундай ҳолатдаман. Аммо бу узук!
Бу узукдан айрилгандан, ўлганим тузук.
Гар айрилсам, Бассанио ўлди, деб айтинг!

Н е р и с с а

Сеньора ва сеньор, бизга, яъни, тилаги
Ижобатга ўтган дўсти шодмонлар учун
Қичқиришнинг пайти етди; толе ёр бўлсин!

Г р а ц и а н о

Сеньор Бассанио, азиз сеньора, бону,
Насиб этсин сизга неки этсангиз мурод.
Бундан ортиқ бирон нима дейишим қийин!
Фақат ёлғиз илтимосим: тантанали дам
Қутлуғ никоҳ қасамини ичар экансиз,
Шу ондаёқ, кечиктирмай сира, менга ҳам
Никоҳимдан ўтишимга изн бергайсиз.

Б а с с а н и о

Никоҳдан ўт, топа олсанг агар жуфтингни.

Г р а ц и а н о

Кўп ташаккур, сизлар топиб бердингиз уни.
Менинг кўзим сизникидан кам эмас, сеньор,
Сиз бекани танладингиз, мен жорияни,
Сиз севдингиз, мен ҳам севдим. Сизни билмадим,
Аммо ишни судрамоққа йўқ менда бардош.
Кўрасизми, шу валати қутгичаларда
Ниҳон экан сизникидек, менинг ҳам бахтим.
Изларидан юрдим қанча, ишқимни айтдим.
То томоғим қирилгунча ичдим қасамлар.
У, ниҳоят, шафқат этди, розилик берди

Бир шарт билан: бекам сизга бахт этса ато,
У албатта этажақдир ваъдага вафо!

П о р ц и я

Нерисса, ростми?

Н е р и с с а

Шундоқ бекам, агарда сиз рози бўлсангиз.

Б а с с а н и о

Айтганларинг чин сўзингми, Грациано?

Г р а ц и а н о

Чин сўзим, сеньор.

Б а с с а н и о

Базмимизни безар сизнинг никоҳ тўйингиз.

Г р а ц и а н о

Биз улар билан гаров ўйнаймиз, биринчи бўлиб ким
ўғил кўрса, ўшанга - минг червон.

Н е р и с с а

Вой, бор-бисотимизни гаровга тикамизми?

Г р а ц и а н о

Йўқ, бўлмас экан: бор бисотни гаровга тикиб, ютиб
бўлмайди.

Ким келмоқда? Мажусаси билан Лоренцо?

Яна ким денг? Салерио, жон биродарим.

Лоренцо, Жессика ва Венециядан чопар бўлиб Салерио киради.

Б а с с а н и о

О Лоренцо, Салерио, қани, марҳабо,
Ахир менинг мавқеимда бўлган ўзгариш
Ўқуқ берар сизни шундай кутиб олмоққа.

Менга рухсат берасанми, гўзал фариштам,
Ҳамшаҳар шу дўстларимни меҳмон қилмоққа?

П о р ц и я

О, марҳабо айласинлар, жуда хурсандман,
Ташрифлари бош устига, ёрим-азизим.

Л о р е н ц о

Кўп ташаккур, сенъора. - Сенъор, мен рости,
Бунда сизни кўрарман деб ўйламагандим.
Лекин йўлда Салерио дуч келиб қолди,
Бирга юр, деб бу томонга мени қистади,
Бекор кетди эътирозим, илтижоларим.

С а л е р и о

Тўври, лекин сабаби бор - сенъор Антонио
Салом йўллаб қолди.

(Хатни Бассаниога беради.)

Б а с с а н и о

Дўстим нечук, ҳали хатни очмасдан туриб,
Айтишингиз сўрайманки, аҳволи қалай?

С а л е р и о

У соппа-соф - руҳиятин ҳисоб қилмасак,
Бир оз хаста - гар руҳини ҳисоб айласак.
Ҳамма гапни тушунтирар унинг мактуби.

(Бассанио мактубни ўқийди.)

Г р а ц и а н о

Меҳмон хоним зерикмасин, қара, Нерисса,
Салерио, не гаплар бор Венецияда?
Нечук бизнинг Антонио, подшо савдогар?
Омадимиз келганидан хурсанд бўлар у,
Язон бўлиб, ваниматни қўлга киритдик.

С а л е р и о

У йўқотган ваниматни топсангиз эди!

П о р ц и я

Мактубда бир хунук хабар борга ўхшайди,
Ранги ўчди, юзи бўздек оқариб кетди.
Ҳа, ҳа, дўсти қазо этмиш... Шундоқ эркакни
Шундоқ кўйга соладиган нима бор яна?
Хўш, нима гап! Вой, бундан ҳам оғирроқ гапми? -
Бассанио! Ёрингизман, унутманг мени,
Ҳеч бўлмаса, не битилган бўлса мактубда
Ярмисини билишимга ижозат беринг.

Б а с с а н и о

Жоним, бунда қора хабар, оқ қоғоз узра -
Бундай оғир, даҳшатли сўз тушмамиш сира!
Сизга севгим этарканман илк бора изҳор,
Менда молу давлат йўқ, деб этганман иқрор.
Бор бойлигим қоним, яъни аслзодаман,
Мен ҳақ гапни айтган эдим ўшанда чиндан.
Наздингизда бир бенаво санаб ўзимни,
Ҳеч вақойим йўқ, деганда мақтанганим рост.
Ва ҳолбуки, жоиз эди айтишим дангал,
Забун эдим, ҳеч вақоси йўқдан ҳам баттар.
Мен ўзимни гаров қилиб дўстимга бердим,
Дўстимни-чи, тутиб бердим қаттол ванимга,
У ўзини гаров қўйиб, қарз олди менга.
Мана хати - хат эмас, йўқ, дўстим жасади,
Ҳар бир сўзи - жазиллаган яра, жароҳат,
Қон тирқираб турар гўё... Ҳой, Салерио,
Рост гапми шу, нобуд бўлмиш ҳаммаси наҳот?
Триполи, мулки барбар, кўш Ҳиндистондан,
Мексикадан, Англия ва Лиссабондан
Бирор кема қайтмадими? Бари баякбор
Ҳалок бўлмиш?

С а л е р и о

Биттаси ҳам қайтмади, сенъор.
Қояларга ем бўлишди... Бари бир энди -
Нақд ақчаси бўлганда ҳам жуҳуд олмасди.
Мен инсонни маҳв этишга шу қадар ютоқ
Ва шу қадар ташна бўлган махлуқни бундоқ
Одамизод сувратида кўрмовдим аввал!
У судралиб, дож ортидан юрар куну тун,
Гар даъвоси рад этилса, Венецияда
Эрку ҳуқуқ поймол бўлур, адолат, қонун -
Тошталур, деб вайсагани-вайсаган бутун.
Олиймақом сенаторлар, дож насиҳати,
Яна қанча савдогарлар сўзи - беҳуда.
У қайтмайди ҳалокатли шум ниятидан,
Айтар сўзи: "Кечиктирди... Ҳуқуқ... Жарима!"

Ж е с с и к а

Ўзим эшитганман, ҳатто менинг олдимда
Элатлари Тубал, Хусга ичганди қасам
У, қарзимни юз бор ортиқ олгандан кўра,
Антонио этин кесиб олганим афзал,
Деган эди. Мен отамни яхши биламан,
Агар қонун, олий ҳакам аралашмаса,
Ҳалок бўлур Антонио бечора, ҳалок!

П о р ц и я

Наҳот шундай овир кунга қолмиш дўстингиз?

Б а с с а н и о

Азиз дўстим, биродарим, мурувватли жон,
Ор-номусли, мусаффо қалб соҳибидир у,
Яхшиликлар қилиб, сира чарчамас инсон:
Тувилганлар аро - Гўзал Италияда
Қадимий Рим руҳи кўпроқ унда намоён.

П о р ц и я

У жуҳуддан қанча қарздор? Қайгурмоқ нечун?

Б а с с а н и о

Уч минг червон олган эди дўстим мен учун.

П о р ц и я

Вой, атиги шуми? Унга олти минг тўланг,
Ҳам векселни сотиб олинг: пулни аяманг -
Тезроқ!... Бассанио учун шундайин бир дўст
Бир тукидан жудо бўлса - увол-ку увол!
Юринг, ибодатхонага борайлик алҳол,
Никоҳдан тез ўтайлик, сиз йўл олинг дарҳол
Венеция томон - азиз дўстингиз сари!
Порциянинг оғушига ғуссага тўлиб,
Ташвишли бир хаёл билан кирмагайсиз, йўқ,
Мен берайин ўша кичик, арзимас қарзни
Йигирма бор қошламоққа етарли олтин!
Ташвишлардан фориф бўлиб, дўстингиз ила
Қайтажаксиз. Бизлар бунда Нерисса билан
Ҳам қизлар, ҳам бевалардек кутамиз. Олга!
Тўй кунида сафар кутар сизни муқаррар,
Дўстлар билан юз кўришнинг шодон, музаффар.
Осонликча етишмадим, қўймасман осон,
Ўқиб беринг, нима ёзмиш сизнинг қадрдон.

Б а с с а н и о

(Ўқийди.)

"Азизим Бассанио, менинг ҳамма кемаларим ҳалокатга учради. Судхўрларим зуғумини оширмақда: аҳвол оғир. Жуҳудга берган векселим муддатидан кечикди. Тўлаган тақдиримда ҳам омон қолишим даргумон, сен билан менинг орамизда эса, ҳеч қандай олиш-бериш қолмаган, фақат ўлим олдидан сени бир бор кўриш орзусидаман, холос. Лекин бу ёғи ўзингга ҳавола: борди-ю менга бўлган

меҳринг бу ёққа келишинга даъват этмаса, бу мактубга ҳам парво қилмай қўя қол".

П о р ц и я

Ҳамма ишни қўйиб, тезроқ жўнанг, азизим!

Б а с с а н и о

Вақт ўтказмай жўнамоққа изн-ижозат
Бераркансан, шу ондаёқ йўлга тушаман!
То ишимни саранжомлаб, қайтмагунимча
Тинчимасман, бир нафас ҳам бўлмагай тиним.

Кетади.

Учинчи саҳна

Венеция. Кўча.

Шейлок, Саларино, Антонио ва зиндончи киради.

Ш е й л о к

Шафқат этма, кўз-қулоқ бўл унга, зиндончи,
У бир подон: қарз беради, фойда олмайди.
Маҳкам ушла уни!

А н т о н и о

Эшит, шафқатли Шейлок...

Ш е й л о к

Мана, вексель. Унга қарши оғиз очмагил!
Уни тўла ундирмоққа ичганман қасам.
Ҳеч сабабсиз мени ит, деб атаган эдинг,
Ўша итман! Тишларимга ҳазир бўл энди!
Дож адолат қилар. Лекин ҳайрон қоламан,
Сен - зиндончи эмас, латта, аҳмоқ, лапашанг,
Маҳбус деган қайга деса, дарров кўнасан,
Йўқ демайман, ўз эркига қўйиб берасан.

А н т о н и о

Ўтинаман, тингла, Шейлок, тингла бир нафас...

Ш е й л о к

Векселим бор! Тингламайман бир сўзингни ҳам.
Сен векселни тўла, гап йўқ, тамом-вассалом!
Мен эмасман христиан илтижосини
Оҳлар чекиб, бажаргувчи маъюс, нотавон.
Бас! Мен бошқа тингламайман. Векселни тўла!
Кетади.

С а л а р и н о

Қандай ёвуз! Билишимча, инсонлар аро
Энг тошбағир кўшпак!

А н т о н и о

Дўстим, кўявер уни.
Энди бошқа ялинмайман, сўраш беҳуда.
Ўлишимни истайди у. Сабаби равшан:
Унинг қора ўргимчақдек макр домидан
Қутқарганман қанча шўрлик, бечораларни,
Шунинг учун нафратланар, кўролмас мени.

С а л а р и н о

Ишонаман, нобакорнинг шум даъвосини
Дож рад этар тамом, қабул айламас асло.

А н т о н и о

Дож биздаги қонунни ҳам бузолмас аммо:
Венеция тупроғида хорижийларга
Берилган эрк-имтиёзга даҳл айласа,
Давлатимиз қонунлари бўлар беобрў.
Барбод бўлув ҳам уларга ишонч-эътиқод.
Бизнинг савдо - тижорату, бизнинг даромад,
Бор дунёнинг қўлидадир. Шунинг учун - бас.

Мен айрилиқ, ғамлар аро адо бұлғанман.
Ҷа, энди у қонсираган, гушна судхўрим
Баданимдан бир қадоқ гўшт топиши гумон.

(Зиндончига)

Кетдик! Тангрим, Бассанио кўрсайди кошки
Қарзин қандай узишим... Сўнг, не бўлса, бўлар...

(Кетадилар.)

Тўртинчи саҳна

Бельмонт. Порция уйидаги хона.

Порция, Лоренцо, Жессика, Бальтазар кирадилар.

Л о р е н ц о

Сеньора, юзингизга айтайин ошкор:
Сиз илоҳий бир дўстликни илғаб юракдан,
Қийматини ўз ўрнига қўя олдингиз,
Висол куни айрилиққа рози бўлдингиз.
Аммо-лекин, билсайдингиз қандай инсонга,
Севганингиз дўсти бўлмиш нечук бир жонга
Сиз ҳамият этмоқдасиз, бўлиб мададкор,
Ҳеч шубҳасиз, ортар эди сизда ифтихор.

П о р ц и я

Шу чоққача мен яхшилик қилиб, оқибат
Сира афсус чекмаганман: ҳозир ҳам шундай.
Яхлит меҳру муҳаббатнинг юкини тортган
Қўлни қўлга берган дўсту қадрдон аро -
Бир ажойиб уйғунлигу ўхшашлик бўлур
Юракларда, чеҳраларда, хулқу-атворда.
Шунинг учун, ўйлайманки, у Антонио
Эримнинг жон дўсти бўлмиш сифати билан
Унга жуда ўхшаб кетар, жудаям монанд.
Шундоқ экан, ўз жонимга ўхшаш бир жонни

Ёвуз иблис чангалидан халос этмоққа
Сарф этганим - айтишга ҳам арзимас чақа...
Мақтанишга ўхшаб кетди бу гаплар, зотан
Шунинг учун сўз очайлик бошқа мавзудан.
Лоренцо, то эрим қайтиб келгунга қадар
Тошпираман сизга уйни, мулку рўзгорни.
Мен фалакка қасам ичиб, сўз бердим пинҳон:
Биз - Нерисса, икков, эрлар қайттунича то
Дуо ўқиб, баңд бўлурмиз ибодат билан.
Узоқ эмас, уйимиздан икки миль нари -
Монастирь бор, шу масканда яшаймиз сокин.
Йўқ, демайсиз, айтганимга кўнасиз лекин.
Сизни ёлғиз дўстлик эмас, ҳатто зарурат
Бизга хизмат айламоққа этади даъват.

Л о р е н ц о

Чин юракдан тайёрдирман, азиз сеньора,
Хизматингиз, барча амру фармонингизга.

П о р ц и я

Хоҳишимдан хизматкорлар бари хабардор:
Сиз соҳибсиз, соҳибадир - Жессика, билинг,
Буйруғингиз улар бажо этмоққа тайёр,
Энди хайр, кўришгунча, саломат бўлинг.

Л о р е н ц о

Ёруғ ўйлар, ёруғ кунлар келсин илойим!

Ж е с с и к а

Севинч, сурур насиб этсин сизга Худойим.

П о р ц и я

Яхши тилагингиз учун ташаккур дейман,
Ўша яхши тилакларга етингиз сиз ҳам.
Хайр, Жессика...

Жессика билан Лоренцо кетадилар.

Хўш, Бальтазар,
Менга сидқу садоқатинг балад, биламан,
Яна кўрсат содиқлигинг. Мана бу мактуб.
Шу ондаёқ, Падуяга шамол каби уч,
Хатим тошпир амакваччам Беллариога.
Доктор Белларио берар қоғоз, кийим-бош,
Сен уларни олиб, югур кечувга томон,
Венеция йўлидаги паром бошига,
Унда сени кутажакман, гапни қисқа қил,
Лекин отга қамчи босиб, манзилга шошил.

Б а л ь т а з а р

Сеньора, ошиқарман кучим борича.

(Кетади.)

П о р ц и я

Юр, Нерисса, валати бир режа бор менда,
Биласанми... Биз мўлжалдан олдин уларни
Кўражакмиз.

Н е р и с с а

А, улар-чи, кўрарми бизни?

П о р ц и я

О, албатта. Аммо-лекин бу кийимларда
Бизга нима берилгану берилмагани
Шундоққина аён. Бироқ гаров ўйнайман,
Икковимиз йигитлардек усти бош кийсақ,
Қўш ўғлоннинг энг ўктами ўзим бўламан.
Сендан кўра шинам турар белда шамширим,
Ўспириндек овозимни дўриллатаман,
Эркақлардек юришни ҳам ўринлатаман.
Мақтанаман ёш, олифта йигитчалардек.
Дейман: не-не хонимчалар йўлимда гадо,
Рад этилгач, бечоралар бўлишар адо.

Ачинаман, шўрликларга жуда ҳам оғир.
Ўлдирмасам, қандай яхши бўларди ахир.
Бир йил бурун тугатганман, дея, мактабни,
Дўндираман йигирмата уйдирма гапни -
Қулай қилиб!

Н е р и с с а

Эркаклик ҳам лозимми бизга?

П о р ц и я

Фу, шарманда! Ўйлаб топган гапингни қара,
Хайриятки, эшитмади бошқалар бизни.
Юр, режамни ҳали тагин тушунтираман,
Бог олдида иккимизни кутар карета,
Фурсат тизиз, билсанг агар, худди шу бугун
Йигирма миль йўл босишлик зарур биз учун.

(Кетадилар.)

Бешинчи саҳна

Ўша жой. Бог.

Ланчелот билан Жессика киради.

Л а н ч е л о т

Ҳа, албатта, шундоқ: чунки, маълум нарсачу ахир,
оталар гуноҳи учун болалар балого қолади. Шу боисдан,
ишонинг сизни ўйлаганда, қўрқиб кетаман. Мен сиз билан
ҳамиша кўнглимни очиб, гаплашганман: ҳозир ҳам
ҳалиги масала юзасидан дилимда борини айтавераман.
Ҳа, хотиржам бўлинг, менинг ишончим комилки, сиз дунё
борича азоб-уқубатларга маҳкумсиз. Тўғри, сизга қўл
келадиган ёлғиз бир умид бор... Аммо, назаримда у ҳам
гайриқонуний тузилган...

Ж е с с и к а

У қандай умид экан?

Л а н ч е л о т

У шундан иборатки, масалан, сиз, мен отамдан туғилмаганман ва шунга кўра, жуҳуднинг қизи эмасман, деб умид қилишингиз мумкин.

Ж е с с и к а

Ҳақиқатан ҳам қандайдир ғайриқонуний туғилган умид: агар шундай деб ўйласам, унда онамнинг гуноҳи учун азоб чекишим керак.

Л а н ч е л о т

У ҳолда, қўрқаманки, ҳам ойижонингиз, ҳам отажонингиз учун абадий қийноқларга маҳкумсиз. Отангиз - Силладан қутулсам, онангиз - Харибдага тутиламан: у ҳолда ҳам, бу ҳолда ҳам - бари бир, адоий тамомсиз.

Ж е с с и к а

Мен эрим туфайли нажот топаман: у мени христиан қилди.

Л а н ч е л о т

Ростини айтсам, бу қилмиши учун уни мақтаб бўлмайди, биз христианлар шундоқ ҳам ошиб-тошиб ётибмиз. Сон-сановимиз ҳаммамизнинг қорин тўйғизишимизга аранг мос тушади. Устига христианларни кўпайтираверсак, чўчқа гўшгининг нархи ошиб кетади: агар ҳамма киши чўчқа гўшти ейишга бошласа борми, яқин орада бир бурда қовурилган чўчқа ёғини ҳеч қандай ақчага ололмайсан!..

Ж е с с и к а

Ҳамма гапингизни эримга айтиб бераман. Ланчелот: ана, ўзиям келяпти.

Лоренцо киради.

Л о р е н ц о

Хотиним билан шундоқ бурчак-бурчакларда шивир-лашадиган бўлсанг, рашк қила бошлайман, Ланчелот.

Ж е с с и к а

Йўқ, кўнглингиз хотиржам бўлсин, Лоренцо, биз Ланчелот билан тортишиб қолдик. Унинг айтишича, жуҳуд қизи бўлганимдан нариги дунёда менга раҳм-шафқат бўлмас эмиш: яна айтадики, сиз республиканинг ёмон граждани эмишсиз, сабабки, яҳудийларни христианларга айлантириб, чўчқа гўшти баҳосини ошириб юбораётган эмишсиз.

Л о р е н ц о

Мен республика олдида сенинг ҳабаш қизи билан қилган қилмишингдан кўра камроқ жавоб бераман: ахир унинг қорни қашпайиб қопти-ку, Ланчелот.

Л а н ч е л о т

Бу бор-йўғи бир тахмин, холос. Борингки, шундоқ бўлди ҳам дейлик... Айбдор - унинг менга бўлган майлу иштиёқи.

Л о р е н ц о

Истаган аҳмоқ сўз ўйини қилаверар экан-да! Шундоқ кетаверса, ҳадемай, ҳозиржавоблик деб сукут сақлаш саналади-ю, валақлаш ёлғиз тўтиларга қолади. Бор, тайинла, ҳамма нарса тушликка муҳайё бўлсин.

Л а н ч е л о т

Ҳамма нарса муҳайё, сеньор: ҳаммада иштаҳа карнай.

Л о р е н ц о

Э, Худо, дарди бедаво экан-ку бу! Бориб айт, тушлик овқатни тайёрлашсин.

Л а н ч е л о т

Бу ҳам бажарилган, сенъор, фақат дастурхон ёзиш қолган, холос.

Л о р е н ц о

Бўлмаса, ўзингиз ёза қолинг, сенъор.

Л а н ч е л о т

Ёзишми, сенъор? Ҳеч қачон! Мен ҳаддимни биламан.

Л о р е н ц о

Яна сўзни айлантирди! Нима, сен бор-йўзингни бир йўла совурмоқчимисан? Сендан ўтинаман, оддий сўзларни оддийчасига тушун. Боргин-да, ўртоқларингга тайинлаб, дастурхон ёздир, таомни торттир, биз эса овқатланишга борамиз.

Л а н ч е л о т

Дастурхонга келсак, сенъор, у тортилади: таомга келсак, сенъор, у ёзилади: сизнинг овқатга чиқишингизга келсак, сенъор, у сизнинг хоҳишу хаёлингизга боғлиқ.

(Кетади.)

Л о р е н ц о

О, қайдасан, идрок? Қанча беҳуда сўзлар!
Нодон банда ўткир сўзлар оломонини
Ўз бошига йиғиб олмиш! Аниқ биламан,
Аҳмоқлар бор талай, ўрни, мавқеи баланд.
Ҳалигидек, сўзамоллик кўрсатиш учун
Беҳудага жанг қилишар ҳақиқат билан.
Нима дейсан, Жессика? Хўш, айтиб бер менга,
Бассанио севгилиси ёқдими сенга?

Ж е с с и к а

У ҳар нечук маҳобату мақтовдан юксак,
Энди сенъор Бассанио шундоқ ёр ила

Жуда ҳалол, ибратомуз яшаши керак.
У самонинг барча гўзал ноз-неъматига
Ноил бўлур ерда. Агар қадр этмаса,
Нолойиқдир ўша юксак самога ўзи.
Ҳа, мабодо, икки Тангри боғлашиб гаров,
Тарозига қўймоқ бўлса икки жононни,
Ҳеч шубҳасиз, биринчиси бўлур Порция,
Ва қўшимча жоиз бўлур иккинчисига,
Бу дунёда Порцияга ўхшаши бўлмас!

Л о р е н ц о

Ўйлайманки, сенинг эринг ундан қолишмас.

Ж е с с и к а

Бу тўғрида жоиз бўлур сўрамоқ мендан.

Л о р е н ц о

Хўп, сўрайман, бироқ аввал овқатланайлик.

Ж е с с и к а

Берсам, дейман, баҳойингни овқатдан олдин.

Л о р е н ц о

Йўқ, менимча, энг яхшиси, таом устида,
Неки десанг, томоғимдан тўхтамай ўтар,
Ҳазм бўлар.

Ж е с с и к а

Унутмаким, баҳойинг кутар.

Кетадилар.

ТҮРТИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Венеция. Суд зали.

Дож, сенаторлар, Антонио, Бассанио, Грациано, Салерио ва бошқалар кирадилар.

Д о ж

Антонио шу ердами?

А н т о н и о

Тайёрман, жаноби олийлари.

Д о ж

Сенга жуда ачинаман, негаки ишинг
Боғлиқ эрур баттол ваним - тошбағир билан.
У билмайди: шафқат нима, мурувват нима?
Инсоф унга бегонадир.

А н т о н и о

Барин эшитдим,
Унинг ёвуз даъвосини сиз, мухтарам дож
Юмшатмоққа уринибсиз қанчалар... Лекин
У тош бўлиб турар экан ўз ниятида,
Энди мени қутқармоққа қонун-восита
Бўлмас экан, нима илож, сабру тоқатни
Унинг зулму зуғумига қарши қўяман.
Қандай зуғум этмасин у, нечук бир бедод,
Хотиржамлик билан барин қарши оламан.

Д о ж

Қани, боринг, у жуҳудни бу ёққа чорланг.

С а л е р и о

Мухтарам дож, у шу ерда, остонангизда.

Шейлок киради.

Д о ж

Йўл бўшатиңг, қаршимизга келиб турсин у.
Кўплар ўйлар ва мениң ҳам фикрим шу, Шейлок -
Сендаги бу тошбағирлик ниқобдир, холос.
Иш охирга етгач, уни алмаштирасан
Шафқат билан. Ёлғондакам бағритошлиқдан
Унда устун бўлуր яна якун - таассурот;
Гарчанд шўрлик савдогардан худди шу замон
Бир қадоқ эт тўламоқни талаб этсанг ҳам,
Аслида-чи сен жарима олмайсан ундан,
Балки чиндан бир инсоний шафқатга тўлиб,
Шу бенаво аҳволига солиб бир назар,
Қарзиниңг ҳам тенг ярмидан кечасан дангал.
Бошига не фалокатлар тушди, биласан,
Ғоят қийин кунга қолди подшо савдогар.
Униң ҳоли мис кўнгилар, тош юракларда,
Ҳатто раҳму марҳаматни сира билмаган
Ўша қайсар татарлару баттол туркларда
Шафқат ҳиссин уйғотарди... хулмас, ҳаммамиз
Жухуд, сендан мурувватли жавоб кутамиз.

Ш е й л о к

Жавобимни айтган эдим жанобларига:
Мен муқаддас шанбамизга қасам ичганман,
Векселимни тўла-тўкис ундираман деб.
Рад этсангиз, республика қонунлари-ю,
Эркинликлар деганиңгиз топталар бари.
Сиз сўрайсиз: нима учун уч минг дукатдан
Қўланса бир қадоқ гўштни афзал кўраман?
Биласизми, бу саволга жавоб бермайман.
Дидим шундоқ! Хўш, айтиңг, бу жавоб эмасми?
Эҳтимолки, бир каламуш изғир уйимда,
Мен ўшани заҳарлаш-чун ўн минг сарфлашга

Тайёрдирман? Айтинг-чи, бу жавоб эмасми?
Бировлар бор хуш кўрмайди чўчқа турқини,
Биров жинни бўлиб қолар мушукни кўрса,
Яна бордир шундайлар ҳам, най овозини
Эшитдими - иштонига қўйиб юборар.
Майл-мижоз деган бека эҳтиросларни
Меҳр ёки нафрат сари йўллайди доим.
Мана, сизга берадиган менинг жавобим!
Аниқ-қуруқ тушунтириб бўлмаганидек:
Нечун биров, ёқтирмайди чўчқа зотини,
Бошқа биров, фойдали ва ювош мушукни,
Яна биров найни, аммо, ҳар гал муқаррар
Ўша уят ожизликка ўзи бош эгар,
Яъни, ўзи зулм кўриб, зулм ўтказар -
Худди шундоқ, Антонио зарарига мен
Фойдасиз бу можарони қўзғар эканман,
Айтгим келмас, айтолмайман бошқа сабабни,
Битгасидан бўлак, айтай, сабаб - ўшанга
Нафратимдир. Хўш, айтинг, бу жавоб эмасми?

Б а с с а н и о

Йўқ, бағригош, айтганларинг жавоб бўлолмас,
Асос бўлолмагай ният-қабохатингга.

Ш е й л о к

Биласанми, жавоб бериш шарт эмас сенга!

Б а с с а н и о

Ёқмайди, деб сен ҳаммани ўлдирасанми?

Ш е й л о к

Хўш, ўлдириш истамайсан, нафратланасан -
Аммо баъзи кимсалардан, мумкинмидир шул?

Б а с с а н и о

Наҳот озор тугса дарҳол нафрат ҳиссини?

Ш е й л о к

Икки карра чақтирайми илонга ўзни?

А н т о н и о

Ҳой, унутма, жуҳуд билан гаплашмоқдасан.
Сен соҳилда туриб, тошқин, пўртаналарга
Пасайишни амр этишинг мумкиндир, аммо,
Ё совлиқни аламларга қўйган бўридан
Қўзичоқни сўроқлашинг мумкиндир, аммо,
Ё бўлмаса, тоғда ўсган қарағайларга
Довул пайти чайқалишни қатагон айлаб,
Шовуллашни тақиқлашинг мумкиндир, аммо,
Жасоратлар билан не-не доволар ошиб,
Бўлмагани бўлдиришинг мумкиндир, аммо,
Аммо жуҳуд юрагини (у қандай қаттол)
Юмшатишинг, эритишинг мумкинмас асло!
Ялинаман, бас қилинг бу уринишларни,
Аҳвол аён: мен тақдирга бошим эгаман,
Қўйинг, майли, жуҳуд этсин ҳукмини бажо.

Б а с с а н и о

Олти минг ол ўша уч минг дукаат ўрнига!

Ш е й л о к

Олти мингни кўпайтирсанг ҳамки олтига
Унамайман, ўз кучида қолади даъво.

Д о ж

Ўзинг зарра раҳм-шафқат кўрсатмайсану
Нечун яна раҳм-шафқат умид этасан?

Ш е й л о к

Мен ҳақ бўлгач, нега кўрқай суддан, ҳакамдан?
Сиз ақчага сотиб олган қуллар оз эмас:
Ишлатасиз, машаққатга дучор этасиз
Эшшак каби, хачир каби ё кўппак каби.

Ахир сотиб олгансиз-да. Лекин мабодо
Мен десамки: "Қўйинг, озода қилинг қулларни,
Куёв қилиб, қизингизга қўшинг уларни.
Оғир меҳнат-машаққатдан терламай давом,
Юмшоқ-юмшоқ тўшакларда олишсин ором,
Худди сиздек еб-ичишсин!" Муқаррар шу тоб.
"Улар - менинг қулларим" деб берарсиз жавоб.
Мен ҳам сизга худди шундоқ жавоб бераман:
"Бир қадоқ гўшт - мен қимматга сотиб олганман,
Меники у, беришингиз талаб қиламан!"
Рад этсангиз, тупураман қонунингизга,
Декретларнинг тайини йўқ Венецияда.
Хулмас, судни кутаман. Хўш, суд бўладими?

Д о ж

Падуяга - олим, доктор Беллариога,
Зудлик билан келсин, дея, киши жўнатдим.
Қарор шуки, ўша етиб келмагунча то
Суд мажлиси бошланмайди.

С а л е р и о

Жаноби олий,
Мактуб олиб, чопар келмиш Беллариодан,
У эшиқда, кутар амр-фармонингизни.

Д о ж

Айтинг, кирсин ва мактубни топширсин бизга.

Б а с с а н и о

Антонио, тетикроқ бўл, умид йўқ эмас,
Сен мени деб қатра қонинг бермасдан бурун
Мен жуҳудга бергум жисми жонимни бутун.

А н т о н и о

Дўстим, билсанг, мен подада бир қўтир қўйман.
Ҳаммангиздан яқинроқман ўлимга, зотан.

Чирик мева ерга тушар ҳаммадан аввал,
Туша қолай, сен эса-чи, яша ёшингни,
Сўзинг билан безасанг, бас, қабр тошимни.

Нерисса киради, у адвокат мирзаси кийимида.

Д о ж

Белларио юбордими сизни Падуйдан?

Н е р и с с а

Ҳа, афандим, у йўллади салом-эҳтиром.

(Унга мактубни топширади.)

Б а с с а н и о

(Шейлокка)

Нега ҳадеб пичофингни қайрамоқдасан?

Ш е й л о к

Қайраяпман ўз ҳиссамни олишим учун.

Г р а ц и а н о

Манфур жухуд, пичофингни қайишга эмас,
Юрагинга қайраяпсан, ҳеч қандай металл -
Ҳатто жаллод болтаси ҳам баробар эмас
Ғазабинга. Илтижолар кор этмас сенга.

Ш е й л о к

Йўқ, топмагай сенинг ақлинг шундоқ илтижо.

Г р а ц и а н о

О, лаънатлар бўлсин сенга, бағритош кўшпак!
Бутун умринг қонун учун ёвуз бир таъна,
Эътиқодим замирига солдинг зилзила:
Инсонларга ҳайвон руҳи кўчади, деган .
Жирканч руҳинг аввалбоши бўрида бўлган,
Одамларга човут солгач, уни осиган.

Ўша дордан халос бўлиб, қутурган арвоҳ,
Фурсат пойлаб, ўзни онанг қорнига урган,
Унда сени тошган, сенинг қонингга кирган,
Бир арвоҳки, бўри каби қонхўр ва юҳо!

Ш е й л о к

Вексель муҳрин бузолмайсан ҳақорат билан,
Қичқириқлар бари бекор ўшкангни йиртма.
Шунча ақлинг бор эканми, асраб қўй, бола,
Уни увол айлама. Мен судни кутаман.

Д о ж

Белларио қонуншунос, ёш бир олимни
Бизга лутфан таклиф этмиш.
Қани у ўзи?

Н е р и с с а

Узоқдамас, у шу ерда, жавоб кутади,
Уни қабул этасизми?

Д о ж

Албатта, биров -
Назокат-ла бошлаб келсин бу ёққа дарров.
Суд унгача эшитади ушбу мактубни.

М и р з а

"Сиз жаноби олийларига етиб маълум бўлсинким, мак-
тубингиз оғир бетоб ётганимда етиб келди: аммо чопа-
рингиз эшик қоққан маҳал Римдан дўстона ташриф бу-
юрган ёш бир ҳуқуқшунос ҳузуримда эди, исми шарифи
- Бальтазар. Мен жуҳуд ва савдогар Антонио орасида
рўй берган иш билан уни таништирдим. Биз биргаллашиб
жуда кўп китоб қарадик. Менинг фикрим унга маълум,
мазкур фикрни у ўзининг ҳар қандай мақтовлардан ҳам
зиёда олимлиги билан янада зийнатлаб, сизга изҳор эта-
жак ва боришим тамом имконсиз бўлганидан у менинг

ўрнимни босажак. Сиздан ўтинаман: ёшлиги уни етарли баҳолашингизга монелик қилмагай: мен шундоқ ёш бир йигитда кексаларга хос шу қадар ақл-заковатни сира учратмаганман: бироқ иш устидаги синов унга яхши кафолат бўлгай".

Д о ж

Белларио, не ёзишти эшитдингизми?

Порция киради, у ҳуқуқ доктори либосида.

Мана, доктор ўзи.... - Қани, қўлингиз беринг!

Кекса Белларио бизга юбормиш сизни?

П о р ц и я

Ҳа, жаноб олийлари.

Д о ж

Салом, ўлтиринг.

Айтинг-чи, биз кўраётган иш-можародан

Хабарингиз борми?

П о р ц и я

Ишдан тўла воқифман.

Фақат билсам, ким савдогар бунда, ким жуҳуд?

Д о ж

Антонио, кекса Шейлок - яқинроқ келинг.

П о р ц и я

Сиз - Шейлокми?

Ш е й л о к

Ҳа, исмим - Шейлок.

П о р ц и я

Сизнинг даъвойингиз, Шейлок, гайриодатий:

Лекин бари қоидага мувофиқ ва мос.
Шунинг учун Венеция қонуни уни
Рад этмайди, бажаришга даъват этади.

(Антониога)

Суд орқали ундиришга ҳақлидирми у?

А н т о н и о

У шундоқ деган.

П о р ц и я

Сиз векселни тан оласиз?

А н т о н и о

Ҳа.

П о р ц и я

Унда жуҳуд мурувватли бўлмоғи керак.

Ш е й л о к

Нега энди мурувватли бўлмоғим керак?

П о р ц и я

Мурувватга зўрлик билан эришиб бўлмас,
У гўеки найсон ёмғир, у обираҳмат,
Кўдан ерга инар сира сўрамай-нетмай,
Берганга ҳам, олганга ҳам хайрли беҳад.
Унинг кучи, шарофати янада ортиқ -
Кимки бўлса, ҳокимият, қудратга соҳиб.
У тождан ҳам ярашиқдир шоҳу султонга,
Муваққат бир ҳокимият белгисидир - тож,
Улуғлик ва эҳтиромнинг нишонаси у,
Бир қудратким, юракларга қалтироқ солар.
Лекин шафқат-мурувват-чи, тождан ҳам юксак,
Унинг тахти подшоларнинг қалбида яшар.
Шафқат - Тангри фазилати, Тангри хислати:
Гар шафқатни қонун билан омихта этса -

Осмондаги илоҳий у ҳокимиятга
Ўхшаб кетар заминдаги давлат-салтанат.
Жуҳуд, қонун сен тарафда, лекин унутма,
Агар қонун мурувватга бегона бўлса,
Аминманки, биттамиз ҳам топмасдик омон.
Дуо пайти биз Худодан шафқат сўраймиз,
Бизни шафқат-мурувватга ўргатар дуо.
Мен буларни айтдим сени юмшатмоқ учун,
Аммоки, сен талаб этсанг қонуний ҳаққинг,
Венеция суди қўлаб, чиқаргай ҳукм.

Ш е й л о к

Менга қўйинг ўз ишимни, ўзим биламан,
Қонун йўли билан ҳаққим талаб қиламан.

П о р ц и я

Ажаб, қарздор тўлолмасми зарур маблағни?

Б а с с а н и о

О, дарвоқе, суд олдида таклиф этаман:
Мен тўлайин икки карра ошиғи билан:
Агар бунга унамаса, буни кам деса,
Ўн баробар қилиб ҳатто тўлашим мумкин.
Бошим, қўлим, юрагимни тутиб бераман -
Гар бунга ҳам унамаса, буни кам деса,
Демак, поймол этмиш қабоҳат, зулм.
Ялинаман, сиз қонунни жиндак юмшатинг,
Ҳақиқат-чун чегарадан озгина ўтинг,
Ҳам жиловланг шайтон-иблис васвасасини.

П о р ц и я

Йўқ, бу асло мумкин эмас: Венецияда
Ўзгартира билмас ҳеч ким қонун-низомни.
Гар йўл қўйсак бунга, бешак чиқар тўполон,
Ва бу ёмон ибрат бўлиб, етказар зиён
Республика ишларига. Йўқ, бу мумкинмас.

Ш е й л о к

О, Даниил, суд бошланди бунда, Даниил!
Минг эхтиром бўлсин сенга, донишманда ҳакам!

П о р ц и я

Ўтинаман, бир кўрсатинг ўша векселни.

Ш е й л о к

Мана, вексель марҳаматли доктор, мана у.

П о р ц и я

Шейлок, сенга уч баравар тўламоқчилар.

Ш е й л о к

Қасамим-чи? Нима бўлар онтим, қасамим?
Мен фалакка юрагимдан қасам ичганман.
Ўз руҳимни маҳв этишни истамасман, йўқ,
Йўқ, йўқ, ҳатто, берсангиз ҳам Венецияни...

П о р ц и я

Хуллас,
Вексель тўланмапти ўз муддатида,
Жухуд сўрар ўз ҳаққини қонунга кўра -
Юракка энг яқин жойдан нақ бир қадоқ эт.
Яна бир бор сўрайманки, шафқат айлагин,
Уч баравар ҳаққингни ол, векселни унут.

Ш е й л о к

Унутарман, уни тамом ундириб олсам,
Кўраманки, сиз мумтоз ва муносиб ҳакам.
Сиз - қонунлар билимдони, шу туфайлидан,
Кўп аълодир қабул қилган қарорингиз ҳам.
Сиз суянчиқ бўлган ўша қонун номидан
Сўрайманки, бўлди қилинг, судни тутатинг.
Сўзим битта, мен жонимга қасам ичаман,
Айнимайман, талабимда қатъий тураман.

А н т о н и о

Чин юракдан ялинаман ёлвораманким,
Суд тугатсин мажлисини, ўқилсин ҳукм.

П о р ц и я

Майли, шундоқ бўла қолсин, бўлди қилайлик.
Қани, унинг кўкрагини пичоққа шайланг.

Ш е й л о к

Олийжаноб ҳакам! Асил, бебаҳо йигит!

П о р ц и я

Қонун руҳи, қонун сўзи бешубҳа, бешак
Векселдаги талабларга тўғри келади.

Ш е й л о к

Худди шундоқ, адолатли донишманд ҳакам,
Кўринишда ёшдек, аммо нақадар улўф!

П о р ц и я

Хўш, очингиз кўкрагини.

Ш е й л о к

Ҳа! Кўкрагини!
Векселда ҳам худди шундай ёзилган, ҳакам,
Юрагига яқин жойи? Демак, кўкраги.

П о р ц и я

Худди шундоқ. Аммо айтинг, бир қадоқ гўштни
Тортмоқ учун зарур тошу тарозу борми?

Ш е й л о к

Мен тарозу келтирганман.

П о р ц и я

(Шейлокка)

Жароҳатни бойлаш, қонни тўхтатмоқ учун
Жарроҳ ҳозир бўлсин - сизнинг ҳисобингиздан.

Ш е й л о к

Бу тўғрида ёзилганми магар векселда?

П о р ц и я

Йўқ, мутлақо ёзилмаган, нима қипти, хўш,
Раҳму шафқат юзасидан шу ишни қилсак?

Ш е й л о к

Йўқ, бу ҳақда бирорта ҳам сўз йўқ векселда.

П о р ц и я

Антонио, айтадиган сўзингиз борми?

А н т о н и о

Унча кўпмас: мен тайёрман, ҳозирланганман.
Бассанио, қўлингни бер, маъзур тут мени,
Куйма ортиқ мен туфайли ҳалок бўлди деб.
Қисмат менга мунис бўлди одатдагидан:
У кўпинча шўрликларни бойлик, давлатдан
Жудо айлаб, гадойликка маҳкум этади.
Улар сўнгра ажин манглай, хира кўз билан
Сўнгги манзил - ўлим сари борурлар секин.
Бу азобдан тақдир мени халос айлади.
Олийжаноб рафиқанга салом йўллайман,
Сен айтиб бер Антонио хотимасини:
Сени қандай севганимни унга айтиб бер,
Шундоқ қилгин, ёринг ўзи ҳукм айласин:
Дўсти-анис бўлганмикин Бассаниода...
Мен дўстимдан айрилдим, деб чекма изтироб,
Нима қилсин, зарур эса шу ҳисоб-китоб.

Пичоғини гар чуқурроқ ботирса жухуд,
Дўстинг бутун қалби билан тўлар қарзингни.

Б а с с а н и о

Антонио! Уйланганим у гўзал санам
Менинг учун ортиқ эрур ҳаётимдан ҳам.
Ҳаётим ҳам, хотиним ҳам, шу буткул дунё,
Дўстим, сенинг ҳаётингдан арзондир аммо.
Мен иблисга ҳаммасини берардим бутун,
Фақат сенинг ҳаётингни қутқармоқ учун.

П о р ц и я

Ўйлайманки, рафиқангиз агар эшитса,
Ҳеч, шубҳасиз, оғринарди, бўларди хафа.

Г р а ц и а н о

Мен севаман хотинимни, аммо нақадар
Севинардим, ўша кўкка йўл олиб агар,
Йиғлаб, само қудратини қўзватса бутун,
Шу бадният, бағритошни юмшатмоқ учун!

Н е р и с с а

Қандай яхши!
Хотинингиз орқасидан дейсиз бу сўзни,
Бўлмаса, хўп еярдингиз таъзирингизни.

Ш е й л о к

(Четта)

Христиан никоҳини кўринг! Қизим бор...
Унинг эри христиан бўлгандан кўра,
Ваҳший Варров бўлса, менга афзал минг карра!
Вақт ўтмоқда, ҳукми, биз ижро этайлик.

П о р ц и я

Сеникидир савдогарнинг бир қадоқ эти,
Қонун шуни буюради, суд ҳукм этди.

Ш е й л о к

Доно ҳакам!

П о р ц и я

Сен ҳаққингни ҳозир кесиб олишинг мумкин.
Суднинг ҳукми шундоқ, шуни буюрар қонун.

Ш е й л о к

Ҳакам - доно! Мана ҳукм! Қани, ҳозир бўл!

П о р ц и я

Бирпас шошма: жиндак гап бор яна бу ёқда,
Қон тўкмайсан, векселинга сўз йўқ бу ҳақда.
Аниқ қилиб, бир қадоқ гўшт, дейилган, холос.
Ҳаққинг фақат бир қадоқ гўшт, уни ола қол.
Аммо, шуни билиб қўйки, этни кесганда,
Бирор қатра христиан қони тўкилса,
Могу мулкинг, бойликларинг, қонунга кўра,
Республика ҳисобига ўтар бир йўла.

Г р а ц и а н о

Доно ҳакам! - Жухуд, эшит! - У чин донишманд!

Ш е й л о к

Қонун шунақами?

П о р ц и я

Ўқиб кўришинг мумкин.
Адолатли ҳукм бўлсин, дединг, шундоқми?
Хотиржам бўл, олажаксан ортиги билан.

Г р а ц и а н о

Чин донишманд! Жухуд, қалай? Аллома ҳакам!

Ш е й л о к

Мен розиман, уч баравар тўласин қарзни,
Кейин, майли, ўз йўлига кетаверсин у!

Б а с с а н и о

Мана пулинг, ола қол.

П о р ц и я

Йўқ, озгина шошманг!
Жухуд сўрар адолатли ҳукм этмоқни -
У олажак фақат вексель шартига кўра.

Г р а ц и а н о

О, жухуд! О, асл, етук, донишманд ҳакам!

П о р ц и я

Хўш, бўла қол, этни кесиб олмоққа бошла,
Бир томчи қон тўкма лекин. Агар кесганинг
Бир қадоқдан зарра ортиқ, зарра кам эса,
Ё мўлжалдан тарозунинг сергак шайини
Жиндаккина нари-бери борса - сўз тамом,
Қутулмайсан, сени ўлим кутар муқаррар,
Бор давлатинг хазинага ўтар муқаррар.

Г р а ц и а н о

О, Даниил, жухуд, қара! - Янги Даниил! -
Ҳа, қалайсан, энди қўлга тушдингми, аблаҳ?

П о р ц и я

Хўш, намунча имиллайсан? Ҳаққинг ола қол!

Ш е й л о к

Майли, менга пулни беринг, ҳозир кетаман.

Б а с с а н и о

Ма, ола қол - алақачон тайёрлаганман.

П о р ц и я

Йўқ, ололмас, суд олдида воз кечди пулдан,
Ола билар фақат вексель шартига кўра.

Г р а ц и а н о

О, Даниил! Кароматли, янги Даниил!
Раҳмат, жухуд, сен бу сўзни менга ўргатдинг.

Ш е й л о к

Наҳот, энди маблағимдан ажралиб қолсам?

П о р ц и я

Йўқ, оласан фақат вексель шартига кўра,
Ола қолгин ўз жонингни қўйиб хатарга.

Ш е й л о к

Керак эмас, мен шайтонга уни атадим,
Даъвойим йўқ бошқа, кетдим.

П о р ц и я

Жухуд, тўхтагин,
Сенга суднинг даъвоси бор, Венецияда -
Шундай қонун ҳукм сураб, хорижий кимса
Тўппа-тўғри, ё бўлмаса, ўзга йўл билан
Бирор ерли гражданига суиқасд этса,
Унинг ярим мулкин олар жабрланувчи,
Қолган ярми ўтар давлат хазинасига.
Ва суиқасд этгувчининг ҳаёт қисмати
Боғлиқ бўлар дожнинг лутфу марҳаматига.
Қандоқ қарор қабул қилса - бу унинг иши.
Мана шундоқ аҳволдасан ҳозир, билиб қўй:
Далиллар шай, Венеция гражданига
Бевосита, билвосита суиқасд этдинг,
Шунинг учун маҳкум бўлдинг, бошингга етдинг,
Тиз чўк энди, дождан шафқат-мурувват сўра!

Г р а ц и а н о

Илтижо қил, ўз-ўзимни осайин, дея:
Бойликларинг хазинага ўтаркан буткул,
Сиртмоқ учун арқон сотиб олишинг мушкул,
Сенга текин арқон берар энди хазина.

Д о ж

Ҳислардаги тафовутни кўргин, деб атай,
Ҳаётингни мен ўзингга тортиқ этаман.
Бўлажакмиз лекин буткул мулк-бойлигинг
Антонио билан давлат ўртасида тенг.
Тавба қилсанг, алмашинур жарима билан.

П о р ц и я

Ҳа, жарима қутқаради бойлик-бисотинг
Хазинага тааллуқли қисмини холос.
Бошқа қисми ўтар бешак Антониога.

Ш е й л о к

Олинг буткул ҳаётимни, шафқат керакмас,
Пойдеворин олдингизми - олинг уйни ҳам.
Нима билан тирик эсам, барин олдингиз.
Керак эмас жонимни ҳам энди олингиз.

П о р ц и я

Антонио кўрсатурму шафқат-мурувват?

Г р а ц и а н о

Текин арқон топиб берар, не қилсин яна?

А н т о н и о

Муҳтарам дож, муҳтарам суд, мулку бойликнинг
Хазинага тегиш қисми учун жарима
Оларкансиз, нима дердим, сизда ихтиёр.
Аммо, айтай, унинг менга тегиш қисмини
Ёзиб, тайин этиб-берсин менинг номимга.
Йўқ, мен унинг бойлигини тутмасман ортиқ.
Шейлок ўлгач, куёвига этаман тортиқ.
Яна шуки, раҳму шафқат эвазига у
Христиан эътиқоди йўлини тутсин.
Яна шуки, бор мулкини айлаб васиқа,
Қизи билан куёвига васият этсин.

Д о ж

Шундоқ қилсин, унамаса, бекор қиламан
Ҳозиргина инъом этган марҳаматимни.

П о р ц и я

Розимисан шунга, жуҳуд? Хўш, нима дейсан?

Ш е й л о к

Розиман.

П о р ц и я

Бас, мирза ёзсин қарор-аҳднома.

Ш е й л о к

Ўтинаман, рухсат этинг, кетай бу ердан,
Ростин айтсам: менга офир, аҳволим ёмон,
Ҳужжатларни юборингиз, имзо чекаман.

Д о ж

Жўна, лекин бажо айла фармонимизни.

Г р а ц и а н о

Иккки ҳамроҳ бўлур сен-ла, чўқиниш пайти:
Мен ҳакамлик этсам, ўнга қўшардим яна.
Йўқ, муқаддас хоч олдиға элтмасди улар,
Дор остиға элтишарди сени бегумон.

Шейлок кетади.

Д о ж

(Порцияга)

Ўтинаман, қолинг, азиз меҳмоним бўлинг.

П о р ц и я

Жаноб олийлари, сиздан узр сўрайман,
Падуяда бўлишим шарт бутун тундаёқ,
Шунинг учун мен ҳозироқ жўнаб кетаман.

Д о ж

Афсус, афсус, тигиз экан вақтингиз жуда -
Антонио, сиз синьорни рози этингиз:
Ўйлашимча, қарздорсиз унинг олдида.

Дожд ўзининг маҳрамлари билан кетади.

Б а с с а н и о

Марҳамтли, азиз сенъор, мен ва дўстимни
Қутқардингиз ўткир ақлу заковат билан.
Жуда қўрқинч мусибатдан халос этдингиз.
Биз жуҳудга тошпирмоқчи бўлган пулларни
Сизга тортиқ айламоққа рухсат этингиз.

А н т о н и о

Биз, барибир, лекин қарздор бўлиб қоламиз
Сизни севиб, хизмат қилсак ҳамки умрбод.

П о р ц и я

Биласизми, мукофот йўқ севинчдан ортиқ,
Мен сизларни халос этиб, хурсандман беҳад.
Бу, демакки, мукофотим олибман расо,
Таъмагирлик қилмаганман ҳеч қачон, фақат,
Бундан кейин учрашганда, танисангиз, бас.
Хайр энди, бахт тилайман, яхши қолингиз.

Б а с с а н и о

Азиз синъор, ўтинаман, талаб қиламан
Эсдаликка бирор нима олишингизни.
Тўлов эмас, меҳримизга нишон бўлуру,
Маъзур тутинг, хижолатдан қутқаринг бизни.

П о р ц и я

Қистовингиз ошиб кетди, майли, розиман.

(Антониога)

Хотира, деб олай ушбу қўлқопингизни.

(Бассаниога)

Сиздан меҳр белгиси, деб ушбу узукни.
Нима бўлди, қўлингизни тортиб олдингиз?
Гар севсангиз шуни беринг, бошқасинимас.

Б а с с а н и о

Сеньор... Айтсам, бу узугим - арзимас мато!
Сизга тортиқ айламоққа арзимас ҳатто.

П о р ц и я

Бошқасини хоҳламайман, шуниси лозим,
Нима дейман, кўнгил кетди, шуни истадим.

Б а с с а н и о

Гап қийматда эмас, бутун Венецияда
Энг ноёбин топиб, сизга тақдим этаман.
Мен ўшани топмоқ учун жарчи қўяман,
Фақат, хўш, денг, шу оддийси ўзимда қолсин.

П о р ц и я

Кўраманки, ҳимматингиз балеңдир жуда!
Аввалбоши тиланишга ром этиб мени,
Энди эса, аста-секин ўргатмоқдасиз -
Қандай жавоб айламоқни тиланчиларга.

Б а с с а н и о

Сеньор, буни тақдим этмиш менга рафиқам,
Ва мен уни ҳеч кимсага инъом этмаслик,
Йўқотмаслик, сотмасликка қасам ичганман.

П о р ц и я

Ҳа, бу - инъом этмасликка қулай баҳона,
Рафиқангиз гар эсидан озмаган бўлса -
Қандай хизмат эвазига ушбу узукни
Олганимни билиб, сизга ғазаб айламас.
Хўш, бўлмаса, хайр энди, саломат қолинг.

Порция ва Нерисса кетадилар.

А н т о н и о

Бассанио, инъом айла унга узукни,
Унинг менга муҳаббати, унинг хизмати
Устун турар ҳар қандайин амру фармондан.

Б а с с а н и о

Югур тезроқ, қувиб еттил, Грациано,
Узукни бер, кўндиролсанг, бошлаб кел уни
Антонио қўрғонига. Қани бўл, югур!

Грациано кетади.

Кетдик: биз ҳам йўл олайлик ўша томонга,
Эртага-чи, тонг-саҳарда туриб иккимиз
Бельмонт сари ошиқамиз. Юр, Антонио.

Кетадилар.

Иккинчи саҳна

Ўша жой. Кўча.

Йигитлар кийимида Порция билан Нерисса киради.

П о р ц и я

Суриштиргин, қайда экан жухуднинг уйи,
Тошиб унга имзо чектир. Тунда жўнаймиз.
Уйга етиб олажакмиз эрлардан олдин,
Бу қоғозни кўриб, хурсанд бўлар Лоренцо.

Грациано киради.

Г р а ц и а н о

Уҳ, хайрият, етиб олдим, сизларни қувиб!
Сеньор Бассанио бориб мулоҳазага,

Шу узукни йўлади ва сизни ҳозироқ
Зиёфатга чақиради!

П о р ц и я

Бу мумкин эмас.
Ташаккур-ла қабул этгум аммо узукни, -
Унга айтинг. Ҳа, дарвоқе, кўрсатиб қўйинг
Судхўр Шейлок қўрғонини менинг мирзамга.

Г р а ц и а н о

Бош устига!

Н е р и с с а

Сеньор, жиңдак гапим бор сизга.

(Порцияга, секин.)

Қани, кўрай, қасамёд этган эримдан
Бир йўл қилиб, узугимни олармиканман...

П о р ц и я

(Нериссага, секин.)

Ҳеч шубсаҳиз. Ҳали яна қасам ичишар,
Узукни биз эркакларга бердик, деб улар.
Аммо, бошлаб беражакмиз таъзирларини.

(Балаңд овозда)

Тезроқ! Қайда кутишимни яхши биласан.

Н е р и с с а

(Грацианога)

Қани, юринг, менга йўлни кўрсатиб қўйинг.
Кетадилар.

БЕШИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Бельмонт. Порция уйига элтувчи хиёбон.

Лоренцо билан Жессика киради.

Л о р е н ц о

Ой шуъласи қандай ёруғ... Шундоқ кечада,
Япроқларни шитирлатмай майин шаббода,
Оғочларни ўпар экан - шундоқ кечада
Троянинг деворига чиқмиш Триол,
Руҳан парвоз этмиш юнон қароргоҳига,
Крессида хобгоҳига...

Ж е с с и к а

Шундоқ кечада
Шабнам босиб, олазарак бораркан Фисба,
Шердан олдин шер соясин кўриб қолгану
Ваҳимага тушиб қочган....

Л о р е н ц о

Шундоқ кечада
Мовий денгиз қирғоғида гўзал Дидона
Мажнунтолнинг бутогини силкитиб, ёрин
Карфагенга чорламишдир....

Ж е с с и к а

Шундоқ кечада
Қари Эзон яшарсин деб пича Медея
Меҳригиёҳ йиққан экан...

Л о р е н ц о

Шундоқ кечада
Бой жуҳуднинг қўрғонини тарк этиб тамом,
Ёри билан ўз шаҳридан чиққан Жессика,
Ва Бельмонтга қараб қочган!

Ж е с с и к а

Шундоқ кечада
Ёш Лоренцо қасам узра қасамлар ичган,
Шу йўл билан қиз қалбини ўғирлаб олган,
Айтганлари ёлгон экан...

Л о р е н ц о

Шундоқ кечада
Шўху шаддоҳ ҳам дилозор, жажжи Жессика
Беҳудага ўз ёрига бўҳтон ёғдирган.
Лекин ёри ранжимаган, уни кечирган.

Ж е с с и к а

Кечалардан топар эдим яна нечасин,
Ёлғиз икков бўлсак, аммо кимдир келмоқда.
Стефано киради.

Л о р е н ц о

Ким у, тун сукунатида ҳовлиқиб келаётган?

С т е ф а н о

Дўстингиз!

Л о р е н ц о

Стефано!

С т е ф а н о

Сизга шундоқ хабар келтирдим.
Хонимбека худди тонгда бўлар Бельмонтда,
Ҳозир эса бут олдида ибодат айлар,
Яратгандан оилавий бахтини тилар.

Л о р е н ц о

Ким бор қошида?

С т е ф а н о

Жорияси билан фақат авлиё-роҳиб.
Айтингиз-чи, қайтмадими хўжайин-сеньор?

Л о р е н ц о

Йўқ, қайтмади, ҳалигача ундан дарак йўқ,
Хўш, Жессика, юра қолгин энди, борайлик.
Биз баҳарқол уй эгаси хонимбекани
Тантанавор қаршилашга ҳозирланайлик.

Ланчелот киради.

Л а н ч е л о т

Ҳой, дейман, ҳой!.... Ҳей, дейман, ҳей!..

Л о р е н ц о

Ким у чақираётган?

Л а н ч е л о т

Ҳо-ҳо-ҳой!.. Сиз жаноб Лоренцони кўрмадингизми?
Жаноб Лоренцони?

Л о р е н ц о

Бақиршни бас қил, йигит, мен шу ердман.

Л а н ч е л о т

Ҳой! Қани, қаерда?

Л о р е н ц о

Шу ерда.

Л а н ч е л о т

Унга айтиб қўйинг, хўжайиндан чопар келди, қўйни-
қўнжи хуш хабарларга тўла. Хўжайин худди тонготарда
шу ерда ҳозир бўлади.

Кетади.

Л о р е н ц о

Юр, жонгинам, уларни биз қарши олайлик,
Бироқ шошма, шарт эмас-ку қасрга кириш.
Стефано, хабар қилинг уйдагиларга,
Хонимбека қўрғонига қайтаётир, деб.
Кейин, боққа айтиб чиқинг созандаларни.

Стефано кетади.

Ой шуъласи ширин ухлар дўнг-тепаларда!
Кел, бир нафас ўлтирайлик мана бу ерда.
Куй, оҳанглар борлигимиз элитсин бутун,
Ширин-ширин садо тилар осуда шу тун.
Кел, Жессика, ўлтир. Бир зум термул фалакка,
Осмон заррин ҳалқалардан тикилган кашта:
Ҳатто увоқ зарраси ҳам, термулсанг агар,
Фариштадек жилоланар, куйлар, рақс этар.
Ва жўр бўлар ўзи янглиғ фаришталарга.
Шундай оҳанг яшар фақат ўлмас қалбларда:
Аммоки, у малоҳатсиз, қўпол бир йўсин
Заминий, кир қобиқ билан ўралгани-чун,
Биз у ажиб оҳангларни эшитолмаймиз.

Созандалар кирадилар.

Қани, бу ёққа!

Дианани уйғотингиз тарона билан.
Хонимбека қулоғига сеҳрлар қуйиб,
Ширин садо билан уни бу ёққа бошланг.

Ж е с с и к а

Ширин оҳанг юрагимни эзар доимо.

Л о р е н ц о

Чунки, оҳанг тўқинади қалбга аввало.
Биласанми, саҳродаги ёввойи пода,
Ёки ҳали яйдоқ юрган отлар уюри,
Томирларда ўйнар экан ҳароратли қон,

Шамол янглиғ учиб, кишнаб, солишар сурон.
Лекин улар ногаҳоний бурғу садоси,
Ёки бошқа бир оҳангни эшитишса, бас,
Ювош тортиб, сергакланиб олишар нафас.
Музиканинг фасоҳати, таъсири билан
Майин боқар ўша чақин ёввойи кўзлар
Шоирларнинг айтишича, созанда Орфей
Дарахт, қоя, дарёларни этаркан афсун.
Нимаики тошбағирдир, сезгидан маҳрум,
Шан оҳанглар асир айлар, юмшатар бир зум.
Киши юрагида оҳанг бўлмаса агар,
Унга таъсир этолмагай соҳир садолар.
У талонга, хиёнатга, макрга мойил,
Унинг қалби уқубатли тун каби қора,
Туйғулари - Эреб каби тийра, қоронғу:
Бундайларга ишонма ҳеч. - Қўшиқни тингла.
Бир чеккадан Порция билан Нерисса киради.

П о р ц и я

Кўрасанми? Чироқ ёнар катта хонада.
Шуъласини узоқларга ёймиш... Шу янглиғ
Эзгуликлар ярқирайди ёвуз оламда.

Н е р и с с а

Шам кўринмас аммо тўлин ой шуъласида.

П о р ц и я

Кичик шуҳрат катта шавкат олдида шундоқ
Сўниб қолар. Бирор ёққа жўнаркан қирол,
Қирол каби ярқирайди унинг ноиби.
Қирол қайтгач, аммо унинг улувворлиги -
Чўкиб кетар, бамисоли денгизга ирмоқ
Фарқ бўлгандек. - Музыка! Сен илгаяпсанми?

Н е р и с с а

Сеньора, бу - хонаки оркестрингиз.

П о р ц и я

Ҳамма нарса ўз вақтида бўлгани яхши:
Тунда оҳанг кундузгидан ширин туюлар.

Н е р и с с а

Жимлик унга бағишлайди сеҳр-жозиба.

П о р ц и я

Олақарға қағиллаши, тўрғай навоси
Худди бирдек - тинглаганда лоқайд, бепарво.
Агар булбул тунда эмас, кундуз сайраса.
Фоз-ўрдақлар "го-го"лашиб, шовқин солган чоғ,
Саъвадан ҳам паст тушарди созандаликда.
О, азизим, вақтга боғлиқ бўлур кўп нарса -
Қиймат тошиб, холис баҳо олмоғи учун.
Бас, кифоя! Ой ухлайди Эндимион билан:
Ва уйғониш истамайди!

Музыка тинади.

Л о р е н ц о

Янглишмасам, бу -
Сеньора Порциянинг овозимасми?

П о р ц и я

У мени-чи, овозимдан таниди, худди
Кўр каккуни танигандек нохуш овоздан.

Л о р е н ц о

О, синьора,
Қадамингизга ҳасанот!

П о р ц и я

Эрларимиз учун тоат-ибодат этдик.
Улар қайтиб келишгандир?

Л о р е н ц о

Йўқ, сеньора:

Бироқ чопар ҳозиргина келтирди хабар!
Эсон-омон қайтишмоқда иккаласи ҳам!

П о р ц и я

Бор, Нерисса, тайинлаб қўй хизматкорларга,
Айтмагайлар бизнинг уйдан жилганимизни.
Ўтинаман: Лоренцо, сиз, Жессика, сиз ҳам.

Карнай садоси.

Л о р е н ц о

Эрингиз ҳам келиб қолди - янграйди бурғу,
Сеньора, амин бўлинг, оғзимиз маҳкам.

П о р ц и я

Қандай кеча! Кеча эмас, касалманг бир кун:
Фақат бир оз ранги ўчиқ. Назаримда у -
Ярим оқшом. Эндигина қуёш ботгандай.

Бассанио, Антонио, Грациано ва уларнинг хос маҳрамлари
киришади.

Б а с с а н и о

Қуёш ботса-ботаверсин, сиз бўлинг пайдо,
Ҳеч шубҳасиз, бизга кундуз бўлур ҳувайдо.

П о р ц и я

Майли, ёниб-ярқирай-да, куйдирмай фақат,
Хотинидан куйган эрга қийиндир беҳад.
Бассанио, кимга керак шундоқ бўлиши,
Бироқ, сизга айтсам, бари Худонинг иши!
Сеньор, қани, уйингизга марҳамат қилинг.

Б а с с а н и о

Кўп ташаккур, сеньора. Қаршилаб олинг -

Лутф ила азиз дўстим Антониони.
Бениҳоя қарздорман унинг олдида.

П о р ц и я

Ҳа, сиз унга бениҳоя бурчлисиз, дўстим,
У борини нисор этди, ахир, сиз учун!

А н т о н и о

У қарзини тўлаб бўлди менга бус-бутун.

П о р ц и я

Сеньор, бизнинг уйимизда азиз меҳмонсиз:
Фақат сўзда кўрсатмаймиз иззат-икромни,
Бас, шу билан тугатаман лутф-каломни.

Г р а ц и а н о

(Нериссара)

Ҳақ эмасман, ойга қасам ичиб айтаман;
Ишон, ахир, бердим ҳакам-мирзага уни.
Сенинг шундоқ ранжишингни қайдан билибман,
Менга қолса бичилган қул бўлмайдим у.

П о р ц и я

Оҳ-ҳо! Жанжал, ҳалитдан-а? Нима гап ўзи?

Г р а ц и а н о

Э, айтишга арзимаган олтин узукча,
Уни совға айламишди менга Нерисса.
Худди пичоқ дастасига битилган каби,
Сўзи борди: "Мени севгил, айрилма" - деган.

Н е р и с с а

Нелар дейсан қиймати-ю, сўзи ҳақида?
Сен узукни олиб, менга қасам ичгандинг:
"Ишон, асраб аягайман то ўлгунимча,
Агар ўлсам, тобутимга солгайлар", - дея.

Сал эҳтиёт этсанг яхши бўларди уни,
Менга севгинг ҳурматимас, қасам ҳурмати!
Ҳакам мирзаси, дейсанми? Шоҳиддир Худо:
У мирзанга соқол-мўйлов битмагай асло!

Г р а ц и а н о

Омон бўлса, бир кун битар унга ҳам соқол.

Н е р и с с а

Ҳа, эркакка айланолса агарда аёл.

Г р а ц и а н о

Шу қўлимга қасам ичиб айтаманки, у
Бола эди, бир ўспирин, ёш бир йигитча.
Бўйи басти сендан баланд эмасди унча:
У ҳакамга мирза эди, ҳакамга мирза.
Хизматимга шу узукни берасан, деди,
Нима қилай, йўқ, дейишга тилим бормади.

П о р ц и я

Сизга таъна-дашном лозим: ёш хотинингиз
Биринчи бор тортиқ этган ҳада-эҳсонни
Осонгина ёт кимсага бериб қўйибсиз.
Ахир уни қасам ичиб, таққан эдингиз,
Сизнинг сидқу садоқатта муҳр эди у.
Севганимга мен ҳам узук тақдим этганман,
Айрилмайман, дея у ҳам қасамлар ичган,
Шундаймасми, мен ҳозирман қасам ичмоққа:
Эрим ҳатто бор дунёнинг бойлигига ҳам
Бармогидан олмас уни, Грациано,
Жуда қаттиқ ранжитдингиз хотинингизни,
Мен ўрнида бўлсам, балки бўлардим жинни.

Б а с с а н и о

(четга)

Қани энди, чап қўлимни чошиб ташласам,
Ва шу билан узукни ҳам йўқотдим, десам.

Г р а ц и а н о

Узугини берди сеньор Бассанио ҳам,
Хизмат ҳақи учун уни сўради ҳакам.
Адо этган хизматига арзийди аммо!
Мирзаси ҳам мендан узук сўради фақат.
Униси ҳам, буниси ҳам фақат, шу, деди,
Узук беринг, бошқа нарса олмаймиз, деди.

П о р ц и я

Берганингиз қайси узук? Айтинг, билай мен,
У меники эмасдир, деб умид қиламан!

Б а с с а н и о

Гуноҳимга ёлғонни ҳам қўша билсайдим,
Бу хабарни рад этардим; мана - барморим,
Узугингиз кўринмайди, ундан айрилдим.

П о р ц и я

Айрилибсиз, демак, сидқу садоқатдан ҳам!
Тангри шоҳид; сизга хотин бўла олмайман,
То узукни кўлингизда кўрмагунимча!

Н е р и с с а

Мен ҳам шундоқ!
То узукни барморига кўрмагунимча!

Б а с с а н и о

Жоним, кимга берганимни агар билсайдинг,
Ва ким учун берганимни агар билсайдинг,
Билганингни кейин англаб ета билсайдинг,
Узукни мен қандай азоб билан берганим,
Унинг эса, фақат "узук, узук" деганин -
Билсанг эди, юмшармиди бир оз ғазабинг.

П о р ц и я

Унинг асл баҳосини билсангиз эди,

Менинг асл баҳойимни билсангиз эди,
Ор-номусни билиб, амал қилсангиз эди,
Сиз ҳеч қачон бермасдингиз ўша узукни:
Ким экан у, инсонларнинг нодон, номарди,
Қатъий туриб, кўндирсангиз уни бўларди,
Йўқ, десангиз, айтинг, ким ҳам талаб қиларди
Сизга азиз, эзгу бўлган ўша узукни?
Ўйлайманки, Нерисса хўп топиб сўзлади,
Ўлай агар, хотин киши қўлидадир у.

Б а с с а н и о

Хотин киши қўлидамас, қасам ичаман -
Номус билан, доктор-ҳакам қўлидадир у.
Жаноб доктор пул олмади, узук сўради,
Мен рад этдим, ғоят хафа бўлиб жўнади -
У, дўстимнинг ҳаётини қутқарган инсон!
Яна қандай тушунтирай, гўзал рафиқам!
Орқасидан юбормоққа мажбур бўлдим мен:
Уят ҳисси, бурч туйғуси мени қийнади,
Номус мени ўтдан олиб, ўтга ташлади,
Булғанмасин, деди, номинг нонкўрлик билан.
Жоним, мени маъзур тутинг, қасам ичаман
Тун қўйнида ёнган ёруғ юдузларга мен:
Сиз ўзингиз, шу узукни бер, деб, докторга,
Сўрардингиз, гар бўлсангиз мен билан бирга.

П о р ц и я

Энди уйга яқинлатманг ўша докторни,
Баски, менинг энг севимли узугим унда,
Саховатда беллашаман мен ҳам сиз билан,
Саховатнинг эшигини очаман унга.
Нима деса - севги, ўпич сўраса - ўпич.
Шунинг учун бир кеча ҳам ёнимдан жилмай.
Қоровулик қилинг, жиндак ёлғиз қолсам-чи,
Номус билан қасам ичай (номусим бутун),
Уни дарҳол чақираман кроватимга.

Н е р и с с а

Мен мирзани чақираман, ўзингиз ўйланг.
Қандоқ бўлув назоратсиз қолдирмоқ мени?

Г р а ц и а н о

Ҳа, кўзимга бир кўриниб боқсин-чи, уни
Жаҳаннамга жўнатурман қалами билан.

А н т о н и о

Минг афсуски, барига мен сабабчидирман.

Б а с с а н и о

Менинг ночор гуноҳимни кечир, Порция,
Шу дўстларим ҳузурида қасамёд этгум,
Сенинг ўша гўзал, шахло кўзларинг учун,
Бир кўзларки, уларда мен кўраман ўзим...

П о р ц и я

Эшитдингизми!
Кўзларимда у ўзини кўрар икки бор,
Ҳа бирида бир каррадан... Қўш юрак билан
Қасам ичгил, бу гапингга ишонмоқ мумкин!

Б а с с а н и о

Жоним, кечир гуноҳимни, этгум қасамёд,
Қасамимни бузмагайман энди умрбод.

А н т о н и о

Мен жисмимни тиккан эдим унинг бахтига,
Гар узукни ололмаса, бўларди ҳалок.
Энди бўлса, мен жонимни гаров этаман,
Гаров этиб, сизни чиндан ишонтираман,
Содиқ қолар, бузмагай ул ичган қасамни.

П о р ц и я

Сиз кафилсиз демак. Олиб берингиз унга,
Бунисини эҳтиётлаб, яхши асрасин.

(Антониога узук беради.)

А н т о н и о

(Бассаниога узукни узатиб)

Ол, умрбод асрамоққа қасамёда айла.

Б а с с а н и о

Ё Худойим!

Мен ҳакамга берганимнинг худди ўзи-ку!

П о р ц и я

Уни ҳакам берди менга, о, Бассанио,
Кечир, эвазига кеча ётдим у билан...

Н е р и с с а

Сен ҳам кечир мени, азиз Грациано:
Ўша ҳакам мирзаси, у ўспирин бола
Шу узукнинг эвазига ётди мен билан...

Г р а ц и а н о

Ёз палласи равон йўлни тузатмоқ шартми?
Бу не шармандалик! Бизнинг олдимизга, ҳа,
Похол солиб кетишипти, хабаримиз йўқ...

П о р ц и я

Қўполликни қўйинг. Нечун ажабланасиз?
Мана мактуб, вақт бўлганда, ўқиб кўрасиз.
Падуядан келган сизга, Беллариодан.
Маълум бўлар бундан: ҳакам - Порция бўлган,
Унга мирза эса - манов гўзал Нерисса.
Лоренцо ҳам айтар, сиз-ла изма-из кетиб,
Ҳозиргина ортимизга қайтганимизни.
Уйга ҳатто кирмадик ҳам. Эй Антонио,
Бир ажойиб хушхабарим бордир сиз учун.
Бунақасин кутмагансиз. Бу хатни ўқинг:

Бунда аниқ айтилганки, учта кемангиз
Каттакон юк-бойлик билан манзилга қайтмиш.
Бу ёғини гапирмайман, қандай тасодиф
Бу мактубни ташлаб кетди қўлимга ҳамон.

А н т о н и о

Лолдирман тамом!..

Б а с с а н и о

Ажаб, ҳакам сен бўлсангу мен танимасам?

Г р а ц и а н о

Ҳа, олдимга похол солган сенмисан, мирзам!

Н е р и с с а

Похол солиш қандай бўлур, билмагай мирза,
Токи ўзи чиндан эркак бўлиб қолмаса.

Б а с с а н и о

Гўзал ҳакам, биз тўшакни кўрармиз баҳам,
Мен бўлмасам, ухлайвергин хотиним билан...

А н т о н и о

Менга ҳаёт бахш этдингиз, азиз сенъора,
Бахш этдингиз яна ҳаёт воситасин ҳам:
Ўқиб кўрдим, кемаларим қайтишти чиндан.

П о р ц и я

Лоренцо, сиз қулоқ тутинг, нима дер мирзам,
Ўйлайманки, қуруқ қўймас ўша сизни ҳам.

Н е р и с с а

Шундоқ, лекин, бож олмайман бу қоғоз учун,
Тошпираман, қабул айланг Жессика билан.
Бу расмий хат, бунга кўра, бадавлат жухуд
Бор бойлигин номингизга васият этган.

Л о р е н ц о

Гўзал санам, гўё осмон неъматин билан
Тўйдирдингиз биз, очларни.

П о р ц и я

Азизлар, юринг,
Назаримда воқеанинг тафсилотини
Билмоқчисиз, қани, ҳамма уйга кирайлик.
Истаганча сўроқ қилинг бизни у ерда,
Биз саволга собит туриб, жавоб берайлик.

Г р а ц и а н о

Гар биринчи саволинг не, дея сўраса,
Саволим, шу қасам ичиб айтсин Нерисса:
Эртагача кутарми у, ё бугун ростин,
Икки соат рози дилга бўларми рози?
Тонгдан кўра тун зулмати мен учун хўброқ,
Бўлсин дейман менинг мирзам мен билан кўпроқ.
Умр бўйи бир нарсадан қўрқаман тинмай:
Жоним, яна узутингни йўқотиб қўймай!..
Кетадилар.

ҚИШ ЭРТАГИ

Беш пардали драма

ИШТИРОК ЭТУВЧИЛАР:

Л е о н т - Сицилия қироли.

М а м и л л и й - Сицилиянинг ёш шаҳзодаси.

К а м и л л о, А н т и г о н, К л е о м о н, Д и о н —
Сицилия аъёнлари.

П о л и к с е н - Богемия қироли.

Ф л о р и з е л ь - унинг ўғли. Богемия шаҳзодаси.

А р х и д а м - богемиялик амалдор.

Қ а р и ч ў п о н - Ҳижронанинг тутинган отаси.

М а с х а р а б о з - унинг ўғли.

Ч ў п о н н и н г х и з м а т к о р и.

А в т о л и к - дайди.

М а т р о с.

З и н д о н ч и.

Ҳ е р м и о н а - малика, Леонтнинг хотини.

Ҳ и ж р о н а - Леонт ва Ҳермионанинг қизи.

П а у л и н а - Антигоннинг хотини.

Э м и л и я - сарой хоними, Ҳермионанинг маҳрами.

М о п с а, Д о р к а с - чўпон қизлар.

Сарой аҳли, хизматкорлар, хос хонимлар, ҳакамлар,
масхарабозлар, чўпонлар, чўпон қизлар. Хор қиёфасида
чиқадиган Замон.

**Воқеа қисман Сицилия, қисман Богемияда
кечади.**

БИРИНЧИ ПАРДА

Биринчи сахна

Сицилия. Қирол Леонт саройида меҳмонхона - зал.

Камилло билан Архидам кирадилар.

А р х и д а м

Камилло, мен бу ёққа келганимдек, сиз ҳам давлат хизмати юзасидан биз томонларга қадам ранжида этсангиз, Богемиямиз билан сизнинг Сицилиянгиз ўртасида қанчалар тафовут бор, деганимга ўзингиз ишонч ҳосил қиласиз.

К а м и л л о

Менингча, бу ёз Сицилия қироли Богемия қиролига жавоб ташрифи буюради.

А р х и д а м

Биз сизни у қадар муносиб кутолмаймиз, аммо айбимизни меҳру самимият билан ювишга ҳаракат қиламиз, токи...

К а м и л л о

Сиздан ўтиниб сўрайман...

А р х и д а м

Ҳа, ҳа, ишонаверинг, мен бор гапни айтяпман: биз сизни шу қадар ҳашамат, шу қадар нафосат, шу қадар... нимамайди... фасоҳат билан қабул қилолмаймиз, Фақат майи ноб, бодаю мусалласлар билан бошингизни сархуш этишимиз мумкин - токи, шармандаю шармисор бўлганимизни билолмагайсиз, мақташингиз-ку даргумон, лекин таънаю дашном ҳам қилолмагайсиз.

К а м и л л о

Чин юракдан инъом этилаётган нарсага шунчалар қим-
мат ҳақ тўлаш не ҳожат.

А р х и д а м

Онт ичаманки, мен сизга бурчим ва идроким буюрга-
нини айтдим.

К а м и л л о

Сицилия қиролининг Богемия қиролига муҳаббати бе-
қийс. Улар болалиқда бирга ўсишган. Ўша айёмларда ил-
диз отган дўстликлар ҳамон чечак ва япроқ ёзади. Аъло
ҳазратлар балогатга етишдилару давлат ташвишлари
уларни бир-биридан айирди-қўйди. Кўришиб туриш им-
кониятидан маҳрум бўлсалар-да, лекин бир-бириларига
совға-салом, нома-пайғомлар юбориб, элчи-сафирлар
жўнатиб, орадаги дўстликни эъзоз-сарафроз қилдилар.
Улар айрилиқда ҳам айрилмай, олис масофалар оша бир-
бирлари билан қўл сиқишиб туришди. Ўртадаги денгиз-
қуруқликларга қарамай, бир-бирлари билан кучоқлашиб
юришди, илоҳим, мана шу меҳру оқибатларига осмон ба-
рор бергай.

А р х и д а м

Менингча, бу муҳаббатни гарон этадиган куч оламда
йўқ. Тангри шаҳзода Мамиллий сиймосида сизларга бит-
мас-туганмас давлат ато этди. У келажақда аломат иш-
лар қилишига ишончимиз комил. Мен умримда шундай
бир нодир ўғлонни сира учратмаганман.

К а м и л л о

Ҳа-я, рост. У ажойиб ўғлон. Мамлакатимиз фуқарола-
ри унга термилиб тўйишмайди, хаста кўнгилларга у ма-
дор бағишлайди. Ҳаттоки, унинг таваллудига қадар ҳас-
сага таяниб юрганлар ҳам унинг камолини кўриш иштиё-
қида яна яшасам, дейди.

А р х и д а м

Шаҳзода тувилмаганда, улар ўлимга рози бўлишармиди?

К а м и л л о

О, албатта, шунга ўхшаш бирор илинж уларни ҳаётга боғлаб турмас экан, улар ўлимни афзал деб билишарди.

А р х и д а м

Эҳтимол, қиролингиз шундоқ бир ўғил кўрмагунча, улар қўлтиқтаёқда бўлса ҳам яшаб туришни маъқул кўришарди.

(Кетишади.)

Иккинчи саҳна

Ўша жой. Саройда бир зал.

Леонт, Ҳермиона, Мамиллий, Поликсен, Камилло ва хос маҳрамлар киришади.

П о л и к с е н

Хуллас, ўша сира тиниб-тинчимас Масхарабоз
Тўққиз карра тузди янги ой байрамини -
Биз тарк этиб ватанимиз сарҳадларини
Олис йўлга азми сафар этгандан буён.
Бунда бизга кўрсатилган меҳмоннавозлик
Шарафига шунча муддат таҳсин айтсак оз.
Бўйнимизда қарзи-ниёз қолур билъасос.
Бас, ўнг ёққа дарж этилган биттагина нуль
Рақам салмоғини ўн бор оширганидай,
Бизнинг ушбу "яна бир бор ташаккур"имиз
Айтганларимизни тагин зиёда қилгай.

Л е о н т

Бу гапларни хайр-хўшга асраб қўйингиз.

П о л и к с е н

Биз эртага тонг отарда жўнаб кетамиз.
Бир оз ташвишдамиз, ахир, ўтди шунча вақт.
Қалай, осойишми бизнинг мулку мамлакат?
Магар унда бизни қарши олмасми бўрон?
Ундоқ эса - насибамиз бўлур пушаймон.
Кейин, гапнинг рости, аъло ҳазратларини
Толиқтириб қўйдик, анча қийнадик.

Л е о н т

Асло!
Мен сен ўйлагандек заиф эмасман, оға.

П о л и к с е н

Мен жўнашим керак.

Л е о н т

Тагин бир ҳафта, холос!

П о л и к с е н

Эртагаёқ жўнаймиз.

Л е о н т

Йўқ, баҳсни бас қилиб,
Иккимиз бир муросага келайлик, оға.

П о л и к с е н

Кел, яхшиси ижозат бер, йўлдан қолдирма.
Ҳеч ким, сендан бўлак ҳеч ким кўндира олмас
Шундоқ шитоб билан мени ўз даъватига.
Рози бўлар эдим, балки қабул қилардим,
Хоҳишингда агар қатъий зарурат бўлса.
Подшоҳим, изн бергил, энди қистама!
Гар салтанат ташвишларин унутсак тамом,
Дўстлигимиз офат бўлур бизга бегумон.
Бизлар бунда меҳмон бўлиб кечирган кунлар

Сизлар учун ташвиш, балки даҳмаза бўлар.
Шунинг учун - ижозат бер, кетай, биродар!

Л е о н т

Нима, тилдан қолганмисиз магар, маликам?
Бир нима денг, ахир!

Ҳ е р м и о н а

Шоҳим, кутаётирман,
Эртагаёқ жўнайман деб, онг ичишини.
Қизгин эмас, совуқ сизнинг ўтинчларингиз.
Айтмайсизми ахир, бугун хабар олинди,
Богемиянгизда бари осойишта, деб —
Шунда балки сўз тополмай, жимжит қолурди.

Л е о н т

Ҳа, чиндан ҳам бу сўзларинг ҳақ, Ҳермиона!

Ҳ е р м и о н а

Майли эди, гар ўғлимни соғиндим, деса,
Ҳеч ким мене бўлмас, сўзин икки қилмасди.
Шундоқ десин, биз ҳозироқ кузатамиз, бас,
Ҳатто урчувимиз билан уриб, жўнаб қол, деймиз.
Лекин сўраш бўлса - сўраш бошқача бўлсин:
Вақтингиздан эваз беринг бир ҳафта, шоҳим!
Менинг эрим борар экан Богемияга,
Майли, муддатидан бир ой зиёда юрсин.
Ҳолбуки шу дунёда ўз ёстиқдошини
Менча севиб-ардоқловчи аёл бўлмаган,
Ҳа, Леонтни севганимдек. Хўш, қоласизми?

П о л и к с е н

Йўқ, маликам.

Ҳ е р м и о н а

Йўқ, қоласиз, дедим, қоласиз.

П о л и к с е н

Мен, тўғриси, қололмайман.

Ҳ е р м и о н а

Вой, бу нимаси!

Бошқа бир гап тошинг, ушбу баҳонангиз бўш,
Қасамингиз кучи балки юлдузга етар,
Лекин мен "қоласиз!" дедим. Демак, қоласиз,
Аёл азми эркак инон-ихтиёридан
Кам эмас-ку ахир. Айтинг қандоқ кетасиз?
Агар ундоқ эса, сизни соҳиб ихтиёр -
Меҳмон эмас, балки асир ҳисоб этамиз.
Кетишингиз учун катта товон тўлайсиз?
Уч юз карра ташаккур. Хўш, энди не дейсиз?
Асирмисиз, меҳмонмисиз? Ўзингиз танланг -
Биттасини.

П о л и к с е н

Маликам, мен меҳмонингизман.
Асир бўлиб, сизни таҳқир этмоғим қийин,
Ундан кўра, сиз ўлимга буюринг мени.

Ҳ е р м и о н а

Ундоқ эса, мен ҳам сизга зиндончи эмас,
Мурувватли бекаман. Хўш, ҳикоя қилинг
Эрим билан кечган ёшлик давронингиздан.
Унда орангизда, дейман, қанчадан-қанча
Шўхлик ила бебошликлар ўтгандир?

П о л и к с е н

Ўтган.

Ҳа, маликам, Леонт билан ўсдик икковлон
Тонгнинг шомга етганини сезмай, беармон.
Бугунни эртадан зарра этолмай ажрим,
Болаликни тутанмас бир даврон деб.

Ҳ е р м и о н а

Эрим -
Ишонаман! - бебошликка бош бўлган фақат.

П о л и к с е н

Биз, маликам, худди эгиз қўзичоқлардек
Сакраб-маъраб ўйнашардик майсазорларда.
Маъсумликни алқар эдик, маъсумлик билан
Алдов нима, риё нима, билмасдик асло.
О, агарда худди шундоқ яшаб доимо,
Билмасайдик қоннинг тошқин ғалаёини,
"Беғуноҳ!" деб танитардик Худога ўзни,
"Бўйнимизда фақат журми таваллуд - гуноҳ".

Ҳ е р м и о н а

О, қоқиниб тушдингизлар кейин, шундоқми?

П о л и к с е н

Ҳа, васваса қилди шайтон, лекин кейинроқ,
Бу кейинроқ бўлди пича, мунаввар бекам!
Ўша масъуд, унутилмас йилларда эса
Ҳали гўдак маъсум эди менинг рафиқам,
Сизнинг ўша гулгунчадек жамолингизни
Ҳали кўрмаганди жўрам.

Ҳ е р м и о н а

Тўхтанг, кифоя!
Назаримда мени ва ўз маликангизни
Шайтонга тенг қўймоқчисиз, ҳай-ҳай демасам,
Майли, давом этаверинг. Бас, шундоқ экан,
Биз айбимиз учун жавоб бермоққа шаймиз.
Не қилайлик! Иккингизни гуноҳга қўйдик,
Биз туфайли айридингиз мусаффоликдан,
Лекин гуноҳ қилмадингиз бошқалар билан!..

Л е о н т

Хўш, рақибинг энди таслим бўляптими?

Ҳ е р м и о н а

У қолади.

Л е о н т

Менга эса қолмайман деди.

Сен ҳеч қачон шундоқ ёниб сўзламагансан.

Шундоқ ажиб шиддат билан.

Ҳ е р м и о н а

Йўғ-ей! Наҳотки!

Л е о н т

Ҳа, ҳеч қачон. Аниқроғи, фақат бир марта.

Ҳ е р м и о н а

Бундан чиқди, икки марта бўлган экан-да,
Биринчиси қачон бўлган, айтаман дарҳол.
Мен кутаман доим мени мақташларини,
Мақтасалар, семираман худди роз каби.
Унутмагил: яхши-яхши ишларим сўзлаб,
Мени баъзан силаб-сийпаб турмовинг керак! -
Жумла эркакларга шундай маслаҳатим бор:
Ўпич билан ўттиз тошга юрмоққа шаймиз,
Дағал қистов билан лекин силжитолмайсиз.
Иккинчи зўр ишим - уни қолдиришимдир,
Биринчиси нима? Уни бажардим қачон?
Айта қолгин, ёриламан лекин шу замон!

Л е о н т

Биринчи бор сен иноят айладинг ошкор,
Мени роса уч ой сарсон-саргардон этиб,
Аммо лекин охирида "жоним" деб атаб,
Ошпоқ билан чўзиб, яшнаб этгандинг нидо,
"Мен умрбод сеникиман!" дегандинг.

Х е р м и о н а

Аъло!

Демак, икки карра роса иш кўрсатибман -
Биринчи гал шундоқ - подшо эрга етибман,
Иккинчи гал эса - дўста.

(Поликсенга қўл чўзади.)

Л е о н т

(четга)

Жуда ошуфта!

Ошуфта дўстликдан келар ошуфта севги.
Ох, юрагим дукиллайди... Юрагим ўйнар...
Бу нашъаи бахтдан эмас, бахтдан эмас, йўқ...
Ёки самимият, илтифотдан туғилган,
Тасодифан пайдо бўлган ўйинмикан бу?
Ўйин бўлса, қандай қўрқинч ўйиндир, ёху!
Ё бўлмасам мени хаёл алдамоқдами?
Йўқ бу қиё боқишлар, бу туташган қўллар,
Бир-бирига чип-чирмашиб олган бармоқлар,
Бу ўзаро табассумлар ва бу ярадор -
Йиртқичнинг сўнг нафасидек учган хўрсиниқ,
Йўқ, беролмас бу ўйинга юрагим бардош,
Ғазабимни важоҳатим айлаб қўяр фош,
Мамиллий, сен ўғлиммисан?

М а м и л л и й

Ҳа, ҳукмдорим!

Л е о н т

Менинг тентагимсан. Нега бурнинг бўядинг?
Дейдиларки, ўхшаш эмиш бурнимга бурнинг.
Фу, капитан бунча исқирт бўлиш нимаси,
Ўзингизни пок-озода тутинг, капитан.

Шохли ҳайвон - буқа, бузоқ топ-тоза бари!
Хўш, бузоғим! Айт-чи, менинг бузоғиммисан?

М а м и л л и й

Ҳа, подшоҳим, истасангиз бузоғингизман.

Л е о н т

Ўхшашлигимизни агар кўрсинлар, десанг,
Сен шох чиқаришинг лозим. Бекордан-бекор
Гап сотишар, иккимизни ўхшашади, деб.
Бу хотинлар сафсатаси, уларга осон -
Уйдирмалар тўқиб сотиш, лекин бари бир
Улар уйдирмаси ҳатто сувдан, шамолдан,
Ясама қош-киприк, ҳатто бўяма сочдан,
Бировларнинг бойлигига кўз олайтирган -
Қиморбознинг соққасидан сохта бўлса ҳам, -
Чин гап шуки, бола менга, ўзимга монанд.
Хўш, яқинроқ кела қолгин, ўғлоним, қани,
Кўзларимга тикил мовий кўзларинг билан,
Менинг болагинам! Ўғлим! Менинг зурёдим! -
Наҳотки у? Наҳот энди ўша урғочи...
Рашк ханжари, санчиласан юрагимга, оҳ!
Бўлмас ишни бўлади, деб тушни, рўёни
Кўз олдимда ҳақиқатга айлантирасан.
Билолмайман, шунча ҳукми қудратинг қайдан?
Бағишлайсан ғира-шира шарпага келбат -
Тамом, одам ҳалок бўлур. Пуч мавҳумотдан
Аллам бало ясаб, унга берасан умр.
Мия заҳарланур, ақл офатга тўлур...

П о л и к с е н

Қирол нега хаёл суриб қолди?

Ҳ е р м и о н а

Не бўлди?

У ташвишли кўринади.

Поликсен

Нима гап, шоҳим?
Нима бўлди, биродарим?

Хермиона

Кайфингиз ўчиқ,
Ранжигандай кўринасиз, менинг соҳибим.

Леонт

Йўқ-йўқ, нелар демоқдасиз! Табиат гоҳо
Назокату нафосатдан тўйиниб андак,
Қаттиққўллик кўчасидан излайди эрмак.
Мен ўғлимга термилганча худди шу асно
Болалигим осмонига учдим хаёлан,
Йигирма уч йил нарига қилдим саёҳат.
О, у кунлар мен ҳаттоки иштонсиз эдим,
Ўйнар эдим тўқ зангори бахмал нимчада,
Ярқирарди мўъжаз кумуш ханжарим белда.
Тирнамасин учун учи тўрланган эди,
Ахир ўйинчоқ ҳам баъзан хавфли бўлади!
Қараб туриб ўйладимки, мен ҳам ўшанда
Увоқдина шу болага, шу қўнғизчага,
Шу кичкина шумтакага ўхшарканман-да.

(Мамиллийга)

— Хўш, азамат дўстим! Ўсиб камолга етсанг,
Ранжу ҳақоратта нечук жавоб қиласан?

Мамиллий

Подшоҳим, мен жанг қиламан!

Леонт

Шунақа дегин!
Ажаб саодатли эрур қисматинг сенинг!
— Ҳа, дарвоқе, биродарим, айтинг сизга ҳам
Ворисингиз, ўғилчангиз шундоқ ширинми?

П о л и к с е н

Ҳа, биродар мен уйимда бўлсам у менга
Дунёдаги ҳамма нарса, севинч ва фироқ,
Ташвиш ўша. Тасаллийи даврон ҳам ўша,
Дўсту душман ўша, аскар, аъён ҳам ўша,
Унинг билан ёз куни қиш кунидан қисқа.
Болаликнинг тамом сеҳру сафосидир у,
Мени оғир хаёллардан халос этувчи.

Л е о н т

Худди шундоқ менинг кичик баҳодирим ҳам.
Биз, тушуниб ишларингиз муҳимлигини,
Четланамиз, токи сизга етмасин халал.
Ҳермиона олиймақом меҳмонимизга
Мен учун лутф айлаб кўрсат мурувватингни.
Сицилия ўлкасида не азиз эҳсон.
Ҳаммасига эга бўлсин бирдек беармон.
Сен ва ўғлимдан сўнг менга азиздан азиз
Шу биродаримдир.

Ҳ е р м и о н а

Биз боққа борамиз. Шоҳим сиз келасизми?
Кутайликми?

Л е о н т

Бораверинг истаган ёққа,
Сизни ер остидан ҳатто топишим тайин.

(Четта)

Овчи айёр ва муғомбир, қушчалар гофил,
Тўру тузоқ қўйилгандан улар беҳабар.
Бор, бора қол, қушим!

(Поликсен ва Ҳермионанинг ортидан кузатиб)

Қаранг, тумшуқчасию
Лабларини уялмасдан чўзар у томон.

У ошкора шундоқ нозу карашма билан
Эрни адаштирмоқ бўлар.

Поликсен, Ҳермиона ва хос маҳрамлар, Мамиллий кетишди

Кетишди тамоm.

Менга йирик шох қўндириб кетишди аммо...

Ўйна, болагинам, ҳозир онанг ҳам ўйнар.

Мен ҳам ўйнаяпман, лекин менинг ўйиним,

Муқаррар бир ҳалокатдир, муқаррар ўлим,

Масхараю ҳуштак сўнгги насибам бўлар.

Ўйна, болам, ўйна! Ёки даданг фирт нодон,

Ёки уни жаҳаннамга итарар шайтон.

Эвоҳ, фақат менми? Балки шу дақиқада

Ўз ёрини кутаётир неча бор овсар.

Севар ёри боягина бошқа кимсага

Лутфу карам этганидан буткул беҳабар.

Беҳабардир, у эшиқдан чиқиши билан

Ён қўшниси ўзини шу эшикка урган.

Ва бегона бир ҳовузда балиқлар овлаб,

Истаганча роҳат қилган, айшини сурган.

Тасалли шу фақат, кўплаб дарвозаларни

Қанча маҳкам бекитмагил - барибир очиқ.

Гар хотиннинг хиёнати номусга қўйса,

Ҳар учтадан бири ўзни осарди аниқ.

Лекин илож қанча! Қай бир машъум сайёра

Далла бўлиб разолатга етаклар фақат.

Ҳаволарни разолатдан заҳарлар ўша,

Ҳукмидадир шимол, жануб, мағриб ва машриқ.

Хулоса шу, қоринни сен бекитолмайсан:

Манъ этганинг фанимни у эшиқдан қўяр,

Фанимати билан кейин қўйиб юборар.

Менга ўхшаб не эркалар бетоб, касалманда

Аммо лекин беҳабардир ўзлари. - Ўғлим,

Нима дейсан?

М а м и л л и й

Дада, менга кўплар айтишган,
Сен дадангга ўхшайсан деб.

Л е о н т

О, бу қандай бахт! -
Камилло, сен шундамисан?

К а м и л л о

Шундаман, шоҳим.

Л е о н т

Сен-чи, болам, бора қолгин энди, ўйнагин.

Мамиллий кетади.

Олий меҳмон қарор қилди қолмоққа охир.

К а м и л л о

Подшоҳим, кўндирдингиз уни ҳайтовур,
Аммо лекин кўп талашди.

Л е о н т

Сен пайқадингми?

К а м и л л о

Ҳа, кетишим зарур, дея сўровингизга
Худди кардек қулоқ осмай турди.

Л е о н т

Ҳа, тўғри.

(Четта)

Пайқашибди. Ивир-шивир авжида балки:
"Қиролимиз ундоқ..." Тагин авжланур ҳали,
Мен бу чигал, тош тутунни ечмагунча то! -

Камилло, у не сабабдан қолди сенингча?

К а м и л л о

Марҳаматли маликамни ранжитмай деди.

Л е о н т

Нега энди "марҳаматли?" Малика холос,
"Марҳаматли" деган номни қозонмоқ даркор.
Ҳа, дарвоқе, борми яна соҳибии идрок,
Пайқаганларингни жила пайқай олган зот!
Сен балосан, идроклисан, дарров сезасан,
Анави тош тўнкалардек меров эмассан.
Соддадиллар қараб туриб, кўрмади лекин
Ҳозир бўлганлардан фақат бир-икки киши
Сезди, дейман, нима дейсан бунга, Камилло?

К а м и л л о

Подшоҳим, нега фақат бир-икки киши?
Ҳамма билди: меҳмонимиз қолади.

Л е о н т

Нима?

К а м и л л о

Меҳмонимиз қолади.

Л е о н т

Хўш, нега қолади?

К а м и л л о

Сизни, яъни сизнинг олий рафиқангизни
Хурсанд қилмоқ учун.

Л е о н т

А-ҳа, мана гап қайда!
Рафиқамни хурсанд қилмоқ учун. Кифоя!

Камилло, мен сенга очдим, сенга ишондим
Қалбимни ҳам, салтанатим асрорини ҳам.
Тавба қилган бир гуноҳкор каби қаршингда
Дардим айтиб юрагимни бўшатиб олдим.
Лекин сенинг пок виждонинг ила алдандим,
Пок виждон деб атаганинг алдади мени.

К а м и л л о

Шоҳим, нелар демоқдасиз, Худо сақласин!

Л е о н т

Инсоф билан айтганда-чи, бир беномуссан,
Чунки, номус елкасига қадайсан ханжар.
Ҳақиқатни чалғитасан, адаштирасан.
Қани, менга айт-чи кимсан: бепарво бир қул?
Ё бўлмасам, жиноий бир ифлос ўйинни
Ширин ҳазил деб аташга шай турган нодон?

К а м и л л о

Шоҳим, бунга тайин жавоб беришим мушкул.
Эҳтимолки, қўрқоқдирман, балки бепарво.
Эҳтимолки, аҳмоқдирман, дунёда зеро,
Беайб Парвардигор. Яна кўп ҳолларда-чи,
Қўрқоқлигу аҳмоқликка бўйсунар киши.
Аммо, лекин сизнинг бирор ишончингизга
Мен бепарво бўлган эсам - ўта ҳамоқат.
Ҳамоқатлигимки - ақли қосирман фақат.
Агарда-чи бирор ишда шубҳа-андиша
Туғдирувчи қўрқоқликка йўл қўйган эсам,
Бу қусурдан холи эмас, донишмандлар ҳам.
Ҳукмдорим, бу шундайин бир қусурларки,
Ор-номусни фориғ тутиш улардан маҳол.
Бироқ саҳв-хатойимни билмоқ истаيمان,
Айтинг, ўша гуноҳимни юзимга солинг,
Кўзларим то кўр бўлмаса номус-уятдан,
Демак, зарра гуноҳим йўқ.

Л е о н т

Жим бўл, Камилло!
Бунда нелар кечганини наҳот кўрмадинг,
Таҳқир этилганимни сен сезмадинг наҳот?
Ё бўлмаса, кўзойнакни, кўрмаслик учун
Қорайтириб таққанмисан бурнингга, ҳайҳот?
Ёки эшитмадингми, а - шу аён гапни,
Миш-миш рийбат қўярмиди - ўйлаб кўрсайдинг,
Тушунардиг, ўзни муңдоқ нодонга йўймай,
Хотинимнинг менга қилган хиёнатини
Ярамас қул, соҳибингга қалтираб онт ич,
Каллам, миям, кўзим, балки қулогим йўқ, деб.
Ё бўлмасам, хотинимни қанжиқ деб ата.
Тўйдан олдин иффатини топшириб қўйган
Суюқоёқ, бузуқ дея атагил уни.
Гапир, мен ҳақ эмасманми?

К а м и л л о

Қасам ичаман,
Бирор кимса подшоҳимнинг маликасини
Шундоқ маломат этганда қўймасдим омон.
Ё Худойим, мен ҳеч қачон, сиздан ҳеч қачон
Шундай номуносиб сўзни эшитмагандим,
Кимки уни такрор этса - гуноҳи азим.

Л е о н т

Хўш, бўлмаса шивирлашмоқ гуноҳ эмасми?
Юзни юзга, лабни лабга суйкамоқ нима?
Кулгу орасида сирли хўрсинмоқ нима?
Хўш, хиёнат деган бундан ортиқ бўлуруму!
Суқилишиб, бир-бирининг пинжигга кириб,
Оёқ чалиштиришга ҳам шундоқ шай туриб,
Ва фалақдан илтижолар айлаб, оҳ уриб,
Қани, кундуз тунга тезроқ эврила қолса,
Соат-лаҳза бўлса, деган ичкишлар-чи?

Ҳамманинг кўз олдида кўз уриштиришлар,
Хўш, бу аён бузуқилик бекорми бари?
Ундоқ бўлса, шу муқаррар олам-жаҳон пуч,
Пучдир ўша Парвардигор, қодиру қаҳҳор,
Беҳудадир хотиним ҳам, Богемия ҳам!
Ўзим пучман, мулки олам дегани бекор!

К а м и л л о

Подшоҳим вақт борида бу тимқоронғу -
Хаёлларни нари ҳайданг, бўлишсин бадар,
Ахир, бунинг оқибати - хатардир, хатар.

Л е о н т

Айтчи, мен ҳақ эмасманми?

К а м и л л о

Подшоҳим, асло.

Л е о н т

Йўқ, мен ҳақман, алдаяпсан мени, Камилло!
Эй, сен, қўрқоқ алдоқчи, эй шум, хиёнаткор,
Кимга хизмат қилмоқчисан - қани, айта қол! -
Эзгуликками ё фаҳшу разолатгами?
Хотинимнинг қони унинг ҳаёти каби
Шундоқ ифлос, шундоқ жирканч, палид бўлсайди,
Аниқ гапки, бир соат ҳам яшай олмасди.

К а м и л л о

Уни йўлдан оздирган ким бўлдикин?

Л е о н т

Ўша -

Богемия қироли. Ҳа! Ўшанинг ўзи.
Бўйнига нақ қўл солгудай бўлиб фоҳиша,
Ундан айрилгиси келмас, суйканар нуқул.
Агар бўлса эди содиқ хизматкорларим,

Бу савдога алақачон кўярди нуқта.
Сен баковулбошим, сени ўз қўлим билан
Гадоликдан шу рутбага кўтарганман то,
Ҳасрат-надоматларимни кўриб турибсан,
Ерга боқиб, бор нарсани кўргандай само -
Унга заҳар бериб, ишни осон айлагил,
Уни ҳалок этиб, менга дармон айлагил!

К а м и л л о

Подшоҳим, ишни ошкор этмаслик учун
Аста таъсир айлагувчи оғу берайин.
Аммо бу гапларга жила ишонмоқ қийин,
Иффат-диёнатда шундоқ ибратли бекам
Наҳот шундоқ бўлса. Ахир, бир ўйлаб кўринг.
Сизга меҳрим баланд...

Л е о н т

Бўлди, чўзма, Камилло!
Ўйлайсанки, мен жинниман ёки бир пасткаш,
Ўз ёрига маломатни кўргувчи раво?
Бир пастарин - уйқу-ором бағишлагувчи
Ўз тўшаги поклиги ва ҳалоллигини
Лой-балчиққа қорган, балки тиканлар билан
Нина, жуводдизлар билан ёпган бедаво?
Ўйлайсанки, ўз ўғлимнинг волидасини,
Ўз ёримни беҳудага этаман таҳқир?
Наҳот шунча жоҳил бўлсам, шунчалар сўқир?

К а м и л л о

Не ҳам дердим, ишонаман сизга, ҳукмдор.
Богемияликни гумон этаман аниқ.
Лекин ўша даф бўларкан, рафиқангиздан
Меҳр дариг тутмагайсиз... Ўғлингиз ҳақи!
Сиз бу билан кесардингиз вийбатларни ҳам,
Бўхтонни ҳам.

Л е о н т

Маслаҳатинг маъқул, Камилло.
Мен ўзим ҳам истамасдим бу шармандалик
Эл ичига ёйилсаю, овоза бўлса.

К а м и л л о

Шоҳим, энди боққа кириб, уларга учранг,
Очиқ чеҳра билан, ширин табассум билан.
Худо шоҳид, агарда мен ўз қўлим билан
Унинг косасига заҳри қотил солмасам,
Майли, ишончингизга мен номуносибман!

Л е о н т

Фақат шуни бажар, ёлғиз шуни бажо эт.
Бажо этсанг, юрагимнинг ярми сеники.
Бажармасанг, юрагингни оларман юлиб.

К а м и л л о

Онт ичаман, шоҳим.

Л е о н т

Хайр, мен энди борай.
Айтганингдай мен уларга учраб, ўзимни
Қувноқ, сертакалуф қилиб кўрсатай.

(Кетади.)

К а м и л л о

Алам!

О, нақадар, алам! Эвоҳ, шўрлик маликам!
Ҳой, Камилло, ҳукмдоринг ҳукмин бажо қил!
Қабоҳат қил, жиноятчи қотил бўла қол!
Пасткашлигинг учун сени кўтармоқчи у!
Подшокушлик қилиб шону шухрат қозонган
Минглаб ному насабларни билганимда ҳам,
Мен бу ишни қилмас эдим, қилмасдим асло.

Ҳолбуки у қотилларнинг шум қилмишидан
Ёдномадек бирорта тош, мрамар сўзламас
Қисматлари - унутилиш, сафолатдир, бас,
Йўқ, бу ердан қочиш керак, қочиш вассалом!
Бажо этсам - умр бўйи виждон ўч олар,
Бажармасам - қирол олур қасос, интиқом.
Ўзинг паноҳ бўлгин менга, толе юлдузим:
Богемия подшоҳи келмоқда.

Поликсен киради.

П о л и к с е н

Ажаб!

Ўзи қол, деб қистадию, ўзи хафақол.

Бир овиз ҳам сўз қотмади. - Салом, Камилло!

К а м и л л о

Салом, аъло ҳазратлари.

П о л и к с е н

Нечук хабарлар?

Саройда не янгилик бор?

К а м и л л о

Қарийб ҳеч нима.

П о л и к с е н

Қирол хуноб, севимли бир вилоятдан

Ёки азиз қўрғонидан бўлгандай жудо.

Биз эшиқда тўқнаш келдик, мен салом бердим,

Алик олиш қайда, ҳатто боқмади қиё,

Ўтиб кетди қаршисига тикилганича,

Лабларида таҳқирли бир киноя ўйнаб,

Гўё таклиф этди менга чигал бир жумбоқ,

Ечиш мушкул.

К а м и л л о

Сабабини айтишим қийин...

П о л и к с е н

Қийин? Демак, биламану айтишим қийин?!
О, мен сиздан ўтинаман, этингиз ошкор.
Ёки сизга аён бўлган ўша асоррни
Айтишингиз жоиз эмас, айтолмагайсиз,
Айтолмайсиз ҳаттоки ўз-ўзингизга ҳам.
Хўш, нима гап? Камилло! Ҳа, рангингиз ўчди.
Юзингизда мен кўзгудек кўраман аён
Менга тегиш гап борлигин аниқ, бегумон.

К а м и л л о

Ҳа, илат бор, ҳаммамизни этгувчи абгор.
Аммо уни айтолмайман, айтарман фақат,
Ўша илат сизни паноҳ тутмишдир, ҳазрат,
Гарчи соппа-соғсиз.

П о л и к с е н

Мени тутмишми? Илат?
Нима, кўзим аждаҳонинг кўзи эканми?
Қарашларим инсонларга қайғу-аламмас,
Севинч - иқбол келтиргани аён. Ажабо!
Мен биламан, Камилло, сиз, олийжанобсиз,
Бу фазилат сизга наслу насабдан эмас,
Билим билан тажрибадан келган шубҳасиз.
Сиздан ўтинаман, агар менга дахлдор
Бирор нарса бўлса, уни айтингиз дарҳол,
Ҳа, уни сир тутманг бундоқ сукут сақламанг!

К а м и л л о

Айтолмайман!

П о л и к с е н

Мен илатнинг ўчогиманми,

Гарчи сошпа-соғман! Менга айтишинг даркор,
Ҳой, Камилло, эшитдингми? Сендан сўрайман,
Подшоглигим - шу рутбаи унвоним ҳақи,
Ор-номусинг ҳақи, менга жавоб бергайсан -
Менга таҳдид этар нечук офат-фалокат?
Ўша офат қайда? Магар яқинми, йироқ?
Уни радди бадал этса бўлмасми ҳамон?
Гар бўлмаса, курашмоққа йўқмидир имкон?

К а м и л л о

Майли. Сўрадингиз мендан ор-номус ҳақи,
Ор-номус соҳибига бераман жавоб.
Шоҳим, менинг айтганларим бажо айлангиз -
Дарҳол! Йўқса, иккимиз ҳам бўлурмиз хароб.

П о л и к с е н

Хўш, Камилло, айта қол.

К а м и л л о

У менга буюрди...
Сизни заҳарлашни.

П о л и к с е н

Ким - у?

К а м и л л о

Қирол.

П о л и к с е н

Нимага?

К а м и л л о

У ўйлар, йўқ у кўп офир қасамлар ичар
Шу осмони муборакни ўртага қўйиб,
Зино қилганмишсиз бизнинг малика билан,
Ўзи беихтиёр шунга кўмаклашганмиш.

П о л и к с е н

Зино қилганмишман! Менга кўмаклашганмиш!
Ундан кўра томиримда чирисин қоним,
Олам аро хоин дея аталиб номим,
Шараф эмас, мурданинг шум қўланса ҳиди
Атрофимда юрсин, менга дуч келган дамлар -
Нақ ўлатдан қочган каби қочсин одамлар.

К а м и л л о

Ҳатто осмондаги ҳар бир юлдуз номига
Қасам ичсангиз ҳам - фойда бермас қасамлар.
Денгизни ҳеч қуруқликка эвириб бўлмас,
Худди шундоқ, шоҳимизни қуршаган жунун
Фақат унинг умри билан топажак якун.

П о л и к с е н

Қандай қилиб бу фикрга борибди қирол?

К а м и л л о

Билмадим, яхшиси ҳозир фурсат борида
Бу балойи ногаҳондан қочмоқлик даркор.
Муҳокамаларга машғул бўлишдан не наф.
Агар ишонсангиз сидқу садоқатимга.
Ўтинаман, ҳамроҳ қилиб олинг мени ҳам,
Сизга гаров бўлсин менинг умрим, ҳаётим.
Ҳаялламай бугун тунда қочайлик. Ўзим -
Маҳрамларингизни воқиф эттайман, кейин
Тайин йўлдан денгизга ҳам бошлаб бораман.
Яхши бўлур икки-икки чиқсак шаҳардан.
Менга Сицилия ери бегона энди,
Сизникиман, сизнинг содиқ маҳрамингизман.
Аждодларим номусига қасам ичаман,
Ёлғон гапирмадим, бари айтганларим чин.
Лекин яна гувоҳ, далил сўрар экансиз,
Кутолмайман, иккимиз ҳам бўлурмиз ҳалок -
Қирол сизни айламишдир ўлимга маҳкум.

П о л и к с е н

Сенга ишонаман. Унинг юзу кўзидан
Менга ҳамма нарса аён. Сен бундан буён
Менга йўлчи-дарғадирсан энди умрбод
Қўл ушлашиб боражаксан мен билан, инон.
Сўқир жинни! Инонмайди шундоқ санамга,
Қанчалар кўр эса унинг савдойи рашки,
Рашк ўтида ўзи қанча ёнса худписанд,
Маликанинг малоҳати шунчалар баланд.
У жаҳолат ичра ёниб хаёл айламиш
Ки, мен дўсти келтирибман унга маломат.
Шундан қўзимишдир унинг вазаби. Даҳшат!
Ё раб, сафаримиз бизга омад келтиргай,
Ва бегуноҳ маликага бахш этгай мадад.
Камилло, бўл, ошиқайлик, бошлагин мени,
Умр бўйи падаримдек ардоқлай сени.
Юр, қочайлик!

(Кетадилар.)

ИККИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Сицилия. Саройда бир хона.

Ҳермиона, Мамиллий ва сарой хонимлари киришади.

Ҳ е р м и о н а

Оҳ, бу шумтакани бундан олинг! - Мамиллий,
Ҳадеб сакрайверма, бас қил бошим оғриди!

Б и р и н ч и х о н и м

Бирор нима ўйнаймизми, юринг шаҳзодам,
Аммо лекин қизиқ ўйин.

М а м и л л и й

Йўқ, истамайман.

Б и р и н ч и х о н и м

Истамайман?! Нега энди, менинг шаҳзодам?

М а м и л л и й

Шундоқ ўзим. Мени дарров ўпа бошлайсиз
Ва болага гапиргандек сўзлар қотасиз.

(Иккинчи хонимга)

Мана сиз бўлсангиз, менга кўпроқ ёқасиз.

И к к и н ч и х о н и м

Шунақами? Нима билан?

М а м и л л и й

Ўйламанг лекин,
Менга ёққан у зулуқдек қошингиз эмас,
Гарчи айтишади, қошинг камон бўлсаю
Қалам билан чизилган ой ўроғи каби -
Ингичка ҳам бўлса қора бўлгани соз деб.

И к к и н ч и х о н и м

Сизга буни ким айтган?

М а м и л л и й

Ким... эслаёлмайман.
Хотинларни солиштириб ўзим билганман.
Қошингиз қай тусда?

Б и р и н ч и х о н и м

Кўм-кўк, азиз шаҳзодам

М а м и л л и й

Ҳазиллашяпсиз, чунки хотин зотининг
Фақат, бурни кўм-кўк бўлар, қошимас асло.

Б и р и н ч и х о н и м

Қаранг! Маликамиз қандоқ тўлишиб борар.
Фурсат етиб, пайдо бўлур жажжи шаҳзода.
Биз ҳаммамиз кейин унга хизмат қиламиз.
Шунда сиз-чи, қошимизга келиб мен билан -
Ўйнанглар, деб ялинасиз бизга.

И к к и н ч и х о н и м

Илойим,
Маликанинг эсон-омон кўзи ёрисин.
Аҳволига қараганда ой-куни яқин.

Ҳ е р м и о н а

Ҳой, намунча ивир-шивир? - Бери кел, ўғлим,
Мана бунда ўтир. Энди бир оз тузукман,
Мен билан бўл. Менга битта чўпчак айтиб бер.

М а м и л л и й

Қувноқми ё қайғулими?

Ҳ е р м и о н а

Истаганингни.
Йўқ, яхшиси қувноғини айта қол.

М а м и л л и й

Нега?
Қишга ярашади ахир ғамгин эртақлар.
Жодугарлар ҳақида бир эртагим бор.

Ҳ е р м и о н а

Хўп.
Ўтира қол, лекин роса келиштириб айт,
Ажиб уйдирмалар билан ойингни қўрқит.
Биласан-ку.

М а м и л л и й

Бир бор экан, бир йўқ экан, бир...

Ҳ е р м и о н а

Йўқ, сен аввал ўтир. Балли, энди бошлайвер.

М а м и л л и й

Қабристон қошида бир гадо яшаркан...
Эртагимни мен шивирлаб айтайин, ойи,
Чирилдоқча уйфонмасин тагин, ухлабди.

Ҳ е р м и о н а

Майли болам, қуловимга секин айта қол.
Леонт, Антигон ва сарой аъёнлари киришади.

Л е о н т

Бандаргоҳга жўнадими? Маҳрамларию
Камилло ҳам у биланми?

Б и р и н ч и аъ ё н

Сайҳон ортида
Мен уларни учратдим, то кемаларига
Етганлари қадар қараб, кузатиб турдим.
Кўп шошилишч жўнаб кетди меҳмонларимиз!

Л е о н т

Мен ҳақ эдим! Ҳаммасини кўриб турувдим!
О, кошкийди, кўрмасайдим, пайқамасайдим,
Лаънатлайман ҳақлигимни, ҳақиқатимни!
Май косага агар тушиб, чўкса ўргимчак,
Уни ирганмасдан, ҳар ким сипқорар бешак.
Лекин ўша газандани қадаҳ остида -
Кўриб қолар экан, кўнгил айнайди ёмон,
Қусиб қайд қилади, ҳамма ичгани ҳаром.
О, ўргимчак чиқиб қолди косамдан менинг.

О, уларга менинг тахтим, ҳаётим керак.
Қул Камилло ўшаларга айламиш кўмак.
Ҳақ эканман, буткул шубҳа-гумонимда ҳақ.
Ўз малайим тузлимимга тупуриб, ҳайҳот,
Огоҳ этган хотинимни, Поликсенни ҳам.
Аҳмоқ бўлиб қолаверди бу ёқда Леонт,
Ҳа, уларга дарвозани ким очиб берди?

Б и р и н ч и а ъ ё н

Камилло, бу, биласиз-ку, эски одати,
Ҳар бир фармойиши гўё сизники эди.

Л е о н т

Ҳа, бу менга аён, менга жуда ҳам аён.

(Ҳермионага)

Сен болани тошпирасан менга. Хурсандман,
Ки сут эмагандир ўша сенинг сийнангдан.
Гарчи, шубҳа йўқки менга ўхшашлиги бор,
Лекин унда зиёдадир онанинг қони.

Ҳ е р м и о н а

Бу нимади? Ҳазилингни?

Л е о н т

Олинг болани!

Мамиллийни олиб кетадилар.

Ойисига энди сира яқин келмасин.
Ойисига энди унинг қориндагиси -
Поликсеннинг жойлагани тасалли бўлсин.

Ҳ е р м и о н а

Ёлгон! Ёлгон! Ўлдир, лекин сўзимга ишон!
Йўқ-йўқ, ишонишинг керак!

Л е о н т

Келингиз ҳамма:

Маликага назар солинг, яхшилаб қаранг.
Шубҳасизки, "гўзал!" дейсиз, ҳақиқий баҳо.
"Афсус, нопок!" дея яна қўшасиз аммо.
Қандай қилиб, шубҳа-гумон қилмаслик мумкин:
Сеҳру маломатга мафтун бўларкансиз, бас,
Нимасини айтай! Дарҳол етишар нафас,
Етишар бир совуқ нидо - аламингиз, "э-э..."
Ва бошқаси қўллар уни "Ҳа, ҳа, шунақа",
"Ҳм, ҳмм", - дейди яна бири. Хўш, айтингиз-чи,
Иффатига доғ солдирган шу бўҳтонлардан,
Ёки шундоқ маломатли сўзлардан кейин
"У топ-тоза, мусаффо" деб айта олур ким?
Тўппа-тўғриси унига айтай: "Фоҳиша!"

Ҳ е р м и о н а

Энг ярамас, каззоб менга шу сўзни айтса,
Бирмас, икки карра қабиҳ бўларди ўша,
Аммоки сиз, менинг эрим, янглишмоқдасиз.

Л е о н т

Йўқ, сиз янглишдингиз, менинг гўзал хотиним!
Поликсенни Леонт билан адаштирддингиз.
Сен, шаллақи! Сени яна бошқа ном билан
Атамоқчи эдим, лекин хавотирим бор.
Қўрқаманки, авом ибрат олиб подшодан,
Қуюшқондан чиқиб кетиб, шоҳу гадони
Дағал сўзлар билан бирдек камсита бошлар.
Мен сизларга уни бузуқ, фоҳиша, дедим.
Айтиб бердим унга яқин бўлган лаинни.
Ва шуни ҳам билиб қўйинг: менинг хотиним,
Риёкор Камилло, ўша ифлос қўшмачи
Хиёнатда айбланурлар давлат олдида,
У билганни бунинг иқдор этиши мушкул,
Бунинг розилиги билан қочиб қолган ул.

Ҳ е р м и о н а

Йўқ, йўқ! Сизга онт ичаман ҳаётим билан!
Ишонингиз ахир, булар бариси бўҳтон.
Кейин уят-хижолатда қоласиз, шоҳим.
Кейин қанча, хатойимга иқрорман, деманг,
Менинг номим, номусимни оқламоқ қийин.

Л е о н т

Хатойимга иқрорман! Ҳа, мен хато қилдим!
Пойдеворни қийшиқ олиб, кўтардим қўрғон!
Энди эътиқодим шуки, олам асоси
Ўйинчоқнинг юкини ҳам кўтара олмас!
Тез зиндонга солинг уни! Агар кимда-ким
Ғинг деса-чи, хиёнаткор аталур бешак.

Ҳ е р м и о н а

Қай бир ёвуз анжум, ёвуз юдузлар тўши
Бошимизда ёнур. Керак сабр ила бардош,
Охир шафқат қилур бизга фалак - бағри тош.
Мен хотинлар кўз ёшига ётман, жаноблар,
Лекин ҳайҳот агар ўша шабнам ёғмаса,
Қўрқаманки, шафқатингиз қуриб қолади,
Қайғу мени ўтдан олиб, ўтга солади.
Бироқ мен тайёрман. Фақат, қатъий ҳукмингиз
Ҳақ ва одил бўлсин худди виждонингиздай.
Мен бош эгиб қирол фармонини кутаман.

Л е о н т

(соқчиларга)

Мен сизларга фармон бердим.

Ҳ е р м и о н а

Менга ким ҳамроҳ?
Аъло ҳазрат, сўрайдирман ижозатингиз,
Дарив тутманг, ғарибга бир иноят каби.

Ўтинаман, маҳрамларим қошимга қўйинг,
Ҳозир парваришни талаб этар аҳволим -
Оҳ, сиз тентакларим! Йиғи, кўз ёши нечун?
Мен агарда хиёнатчи, осий бўлсайдим,
Ва ҳавойи бўлиб, чакки қўйсайдим қадам,
Жоиз эди йиғингиз ҳам, кўз ёшингиз ҳам.
Қамоқни бир шарофатдек қабул этаман.
Хайр, ҳукмдорим, хайр сизни ҳеч қачон
Хафаҳол бир қиёфада кўрмоқчимасдим.
Энди эса кўрмоқчиман, кўрмоқ - тилагим.
Юринг, азизларим, бизга ижозат бўлди.

Л е о н т

Йўқол! Ҳамманг беканг билан даф бўл!

Маликани соқчилар олиб чиқади, улар ортидан маҳрам -
хонимлар чиқишади.

Б и р и н ч и а ъ ё н

Подшоҳим,
Ўтинаман, маликани қайтаринг.

А н т и г о н

Шоҳим,
Ҳазабга эрк берманг, йўқса қаҳрингиз бутун
Улуғ бир фалокат бошлаб келиши мумкин -
Биз учун, малика учун, шаҳзода учун.

Б и р и н ч и а ъ ё н

О, ҳукмдор, олинг, менинг жонимни олинг,
Худолар олдида, сизнинг олдингизда ҳам
Маликамиз мусаффордир, ишонинг лекин.

А н т и г о н

Шу гап агар рост бўлса-чи, мен хотинимни
Отхонага қамайман ва ўзимга қўшиб,

Аравага қўшишга ҳам тайёрман, токи
Ҳар дақиқа кўриб турай, суйканиб турай.
Ўшанда ҳам ишонишим гумондир, гумон.
Йўқ, агарда маликамиз алдоқчи бўлса, -
Хотинларнинг сўзи эмас, ҳар бир нигоҳи,
Ҳар бир ҳаракати, олган нафаси ёлгон!

Л е о н т

Ўтинаман, қизишманг!

Б и р и н ч и а ъ ё н

О, раиятпаноҳ!

А н т и г о н

Ўзимизга эмас, ахир сизга куямиз.
Сизни алдамишдир қай бир ярамас, раддор.
Унга лаънат бўлсин! Агар қўлимга тушса,
Бўйинини шарт узар эдим! Наҳотки наҳот,
Маликамиз шундоқ бўлса! Учта қизим бор:
Катгаси ўн икки ёшда, ундан кичиги -
Ҳадемай тўққизга тўлар, кенжаси - бешда.
О, ишонинг, эшитганим агар чин бўлса,
Майиб-абгор эта қолай учовини ҳам,
Улар ворисаларимдир, тоқатим борми -
Тувилажак ҳароми, шум набираларга.
Ундан кўра илдизимни ўзим қирқаман,
Аямайман, зурёдимни гўрга тиқаман.

Л е о н т

Бас, жим бўлинг! Сизлар ҳама сўқир, кўзи кўр,
Менинг учун ҳамма нарса кун каби равшан.

А н т и г о н

Ундоқ бўлса, ҳожат борми гўр қазимоққа,
Магар номус деган нарса бу дунёда йўқ.

Л е о н т

Ҳайҳот! Менга ишонишмас!

Б и р и н ч и а ъ ё н

Афзал кўраман

Сизга эмас, ишонишса менга зиёда.

Сизга сўзим ёқмас, аммо менга хуш ёқар

Маликамиз ор-номусли бўлса дунёда.

Л е о н т

Сизга нима хуш ёқади - ўзингизга тан.

Аммоки мен сўзлаганда, этманг эътироз!

Баски, сизни муқаррибу маҳрам этибман,

Бу - мендаги раҳмдиллик белгиси, холос.

Билмадим, бу гўлликми, ё муғомбирликми,

Сизни гофил этиб, бундай кўрликка солган?

Менга бундай муқарриблар ортиқ керакмас,

Тергов, муҳокама, ҳукм ваколатини

Ўз зиммамга оламан.

А н т и г о н

Мен истар эдимки,

Сиз яширин бажарсангиз бу ишни шоҳим,

Ва овоза этмасангиз.

Л е о н т

Хўш, бу нимаси?

Ақлдан оздингми ёки гумроҳлигинг бор?

Мен уларга бир боқдим у тамом пайқадим.

Бекаму кўст далил учун - уларни энди

Фақат иш устида қўлга туширмақ қолди.

Бас, ҳаракат айламоққа айладим қарор.

Бироқ шубҳаларга ўрин қолдирмай десанг,

Эҳтиёт бўл, кўзларингга ишонма зинҳор,

Шошқалоқлик бу ишларда балойи азим.

Шу сабабдан мен ҳозироқ киши юбордим
Муборак Дельфа, Аполлон саждагоҳига,
Чопарларим - садоқатли Клеомон, Дион.
Бизга амри-фармойишин айтсин Оракул.
Унинг ҳукми билан балки тиярман ўзни,
Ё бўлмасам, бир йўласи этарман адо.
Хўш, маъқулми?

Б и р и н ч и а ъ ё н

Маъқул, шоҳим.

Л е о н т

Билганим билган.
Тахминларим тасдиғига йўқдир эҳтиёж.
Аммо лекин оракул пок назари билан
Берсин дейман ноқисларнинг ақлига ривож.
Ноқисларки, фаросатсиз, тубан ва овсар,
Очиқ-равшан нарсани ҳам кўра олмаслар.
Маликани эса банди зиндон этамиз,
Токи анув қочқинлардан олмасин ибрат.
Юринг, очиқ маҳкамани тайин этамиз,
Бу ҳаммани ҳаяжонга солади албат.

А н т и г о н

(четта)

Оқибатда бўлар экан ҳақиқат ошкор,
Кулавериб, кулгудан нақ ёрилиш ҳам бор.
Кетишади.

Иккинчи саҳна

Сицилия. Зиндон даҳлизи.

Паулина ва хизматкорлар киришади.

П а у л и н а

Қани бўлинг, менга зиндонбошини чорланг,
Кимлигимни унга айтинг.

Хизматкор кетади.

Эвоҳ, маликам!

Бутун Европада сенга муносиб қаср
Ёки сарой йўқдир - бироқ сен зиндондасан!

Хизматкор зиндончи билан қайтади.

Жаноб, маълумдирми сизга кимлигим маним?

З и н д о н ч и

Аслзода, олиймақом, шавкатли хоним.

П а у л и н а

Кўришмоғим зарур ҳозир малика билан.

З и н д о н ч и

Ҳеч кимсани қўймасликка фармон берилган.

П а у л и н а

Баракалла! Ахир номус ва ҳалолликнинг
Дўстлар билан кўришмоғи бўлурми жоиз!
Аммо ўтинаман сиздан, мумкиндир балким,
Маҳрамлардан биттасини чорлаб берсангиз?
Майли, қай бирини, балки Эмилияни.

З и н д о н ч и

Бўпти, бошлаб келай сизга Эмилияни,
Лекин хизматкорларингиз чиқиб туришсин.

П а у л и н а

Сизлар чиқиб тулинг.

Хизматкорлар чиқишади.

З и н д о н ч и

Марҳаматли сеньора,

Мен учрашув чоғи бунда бўлишим зарур.

П а у л и н а

Ихтиёрингиз, тақсирим, тезроқ қимирланг.

Зиндончи кетади.

Мана буни бўёқчилик деса бўлади!

Оқни қора, ёлғонни чин кўрсатмоқчилар.

Зиндончи Эмилия билан киради.

О, азизим, салом! Айтинг, аҳволлар нечук?

Қайғуларга қандоқ бардош этар малика?

Э м и л и я

Фарёд чекаётир шўрлик бефигон, беун,

Бундай ишга буюк қалблар қодирдир якка,

Аммо лекин асоратин кўрсатди ташвиш,

Муддатидан олдин енгил бўлди бояқиш.

П а у л и н а

Нима туғди, ўғилми?

Э м и л и я

Йўқ, жажжи қизалоқ!

Қизалоқки, қоши кўзи попуқдек, дўмбоқ.

Уни алқаб, ўпиб, бекам топар тасалло,

Айтар сўзи фақат: "Шўрлик болагинам, оҳ!

Иккимиз ҳам зиндондамиз, икки бегуноҳ".

П а у л и н а

Қиролимиз қилмишини кўтарсин вабо!
Чин ҳақиқат сўзини у тинглаши лозим!
Бу мушкулни аёл киши айлагай бажо,
Агар унинг қаршисида тутилса тилим
Қовжирасин! Ҳатто аччиқ ғазаб ичра ҳам
Этолмасин ҳақиқатнинг сўзини изҳор.
Ўтинаман, маликага етказинг алҳол,
Ки ҳамиша фармонига ҳозир тураман.
Магар бекам боласини менга ишонса,
Қизалоқни отасига кўрсатардим мен.
Маликани ёқлар эдим бор кучим билан.
Қирол мурғак боласига назар ташларкан,
Эҳтимолки юмшаб қолар. Биласиз, баъзан
Маъсум, мурғак чақалоқнинг унсиз боқиши
Ҳар қандайин сўзамоллик сеҳридан баланд.

Э м и л и я

Бекам, мардонасиз, мудом олийжанобсиз.
Ниятингиз йўлдошингиз бўлсин илойим.
Сарой хонимлари ичра сиздан бўлак ким
Бу мушкулни осон этар? Бу ёққа ўтинг.
Айтганларингизни бориб хабар қиламан.
Бекам ўзи ўйламишди бу ишни аввал,
Кимга топширсам экан, деб ташвишда эди,
Балки, рад этишар, деган андиша билан
Эркаларга бу таклифни айтолмаганди.

П а у л и н а

Эмилия, маликага етказинг шуни,
Мен тилимга ишонаман, ишончим баланд.
Тилим оқил келиб, қалбим тепаркан бардам,
Биз муқаррар қайирамиз қайсар қиролни.

Э м и л и я

Тангри сизни паноҳида асрасин. Кетдим.
Мен ҳозироқ жавоб олиб қайтаман, кутинг.

З и н д о н ч и

Маликанинг боласини чиқарар бўлсам,
Мени омон қўймагайлар, ишонинг, бекам.

П а у л и н а

Бу жаҳолат! Ахир уни она қорнидан
Озод этган биров эмас, қодир табиат.
Қирол қаҳр-ғазабидан баланд турар у.
Майли, атанг маликани осий, гуноҳкор,
Аммо бунда чақалоқнинг нима айби бор.

З и н д о н ч и

Тўғри, бекам.

П а у л и н а

Сиз хотиржам бўлинг, сўрайман,
Бир кори-қол бўла қолса - ёрдамга шайман.
Кетишади.

Учинчи саҳна

Леонт саройида бир зал.

Леонт, Антигон, сарой аъёнлари ва хизматкорлар киришади.

Л е о н т

На кундуз, на кеча менда ором-қарор бор!
Бу изтироб - заифликдир, ожизлик тамом.
Агарда бу аламларга сабабчи бўлган.
Хотинимни маҳв этсаму тупроққа қорсам,
Руҳим таскин топиб, балки оларди ором.

Гарчанд фосиқ қирол бизнинг қасосдан йироқ,
Лекин менинг қўлимдадир анув фоҳиша!
Сезаманки, ажалга ем бўларкан ўша -
Фароватим қайтиб келар қалбимга мутлақ.
Эй маҳрамлар!

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

Лаббай, шоҳим.

Л е о н т

Хўш, ўғлим нечук?

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

У кечаси тиниб-тинчиб ётди, ҳукмдор,
Тез орада тузалади, деган умид бор.

Л е о н т

О, нақадар номуслидир, покдир бу бола!
Онасининг маломати очилдию, бас
Кўз ўнгимда сўниб борди нафас-банафас,
Уйқу билан иштаҳасин тамом йўқотди,
Ғам-андухга ботди. - Мени қўя тур бу дам,
Ўғлим нечук аҳволдадир, хабар ол илдам.

Хизматкор кетади.

Қирол хусусида ҳозир ўйламоқ бекор.
У қудратли раним - ундан ўч олиш маҳол.
Зўр давлатлар бари унга иттифоқчидир.
Бас, интиқом соатимиз ортга сурилур.
Аммо, лекин маликани қондирар қасос.
Мени лақиллатдим, балки аҳмоқ қилдим, деб
Кулаверсин Поликсен шум Камилло билан,
Мен уларга кулишни бир кўрсатардим-а,
Кўрадиган бўлди энди ёлғиз малика.

Чақалоқ кўтариб, Паулина киради.

Б и р и н ч и а ъ ё н

Кириш мумкин эмас.

П а у л и н а

Бизни нари қувмасдан,
Ичкарига киритсангиз, яхши бўларди,
Сизга қай бириси қўрқинч, айтинг, жаноблар,
Маликанинг заволими, қиролнинг қаҳри?
Айтинг, қирол ғазабими азизроқ сизга,
Ё бўлмасам, маликанинг шаъни-номуси?

А н т и г о н

Бас қил, етар!

И к к и н ч и х и з м а т к о р

У тун бўйи мижжа қоқмади.
Сизни қабул қилмас.

П а у л и н а

Тақсир, хотиржам бўлинг!
Мен қиролга оромини қайтиб бераман.
Сизлар унинг атрофида соядек юриб,
У оҳ чекса, оҳ чекасиз - нечук ухласин?
Мен эсам-чи, тамкин билан, ҳақиқат билан
Шоҳнинг қайғу-ҳасратини қувай деб келдим.

Л е о н т

Хўш, у ёқда нима шовқин?

П а у л и н а

Шовқинмас, шоҳим.
Ким қудагай бўлур сизга деган мазмунда
Жиндак мунозара қилдик.

Л е о н т

А, нима! Нима?

Йўқол, ифлос! Йўқол! Келган йўлингга жўна! -
Ҳой, Антигон, қаёқдасан? - Айтиб эдим-ку,
Остонамга йўлатма, деб.

Антигон

Шоҳим, неча бор
Айтганларингизни унга айладим изҳор,
Таҳдид қилдим қаҳрим билан, қаҳрингиз билан.

Леонт

Ҳукминг ўтмадими?

Паулина

Шоҳим, ҳукми ўтади.
Тақиқ этар экан гарлиқ, беномусликни.
Аммо лекин ору номус ҳимоясида -
Токи у ҳам марҳаматли шоҳимга ўхшаб,
Хотинини банди зиндон айламас экан, -
Менга буйруқ беролмайди, ҳукми ўтмайди.

Антигон

Шоҳим, кўрдингизми? Узди жиловини, бас,
Энди уни отингиздек тўхтатиб бўлмас!

Паулина

Улуғ ҳукмдорим, менинг арзимни тингланг,
Садоқатли чўри бўлиб, содиқ дўст бўлиб,
Ҳозиқ ҳаким бўлиб келдим ҳузурингизга, -
Йўқ, хушомад айламайман бошқалар каби,
Лекин асл ҳақиқатни изҳор этаман:
Подшоҳимнинг олийжаноб рафиқалари
Олампаноҳ ҳукмдорга салом йўллади.

Леонт

Подшоҳимнинг олийжаноб рафиқалари?!

П а у л и н а

Шундоқ, шоҳим! Керак бўлса, юз бор айтаман:
Подшоҳимнинг олийжаноб рафиқалари!
Агар эркак бўлганимда қиличим билан
Исбот этар эдим буни.

Л е о н т

Йўқол бу ердан!

П а у л и н а

Яқинлашманг, кўзингизни ўйиб оламан!
Бор гапимни айтай, кейин кетаман ўзим.
Олийжаноб рафиқангиз - такрор айтаман:
Олийжаноб - ўша сизга қиз туғиб берди,
Чақалоқни дуо қилинг энди, подшоҳим.

(Чақалоқни ерга қўяди.)

Л е о н т

Йўқол, шум қўшмачи, ёвуз жодугар, йўқол!

П а у л и н а

Ҳукмдорим, беҳабарман жодугарликдан.
Яна ўзга кирдикорим - сизга қоронғу.
Мен қанчалар ҳақ эсам, сиз шунча ноҳақсиз,
Ноҳақ гумон кўзингизни кўр қилмиш, ёҳу.
Бу дунёда ҳалол дея ном чиқармоққа
Шунинг ўзи бас эмасми, шоҳим?

Л е о н т

Хоинлар!
Ҳайданг уни! Олиб кетсин ҳаромисини!

(Антигонга)

Сен, лапашанг, нега оғзинг очиб турибсан!
Ол, бу ердан ҳаромини ол, дедимми, ол!
Олиб, алвастига тошшир.

П а у л и н а

(эрига)

Қўлинг тегизма!
Таҳқирланган маликага кимки қўл урса,
Умр бўйи лаънатларга кўмилур ўша!

Л е о н т

(Антигонни кўрсатиб)

Хотинидан қўрқади!

П а у л и н а

Оҳ, сиз ҳам агарда
Жиндак чўчисангиз борми хотинингиздан!
Шубҳа йўқки, болангизни танир эдингиз.

Л е о н т

Хоинлар!

А н т и г о н

Мен онт ичаман, хоин эмасман.

П а у л и н а

Мен ҳам хоинмасман, кўкка этгум қасамёд!
Орамизда қирол ўзи - ягона хоин:
У ўзи ва маликанинг ор-номусини,
Фарзандлари номусини, шон-шавкатини
Бекорчи бир уйдирмага қурбон айлади.
• Ҳа, у истамайди - мана, кўриб турибман,
Ҳамма бало унинг ёвуз қайсарлигида, -
Ҳақиқатта тик боқишни истамайди у!

Л е о н т

Оҳ, сен олашақшақ! Уйда эрингни уриб,
Эл олдида хўжайинни чўқиб оласан!
Поликсеннинг олқиндиси менга не даркор, -

Қуриб кетсин онаси ҳам, ҳаромиси ҳам!
Иккисин ҳам ўтда ёқинг!

П а у л и н а

Бу қизингиз-ку!
Ўз қизингиз ахир, худди айтганларидай:
"Шу қадар ўхшашки, боқсанг, кўнглинг айнийди!"
Бу сиз ахир, кичрайгансиз ҳажмда фақат:
Кўзи, бурунчаси, ҳатто қош чимириши,
Очиқ пешонаси, кейин жилмайиши ҳам,
Қўлчалару бармоқчалар - ҳамма-ҳаммаси! -
Эй сен, қодир Худойимиз, она табиат,
Шу гўдакка юрак ато этар экансан,
Дунёдаги бор рангларни аяма, ишлат,
Фақат сарифини қолдир, сариқ телбалик
Сололмасин юрагига бекорчи ҳадик:
"Болаларим эримданми, эримданмасми?"

Л е о н т

Вой, лаънати! - Эй сен, қари овсар, шу замон
Хотинингни оғзини ёп, агар ёпмасанг,
Худди дорга осиласан!

А н т и г о н

Мендақаларни
Дорга осаверса агар, сўрамай-нетмай,
Дунё бўшаб қолади-ку.

Л е о н т

Ҳайдангиз уни!

П а у л и н а

Йўқ-йўқ, ўша эр деганнинг энг пасткаши ҳам
Шунчалар паст тушмас эди, шунчалар тубан.

Л е о н т

Амр этаман, сени ўтда ёқишади, бас!

П а у л и н а

Мен қўрқмайман. Ахир, ўтда ёнувчилармас,
Ўтда ёқишганлар - элда саналур осий.
Сизни золим деб аташга тилим бормайди,
Аммо лекин уйдирмаю бўҳтонларингиз,
Маликага этган жавру бедодларингиз
Сизга иснод бўлиб тушар, ўшалар сизни
Эл наздида золим қилар.

Л е о н т

Ҳайдангиз уни!
Кимки менга содиқ эса, уни ҳайдасин!
Агар золим бўлганимда, тирик турмасдинг,
Тилингга эрк бермас эдинг шунчалар. Йўқол!

П а у л и н а

(Хизматкорларга)

Яқинлашманг! Бу даргоҳдан ўзим кетаман! -
Шоҳим, сиз шу чақалоққа бир назар ташланг:
Ўз қизингиз ахир. - Қодир тангри Юпитер,
Унга ўзинг паноҳ бўлгин. - Қўлингиз тортинг!
Хушомадгўйларсиз! Яна эркаклар эмиш!
Унга яхшилиқни сира кўрмайсиз раво,
Ҳа, ҳа, ҳеч бирингиз. Энди, хайр. Мен кетдим.

(Кетади.)

Л е о н т

Сен бу ёсуманни шайлаб келгансан, хоин.
Келтиргани қизим эмиш! Даф қил, улоқтир!
Агар унга шунча меҳр-шафқатинг бўлса,
Олгин-да, ўз қўлинг билан оловга ташла.
Бу фахрли вазифани сенга юклайман,
Ҳа, ҳа, фақат сенга, бошқа бировга эмас.
Қани, тезроқ жўна, фармон бажарилди, деб
Худди бир соатдан кейин ҳисоб берасан.

Ҳа, билиб қўй, айтганимни топ-тоза бажар,
Йўқса, ўзинг ва ана у ёсуманингни
Балоларга ем қиламан, насибанг - ажал.
Жўна! Менга чап беришни асло ўйлама,
Магар чап бермоқчи бўлсанг, айта қол дарров.
Токи анув ҳаромини ўзим даф этай.
Йўқ! Йўқ! Хотинингни шайлаб келганинг учун
Уни ўзинг ўтга ташла. Мана шу - ҳукм.

А н т и г о н

Менинг сира гуноҳим йўқ.

(Аъёнларга)

Ахир айтинглар,
Олийжаноб афандилар.

А ъ ё н л а р

Айтгани тўғри.
Хотинини киришга у қўймади.

Л е о н т

Ёлгон,
Сиз ҳаммангиз алдоқчисиз, риёкорларсиз.

Б и р и н ч и а ъ ё н

Сиздан ўтинаман, бизга ишонинг, шоҳим,
Хизмат қилмоқдамиз сидқу садоқат билан.
Пойингизга бош қўямиз, сўраймиз сиздан,
Сизга қилган садоқатли хизматлар ҳақи,
Ушбу ҳукми-фармойишни бекор қилингиз.
У жуда ҳам бешафқатдир, ғоят беомон,
Оқибати даҳшат бўлур, бўлур пушаймон.
Биз ҳаммамиз ёлборамиз!

Л е о н т

Мен сизга нима,
Бир хасмидим, шамолларинг измида юрган!

Кутайинми, токи ўсиб-униб бир куни.
Шу ҳароми "ота" дея атасин мени!
Ундан кўра ҳозир ўтда ёққанам афзал.
Кейин афсус бефойдадир. Шундоқ бўлса ҳам,
Майли, ўша яшайверсин. Бўпти, розиман,
Бари бир ҳам унинг яшаб қолиши гумон.

(Антигонга)

Яқинроқ кел. Сен у доя хотининг билан
Шу болани қутқармоққа жуда орзуманд.
Хўш, бу йўлда сен нечук бир хизматга қодир?

А н т и г о н

Неки қўлдан келса, шоҳим, барига ҳозир!
Ор-номусим буюрганни айлағум бажо!
Бола омон қолсин, жоним фидо этаман, -
Уни нима қутқазади, айтинг?

Л е о н т

Айтаман!
Аввал мени қиличимга қасамёд айла!

А н т и г о н

Қасамёд қиламан шоҳим!

Л е о н т

Ёдингда сақла!
Фармонимни бажо айла, бажо этмасанг,
Ўлим кутар ўзингни ҳам, хотинингни ҳам.
Унинг гуноҳидан, майли, кечдим бир карра.
Сенга, хизматкоримизга фармонимиз шул:
Бу ҳароми чақалоқни олиб ҳозироқ,
Бизнинг мулку мамлакатдан кетгайсан йироқ.
Йўллар босиб, манзил ошиб адир-ла, дашт-ла,
Уни тақдир, табиатнинг қўлига ташла.
Тасодифан туғилган у, тасодиф тагин -

Ўладими, қоладими - ўзи ҳал қилсин,
Ол.

А н т и г о н

Яхшироқ бўлур эди унга минг чандон
Гар ҳозироқ ўлдирилса, лекин амрингиз
Бажаришга онг ичаман. - Кетдик, болажон.
Эҳтимолки, фаришталар инояти-ла
Сенга емиш тутар ваҳший қарга-қузғунлар.
Эшитганман, бўрилар ҳам ўзни унутиб,
Сендек норасида жонга мурувват қилар.
Шоҳим, бахту иқболингиз доим ёр бўлсин,
Гарчанд бу ишингиз сизга муносиб эмас. -
Уҳ, бояқиш, ҳалокатта маҳкумсан, нетай,
Ё раб, қисмат ўзи сени ҳимоя этгай.

(Кетади.)

Л е о н т

Бегонанинг қизи менга не керак!

Х и з м а т к о р л а р

Шоҳим,
Хабар қилишдики, бунда бир соат бурун
Дион билан Клемон қайтмиш Дельфадан.
Оракулнинг жавоби-ла тушиб кемадан,
Улар ҳозир пойтахт сари ошиқмоқдалар.

Б и р и н ч и а ъ ё н

Тезда қайтишибди.

Л е о н т

Улар кетгандан буён
Йигирма уч кеча-кундуз кечди орадан.
Демак, бизга тугал гапни, бор ҳақиқатни
Ошкор этмоқчидир қодир тангри Аполлон.

Тайёрланинг! Жам бўлишсин акобир, аъён.
Токи ўша хиёнаткор хотин туриб шай,
Жумла эл олдида бир-бир сарҳисоб бергай.
Уни ошкор айблаганман, кўнгиллар тўлу,
Муҳокама очиқ, ҳукм ҳаққоний бўлу.
Менга ҳаёт йўқдир ўша тирик экан то,
Қани, ҳамма юрсин! Амрим айлангиз бажо!
Кетадилар.

УЧИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Сицилия портида бир кўча.

Клеомен билан Дион киради.

К л е о м е н

Ҳамон кўз ўнгимда ўша яшнаган диёр.
Мармар ҳаво, чаманзорлар қўйнида танҳо
Қад кўтариб турган улуф ибодатхона.

Д и о н

Ошпоқ муҳит ичра заррин-зангори тусда
Қоҳинларнинг устидаги жуббаю ридо.
Ва Аполлон шарафига тоат, ниҳолар,
Дабдабали қурбонликлар, зикри-самолар,
Дарҳақиқат, ҳар қадамда буюк тантана!

К л е о м е н

Ҳам Оракул-авлиёнинг қалдироси каби
Еру кўкка ларза солган ҳайқириқ саси!
Мен ўзимни шундай увоқ, ожиз сездимки!

Д и о н

Худоларга ялинаман, зиёратимиз

Бизга шунча завқу сафо келтирганидай,
Илоҳимки, маликага нажот келтиргай,
Шунда бу сафарни чиндан сафар дегаймиз.

К л е о м е н

Ўзинг уни паноҳингда асра, Аполлон,
Ҳермионани суд қилиш менга хуш эмас.

Д и о н

Воқеалар шитоб билан югуришар, бас,
Тунни қувиб, қабоҳатга чек қўяр замон.
Ибодатхона муҳри-ла тасдиқ этилиб,
Олий коҳин қўлимизга ўзи топширган
Оракулнинг жавобини ўқишар экан,
Зулматни нур ёритади албатта, инон.
Фурсат етди. Тингла, карнай чалар жарчилар,
Неъматини аямасин биздан тангрилар.

Кетишади.

Иккинчи саҳна

Сицилия. Маҳкама зали.

Леонт, аёнлар ва ҳакамлар киришади.

Л е о н т

Биз юракда чуқур қайғу-надомат билан
Бошлаймиз бу суд, маҳкама маъракасини.
Қирол қизи, давлатимиз маликасини
Қора қилмишлари учун айбдор санаймиз.
Зеро, ҳеч ким бизни энди зolim деёлмас,
Ишни олий ҳакамларга топширамиз, бас,
Олиб киринг, ё оқлансин бир йўла ошкор,
Ёки қораланиб, бўлсин жазога дучор.

Ҳ а к а м

Қирол фармонига кўра, малика ҳозир
Олий суд олдида бир-бир жавоб беради.
Тинчланинглар!

Ҳермиона Паулина ва бошқа хос хонимлар билан киради.

Л е о н т

Айбномани ўқинг!

Ҳ а к а м

(Ўқийди.)

"Сицилия қироли, шавкатли Леонт рафиқаси Ҳермиона, сен давлатта хиёнат қилиб, Богемия қироли Поликсен билан мунофиқона алоқа этишда, Камилло билан тил бириктириб, улуф ҳукмдоримиз олиймақом умр йўлдошинг ҳаётига суиқасд тайёрлашда айбланасан ва жавобгарликка тортилсан, шум ниятинг қисман очилиб қоларкан, сен, Ҳермиона, ўз хотинлик ва фуқаролик бурчингга хилоф ўлароқ, жиноятчиларни тун маҳали қочиб қутулишларига маслаҳат ва амалий ёрдам бергансан".

Ҳ е р м и о н а

Нима дердим? Қўйилган бу айбларни фақат
Алам-изтиробга тўлиб, этажакман рад.
Аммо ҳақлигимнинг тугал исбот учун
Бирор гувоҳ кўрсатишим сизларга қийин.
"Гуноҳим йўқ!" дейишимдан нима фойда бор,
Ким ишонар менга? Сиз-ку, жаноблар, алҳол
Самимийлигимда риё кўрмоқ бўласиз,
Агар одил эса чиндан тангриларимиз,
Бунга ҳеч шубҳа йўқ! Мусаффолик, ҳалоллик
Устун келиб, мағлуб бўлур бу ерда бўҳтон.
Ҳақ-ҳақиқат ҳақсизликни енгар бегумон.
Ҳукмдорим, ўзингизга кундай равшан-ку

(Ахир бошқаларнинг бунга нима дахли бор?)
Қанча покдир, покизадир менинг ҳаётим,
Илгари у қанча софу мусаффо бўлса,
Эндиликда эса шунча лаънатга дучор.
Қайси солномада, эртақ ё афсонада
Айтинг, топажаксиз яна шундоқ бир мисол:
Ки мен подшо қизи, яна шоҳ рафиқаси,
Яна азиз шаҳзодага она бўлсаму
Суд олдида туриб, бўҳтон, уйдирмалардан
Номус билан ҳаётимни ҳимоя қилсам...
Ҳаётимга ачинмайман. Тириклик - азоб,
Уни тарк этишга ҳатто ҳозирман шу тоб.
Номусимни мен ҳимоя этгум ҳамиша,
Чунки фарзандларга асл меросим ўша.
Подшоҳим, изн беринг, виждонингизни
Шоҳид этиб, берай сизга бир-икки савол:
Ахир, хонадонимизга ўша Поликсен
Иззатли бир меҳмон бўлиб келмасдан бурун
Менга лутфу карамингиз зиёда эди.
Мен меҳмонни кутарканман айтинг, не бўлди?
Янглишдимми, магар гуноҳ қилиб қўйдимми?
Агарда мен номус, ахлоқ доирасидан
Чиқиб, зарра маломатга йўл қўйган эсам,
Майли, юрагингиз чиндан тош бўлаверсин,
Майли, қабр тушроғимга ўғлим тушурсин.

Л е о н т

Мен биламан: осий деган беномус бўлар,
У айбини тан олмайди, инкор этади.

Ҳ е р м и о н а

Сўзингиз ҳақ, шоҳим, аммо бу ҳақиқатнинг
Менга не дахли бор?

Л е о н т

Демак, иқрор эмассан?

Х е р м и о н а

Иқрордирман, ҳақиқатдир саройингизда
Ширинсухан, ифбатли бир бека бўлганим.
Яна ҳақиқатдир, олий меҳмонингизни
Қоидага кўра, иззат-икром қилганим.
Шоҳим, унга лутф-карам айладим пича,
Лекин бари меъёрида, сиз буюрганча,
Ўзгача бир муомала этсайдим агар,
Эҳтимолки, аталардим: кўрнамак, ўжар.
Хуш келмасди бу сизга ҳам, Поликсенга ҳам.
Чунки, болалиқдан сизга дўсти бокарам.
Ҳатто бирга-бирга ўйнаб тилингиз чиққан.
Мени фитначи, деб қўйган айбингиз бор-ку,
Шундоқ бир ҳамоқат, шундоқ нодонликки бу -
Уни не деб аташни ҳам билмайман, рости.
Лекин биламанки, ўша Камилло чиндан
Номусли ва ҳалол эди, комил бир инсон.
Нега қочди, буни ёлғиз Худойим билар,
Бу жиҳати қоронғудир менга, ҳукмдор.

Л е о н т

Ёлғон! Ўшаларга мадад айлаган ҳам сен,
Бунда қолиб, қулай фурсат пойлаган ҳам сен.

Х е р м и о н а

Шоҳим, сизни тушунмайман, жунунингизни
Синдиришим қийин менинг, жуда ҳам қийин.
Майли, ола қолинг, сизга жоним берайин.

Л е о н т

Билсанг, сенинг кирдикоринг - жунуним менинг!
Наҳот, менинг жунунимни қўзғотур наҳот,
Поликсендан орттирган у ҳароми қизинг!
Сен ўзингга ўхшаш анув зотларга монанд
Уятни-ку унуттансан, ҳақиқатни ҳам.

Иқроор бўлмай, оёқ тираб олиш - бефойда!
Фармон бердим ҳаромингни улоқтиришга,
Отаси-ку қочиб қолди, аммо сен эсанг
Ундан неча карра кўпроқ осийсан, лаин
Бас, адолат буйруғига бўйин эггайсан
Ва ўлимни мукофот деб қабул этгайсан.

Ҳ е р м и о н а

Менга бундоқ таҳдидингиз беҳуда, шоҳим.
Ўлим билан қўрқитмоқчи бўласиз - бекор,
Ахир ўлим - қутулишдир ҳаётдан, ёҳу,
Ҳаёт эса менга - алам, оғриқ ва азоб.
Мен ҳаётда бой берганим энг олий қувонч -
Мендан дариг тутганингиз муҳаббат, ишонч.
Нега дариг тутмоқдасиз, менга қоронғу.
Яна битта саодатим - ўғлим эди, у
Амрингиз-ла мендан тамом тўсиб қўйилган.
Яна битта бахтим шўрлик кенжа фарзандим,
Манглайи шўр экан, эвоҳ, толеи забун,
Муррак қалби билан бугун ўлимга маҳкум.
Маломатлар тоши билан озурдаман, хор,
Бола туғиб, бир дам ором-фароғатим йўқ,
Она бўлганларга лойиқ ҳаловатим йўқ.
Мени касал ҳолим билан шу совуқ кунда
Қошингизга келтирдилар. Айтингиз, шоҳим,
Мен ҳаётдан тагин нима кутишим мумкин?
Ўша ўлим деганингиз қўрқинчлимикин?
Ва лекин мен номусимни ҳимоя этгум.
Магар пучак шубҳаларга суяниб ёлғиз,
Мени ҳеч далилсиз айбдор этар экансиз,
Бу бир зўравонлик, аммо адолат эмас,
Шунинг учун ҳукмдорим, сўрайдирман, бас,
Бу йиғинда Оракулнинг сўзи ўқилсин,
Қисматимга ҳакам фақат Аполлон бўлсин.

Б и р и н ч и а ъ ё н

Менимча, бу жуда тўғри, ҳаққоний талаб.
Тангри Аполлон шаънига айтиб санолар,
Оракулнинг жавобини ўқингиз.
Маҳкама ҳайъатидан айримлари кетишади.

Ҳ е р м и о н а

Отам -

Рус подшоси эди. Агар тирик бўлганда
Қизининг бу аҳволини кўриб, ўларди.
Қасос қаҳри билан эмас, вазаб биланмас,
Қайғу-алам билан юрак-бағри тўларди.

Маҳкама ҳайъати Дион ва Клеомен билан қайтиб киришади.

Ҳ а к а м

Адолатнинг қиличига қасамёд қилинг.
Сен, Дион, сен, Клеомен Дельфада бўлиб,
Авлиёмиз Оракулдан жавоб олдик деб,
Мактуб сургучланган, маҳкам муҳрли эди,
Уни бизга олий коҳин чиқариб берди.
Шу муқаддас муҳрни биз сира бузмадик
Ва буюк асрорга даҳл айламадик деб.

Д и о н в а К л е о м е н

(бирга)

Қасамёд қиламиз.

Л е о н т

Муҳр бузилсин, мактуб ўқилсин.

Ҳ а к а м

(Ўқийди.)

"Ҳермиона - соф, покдомон. Поликсен - бегуноҳ. Камилло - содиқ хизматкор. Леонт - рашкчи мустабид. Унинг

маъсум гўдаги - қонуний. Йўқотганини топмагунча қиролда меросхўр бўлмайди".

А ъ ё н л а р

Шукур, даргоҳингга шукур, қодир Аполлон!

Ҳ е р м и о н а

Шукур, даргоҳингга шукур!

Л е о н т

Тўғри ўқидингми?

Ҳ а к а м

Ҳа, тўғри ўқидим, шоҳим, аниқ, сўзма-сўз.

Л е о н т

Ўқиганинг тўғри эмас, сўзма-сўз ёлгон.

Суд ишини тутатмайди!

Хизматкор киради.

Х и з м а т к о р

Кечиринг шоҳим!

Марҳаматли шоҳим!

Л е о н т

Гапир, нима гап?

Х и з м а т к о р

Шоҳим,

Қайғу-алам элчисига вазаб айламанг!

Маликанинг қисматига чекиб изтироб,

Қайғу ва қўрқувга ботган ўғлингиз ҳамон...

Шаҳзода...

Л е о н т

Хўш, гапирсанг-чи!

Хизматкор

Таслим этди жон.

Л е о н т

Ё қудратли фалак! Мендан кўрлигим учун,
Осийлигим учун қасос олур Аполлон!

Ҳермиона ҳушидан кетиб йиқилади.

Нима бўлди?

П а у л и н а

Қора хабар айлади адо,
Ажал фариштаси балки бошида пайдо.

Л е о н т

Эвоҳ, офир зарба! Уни олиб чиқингиз,
У ҳушига келар. Ҳайҳот, нега инондим
Сўқир шак-шубҳага! Сизга илтижо этгум,
Уни қутқаринглар, унга ёрдам берингиз.

Паулина ва хонимлар Ҳермионани олиб чиқишади.

Мени кечир, мени кечир, тангри Аполлон!
Осийлигим учун кечир! Поликсен билан
Мен тиклайман дўстлик меҳр-оқибатини.
Рафиқамни маҳбубам деб атайман яна.
Шавкатли ва садоқатли Камиллодан мен
Тизза чўкиб, гуноҳимга сўрайман узр.
Рашк ўтида мен шунчалар ёнибман хунхор
Ки дўстимни заҳарлашга фармон берибман.
Лекин Камиллонинг тиниқ ақли, идроки
Ўлим, инъом қаршисида довдирамаган.
У эзгулик билан, тиниқ туйғулар билан
Тошар экан, Поликсенга ниятим очган.
Бойлик-бисотини ташлаб жўнаган-қочган,
Ўзни қисмат ўйинига этган ҳавола.
Ярқироқ бир олмос эрур унинг номуси,
Менинг кирдикорим эса аянч, қоп-қора!

Паулина киради.

П а у л и н а

О, нақадар алам! Алам! Йиртинг кўйлагим,
Бўлмаса, тарс ёрилади ҳозир юрагим!

Б и р и н ч и а ъ ё н

Хоним, сизга нима, бўлди?

П а у л и н а

Бағритош золим!
Қанча қийноқларинг бўлса, ёғдир, аяма,
Дорга тортасанми ёки ўтга отасан?
Ёки қовурасан қайнаб турган қозонда?
Ҳар бир сўзим кўрқинч азоб-уқубатларга
Лойиқ экан, қўлингдан не келарди яна?
Рашиқ ўтида ёниб, кўрқинч бағритошлик-ла
Сен бир нодон бола каби кўрсатган ҳунар -
Қара, бошлаб келди қандай мудҳиш бир самар!
Ўз-ўзингни азроилга тутиб бер, малъун!
Бу қилмишинг қаршисида аввалгилари
Туси учиб кетиб, тамом ҳеч бўлиб қолди.
Сен дўстингни хиёнатда айблаган замон
Кўрнамак бир нодон бўлиб қолдинг бегумон.
Сен номус ва садоқатта ичкизиб оғу,
Камилони қотилликка айладинг қутқу,
Аммоки бу қилмишларинг - пуч ва беозор,
Булар янги жасоратинг олдида - бекор.
Ўз қизингни қузғунларга ташлаганинг ҳам
Ҳеч гап эмас, - иблис шундоқ қилмасди гарчанд!
Қаҳринг билан шаҳзодани ҳалок этганинг,
Онасини маломатта қўяр экансан,
Олийжаноб руҳи унинг ёш юрагини
Тилка-пора этгани ҳам - қабоҳат эмас!
Қабоҳатинг аён бўлди ҳозир шу нафас,

Даҳшатли бир қабоҳатким - эй қодир фалак! -
Қонли ёшлар тўкиб ҳамма йиғлангиз: малак,
Маъсум малак, маликамиз жон берди ҳозир,
Лекин, мана, жазоланмай турибди қотил!

Б и р и н ч и а ъ ё н

Ўзинг асра, Аполлон!

П а у л и н а

Ҳа, маликам ўлди!
Онт ичаман, ўлди! Агар ишонмасангиз,
Ичкарида ётибди у, кириб кўрингиз.
О! Сен унинг танига руҳ, ёноғига ранг,
Лабларига агар нафас бера олсайдинг,
Тавоф қилар эдим, қодир тангри деб сени.
Бироқ пушаймонинг энди беҳуда, жаллод!
Сенинг қабоҳатингга тенг қайғу топилмас,
Энди кўмилавер афсус-надоматларга.
Саждага бош қўйиб, яккаш оч-у яланроқ,
Уйқуни тарк этиб, балки йиғлаб қон ютиб,
Муз қоя устида, ваҳший бўронлар ичра
Ўн йил эмас, неча минг йил қотиб турсанг ҳам,
Гуноҳингни тутмагайлар тангрилар маъзур!

Л е о н т

Балли! Давом эттир! Қақшат! Бари менга кам.
Менга камдир, барча аччиқ таъна, маломат,
Дашномларни юзларимга ёғдирсангиз ҳам.

Б и р и н ч и а ъ ё н

Ҳукмдорнинг ранги бўздек оқарди, етар!
Гарчи қилган иши унинг - гуноҳи азим,
Лекин сўзингизда ҳаддан ошдингиз, хоним.

П а у л и н а

Сиз ҳақсиз, тақсирим... Тўғри... Ҳаддимдан ошдим...

Биласиз-ку хотинларнинг тили югурик!
Қаранг, қандай туси ўчди, титрайди шўрлик.
Энди андуҳ чекиш бекор, бўлар иш бўлди,
Энди нима фойдаси бор! - Таскин топ, шоҳим,
Хижолатман, шунча таъна тошларин отдим!
Мен телбани маъзур тутинг! Сабабики, мен
Маликани севар эдим жону дилимдан..
Яна бошляпман! Аҳмоқ! Бўлди, бас қилдим.
На марҳума маликани, на шаҳзодани,
На қизингиз ва на ҳалок бўлган эримни -
Эсламайман... Энди фақат жим тураман, жим!
Ҳаттоки бир сўз демайман, шафқатли шоҳим!

Л е о н т

Хўб, гапирдинг, ҳаққоний ва тўғри гапирдинг,
Менга ҳақиқат афзалдир ачинишингдан
Мени ўғлим, хотинимнинг ёнига бошла.
Бир қабрга қўяй икки азизимни мен.
Ва қабр тошига ушбу ўлим сабаби -
Маломати маҳшаримни ёзиб қўяйин!
Кейин ҳар кун келиб, унга бошимни қўяй,
Надоматлар чекиб, кўздан ёшимни қуяй.
Марҳумларим ҳузурига бошлагин мени.
Кетишади.

Учинчи саҳна

Богемия. Денгиз соҳилига туташ тақир саҳро.
Чақалоқ кўтариб Антигон ва матрос киради.

А н т и г о н

Биз Богемиянинг совуқ соҳилларига
Чиндан етиб келдикми, а? Ишонасанми?

М а т р о с

Етиб келдик, бироқ яхши соатда эмас
Қаранг, кўк юзида қора булутлар қалин,
Яшин ярқирайди. Бўрон бўлиши тайин.
Кўнглим сезар, шу чақалоқ қасоси учун
Фалак бир балога дучор этмаса дейман.

А н т и г о н

Қойим бўла қолсин қодир фалак фармони!
Сен кемага чиқа тур ва менга овоз бер,
Мен тезда қайтаман.

М а т р о с

Тезроқ бўлинг, тақсирим.
Кўп узоқлаб кетманг яна. Ҳадемай - бўрон.
Бундай пастқамларда гала йиртқич юради.

А н т и г о н

Бор, мен чақираман.

М а т р о с

Шукур тангриларгаким,
Шундоқ оғир бир ташвишдан охир қутулдим.

(Кетади.)

А н т и г о н

Оҳ, бечора шўрлик бола! Эшитгандимки,
Мурдалар ҳам тобутидан турармиш, ҳайҳот.
Бовар этмас эдим аммо ўтган кечаси
Шубҳа йўқки, маликани кўрдим мен кушод.
Ошпоқ либос кийиб, бекам қошимга келди,
Ўтли оҳлар чекарди ва бош чайқар эди,
Шундоқ қайғу ичра, шундоқ гўзал сувратда
Мен илгари кўрмагандим бекамни сира.
Уч карра бош эгдию сўнг шивирлаб секин

Бир нималар дейишга у уриңди лекин,
Лекин қайғу-алам билан шўрлик бўилди,
Кўздан ёши маржон-маржон бўлиб қуйилди.
Ва ниҳоят, кўз ёшларин ютиб деди у:
"Оҳ, азизим Антигон, сен қасам ичгансан.
Сўқир, золим қисматнинг шум буйруғи билан
Менинг етим гўдагимга бўлурсан жаллод.
Овлоқ, ваҳший ерлар кўцдир Богемияда,
Ноласини эшитмагай бир одамизод.
Доғи ҳижрон бўлган ўша гўдагимга сен
Истайманки, Ҳижрона деб исм қўйгайсен.
Биламанки, гуноҳинг йўқ, лекин зулмга
Хизмат қилдинг, энди шунинг касофатига
Паулина дийдорини кўролмагайсан" -
Фарёд чекиб, ғойиб бўлди у гўзал санам,
Мен қўрқувдан, эс-ҳушимни йўқотдим тамом.
Ва ниҳоят, кўзларимдан учаркан уйқу,
Англадимки, анчайин бир туш эмасдир бу.
Туш алдоқчи бўлур, менинг кўрганларим чин.
Пайқадимки, Ҳермиона бўлмишдир ҳалок.
Одил Аполлоннинг хоҳиш-тилаги шулким,
Шу чақалоқ - Поликсеннинг сағир зурёди
Ўз отасин тупроғида топсин хоки пок.
Наргис гулим, осмон ўзи паноҳинг бўлсин!
Куйдирмажон номинг билан ёттил ёнма-ён.
Саломат бўл, қўзим, толе ҳамроҳинг бўлсин,
Ва бўлгайсан тангриларнинг меҳрига нишон.
Хайр, бўрон қўзғалмоқда! Шўрлигим, хайр,
Онанинг қилмиши деб сени жазолар тақдир.
Гарчанд кўзларимда нам йўқ, мана, қуп-қуруқ,
Лекин оқмоқдадир қалбим қон бўлиб бу дам.
Эҳ, лаънатлар бўлсин менга, ўша соатда
Ақл-идрокимдан ажраб, ичганман қасам.
Хайр, болам. Қуюқлашиб қора булутлар,
Кун юзини тўсиб, тундек сиёҳ қилурлар.

Гувиллашиб осмон билан денгиз шу палла,
Етимчамга айтишмоқчи бўлишар алла.
Кема қани? Шамол мунча учқур бетоқат.
Тимқоронғу! Нимадир у? Ўқирган нима?
Айиқ, айиқ! О, тангрилар, мен ҳалок бўлдим!

(Айиқ қувади, Антигон қочади.)

Чўпон киради.

Ч ў п о н

Ўн ёшга тўлиб, йигирма учга етмаганлар яшаб нима қилади ўзи. Улар ёшликни ухлаб ўтказса ҳам бўлаверади, нега десангиз, хотинларнинг қорнини қапшайтириш, қарияларнинг жиғига тегиш, жанжал-тўполон кўтариш ва ўғрилиқдан бошқа ҳунарлари йўқ.

(Саҳна ортида овчилар бургуси чалинади.)

Эшитяпсизми? Шундоқ об-ҳавода ким ов қиларди, ўша йигирма ёшли зумрашалар-да! Иккита қўйимни ҳурки-тиб, қочириб юборишди. Мендан олдинроқ бўрига йўлиқишмаса, гўрга эди. Яхшиси, уларни яйдоқ ердан, соҳилдан излаган маъқул. Улар шунақа жойларни хуш кўришади. Худованди каримлар, менга раҳм қилинглр, ўзингиз соҳиби ихтиёрсиз! - Воҳ, нима бу? Ё қудратингдан, чақалоқ-ку! Дўмбоққина-я! Ўғилмикан, қизмикан? Оҳ, сен кимнингдир гуноҳига далилсан. Ҳа, бесавод бўлсам ҳам кўриб турибман, бу иш бирор чўрими ёки оқсочнинг кўмагисиз битмаган. Баччагарлар ишни ҳойнаҳой зина-поя остидами, омборхонадами битиришган. Ўшанда ма-нави бояқишдек совуқ қотиб дийдирашмаган. Бояқишни олмасам, увол. Ҳа, айтмоқчи, ўғлим қаёқда қолди? Боягина нариёдан овоз берганди-я. Эҳ-ҳей!..

Масхарабоз киради.

М а с х а р а б о з

Эҳ-ҳей!..

Ч ў п о н

Вой, сен шундамидинг! Қабрда чириб кетганингда ҳам одамлар гап-сўз қилиб юрадиган аломат бир нарсани кўрмоқчи бўлсанг, қани, келавер. Ҳа, нима бўлди?

М а с х а р а б о з

Мен денгиздаям, соҳилдаям шунақа ҳодисотни кўрдимки, асти қўяверасан! Денгиз деганинг энди денгиз эмас - осмону фалак! У осмон билан шу қадар туташиб кетганки, орасидан қил ҳам ўтмайди.

Ч ў п о н

Хўш, нима қилибди?

М а с х а р а б о з

Вой, унинг ўкиришини, ўзини қирроққа отишини кўрсайдинг! Бу ҳам майлику-я, сен анави шўринг қурғурларнинг дод-фарёдини эшитсайдинг! Уларни дам кўкка ирғитади, дам пастга отади. Бир боқсанг, кема мачтаси нақ ойга бориб қадалгудек, бир боқсанг, нақ пиво бочкасига тушган пўкакдай, кўпикка кўмилиб, гир-гир айланади. Ердаги аросатни айтмайсанми! Айиқ унинг елкасига тишларини гарчча ботириб олгану шўрлик бўлса ҳамон тиширчилаб, жон ҳолатда, мени қутқаринглар, деб қичқиради. Антигонман, аслзодаман деб қичқиради. Сўнг анавиларни эрмак қилиш денгизнинг жонига тегди шекилли, бир ямлаб, кемани ютиб қўя қолди. Аслзода бўлса, бирам додлайди, бирам додлайди, уни мазах қилгандай айиқ ҳам қўшилишиб дод солади. Денгиз ҳам, бўрон ҳам бу дод-войни босиб кетолмайди...

Ч ў п о н

Во дариг, қачон бўлди бу воқеа?

М а с х а р а б о з

Ҳозиргина! Мен ҳали киприк қоқишгаям улгурганим йўқ. Чўкканлар сув остида ҳали совумаган, айиқ аслзодани ҳали тушириб ҳам бўлмаган. Ҳамон устида чўққайиб ўтирибди.

Ч ў п о н

Афсус, бўлмаганим. Қарияга ҳар ҳолда кўмаклашардим.

М а с х а р а б о з

Афсус, бўлмаганинг, илло, чўкаётганларга ҳам кўмаклашармидинг. Кўрардим, қанақасига кўмаклашардинг.

Ч ў п о н

Аросат, бўпти, аросат! Аммо сен, азизим, бу ёққа бир қара. Сенга ўлаётганлар дуч келса, менга янги туғилган чақалоқ рўпара бўлиб турибди. Йўрғакларини қара - аслзодаларники! Кўряпсанми? Қани, торт, торт! Очавер-чи, нима бор экан? Фаришталар кўнглимга солган: бой бўласан деб. Мана, қарабсанки, лоп этиб чақалоқни кўндаланг қилишди. Нега қаққайиб турибсан! Очавер!

М а с х а р а б о з

Омадинг бор экан, қария! Агар гуноҳларингни айтма-са, қариган човингда бир ўйнаб-куладиган бўлдинг. Тилла! Мана, ҳаммаси - тилла!

Ч ў п о н

Сенга айтсам, болам, бу - сеҳрли тилла! Ҳа, кўрасан ҳали. Ол, дарров бекит! Уйга, энг яқин йўлдан уйга чоп-қилла! Бир омадимиз келди, лекин ҳеч кимга овиз оча кўрма! Шайтон кўтарсин ўша қўйларингни. Уйга югур, уйга!

М а с х а р а б о з

Хазинангни кўтариб, ўзинг боравер, дада. Мен қарай-чи, айиқ ҳамон аслзода устидамикин, қанчасини еб улгур-

дийкин. Айиқ фақат очикқанда қўрқинчли бўлади. Агар аслзодадан бирор суяк-тўпиқ қолган бўлса, дафн этаман.

Ч ў п о н

Баракалла! Магар кимлигини аниқлай олсанг, мени чақир!

М а с х а р а б о з

Бўпти, кўмишга ёрдамлашасан.

Ч ў п о н

Бугун кунимиз хайрли келди, болам, уни хайрли ишлар билан яқунлаш керак.

Кетадилар.

ТЎРТИНЧИ ПАРДА

Хор қиёфасида Замон киради.

З а м о н

Ҳамма ҳам хуш кўрмас, аммо ҳаммага етар кучим,
Яхшилиқдир, ёмонлиқдир - баробардир мен учун.
Мен - севинчу қайғудирман, чину ёлғонман доим,
Ким яхшидир, ким ёмондир, менинг нима парвойим...
Мен - Замонман. Учмоқ учун учқур қанот бераман.
Афсонавий йироқларга сизни бошлаб бораман.
Ўн олти йил масофани ўтажакмиз бир дамда,
Ўн олти йил ўтган, аммо изи яшар оламда,
Олам билан ўйин тушмоқ - менинг учун қонундир,
Асрларнинг иморатин бузмоқ менга ўйиндир.
Бузарман ҳам, тузарман ҳам, шудир менинг юмушим,
Бу одатим азалийдир, азалий бу қилмишим.
Ўтмишларнинг шоҳидиман, истиқболга чопарман,
Ҳозирнинг ҳар лаҳзасини тўзон билан ёпарман.
Бир-бирини қувалашган кунларимни авлодлар -
Бир кун келиб мен яратган афсона, деб атарлар.

Хуллас калом, фараз қилинг шу сўзларим сўнгида
Ўн олти йил бир муддатни ўтказдингиз уйқуда.
Мен кўзгуни айлантирай, кўринг унда бирма-бир
Леонт иши энди яккаш - ёлғизлигу аламдир.
Воқеалар чорлар бизни Богемия томонга,
Поликсеннинг ўғли бугун бўй чўзибди жаҳонга.
Флоризель номи унинг, қомати нақ чинордек,
Ҳижронамиз ҳусни тўлиб, гул очибди баҳордек.
Нима бўлур, нима қолур, айтолмаймиз албатта,
Ҳамма нарса аён бўлур тайин вақти-соатда.
Чўпон қизи таърифиди байту газал битармиз,
Фурсатингиз бўлса, қолинг, охирига етармиз.
Фурсатингиз зиқ бўлса-чи, сизга боқий сўзим шул:
Бораверинг, азизларим, ишдан қолмаган маъқул.

Биринчи саҳна

Богемия. Поликсен саройи.

Поликсен ва Камилло киради.

П о л и к с е н

Азизим Камилло, сендан ўтиниб сўрайман, ҳа деб қис-
тайверма. Йўқ дейиш шунчалар оғирки, худди беморга
айланаман-қоламан. Хўп дейиш, сендан айрилиб қолиш
эса менга нақ ўлим билан баробар.

К а м и л л о

Мана, ўн беш йил ўтдики, юртимда бўлмадим. Умрим-
нинг кўпи ғурбатда кечди, дуруст, аммо суякларим ўз она
тушроғимда кўмилсин, дейман. Яна валинеъматим бўлмиш
қирол қилмишларига пушаймон бўлиб, ортимдан киши
юборибди. Дардига шерик бўлиб, ғамини енгиллатсам,
деган умиддаман. Ана шу жиҳат ҳам менинг жўнаб кети-
шимни тақозо қилади.

П о л и к с е н

Камилло, мени чиндан ҳам севсанг, тўсатдан жўнаб кетиб, шунча хизматларингни бир йўла совурма. Сенсиз куним кечмас экан, айбдор - сенинг фазлу фазилатинг. Сендан айрилиб қолгандан кўра, сени билмаганим афзал эди. Сен қилганни бошқалар қилиши гумон. Бас, бошлаган ишингни тутатишинг шарт. Магар хизматларингни етарлича тақдирламаган бўлсам, бу уларнинг бебаҳолиги туфайлидир. Аммо сенга меҳрим, миннатдорчилигим кун сайин зиёда. Сендан ўтиниб сўрайман. Сицилияни, ўша машғум мамлакатнинг номини оғзингга олма. Уни эслатунча, ўша биродарим, ўзинг айтмоқчи тавбасига таянган қирол ҳақидаги оғир хаёллар мени қуршаб олади. Унинг муҳтарам рафиқаси, болаларининг ўлимини ўйласам, кўксимга нақ найза санчилади. Менга айт-чи, ўғлим Флоризелни сўнгги бор қачон кўрдинг? Ноқобил фарзанд - подшолар учун ҳам балойи азим, уларни деб чекилган алам яхши фарзандлар ўлимига чекилган қайғудан қолишмайди.

К а м и л л о

Шоҳим, шаҳзодани кўрмаганимга уч кунча бўлди. Қандай эрмакларга машғул, айтолмайман, лекин сўнгги пайтларда саройда кам кўриниб, дарсларга ўз рутбасига мувофиқ, етарлича қўнт қилмаётгани рост.

П о л и к с е н

Буни мен ҳам пайқадим, Камилло ва турган гапки, ташвишга тушдим. Ҳозирча уни яширин назорат этаман, вассалом, ишончли кишиларим шаҳзодани қадамма-қадам кузатиб юришибди. Уларнинг айтишича, шаҳзода кўп вақтини кутилмаганда қашшоқликдан қутулиб, бой-бадавлат бўлиб олган чўпоннинг кулбасида ўтказармиш.

К а м и л л о

Мен бу тўғрида эшитганман, шоҳим. Унинг бир париваш қизи бор. Хуснининг овозаси оламга кетган.

П о л и к с е н

Менга ҳам шундоқ дейишди. Қўрқаманки, ўғлим тушиб қолган тузоқ ўша бўлмагай. Иккимиз бориб, кимлигимизни сездирмай, чўпондан сўраб-суриштирайлик. Аминманки, у соддадиллик билан бор гапни оқизмай-томизмай айтиб беради. Ўтинаман, бу ишда менга кўмаклашиб юбор ва Сицилия ҳақида ўйлашни бас қил.

К а м и л л о

Амрингизга ҳозирман, шоҳим.

П о л и к с е н

Содиқ Камилло!

Энди бориб кийимларни алмаштирайлик.

Кетишади.

Иккинчи саҳна

Чўпон кулбаси яқинидаги йўл.

Жулдур кийинган Автолик киради.

А в т о л и к

(Куйлайди.)

Далалар чаман очди - оҳей, воҳей!

Келаверинг, гўзаллар, бизга!

Сўлим баҳор чоғи юраклар, бай-бай,

Мунтазирдир ташрифингизга.

Эгалари кўринмас - оҳей, воҳей! -

Чойшаб билан ёпилмиш девор.

Тап тортмасдан тортавер, тортганинда май,

Ўғримассан, қиролсан, қирол.

Чуғурчуқ чуғурлайди - оҳей, воҳей!

"Чучув-чучув" сайрар майнахон.

Шундай пайтда ёрим билан кошкийди,

Бугазорда ўтирсак пинҳон...

Ажаб даврон эди, шаҳзода Флоризелга хизматкор эдим,
шоҳи-духобаларга ўраниб юрардим, энди бўлса бекор-
чиман.

Каптарим, маъюсланма,
Тун қоронғу, ҳойнаҳой.
Ўғри адашмасин деб,
Булутдан мўралар ой.

Мисгаринг келар йўл босиб,
Қўлида йўқ бир чақа.
Менинг ризқим очиқ-сочиқ
Турмага тушмагунча...

Мен чойшаб ўғрисиман. Қирғий ин қураётган маҳал-
да-чи, майда-чуйда ич кийимлардан ҳам тортиниб ўтир-
майман. Отам мени Автолик деб атаган: ўзиям менга
ўхшаб Уторуд юлдузи остида туғилган шекилли, ашаддий
киссавур эди. Қимор ўйнайвериб, жононлар кетидан из-
ғийвериб жулдур, мосуво бўлдим, куним чакана ўғриликка
қолди. Катта йўл устида талончилик қилишнинг оқибати
маълум - ё дорга осиласан, ёки калтакка ем бўласан. Менга
униси ҳам, буниси ҳам маъқул эмас. Эртанги кунни ўйлаш
эса эсимга ҳам келмайди. Вой, ўлжа! Ўлжа!

Масхарабоз киради.

М а с х а р а б о з

Хўш, каллани ишлатайлик. Ўн битта қўй йигирма сак-
киз фунт жун беради, йигирма саккиз фунт жуннинг ба-
ҳоси - бир фунт тилла, ҳаммаси бўлиб бир ярим минг
қўйнинг жуни қирқилди, дейлик. Хўш, қирқилган жун
жами қанча бўлди?

А в т о л и к

(четта)

Тузоқ узилиб кетмаса бўлди, тустовуқ - меники.

М а с х а р а б о з

Йўқ, буни каллада ҳисоблаб бўлмайди. Яхшиси, қўй қирқиш байрамга нималар харид қилишни ҳисоб-ки-тоб қилай. "Уч фунт қанд, беш фунт майиз, гуруч" - Дарвоқе, синглим гуручни нима қилади? Бас, отам уни байрам бекаси қилиб қўйибдими, нарёғини ўзи билади. У жун қирқувчиларга деб йигирма тўртта гулдаста тайёрлаган, жун қирқувчилар ҳаммаси - қулинг ўргилсин ашулаxon. Уч овозлаб айтишганда, ёмон чиқмайди. Кўпчилигининг овози - йўгон, дўрилаган. Битгаси ўлгудек тақводор, сурнай жўрлигида зикри само ўқийди. Ҳа, пирог учун заъфар олма олишим керак, мускат ёнғоғи билан хурмо керакмас, рўйхатда йўқ. Етти дона ёнғоқ оламан, холос. Бир-икки дона занжабил илдизи, мен буни харидларимга қўшимча қилиб, текинга беришни сўрайман. Тўрт фунт олхўри, шунча майиз.

А в т о л и к

(ерда аганаб)

О, нега мен бу дунёга келдим!

М а с х а р а б о з

Худо ҳақи...

А в т о л и к

О, ёрдам беринг, ёрдам беринг! Манави жудурлардан қутулиб олай, кейин ўлсам ҳам майлига.

М а с х а р а б о з

Вой, шўрпешона! Бу жудурларни ечмай, уларга яхшироқ ўралиб олишинг керак-ку!

А в т о л и к

О, Тангрим, бу латта-путталар елкамга тушган минглаб, миллионлаб калтақлардан ҳам баттар.

М а с х а р а б о з

Вой, шўрлик! Миллионлаб калтак дейди-я, бу нақада одамнинг абжағини чиқазади-ку!

А в т о л и к

Тақсирим, мени талаб, калтаклашди. Бор-будимни шилиб, устимга мана шу ислиқи рўдаполарни ёпиб кетишди.

М а с х а р а б о з

Сени шунчалар абгор қилган ким: пиёдами, суворийми?

А в т о л и к

Пиёда қилди бу ишни, тақсирим, пиёда.

М а с х а р а б о з

Тўғри, қолдирган матойидан бу ишни пиёда қилгани шундоқ кўриниб турибди. Эҳтимолки, бу нимчани суворий ҳам кийгандир, аммо ундан буён алақанча замон ўтгани аниқ. Қўлингни бер, ёрдамлашиб юборай. Чўз қўлингни!

А в т о л и к

Секинроқ, марҳаматли тақсирим! Вой - вой-во-ей!

М а с х а р а б о з

Бечора!

А в т о л и к

Оҳ, шафқатли тақсирим! Афтидан курагим чиққанга ўхшайди!

М а с х а р а б о з

Шу етмай турувди! Хўш, туролмайсанми?

А в т о л и к

Секинроқ, марҳаматли бегим! (Унинг ҳамёнини ола-

ди.) Секинроқ, мурувватли тақсирим! Сиз менга шафқат-мурувват қилдингиз!

М а с х а р а б о з

Живдек ақча берайми? Чақам бор эди шекилли.

А в т о л и к

Йўқ, олийжаноб тақсирим, қўйинг, керакмас. Сиздан ўтиниб сўрайман, керакмас. Бундан ярим чақирим нарида қариндошим яшайди. Ўшаникига бораётгандим. Қанча пул керак бўлса, ўшандан олавераман. Сиздан ўтинаман, менга пул бера кўрманг - бу билан мени ҳақорат қиласиз.

М а с х а р а б о з

Сизни талаган қандай киши эди ўзи?

А в т о л и к

Мен уни биламан, тақсирим, бир пайтлар карта ўйнаганмиз. У шаҳзода Флоризелнинг хизматкори эди. Билмадим, қай бир фазилати учун калтаклаб, саройдан ҳайдашди.

М а с х а р а б о з

Сиз, қай бир гуноҳи учун, демоқчисиз, шундоқми? Саройда фазилат учун калтаклашмайди. Аксинча, иззат-эҳтиром қилишади... Лекин бари бир у саройда турмайди, ташлаб чиқади.

А в т о л и к

Ҳа, тақсирим, мен қай бир гуноҳи учун демоқчийдим. Мен у одамни яхши танийман. Бир пайтлар маймун ўйнатарди, кейин қозига югурдак бўлди, сўнгра қўғирчоқбозлик қилиб, саёқ ўғилнинг қисматини кўрсатиб юрди, ниҳоят, менинг қўрғонимдан бир чақирим нарида яшовчи чегачининг бевасига уйланиб олди. Турли-туман қинғир-

қийишиқ ишлар билан шуғулланди ва охир-оқибат муттаҳам бир ялангоёққа айланди-қўйди. Уни Автолик дейишади.

М а с х а р а б о з

Вой, лаънати-ей! Ўғри, учига чиққан ўғри у! Ҳайит маросимлари дейсизми, ярмаркалар дейсизми, айиқ уриштиришлар дейсизми - ҳамма жойда тентираб юргани юрган.

А в т о л и к

Каромат қилдилар, тақсирим, каромат. Ўша, ўшанинг худди ўзи. Устимга манави ислиқиларни илиб кетган ўша бетавфиқ.

М а с х а р а б о з

Бутун Богемияда ундан қўрқоқроқ дайди топилмайди. Бўйингиз сал баландроқ бўлиб, қовоқ уйиб, башарасига бир тупурганингизда борми - нафаси ўчарди-қоларди.

А в т о л и к

Сизга айтсам, тақсирим, мен уриш-жанжални ёмон кўраман. Кўнглим озиб қолади - ишонасизми, у лаънати буни биларди.

М а с х а р а б о з

Хўш, энди аҳволингиз нечук?

А в т о л и к

Дуруст, марҳаматли тақсирим, пича дуруст. Мана - тура оламан, мана - юра оламан. Ҳаттоки, сизга, хайр! - деб қариндошимникига қараб секин равона бўлиш ҳам қўлимдан келади.

М а с х а р а б о з

Сизни йўлгача кузатиб қўйсаммикин?

А в т о л и к

Йўқ, марҳаматли тақсирим, ҳожати йўқ.

М а с х а р а б о з

Мен жун қирқиш байрамига деб ул-бул харид қил-моқчийдим.

А в т о л и к

Омадингизни берсин, марҳаматли тақсирим.

Масхарабоз кетади.

Ўша харидлар учун ҳамёнингда ҳемири топилармикин?
Ўша жун қирқишингга ҳам бораман, сени яна бир бор
шилмасам, майли, исмим энг инсофли инсонлар рўйха-
тининг бошида бўлаверсин.

(Куйлайди.)

Эй пиёда, қадам ташла, олға бос,
Ёмғирда ҳам, тўзонда ҳам юр фақат.
Қувноқ бўлсанг, юз чақирим писандмас,
Маънос бўлсанг, бир чақирим - машаққат.

(Кетади.)

Учинчи саҳна

Чўпон кулбаси олдида ўтлоқ.

Флоризель билан Ҳижрона киради.

Ф л о р и з е л ь

Шу либосда яна гўзал, оромижонсан,
Чўпон қизмас, илоҳасан, зеби жаҳонсан.
Гулбаҳорга элчидирсан. Қирқим байрами
Атрофингда юзлаб барра қўзини тўшлар,
Худойимни қуршагандай илоҳий зотлар.

Ҳ и ж р о н а

Гапларимни маъзур тутинг, азиз шаҳзодам,
Сизга танбеҳ бериш менга муносиб эмас,
Аммоки сиз, салтанатнинг ёлғиз умиди,
Оддий чўпон чакмонини кияр экансиз,
Чўпон қизни илоҳа деб билар экансиз,
Бу жуда ҳам ғалатидир, ғаройиб бир ҳол.
Байрам бўлмаганда, байрам шарафи учун
Турли-туман кийинишлар бўлмаса русум,
Ушбу либосингиз менга тушмасди манзур,
Негаки у кийимимни ва кимлигимни -
Фақир насабимни менга эслатиб турар.

Ф л о р и з е л ь

Тикка парвоз қилиб, ажаб ишорат билан
Мени сенга бошлаб келган лочинга аҳсан.

Ҳ и ж р о н а

Тилагингиз менга паноҳ бўлсин илойим,
Олий насабингиз ҳар хил хавотирлардан
Сизни эмин тутар, аммо мен-чи, қўрқаман.
Тафовутимизни эста олишимданоқ,
Даҳшат босиб, юрагимга тушади титроқ.
Ахир нима бўлур, айтинг, нима бўлур, хўш,
Тасодифан бу тарафга қайрилса қирол.
Ё Тангрилар! Тожу тахтнинг ворисини у
Чўпон кийимида кўриб, нималар деркан?
Ва шу оддий ва тасқара кийимимда мен
Унинг назарига қандай бардош бераман?

Ф л о р и з е л ь

Оқибати бахайр бўлур бари, Ҳижронам,
Ахир, ишқ ўтида ёнган Худовандлар ҳам
Жониворлар сувратига киришгани рост.
Нептун қўчқор бўлган экан, Юпитер - хўкиз,
Мендек чўпон бўлиб олган Аполлон-шоввоз.

Аммо лекин улар сажда қилган париваш
Шунча раъно бўлмагандир, шунчалар оташ,
Тилаклари тилагимдек тиниқ бўлмаган.
Мен бурчимни юрагимга соқчи сайладим,
Номусимни тилагимга посбон айладим.

Ҳ и ж р о н а

Бу савдодан воқиф бўлса отангиз агар,
Қаҳру вазаб оташида ёнади, илло.
Ҳа, шаҳзодам, иккисидан бири муқаррар:
Ё мен адо бўлурман, ё ишқингиз адо.

Ф л о р и з е л ь

Бундоқ дема, ёлбораман, гўзал Ҳижронам,
Пуч, беҳуда гумонларнинг қайғуси билан
Шодиёна шу байрамни хуфтон айлама,
Ёки сенга ёр бўлурман, ёки бўлмасам,
Ўшал подшоҳ падаримга ўғил бўлмасман.
Ҳа, мен тақдир йўлларига кўндаланг бўлиб,
Қароримда собит бўлиб тураман мутлоқ!
Қани, битта кулиб, менинг кўзларимга боқ,
Эртага не бўларкин, деб сира ўйлама,
Сен бутуннинг нашъасини сурабер. Қара,
Ҳар тарафдан келишмоқда бизга меҳмонлар.
Худди никоҳ айёмимиз бошланганидай,
Сен завқларга тўлиб, шодон юришинг керак.
Ишон, ўша айёмимиз келур муқаррар.

Ҳ и ж р о н а

Бизни доим паноҳида тутсин Худолар!

Ф л о р и з е л ь

Мана, меҳмонлар ҳам келиб қолишди. Жоним,
Лутфинг билан сен ҳаммани қувонтир, токим
Қувонч ўти билан кўзлар, ёноқлар ёнсин.

Бошқача кийинган Поликсен ва Камилло, улар ортидан чўпон,
Доркас, Мопса, Масхарабоз ва бошқалар киришади.

Ч ў п о н

Қизим, нега ўтирибсан? Шундоқ айёмда
Марҳум онагинанг агар тирик бўлганда,
Дастурхони ноз-неъматдан ярқирар эди.
Ҳой, келинлар, бу ёққа, деб чақирар эди.
Меҳмонларга сидқидилдан хизмат қиларди,
Улар билан қўшиқ айтиб, ўйнаб-куларди.
Кимга қадаҳ тутар, кимга тутарди таом,
Ҳамма билан хуш тавозе, ширин, хуш калом,
Жиндак май симириб, яна гул-гул ёнарди,
Давраларга жон бағишлаб буткул ёнарди.
Сен бўлсанг-чи, ўтирибсан ялпайиб, қизим,
Нақ меҳмонда ўлтиргандек бир чеккада жим.
Туриб, дарров қарши олгин, ана, меҳмонлар,
Бегонани эркаласанг - ошино бўлар.
Қизаришинг бекор, ахир, уй бекасисан,
Шоду хандон қаршиласанг меҳмонни қанча,
Қўйларимиз жуни майин, мўл бўлур шунча.

Ҳ и ж р о н а

(Поликсенга)

Тақсир, хуш келибсиз. Ушбу байрамда отам
Бека бўлишимни менга буюрди бу дам.

(Камиллога)

Сиз ҳам хуш келибсиз, қани, марҳабо. - Доракс,
Меҳмонларга гулдасталар тутинг шу нафас.
Манави - размарин, мана - рута, қишда ҳам
Ўсаверар ёздагидек муаттар, кўркам.
Шу гул каби очилгайсиз, кулгайсиз бугун,
Бизнинг азиз меҳмонимиз бўлгайсиз бугун.

П о л и к с е н

Ташаккурлар бўлсин сенга, гўзал чўпон қиз,
Зотан қиш фаслига етиб келганлар учун
Қиш гуллари ярашиқдир.

Ҳ и ж р о н а

Аммо, тақсирим,
Унутмангким, сунбуланинг сарин ҳавоси
Саратоннинг ҳовурига тўлиқдир ҳали,
Гарчи қор-қировли кунлар яқинлаб қолди.
Бу фаслнинг энг муаттар гул чечаклари
Чиннигулу бахмалгулдир. Лекин уларни
Табиатнинг ўгайи деб аташади, рост,
Мен боғимда ўстирмадим бу чечакларни.

П о л и к с е н

Не сабабдан сен уларни ранжитдинг, қизим?

Ҳ и ж р о н а

Эшитдимки, уларнинг шўх чиройи, ҳусни
Табиатдан эмас, сидқи ҳунардан эмиш.

П о л и к с е н

Хўш, нима қилибди? Ахир, табиатни ҳам
Табиатнинг ўзи билан безайди одам.
Табиатнинг боласидир санъат ва ҳунар,
Биз ёввойи бир оғочни яхшилаётлик деб
Нозик қаламчани ҳар гал этганда пайванд,
Ақл табиат устидан тантана қилар,
Лекин ўша табиатнинг кўмаги билан.

Ҳ и ж р о н а

Шак-шубҳасиз.

П о л и к с е н

Бас, боғингда бахмалгул ўстир,
Табиатнинг ўгайи, деб таҳқир этмагил.

Ҳ и ж р о н а

Эркакларга упа-элик ёқади, аммо
Мен юзимга упа-элик сурмайман асло,
Худди шундоқ, хуш кўрмайман бахмалгулни ҳам,
Лекин сизга хуш келгудек гуллар топаман.
Мана гулираъно, мана садафгул, наъно,
Барра гуллар шомда мудраб эгик бош билан,
Уйғонурлар қуёш билан, кўзда ёш билан.
Булар бари - ёз ўртаси чечакларидир,
Ўрта ёшли кишиларга ғоят ярашур.
Ола қолинг!

К а м и л л о

Магар сенинг қўйинг бўлсайдим,
Сенга боқиб термулишим менга бас эди,
Ўтга оғиз урмас эдим.

Ҳ и ж р о н а

Тангри Юпитер!
Унда тинка-мадорингиз кетарди қуриб,
Қиш шамоли учирарди чирпирак қилиб.

(Флоризелга)

Гўзал дўстим! Сенинг баҳор ёшингга монанд
Баҳор чечакларини мен қайдан топаман?
Қани бўлса эди менда, дутонажонлар,
Сизнинг ёшингизга монанд яшил маржонлар,
Гўзал Проперина, шамол шиддати билан
Дий аравасида мағрур учар экансан,
Чўчиб туширганинг сулув чечаклар қани?
Ўша чечакларга ўзинг ноил эт мени.
Навбаҳорнинг даракчиси латиф, серханда,
Тароватли нилуфарлар бўлсайди менда!
Венеранинг нафасидек хушбўй нафасли,
Шаҳло кўзли бинафшалар менда бўлсайди,
Баъзи қизлар каби бўса мазасин билмай,

Нозик, паришонҳол, ғунча барглари майда -
Якка-ёлғиз яшайдиган чечаклар қайда?
Атиргуллар қани, садарайҳонлар қани?
Наъматаклар қани, гулихандонлар қани?
Сизга атаб гулчамбарлар тузардим бу дам
Ва кўмардим улар билан севганимни ҳам.

Ф л о р и з е л ь

Нақ мурдани кўмгандек?

Ҳ и ж р о н а

Йўқ, тўй тўшагини,
Ҳа, сен ҳақсан нақ мурдани кўмгандек, фақат
Ўша ўлик оғушимда этилар дафн.
Дўстларим, олингиз анво гул-печаклардан!
Шу кийимда ўзимга ишқ қангамасини
Ўйнаган актрисага ўхшаб кетаман.

Ф л о р и з е л ь

О, сен не қилмагил, гўзал гулим Ҳижрона,
Бари сенга ярашади, ўзинг фарзона.
Сўз бошласанг - сўзларингга сира тўймасман,
Агар куй бошласанг - тинглаб, булбулим, бирдан
Сени ёри жоним, дея хаёл этаман.
Тикиш, тўқишинг ҳам бирдек ярашур сенга,
Ё садақа берсанг бева-бечораларга.
Ўйнар бўлсанг, кийимларинг қоматингга зеб,
Шивирлайман: ўйна, жоним! Яна ўйна! - деб.
Ғамзаларинг тўлқин уриб оқсинлар давом,
Маликасан, жоним, сеҳру чиройсан тамом!

Ҳ и ж р о н а

О, Дориклес, мақтовларинг ҳаддидан ошди,
Гўзал шоҳид бўлиб магар маъсумлигингга,
Ёнофингда ёшлик ўти ўйнамасайди,
Бу нимаси, дея балки савол этардим,
Мақтаб ўлдирмоқчисан, деб хаёл этардим.

Ф л о р и з е л ь

Менинг мақтовларим қанча бегубор эса,
Сенинг хавотиринг шунча беҳуда, бекор.
Хўп, рақсга энди! - Қўлинг бергил, Ҳижрона!
Биз умрбод биргамиз, ҳеч ажралмагаймиз,
Бир жуфт кабутарга ўхшаб.

Ҳ и ж р о н а

О, улар учун,
Кабутарлар учун қасам ичмоққа шайман!

П о л и к с е н

Чўпон қизлар орасида шундоқ санамни
Ҳали дунё кўрган эмас. Сипо, камтарин,
Бутун сиймосидан ёвар олийжаноблик,
Шундай бир овлоқда шундай малоҳат.

К а м и л л о

Қаранг,
Шеригини тинглаб, қандай қизариб кетди.
Чиндан қатиқ билан қаймоқ маликаси у!

М а с х а р а б о з

Эй, музика!

Д о р к а с

Сен Мопса билан-а? Мана саримсоқпиёз,
Мопсани ўпгандан кейин еб олганинг соз.

М о п с а

Вой, гапини қаранг! Ахир ўзинг-чи, ўзинг...

М а с х а р а б о з

Ҳай, жим! Байрам ахир, одоб сақлайлик бир оз.
Қани, ҳамма биргалшиб, рақсга тушамиз.
Музика. Чўпон йигит-қизлар рақсга тушишади.

П о л и к с е н

Хўш, қария, айт-чи, анув чиройли чўпон
Қизинг билан бирга рақс тушаётган ким?

Ч ў п о н

Анавими? У - Дориклес! Бойвачча куёв.
Менга ўзи айтган, лекин шундоқ бўлса ҳам
Ишноаман, номусли ва ҳалол бир йигит!
Ҳижронани севаман деб қасам ичади!
Унинг кўзларидан севги дарсини ўқиб,
Шундоқ термулади, шундоқ термуладики,
Мовий кўлга боқиб, шунча суқланмайди ой.
Бир-бирига тенгдир меҳри-муҳаббатлари,
Бир-биридан бир бўса ҳам зиёда эмас,
Онг ичаман.

П о л и к с е н

У ажойиб рақс тушади.

М а с х а р а б о з

Не қилмасин, қай бир ишга уннамасин у,
Қойил қилар, асир этар, нимасин айтай.
Ҳа, Дориклес Ҳижронага уйланар бўлса,
Хазинага эга бўлур хулласи калом!

Хизматкор киради.

Х и з м а т к о р

Хўжайин, дейман, эшиқдаги атторни эшитсангиз бор-
ми, чилдирма билан найга бунақа рақсга тушиб ўтирмас-
дингиз. Сурнайга ҳаттоки қайрилиб ҳам боқмасдингиз. У
азамат қўшиқ кетидан қўшиқни шундоқ қалаштирадики,
унинг олдида сизнинг пул санашингиз ҳеч гапмас. Қадимий
қўшиқлар билан ичи тўлиб кетганми, дейсиз. Ҳам-
манинг оғзини очиб ўтирибди.

М а с х а р а б о з

Ўзиям айни пайтида келибди. Чақир бу ёққа. Мен қадимий қўшиқларни яхши кўраман, айниқса, ўйноқисини ғамгин, ғамгинини ўйноқи қилиб айтса.

Х и з м а т к о р

У ҳар балони билади, узуниниям, қисқасиниям, эркалар учунми, аёллар учунми - айтаверади. Бирор савдогар қўлқоп сотиб, бировни мунча хурсанд қилолмаган. Ёш қизлар учун ишқий қўшиқлари бор, ҳалигидақа, қичиқ гапларсиз, биласиз-ку, бунақаси кам учрайди. Нақоратлари бирам сипо, бирам сипо, нуқул десангиз: "Ушла уни! Тишла уни!" бордию бирор беҳаё қизнинг қитиқ-патига тегиб қолса, қизнинг жавоби: "Ҳап, яхши одам, мени ранжитманг". Ҳа, худди шундоқ, қиз ўшани чақади-олади: "Ҳап, яхши одам, мени ранжитманг!"

П о л и к с е н

Манавини азамат деса бўлади!

М а с х а р а б о з

Йигитмисан йигит! Қалай, яхши матолари борми?

Х и з м а т к о р

Камалакнинг етти рангида товланувчи ленталар, ҳийлаи аъмол билан тўқилган, ҳатто зукко қозилар ҳам излаб, тугунини тополмайдиган тўр-пардалар, жияклар, батистлар, хуллас, ҳаммаси бор, - бунинг устига уларни қўшиқ билан шундоқ таърифлайдики, гўё матомас, Тангриларми ёхуд маъбудаларми, дейсиз. Кўйлак ҳақида куйлаганда кўкдаги фаришталарга мадҳу сано ўқияпти, деб ўйлайсиз, енги ва ёқасидаги кашталар мақтовини шундоқ келтирадики, бай-бай-бай...

М а с х а р а б о з

Тезда бошлаб кел, ўша қўшиқларни бу ерда куйласин.

Ҳ и ж р о н а

Фақат огоҳлантириб қўй, мазза-матрасиз нарсалар айтмасин.

Хизматкор чиқади.

М а с х а р а б о з

Ўша атторларда, сингилжон, шунақанги нарсалар уч-райдики, сен ҳатто хаёлингга ҳам келтиролмайсан.

Ҳ и ж р о н а

Акажон, мен хаёлимга келтиришни ҳам ўйламайман.

А в т о л и к

(Куйлаб киради.)

Ошпоқ қордек матойим,
Қораси - қарғашойи.
Рўмолим, қўлқопларим,
Атиргулдек мулойим.
Юзга, бурунга ниқоб,
Байрамда тақишга бош.
Атирлару тароқлар,
Маржонларим ярақлар.

Упа-эликнинг созин
Йигитман деган олсин.
Ленталарим бор талай,
Сизга ярашур, бай-бай.
Қани, олавер, толма,
Кейин армонда қолма.
Шод бўлсин десанг малак,
Пул керак, ақча керак.
Сотаверма сафсата,
Олавер шартта-шартта!

М а с х а р а б о з

Мопсага ошиқ бўлмаганимда мендан бир чақа ҳам ун-диrolмасдинг. Нетайки, унга қул бўлиб қолдим, энди лента ва қўлқоплар билан товон тўлашга тўғри келади.

М о п с а

Сен уларни байрамдаёқ совға қилмоқчи эдинг. Майли, ҳеч бўлгандан кўра...

Д о р к а с

Миш-мишларга қараганда, у сенга бошқа нарса ҳам ваъда қилган шекилли.

М о п с а

Аммо сенга қилган ваъдасини ошиғи билан адо этган. Қайтимини берганингда - қизармасанг, бас.

М а с х а р а б о з

Ҳай, сенларда ҳаё борми ўзи? Бунақада ҳадемай этакларингни бошларингга қошлаб оласанлар-ку. Бунақа гаплар молхонада, ошхонада, ётоқхонада бўлади, наҳотки, кўчага олиб чиқсаларинг? Шивирлаб гапиришсаларинг ҳам гўрга эди. Шақиллашга бало борми?

М о п с а

Сен менга маржон билан муаттар қўлқоп ваъда қилгансан... Мен тугатдим.

М а с х а р а б о з

Йўлда мени шип-шийдам қилишди, деб айтдим-ку. Чўнтагимда ҳеч вақо йўқ.

А в т о л и к

Рост айтасиз, тақсир, бу ердаги йўлларда муттаҳамлар бижғиб ётибди. Оҳ, эҳтиёт бўлиш керак, эҳтиёт!

М а с х а р а б о з

Бу ерда ҳеч ким сени шилмайди, ошнам, хотиржам бўлавер.

А в т о л и к

Тақсир, мен ҳам шундоқ деб умид қиламан: молларим - асл, қимматбаҳо матолар.

М а с х а р а б о з

Манавининг нима? Қўшиқларми?

М о п с а

Ўтинаман, шулардан, менга олиб бер. Босилган қўшиқларга ўлгудек ўчман. Босилибдики, демак, рост гаплар экан-да.

А в т о л и к

Мана буниси жуда аломат - ҳазин овоз билан куйланади: судхўрнинг хотини йигирма қоп тилла туққани, кейин илон-чаёнлар ва қовурилган қурбақа ейман, деб туриб олгани ҳақида.

М о п с а

Шу рост гапми ўзи?

А в т о л и к

Рост бўлганда қандоқ, бундан бир ой бурун содир бўлган.

Д о р к а с

Судхўрга ўлсам ҳам тегмасдим.

А в т о л и к

Шу ишга гувоҳ бўлган Гийбат хола деган доя кампир ва беш-олтита бинойидек хотинлар тилга олинади. Ишонаверинг, мен ёлгон сотмайман.

М о п с а

Жоним, шу қўшиқни ола қолайлик.

М а с х а р а б о з

Хўп, сабр қил. Аввал бошқа қўшиқларини ҳам кўрайлик, кейин бошқа молларини ҳам қарайлик.

А в т о л и к

Манави ҳам аломат, саксонинчи апрель, чоршанба куни сув бетидан қирқ минг газ кўтарилиб, тош юрак қизлар ҳақида қўшиқ айтган балиқ хусусида. Айтишларича, ошигига шафқат этмагани учун совуқ бир балиққа айланиб қолган аёл экан у. Жуда қайғули, лекин, энг муҳими, ишонса бўладиган қўшиқ.

Д о р к а с

Сенингча, рост гапми шу?

А в т о л и к

Ростлигига бешта қози шаҳодат муҳрини босган, бошқаларнинг гувоҳлиги сандигимга сифмади.

М а с х а р а б о з

Буни ҳам қўя тур. Бошқасини ол.

А в т о л и к

Мана бу шўх қўшиқ, лекин жудаям аломат.

М о п с а

Шўхини сотиб ола қол.

А в т о л и к

Бунақаси топилмайди. "Биз, икки қиз севиб қолдик бир йигитни". Бутун вилоятда буни куйламаган қиз йўқ. Ҳамма жойда талаш, Худо ҳақи!

М о п с а

Агар сен жўр бўлсанг, биз Доркас билан икковлашиб куйлардик. Уч овозга мўлжалланган деяпсан-ку.

Д о р к а с

Биз буни бир ой бурун эшитганмиз.

А в т о л и к

Куйлаймиз, куйлаймиз, нега куйламас эканмиз! Ахир, куйлаш менинг хунарим-ку. Қани, бошладик! (Куйлай бошлайди).

Ҳой, қизларжон, даф бўлинг,
Жонга тегдингиз роса!

Қ и з л а р

Ҳа, йўл бўлсин, қаёққа?

А в т о л и к

Боринг, ишингиз нима.

Қ и з л а р

Уятсиз, безбет, қўпол!

(Басма – бас)

Хўш, энди маъшуқанг ким?
Бизга қасам ичгандинг.
Алдадинг бизни, айёр -
Қишлоққами, отизга?

А в т о л и к

Нима, қулмидим сизга?

Қ и з л а р

Қочди, қочиб қолди у.

(Басма – бас)

Мени ёрим деб атаб,
Мен-чи масхаралаб,
Номусим ўғирлади.

М а с х а р а б о з

Етар, кейин куйлаймиз. Отам меҳмон афанди билан

муҳим бир нарсани гапиришаётганга ўхшайди, халал бермайлик. Кетдик, қани қутингни кўтар. Қизларжон, иккингига ҳам совға оламан. Агтор, биринчи харидор - камина! Юринг, гўзалларим!

(Мопса ва Доркасни бошлаб чиқади.)

А в т о л и к

Энди уни шиламан.

(Куйлайди.)

Менга совға қил, ўртоқ,
Лента, уа ва тароқ,
Ёстиққа тўр-жимжима,
Кўйлак ёки шол рўмол,
Пулга кўзинг қиймаса,
Арзимас бир нарса ол,
Пулни туғиб қўйсангу
Ёрингни шод этмасанг,
Бундан нима фойда бор.

Хизматкор қайтиб киради.

Х и з м а т к о р

Хўжайин, дейман, нариёқда учта эчкибоқар, учта чўчкабоқар, уч қўйбоқар - устларига эчки териси ёпиниб олишган ўзларини алламбало - сатирми, сартирми, деб аташади. Рақслари ҳам ажабтовур. Қизлар уни сакрашу югуришдан иборат бўтқа деб аташяпти, ҳа, бу гапни бизларсиз ўйинга тушишаётгани учун аламдан айтишяпти-да. Чўчкабоқарлар, рақсни нуқул чир айланиб, таъзим қилиш деб тушунадиганлар таъбига ўйинимиз жила ботмаса ҳам, бари бир хуш ёқади, деб қасам ичишяпти.

Ч ў п о н

Керакмас, ҳайдаб юбор! Ўшаларсиз ҳам қаланғи-қасанги эрмаклар тўлиб ётибди. Муҳтарам меҳмонларимиз ранжиб қолишади.

П о л и к с е н

Бизни хурсаңд қилмоқчи бўлганларни хафа қиялсан.
Сендан илтимос, кўрсат ўша раққосларингни.

Х и з м а т к о р

Уларнинг айтишича, уч чўчқабоқар ҳатто қирол ҳузурида ҳам рақсга тушишганмиш ўша масхаравозларнинг энг пачоғи ҳам ўн икки ярим газ баландга сакрай олармиш.

Ч ў п о н

Бас, муҳтарам меҳмонларки рози экан, чақиравер.

Х и з м а т к о р

Улар эшиқда мунтазир.
Хизматкор чиқади ва раққослар билан қайтиб киради.
Ўн икки сатир ўйинга тушади.

П о л и к с е н

(Чулпонга)

Сен баъзи бир нарсаларни билмайсан, ошнам.

(Камиллога)

Биз нимага чўзяпмиз? Тугатмоқ керак.

Чол эзмаю овсар экан.

(Флоризелга)

Хўш, барно йигит?

Сен шунчалар ошиқсанки, байрамни тамом

Унутибсан магар, сенинг ўрнингда бўлсам,

Севгилимни кўмар эдим совғалар билан.

Кавлаштириб савдогарнинг тугунларини,

Ахтарардим унинг учун энг асл мато:

Сен-чи, харид айламадинг унга ҳеч вақо,

О, маъшуқанг бу тўғрида ўйлаб кўрсайди,

Мени севмайсан, деб сенга айтарди ошкор,
Шунда сенинг жавобинг ҳам бўларди душвор.

Ф л о р и з е л ь

Азиз меҳмон, ёрим менинг муҳаббатимни
Ўлчамагай бундай майда-чуйдалар билан.
Мен қалбимда асраяшман садоқатимни,
Ўша совға уникидир, унга аталган.
Жоним, бир замонлар севги ўтида ёнган
Мана шу чол ҳузурида айтай ишқи роз.
Ижозат бер, қўлларингни кафтимда тутай,
Уларнинг қуш қанотидек майинлиги рост,
Улар арабларнинг садаф тишидан ҳам оқ.
Улар қутб сийнасида ярқираб ётган,
Қиш шамоли ялаб ўтган қор каби ошпоқ.

П о л и к с е н

Хўш, кейин-чи? Ўзи ошпоқ бўлган бир қўлни
Қандоқ қилиб сен беғубор этарсан яна!
Мен сўзингни бўлдимми-а? О, давом эттир,
Назаримда сен қасамёд этмоқчисан?

Ф л о р и з е л ь

Ҳа,
Сиз шоҳидим бўлинг.

П о л и к с е н

Манов дўстим-чи?

Ф л о р и з е л ь

У ҳам!
Шоҳидим бўл, осмон, замин, мунаввар олам! -
Агарда мен барнолардан барно бўлсайдим,
Агарда мен подшолардан подшо бўлсайдим,
Агарда мен донолардан доно бўлсайдим,
Ҳаммасини бағишлардим ишқингга, санам, -

Ҳаммасини этар эдим ўзингга нисор.
Ё бўлмаса, ўлар эдим!

П о л и к с е н

Қандай саховат!

К а м и л л о

У ошиғи шайдо!

Ч ў п о н

Сен-чи, не дейсан, қизим?

Ҳ и ж р о н а

Мен бунчалар келиштириб айта олмайман,
Бундан ортиғини хаёл эта олмайман.
Фақат ўз севгимга боқиб, этаман қиёс -
Мени қандоқ севишини.

Ч ў п о н

Бу жуда ҳам соз.
Гувоҳликка ўтинг, деймиз янги дўстларни,
Рози бўлдим, мен қизимни унга бераман,
Ўзига ярашиқ сепу сарупо билан.

Ф л о р и з е л ь

Ҳижронанинг сепи - ҳусни, фазилатидир,
Сизга нотаниш бир кимса қиларкан қазо,
Шунчалар бой бўларманки, шунча бадавлат, -
Бундай бисот тушингизга кирмаган ҳатто -
Кел, оқсоқол, энди бизга оқ фотиҳа бер.

Ч ў п о н

Қўлингизни беринг!

П о л и к с е н

Жиндақ сабр қил, ошнам!
- Отанг борми?

Ф л о р и з е л ь

Бор, нимайди?

П о л и к с е н

Бу ишларингдан
Хабардорми?

Ф л о р и з е л ь

Хабари йўқ, билмагани соз.

П о л и к с е н

Ўғилнинг тўйида ота - соҳиби эъзоз.
Менга айт-чи отанг магар жинни эмасми,
Қариганда айнаб, ақлу ҳушидан озган?
Тили соқов, қулоғи кар эмасми магар?
Соҳиб хонадонми? Кўзи, кўриши қалай?
Шол эмасми, тўшагида чўзилиб қолган?

Ф л о р и з е л ь

О, йўқ, тақсир. Отам ҳали қаримас асло,
Тенгдошлари ичра унинг қомати расо.

П о л и к с е н

Мен шу ошпоқ соқолимга қасам ичаман,
Ки ноқобил фарзанд, ёмон ўғил экансан.
Ўғил деган ёр танлашга ҳақлидир, дуруст.
Аммо ота бахти - ўғли садоқатию
Неваралар иқболида, деганлари рост,
Сенга доно бир маслаҳат берар эди у.

Ф л о р и з е л ь

Азиз меҳмон, сўзингиз ҳақ, эътирозим йўқ,
Аммо айтиб бўлмас шундоқ сабаблар борки,
Тўйимизни сир тутишга даъват этади.

П о л и к с е н

Отангга айт!

Ф л о р и з е л ь

Йўқ, йўқ, асло!

П о л и к с е н

Сен отанга айт!

Ф л о р и з е л ь

Айтолмайман.

П о л и к с е н

Сўйла унга севар ёрингни,
Ўйлайманки, чол сира ҳам хафа бўлмайди.

Ф л о р и з е л ь

Қасам ичиб айтаманки, бу мумкин эмас,
Тасдиқ этсангиз бас аҳду паймонимизни.

П о л и к с е н

Аҳдингимас, ажримингни тасдиқ этаман.

(Ўзининг асл қиёфасида кўринади.)

Сен, зумраша! Яна менга ўғил эмиш бу!
Энди нечук лойиқдирсан шаҳзодаликка,
Чўпон таёрига тожни алмаштирдинг-ку!
Сен-чи, қари тулак! Афсус, оёнинг гўрда,
Лекин қолган умринг энди тутайди дорда -
Сен-чи, сен, жодугар, суюқ, сурбет, қизалоқ!
Менинг ворисимга нозу ишвалар қилиб,
Йўлдан оздирмоқчимисан!

Ч ў п о н

Эвоҳ, Худойим!

П о л и к с е н

Ойимқиз, мен эсингизни киритиб қўйгум,
Яхшилаб бир савалатсам, ҳушёр тортасиз.

(Флоризелга)

Энди ушбу остонадан қадамингни уз
Ва умрбод бу даргоҳни ёдингга олма,
Йўқ, десанг, тожу тахт билан хайрлашавер!
Эсингда тут шуни! Қани, ортимиздан юр! -
Сен-чи, қари туллақ, ёлғиз ўлимнинг билан
Гуноҳингни гарданингдан соқит этасан! -
Сен, жодутар, шуни яхши тушуниб олким,
Ҳар кимга, шу тентакка ҳам лойиқсан балким.
Аммо лекин ўзини кўп адо этди ул,
Сени деб хор этди, балки гадо этди ул.
Агар унга тагин кулбанг эшигин очсанг,
Ёки қучоқ очиб унга, меҳрингни сочсанг,
Онт ичаман, қанча бўлма париваш, дилбар,
Ўлимнинг ҳам офир бўлур сенинг шу қадар.

(Кетади.)

Ҳ и ж р о н а

Қатлсиз ҳам энди ўлдим, халос бўлдим мен,
Аммо унинг таҳдидлари чўчитолмади,
Бир-икки бор сўзини ҳам бўлмоқчи бўлдим,
Яъни, кулба устида ҳам, сарой узра ҳам
Битта қуёш нур сочади, осмон битта деб.
Бизни энди ҳолимизга қўйинг, шаҳзодам,
Шундоқ бўлишини мен-ку яхши билардим.
Сиз эҳтиёт бўлиб энди қўйингиз қадам,
Ғафлат уйқусида эдим, мана, уйғондим.
Қўйинг, энди қўй-қўзимнинг олдига борай,
Тўйиб-тўйиб йиғлаб олай.

К а м и л л о

Сўзла, отахон.

Тирик эканинга мундоқ мияни ишлат.

Ч ў п о н

Ўйламоқ ҳам, сўйламоқ ҳам мен учун мушкул.

Эҳ, шаҳзода! Сенинг шундоқ қилигинг билан
Ҳалок бўлур энди мендек саксон яшар чол.
Бобом, отам жон берган у жойда, тўшақда
Оёғимни чўзиб туриб ўлмоқчи эдим,
Ўша марҳумларга ҳамроҳ бўлмоқчи эдим.
Нима қилиб қўйдинг ўзи! Ҳадемай жаллод
Ювиқсиз таним жойлаб кафанга, ҳайҳот,
Тупроққа кўммайди, жарга улоқтиради.
Оҳ, лаънати! Сен муқаррар билгансан бунинг -
Шаҳзодалигини. Энди нима қилдим мен?
О, фалокат! Қатлгача ўлсайдим кошки!

(Кетади.)

Ф л о р и з е л ь

Нега тикиласан бундоқ таажжуб билан?
Менга оғир, аммо руҳим ҳадикдан йироқ.
Кучим, иродамни тагин тоблар машаққат,
Устиворман, қароримдан чекинмасман, йўқ,
Мен отамга бўйсунмайман, фақат ва фақат
Мақсад сари интиламан, ниятим - ният.

К а м и л л о

Отангизнинг феъли-ҳуйи аён, шаҳзодам.
У аламда ёниб, сизни тингламайди ҳам.
Ҳозир унинг ҳузурига бориш бефойда,
Ёнига йўлатмас, балки қўймас ичкари,
Сиз яхшиси кутинг, пича босилсин ҳоври.

Ф л о р и з е л ь

Хўп, кутаман, Камилло, бу сизмисиз?

К а м и л л о

Ўзим.

Ҳ и ж р о н а

Мен неча марталаб унга айтгандим, ахир,

Бошқалар бу ишдан хабар топишдими, бас,
Бало келиб, иқболимиз топар деб абас.

Ф л о р и з е л ь

Йўқ, санамим, бахт-иқболинг пайҳон этилмас.
Токи тирик эканман - гар қасамим бузсам,
Ҳаёт битар, қулаб тушар гумбази олам.
О, сен бошинг кўтаргину кўзларимга боқ,
Отам тожу тахтдан мени айласин жудо!
Менга мулку давлат - сенинг муҳаббатингдир,
Сенинг васлинг.

К а м и л л о

Эсингизни йиғинг, шаҳзодам.

Ф л о р и з е л ь

Менинг муҳаббатим - ақлим, фаросатимдир,
Ақлим агар тўсиқ бўлса ишқимга, ҳамон
Воз кечаман, жунун бўлур насибам тамом.

К а м и л л о

Сиз беҳуда бу аламни қўйинг, шаҳзодам.

Ф л о р и з е л ь

Менга бари бирдир энди - севинчми, алам,
Этган аҳду паймонимга мадад берса, бас.
На номус, на шараф, сўзим чиндир, Камилло,
На буюк Богемиянинг қадимий тахти,
На тоғлар, на денгизларнинг бойлик-сарвати
Мени ушбу ниятимдан қайтара олмас,
Хиёнатга бормасман мен ўшаларни деб.
Шундоқ экан, Камилло, мен сиздан сўрайман,
Сиз отамга муқаррибсиз, дўсти қадрдон,
Мен уни тарк этиб, бугун кетарман йироқ,
Агарда у мени эслаб, чекаркан фироқ,
Сиз тасалли беринг, бўлинг дардига дармон.

Унинг ҳақсиз вазабини силаб, юмшатинг
Мен юракдан ишонаман, ҳаёт баҳрида
Биз чинакам йўлимизни олгаймиз топиб,
Сиз отамга сўзларимни бир-бир етказинг,
Она юртда ўзининг чин севгани билан
Бахтли бўлиш умидини тамом йўқотиб,
Ўвлингиз бош оққан ёққа сузиб кетди, денг.
Кемам шай турибди, зотан шайланган эди
Бошқа ниятлару ўзга мақсадлар учун.
Ҳайё-ҳайт, деб бир ёқларга сузиб кетаман.
Буни билиш фойдасиздир энди сиз учун.

К а м и л л о

Сабот ҳамроҳингиз бўлсин, азиз шаҳзодам,
Лекин тинглаш керак яхши маслаҳатни ҳам...

Ф л о р и з е л ь

Ҳижрона, қулоқ сол... Жиндек сабр, Камилло -
(Ҳижронани саҳна ичкарисига бошлайди)

К а м и л л о

У қочмоққа узил-кесил қарор айлади.
Кошки мен ҳам ҳамроҳ бўлиб жўнасам эди,
Йўлда қўриқласам турли тасодифлардан,
Унга хизмат қилсам, яна юртимга қайтиб,
Яна ўша шўрпешона Леонтни кўрсам,
Кўрсам валинеъматим ва ҳукмдоримни,
Тараҳҳумлар билан унинг ҳолини сўрсам.

Ф л о р и з е л ь

Ўтинаман, маъзур тутинг, азиз Камилло:
Ташвишим кўп, назокатли бўлолмаяпман.

К а м и л л о

Марҳаматли шаҳзодам, сиз эшитгандирсиз
Отангизга қилган ҳалол хизматларимни.

Ф л о р и з е л ь

Ҳа, сиз ҳалол садоқатли хизмат қилдингиз,
Отам буни айтишни кўп яхши кўради,
Қандай мукофотласам, деб ўйлаб юради.

К а м и л л о

Хўп, шаҳзодам, бу тарафи жуда соз, зотан.
Мен қиролни ва қиролнинг яқинларини
Севаман, деб онт ичишга ҳожат йўқ экан,
Сизни ҳам севаман, хизмат қилмоқчидирман.
Кенгашимни қабул қилинг, айтайин кушод -
Сизни, яна сизнинг гўзал маҳбубангизни
Қайси юртда қучоқ очиб, кутажаклар шод.
Осмон паноҳингиз бўлсин! - Кўраман аён
Фақат ўлим сола олур ўртага ҳижрон.
Бас, пайсалга солмай, тезда никоҳдан ўтинг,
Юмшатаман, мен қиролнинг қаҳри-заҳрини
Ва сиз билан ярашмоққа ундайман уни.

Ф л о р и з е л ь

Қирол... биз билан-а. О, бу буюк мўъжиза!
Камилло, жон дўстим, шундоқ қилсайдинг кошки,
Истасанг, мен жонимни ҳам берайин.

К а м и л л о

Тўхтанг,
Қай тарафга сузмоқчисиз?

Ф л о р и з е л ь

Ҳали номаълум.
Қисмат бизга, қочингиз, деб айлади фармон,
Бўйсунамиз ва тақдирга келтириб имон,
Шамол эсанг ёққа сузиб кетаверамиз.

К а м и л л о

Баски, шундоқ экан - менинг маслаҳатим! Сиз

Дарҳол Сицилия томон сузиб кетингиз.
Сузиб кетингиз шу суюк ёрингиз билан.
(У сизники эканлиги кўрга ҳам равшан),
Боринг тўппа-тўғри қирол Леонт ёнига.
Ҳа, айтмоқчи, сизнинг гўзал ҳамроҳингизга
Маликаларга хос зийнат, сарупо керак.
Леонт кучоқ очиб, сизни қаршилар бешак.
Отангизнинг олдидаги гуноҳи учун
Кўзига ёш олиб, сизга айтар тазарру,
Кейин ўпар шаҳбонунинг қўлларини у,
Меҳрини қиёслар собиқ нафрати билан
Муҳаббати эса яшнаб қулф урар чунон.

Ф л о р и з е л ь

Ва лекин, Камилло, қай бир баҳона билан
Қирол ҳузурда ҳозир бўламиз?

К а м и л л о

Айтинг,
Қирол юборди деб, дуо тасалли билан.
Кейин ўзингизни қандоқ тутишингизни,
Фақат уч кишига аён ушбу асрорни
Қиролнинг номидан қандоқ айтишингизни
Мен сизга ёзаман, азиз шаҳзодам, фақат
Леонт билан учрашганда ҳар сафар албат
Бу тўғрида такрор-такрор сўзламоқ керак.
Сизда Поликсенни кўриб, қувонсин қирол,
Отангизга ишонгандек ишонсин қирол.

Ф л о р и з е л ь

Ташаккур, Камилло. Жуда ажойиб режа.

К а м и л л о

Бу менингча яхшироқдир, сув-сарҳад кечиб,
Бегона, ёт қирғоқларга томон юришдан.
Олис, фаним ўлкаларга қадам қўйишдан,

Фалокатлар турар унда оғзини очиб.
Унда машаққатлар чекиб, толиққан сайёҳ
Тўхтар экан, лангарига суянуур фақат.
Яна эсда тутинг шуни, азиз шаҳзодам,
Муҳаббатнинг тамалидир тўкис маишат
Қайғу ҳусн-тароватни бузиб кетади,
Туйғу деганингиз шунда тўзиб кетади.

Ҳ и ж р о н а

Ҳақ эмассиз, қайғу билан, машаққат билан
Гул чехралар сарғаяди сарғайса, лекин -
Асл туйғу собит қолур.

К а м и л л о

О, баракалла!
Қирқ йилда бир тугилади сизга ўхшаши,
Чўпон қиз.

Ф л о р и з е л ь

О, марҳаматли, азиз Камилло!
Қалби билан қиёфаси нақадар баланд.

Ҳ и ж р о н а

Бас, бу мақтовлардан тамом хижолатдаман.

Ф л о р и з е л ь

Менинг суюклигим, менинг гўзал Ҳижронам!
Қайси гуноҳимиз учун бу азиятлар! -
Сиз отамни қутқаргансиз, азиз Камилло.
Дўсти халоскорсиз. Нима қилишим керак?
Қирол Леонт ҳузурига бориш учун мен -
Маблағ, заррин либосларни қайдан оламан?

К а м и л л о

Бу тўғрида ташвиш тортманг, азиз шаҳзодам.
Биласизки, бор давлатим Сицилияда.

Хат ёзиб бераман, сизга беришар кийим,
Ташвиш чекманг, ажабланманг, дея атайин,
Юринг яна бир гапларни сизга айтайин.

Четга чиқишади.

Автолик киради.

А В Т О Л И К

Ҳа-ҳа! Эй, шу ҳалоллик дегани ўзи фирт аҳмоқлик эмасми! Унинг суюкли сингилчаси бўлмиш соддадиллик-чи? У ҳам фирт авомлик-ку! Латта-путталаримни уларга ошириб бўлдим. Сандигимда ҳеч вақо қолмади: на сохта олмослар, на ленталар, на ойначалар, на тўғнағичлар, на қўшиқлар, на тасмачалар, на қўлқоплар, на ишлар, на тақинчоқлар, на узуклар - мана, бўм-бўш! Худди мен бахт келтирувчи туморлар сотаётгандек, ҳаммаси ўлиб-тирилиб ёпишди. Шунда кимнинг ҳамени семизроқ бўлса, кўз остимга олиб қўйдим. Оқилман деб мақтанган анави масхаравоз қизларнинг қўшиғига чунонам маҳлиё бўлдики, сўзи ва оҳангини ўрганиб олмагунча ёнимдан бир қарич ҳам жилмади. Унга қараб бошқалар ҳам оғизларини очиб тура беришди, бутун жисмлари - қулоқ... Этак остидан истаган ҳамёнга қўл чўз, истаган чўнтакни кес, калит занжирини аррала - биров пайқамайди. Ҳаммаси каминанинг қўшиғига маҳлиё, ўша олди-қочди гапларга гиргиттон. Улар шундоқ кўзларини бақрайтириб ухлаб туришаркан, мен байрамга деб қаппайтирилган ҳамёнларни ўмаравердим. Анави эзма чол: "Вой, қизим-ей!", "Вой, шаҳзодамей!" деб кутилмаганда дод солиб кириб, похол титкилаётган зағчаларни чўчитмаганда борми, нақ ҳамён зотига қирон солардим.

Камилло, Флоризель ва Ҳижрона саҳна ичкарисидан чиқиб келишади.

К а м и л л о

Менинг хатим сизга ҳамроҳ бўлиб боради,
Тарқатади унинг шубҳа-гумонларини.

Ф л о р и з е л ь

Қирол Леонт сизга ёзадиган хат эса...

К а м и л л о

Отангизга бир ажойиб туҳфа бўлади.

Ҳ и ж р о н а

Осмон сизга паноҳ бўлсин! Ҳар бир сўз билан
Бизга севинч бағишлайсиз.

К а м и л л о

(Автоликни кўриб)

У ким бўлдийкин?

Ким бўлмасин, ҳамроҳ бўлура сизга аломат,
Барча воситани ишга солишимиз шарт.

А в т о л и к

Агар эшитиб қолишган бўлса - тамом, осилдим, дея-
вер.

К а м и л л о

Ҳой, азамат! Безгак тутгандай намуноча қалтирайсан?
Қўрқма ёмон ниятимиз йўқ.

А в т о л и к

Тақсир, мен бир фақир-бечораман.

К а м и л л о

Шундайлигингча қолавер. Фақирликни ўғирлаб бўлмайд-
ди. Биз фақат бечораҳол кўринишингнингина олмоқчимиз,
холос. Қани, бўл, ечина қол - бу жуда зарур, ошнам -

кейин манави жаноб билан кийимларингни алмаштириб ол. Тўғри, у ютқизади, лекин бари бир сен устига тагин устама оласан.

А в т о л и к

Тақсир, мен бир бечора-ғарибман. (Четта.) Кимлигингизни кўриб турибман.

К а м и л л о

Қани, қимирла, тезроқ! Кўрмаяпсанми, жаноб ечиняпти.

А в т о л и к

Ростдан-а? (Четта) Мен бунақанги ҳазилкашлиқнинг таги зил кетишини биламан.

Ф л о р и з е л ь

Бўла қол, ошнам.

А в т о л и к

Албатта, саховатингиз учун ташаккур. Лекин, ростини айтсам, менга ноқулай...

К а м и л л о

Белбоғни еч тезроқ, қани, тугмани бўшат.

Флоризель ва Автолик кийимларини алмаштирадилар.

Саодатли гўзал, менинг башоратимга

Фалак ўзи омад бериб, етказгай барор.

Бутазорга кириб, қайта кийиниб чиқинг.

Юзингизни ўраб олинг бўйинбоғ билан,

Шаҳзоданинг қалпоғини кўзга туширинг

Ва гаванга ўтиб олинг, кимдир шу маҳал

Ўйлайманки, ортингиздан кузатиб турар.

Ҳ и ж р о н а

Ўйнаш керак, чамамда, нақ саҳнадагидай.

К а м и л л о

Баракалла. Тайёрмисиз, менинг шаҳзодам?

Ф л о р и з е л ь

Шу турқи-тароватимда ҳаттоки отам
Танимасди дейман мени учратганда ҳам.

К а м и л л о

Йўқ, сиз қалпоқ кийманг, уни буёққа беринг.

(Қалпоқни олиб, Ҳижронага узатади.)

Маликам, сиз бора қолинг.

(Автоликка)

Хайр, биродар.

А в т о л и к

Хайр, сеньор!

Ф л о р и з е л ь

Ҳижронам, бир гапим бор эди...

(Унинг қулогига шивирлайди.)

К а м и л л о

(четта)

Мен қиролнинг олдига бориб,
Уларнинг бу қочишидан этай хабардор.
Айтай, қай тарафга қараб қочганларин ҳам,
Қирол шунда қочоқларнинг изидан тушар.
Шубҳасизки, мен қиролга ҳамроҳ бўламан,
Шунда софинганим гўзал Сицилияни
Кўриш яна насиб бўлар.

Ф л о р и з е л ь

Азиз, Камилло,
Осмон сизга паноҳ бўлсин. Биз йўлга тушдик.

К а м и л л о

Хўп, хўп, бора қолинг. Тезроқ жўнаган маъқул.

Флоризель, Ҳижрона ва Камилло кетишади.

А в т о л и к

Хо-хо! Ҳаммасини пайқадим, ҳаммасини эшитдим! Ўғри учун энг муҳими: тиккайган қулоқ, ўткир кўз ва эпчил қўл, дейишгани бежиз эмас. Сезгир бурун ҳам зиён қилмайди - ҳидлаб-ҳидлаб, бошқа тана аъзолари учун бир зумда иш тошиб беради. Лекин замонамиз - каззобга жаннат. Бунақа айрибош устамасиз ҳам дуруст, устамаси билан эса - худди хазинанинг ўзи. Биздақаларга Худойим мададкор, қаёққа қўл чўзмайлик, ишимиз бароридан келаверади. Кимсан, шаҳзода ошиқлик йўлига кирибди, отасидан қочиб кетяпти азамат, яна бўйнига осифлиқ тоши ҳам бор. Қиролни хабардор қилиб қўйишни номус бурчим деб билганимдаям, бу гапни айтишга ошиқмасдим. Аммо хабар қилмаслик - беномуслиқдан баттар. Бас, ўз эътиқодимда қоламан.

Масхарабоз ва Чўпон киради.

Четроқда турай. Яхши калла учун тагин бир иш борга ўхшайди. Ақлли одам ҳамма жойда ўзига иш тошиб олади; истаган чорраҳада, истаган дўкон, бутхона, қозихона дейсизми, ҳаттоки дор тагида ҳам.

М а с х а р а б о з

Бўлди, бас, қанақа одамсан ўзи! Қиролга айтиш керак, вассалом, менинг қизиммас, ташландиқ, деб.

Ч ў п о н

Йўқ, сен аввал эшит...

М а с х а р а б о з

Йўқ, сен эшитсанг-чи...

Ч ў п о н

Хўш, гапир.

М а с х а р а б о з

Бас, у сенинг жону танингдан эмас экан, демак, қиролни ҳақоратлаган ҳам сенинг жону танингмас. Демак, сенинг жону танингни жазолаш ножоиз. Унинг ёнидан нималар топиб олгансан, барини кўрсат. Эғнида нима бор эди-ю бўйнида нима бор эди, хуллас, ўша яшириб сақлаётганларингдан бўлак, ҳаммасини. Кейин қонун дегани ҳуштагини чуриллатаверсин. Тупур, сенга нима!

Ч ў п о н

Мен қиролга ҳаммасини айтаман: ўғлининг тамом кори, бор кирдикорини. У отасини ҳам, мени ҳам лақиллатмоқчи бўлди - мени подшонинг муқарриби қилиб кўтармоқчи бўлди-я, хумпар.

М а с х а р а б о з

Балли, худди муқарриб ус-султон қилиб кўтармоқчи бўлди! Шундоқ қилганда борми, қонимиз роса қимматлашарди, билмадим, бир қатраси неча минг танга баҳола нарди.

А в т о л и к

(Четта)

Ақли бажо, вой, қизталоқлар-ей!

М а с х а р а б о з

Юр, бўлмасам, қиролга учрашайлик. Тутунчадагини кўриб, ўзиям соқолини юлса керак.

А в т о л и к

(Четта)

Валинеъматимнинг қочишига халал беришмаса, гўрга эди.

М а с х а р а б о з

Қиролни саройда учратолсак, бас.

А в т о л и к

(Четта)

Гарчи табиатан ўғри бўлсам ҳам, баъзан тўғри бўлиб кетаман. Атгорлик аломатини яшириш керак.

(Ясама соқолини юлади.)

Ҳа, ислиқилар, йўл бўлсин!

Ч ў п о н

Саройга, муҳтарам бегим.

А в т о л и к

Саройда ишларинг борми? Кимда ишларинг бор? Қанақа иш? Тугунчадаги нима? Исмингиз, унвонингиз, молу мулқингиз, таълим-тарбиянгиз, ёшингиз - ҳаммасини айта қолинг тезроқ!

М а с х а р а б о з

Биз фақир у ҳақирлармиз, тақсир.

А в т о л и к

Ёлғон! Сиз қўпол, исқирт одамларсиз, менга тўғрисини айта қолинг. Алдоқчилик - савдогарларга тааллуқ. Улар биз, аскарларга ёлғон-яшиқ сотишади, биз уларга шамшир тиғи биланмас, жарақ-жарақ тилла билан тўлаймиз, хулмас, улар бекорга ёлғон сотишмайди.

М а с х а р а б о з

Жаноблари чамамда бизга ҳам тўламоқчи эдилар-у, лекин ўзларини тўхтатиб қолдилар шекилли.

Ч ў п о н

Тақсир, ижозатлари билан сарой аёни бўлсангиз керак.

А в т о л и к

Ижозатлари биланми, ижозатлари биланмасми, лекин сарой аёни эканлигим рост. Аёнлигим кийимимдан аён эмасми? Аёнлигим савлатимдан кўринмайдими? Ҳидимдан-чи, аёнлигим сезилмайдими? Сенга бурнимни жи-йриб боқшимдан-чи? Сенинг майда-чуйда ишларингни суриштираман, дарров мени аёнмас, деб ўйладингми? Мен бошимдан то оёғимгача қуйиб қўйган аёнман, сени саройга киритишим ҳам, киритмай, ҳайдаб юборишим ҳам мумкин, қани, муддаоингни баён қил!

Ч ў п о н

Тақсир, қиролга арзимиз бор эди.

А в т о л и к

Адвокатинг борми?

Ч ў п о н

У нимаси, тақсир. Ижозатингиз билан?

М а с х а р а б о з

Саройда адвокат деб куркани айтишади. Менда унақаси йўқ, десанг-чи.

Ч ў п о н

Тақсир, менда курка ҳам, хўроз ҳам, товуқ ҳам йўқ.

А в т о л и к

Қандай бахтки, туғилганман бекзода бўлиб!
Авом бўлиб туғилсам, не қилардим унда,
Шунинг учун сизга шафқат айлагум пича.

М а с х а р а б о з

Улуғ бир амалдор бўлса керак.

Ч ў п о н

Кийими бажо, лекин кийиниши бежо.

М а с х а р а б о з

Бу баъзида сал овсарроқ бўлиб кўринадиган улуғ амалдорнинг худди ўзгинаси. Баланд мартабали бир зот, тиш тозалагичи шундан далолат беради.

А в т о л и к

Анави тутундаги нима? Қутичами? Қутичада нима бор?

Ч ў п о н

Тақсир, қутичада шундоқ бир сир борки, у ёлғиз қиролга аён бўлиши мумкин, агар қирол ҳузурига ҳозир кирсам борми, бу сирдан у дарров воқиф бўларди-қўярди.

А в т о л и к

Бекорга овора бўласан, қария.

Ч ў п о н

Нега, тақсир?

А в т о л и к

Қирол саройдамас. У кемасига ўтириб, сайрга жўнади. Фаросатларинг етишса, айтай, қиролимизнинг бошига оғир қайғу тушган.

Ч ў п о н

Эшитдим, тақсир, бунга ўғли сабабчи эмиш, у чўпон қизига уйланмоқчи бўлибди.

А в т о л и к

Агар ўша чўпон қўлга тушмаган бўлса, қочиб қолгани маъқул. Уни шунақанги азобу уқубатлар, шунақанги қийноқлар кутадики, нақ одамнинг ичаги узилиб, ҳайвоннинг юраги ёрилади.

М а с х а р а б о з

Ростданми, тақсир?

А в т о л и к

Ёлғиз унинг ўзимас, етти пушт уруф-аймоғи жаллод бол-тасига ем бўлади. Жазоси! Қандайдир пасткаш, эси ай-ниган қўйбоқар шаҳзодани куёв қилмоқчи бўлса-я. Ай-тишларича, уни тошбўрон қилишармиш. Лекин унақада осонгина ўлади-қўяди. Подшо тахтини қўтонга кўчириш! Ё тавба! Бунинг учун энг даҳшатли қатл ҳам оз!

М а с х а р а б о з

Ижозатингиз билан, тақсир, голибо эшитмадингизми, ўша қариянинг ўғли ҳам бормикан?

А в т о л и к

Бор, унинг ҳам терисини шилишади. Кейин асал сур-каб, қовоқари уясининг ёнига қўйиб қўйишади. Чала ўлик бўлмагунча ўша ерда тураверади. Сўнгра ароқми ёки шунга ўхшаш бирор ичимлик билан жон киргизиб, энг жазирама кунда тош деворга суяб қўйишади, ўша ерда жони узилгунча, пашшаларга таланиб ётаверади. Ҳа, ўша муттаҳамлар ҳақида гапиришдан нима фойда? Яхшиси, қиролга қандай ишингиз борлигини менга айта қолинг, афтидан фақир ва ҳалол одамлар кўринасиз. Мени ях-шилаб хурсанд қилсангиз, бас, қирол ҳузурига бошлаб бораману унинг қулоғига бир оғиз шипшитиб қўяман. Сизга қиролдан бўлак ёрдам бера оладиган ёлғиз мен-ман.

М а с х а р а б о з

(Чупонга)

У жудаям зўр кишига ўхшайди. Мойла, мойлаб юбор, чўз тилладан. Амалдор дегани ўжар айиққа ўхшайди, ле-кин тилла берсанг, бас, бурнидан етаклаб юраверасан. Ҳамённи олиб, кафтига бўшат, вассалом. Ҳа, "тошбўрон қилишади, тириклайин терисини шилишади" деганини унутма.

Ч ў п о н

Агар жаноблари бизга мадад бермоқчи бўлсалар, мана, мендаги бор тилла. Физиллаб уйга бораману яна шунча олиб келаман, унгача манави йигитча қўлингизда гаров бўлиб тураверади.

А в т о л и к

Айтганимни олдин бажарай, кейин қолганини берарсан.

Ч ў п о н

Хўп бўлади, жаноблари.

А в т о л и к

Хўш, ҳозирча ярмини бера қол. Сен ҳам шу ишнинг ташвишидамисан?

М а с х а р а б о з

Қисман шунақароқ, муҳтарам тақсирим. Менинг теримда юришнинг хосияти камроқ, лекин шундай бўлса ҳам уни шилиб олишмайди, деган умиддаман.

А в т о л и к

Фақат чўпон ўғлининг терисини шилишади. Ёки уни дорга осишади, бошқаларга ибрат учун.

М а с х а р а б о з

Баракалла, тасалли бердинг. - Йўқ, биз қиролга учраб, унга гаройиботларни кўрсатайлик. Ҳалиги сенинг қизинг, менинг синглим эмаслигини айтайлик, йўқса, ўлдим, деявер. *(Автоликка)* Тақсир, иш биттач, мен ҳам шунча тилла бераман, қария уйдан тилла келтирмагунча, қўлингизда гаров бўлиб туравеараман.

А в т о л и к

Мен сизларга ишонаман. Ўнг томонга, денгиз қирғоғига қараб юринглар. Мен бир зумда нариёққа ўтиб, ортингиздан етиб оламан!

М а с х а р а б о з

Шундоқ одамнинг бизга йўлиққани - Худонинг иноя-ти, ҳа, Худонинг инояти.

Ч ў п о н

Унинг айтганига юрайлик. Уни бизга фалак ўзи мадад-кор қилиб юборган.

Чўпон ва Масхарабоз кетишади.

А в т о л и к

Борингки, мен ҳалол одам бўлишга аҳд қилдим, дей-лик, лекин бари бир қисмат бунга йўл қўймайди. У ўлжани нақ оғзимга келтириб солади. Бу гал неъматига икки карра муяссар этди. Ҳам тилла олдим, ҳам хўжайиним бўлмиш шаҳзодага хизмат қилдим. Шу сабаб бўлиб, мартабам зи-ёда бўлса, ажабмас. Анави миясиз каламушларни шаҳ-зоданинг кемасига тўғрилайман. Шаҳзода уларни тинг-ламай, кемадан қайдаб туширса, майли, хизматим ҳақиқа мени саёқ, деб сўкаверсин. Бунақанги ном билан мени чўчитиб бўлсан, дашномларга эгим ўлиб, ўрганиб қол-ганман. Хўш, анавиларни шаҳзода олдига бошлаб борай-чи, зора бирор гап чиқиб қолса.

(Кетади.)

БЕШИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Леонт саройида бир зал.

Леонт, Клеомен, Дион, Паулина ва бошқалар киришади.

К л е о м е н

Беҳуда ғам-алам чекиш, шоҳим, бас энди.

Ахир, гуноҳ учун роса тўланди товон,
Айбни босиб кетди андуҳ билан пушаймон.
Фурсатидир энди маъзур тутсангиз ўзни,
Маъзур тутган каби сизни шу қодир фалак,
Худовандлар унутганини унутмоқ керак.

Л е о н т

То ўлгунча ёд этарман Ҳермионани,
Юрагимни ёқар айбим - қора қилмишим.
Қандай қилиб маъзур тутай қабохатимни,
Қабохатки, ворисимдан жудо айламиш,
Қабохатки, қуёш каби оламда танҳо
Ўша жону жаҳонимни қабрга солмиш.

П а у л и н а

Таассуфки, айтганингиз бағоят тўғри!
Дунёдаги бор хотинни йиғиб мабодо,
Ҳар биридан бир фазилат олиб, яғона -
Санам ясалганда, шоҳим, ўша ҳам балки
Ўлдирилган маликамга тенг келолмасди.

Л е о н т

Ҳа, сўзинг ҳақ! Ўлдирилган... ҳмм.. ўлдирилган...
О, сен аямайсан, шартта чақиб оласан!
Хўш, нима ҳаққинг бор... Майли, чўзмайлик ортиқ.
Аммо сен ҳам таъналарни бас қил тамоман!

К л е о м о н

Ахир минглаб мавзу боис-баҳона бор-ку
Сизнинг меҳру оқибатга муносиб, лойиқ,
Яна подшо учун суду самарга лойиқ.

П а у л и н а

Мен биламан, уйлантирмоқ бўласиз уни.

Д и о н

Хўш, айтинг-чи, бундан зарур тадорик борми?
Хоним, юртнинг қисматига ачинмайсизми?
Шавкатли бир насл қуриб битса майлими?
Ўйлаб кўринг ахир, қандай бало кўзгалур
Қиролимиз тахт устида қолса бефарзанд.
Бизга қувонч-тасаллидир: марҳума руҳи
Парвоз этиб, ноил бўлди равзага чиндан.
Энди тирик қолганларни ўйламоқ зарур.
Янги ворис таваллуди сингари, зеро,
Не бор яна давлат учун муҳим, бебаҳо?

П а у л и н а

Қирол учун маликани қайдан топасиз,
Ки фазл аро марҳумага тенг келсин ўша?
Мумкинмидир сира шундоқ қайсарлик билан
Қарши турмоқ Тангриларнинг иродасига?
Ё Аполлон башоратин унутдингизми?
Қодир Худо айтган эди, йўқолган қизи
То топилмас экан, Леонт безурёд қолур.
У топилса, Антигоним уйига қайтса,
Бу хаёлга сизмас буюк мўъжиза бўлур.
Аммо илож қанча? Тақсир, маслаҳатингиз
Тескаридир самоларнинг измига тамом.
Ворис топилади, шоҳим, хотиржам бўлинг!
Ахир биласиз-ку, ўша буюк Искандар
"Лойиқ кимсага" деб тахтни мерос қолдирган.
Кейин унга ўшандоқ бир ворис топилган.

Л е о н т

Балли, Паулина, азиз Ҳермионанинг
Хотирасин юрагингда тутасан эзгу.
Агар маслаҳатларингга қулоқ солсайдим,
Ҳозир бадбахт эмас, балки бахтли бўлардим
Унинг хумор кўзларига термулиб такрор,
Лабларидан жон бўсасин олар эдим мен.

П а у л и н а

Ўша лаблар ўзни қанча этмасин нисор,
Ноз-неъматни тугамасди сира ҳам.

Л е о н т

Балли!

Унақаси топилмайди! Агар бошқага
Юрагимни берсам, гўзал Ҳермионанинг
Қутлуғ руҳи қад кўтариб қаршимда тикка,
Сўрамасми мендан: "Недур гуноҳим?" - дея.

П а у л и н а

У ҳақ бўлур агар шундоқ савол сўраса.

Л е о н т

Албатта ҳақ. Ўйлашга ҳам ҳатто қўрқаман,
Ўлдирардим шунда янги хотинимни мен.

П а у л и н а

Мен-чи, яшар эдим фақат шунга орзуманд,
Маликанинг руҳига мен кира билсайдим,
Шитоб билан қаршингизда бўлардим пайдо.
"Янги ёрнинг кўзларига термулинг, кейин
Кўнглингизни айтинг!" - дея солардим нидо.
Сўнги қичқирим: "Эсла, унутма мени!"
Ларза солур эди сизга қалдироқ каби.

Л е о н т

Юлдуз бўлиб порлар эди унинг кўзлари,
Бошқаларнинг кўзлари-чи - кўмирдай хира.
Паулина, хотиржам бўл, Леонт кўнглини
Ўзга ёрга бермас, энди уйланмас сира.

П а у л и н а

Бас, ҳозироқ қасам ичинг, фақат ва фақат
Сенинг розилигинг билан уйланурман деб.

Л е о н т

Жоним ҳақи, мен шундоқ деб қасам ичаман.

П а у л и н а

Сиз, жаноблар, қасамига шоҳид бўлингиз.

К л е о м о н

Уни бошлаб боғладингиз!

П а у л и н а

Ўзим ечаман!

Агарда Ҳермионага ўхшагини топсам.

К л е о м о н

Хоним...

П а у л и н а

Жим бўлингиз! - Шоҳим, яна бир карра
Уйланишни этаркансиз агар ихтиёр,
Изн беринг, топиб берай мен сизга дилдор.
Бир санамни биламан мен, Ҳермионадан
Сал каттароқ, лекин унга жуда ҳам монанд.
Ки, марҳума маликанинг руҳи шубҳасиз
Бу никоҳни олқишлаб, оқ фотиҳа ўқир.

Л е о н т

Дўсти содиқдирсан! Майли, сенга инондим,
Тақдиримга ўзинг энди топавер тадбир.

П а у л и н а

(Четта)

Уйланмайсиз, подшоҳим, ошиқманг мунча,
Ҳермиона қабрдан то қўзғолмагунча.

А ъ ё н

Ҳукмдорим, ташриф этмиш хорижий бир зот,

Флоризель деб ўзини танитди бу дам.
Богемия шаҳзодаси, Поликсен ўғли,
Унга ҳамроҳ - ёш малика, сулув бир санам.

Л е о н т

Нима? Шуңдоқ тасодифан! Бу мумкин эмас!
Бундоқ ташриф унинг исми шоҳонасига
Ярашмайди. Қалай, кўпми хос маҳрамлари?

А ъ ё н

Ҳамроҳлари кўшмас, уч-тўрт хизматкор, холос.

Л е о н т

Улар билан биргамидир ёш малика ҳам?

А ъ ё н

Бир санамким бунақасин дунё кўрмаган.

П а у л и н а

О, қайдасан, Ҳермиона! Янги замона
Кибру ҳаво билан боқур эски айёмга.
Сен, марҳума, энди чиндан йўл бўшатурсан
Янги ҳусну малоҳатга, зеби жаҳонга.
Ахир ёзгансиз-ку унинг қабр тошига:
"Бунақаси бўлмаган, йўқ, бўлмагай!" дея.
Ўша завқу сурурингиз сўнибди, эвоҳ
Мана, янги келган меҳмон сизга дилрабо!

А ъ ё н

Хоним, маъзур тутинг. Марҳум маликамизни
Қарийб унутибман, лекин, тутингиз маъзур.
Агар бир кўрсангиз ўша ёш шаҳбонуни,
Лабингиздан мақтов эмас, шаккар тўкилур.
Таърифини айтолмайман, бу ерда барча
Оёғига бош қўярди.

П а у л и н а

Э, қўйсангиз-чи?
Хотинлар ҳам бош қўярми?

А ъ ё н

Ҳа, хотинлар ҳам
Уни хуш кўради, чунки ягонадир у,
Биз эркаклар учун асл дурдонадир у.

Л е о н т

Сен, Клеомон, дўстлар билан чиқиб қарши ол
Ва бошлаб кел меҳмонларни ҳузуримизга.

Клеомон ва бошқалар чиқишади.

Бу - сирли бир жумбоқ бўлиб туюлар бизга.

П а у л и н а

О, агарда шаҳзодамиз тирик бўлганда,
Дўстлашарди балки анув ёш меҳмон билан.
Ахир, улар тенгдошлар-ку.

Л е о н т

О, Паулина!

Бас қил! Шаҳзодани ҳар гал сўзлар экансан,
Менга худди қайта бошдан ўлгандай бўлар.
Нега бундай қилдинг, яна эслатдинг уни -
Мен меҳмонни кўриб энди бўлурман жинни,
Ана, ўзи келяпти.

Клеомон, Флоризель, Ҳижрона ва бошқалар киришади.

Қани, марҳабо!

О, шаҳзода, садоқатли экан ойингиз!

Онт ичаман, отангизнинг худди ўзисиз.

Агарда-чи, йигирма йил ёш бўлганимда,

Қучоқ очиб қичқирардим: марҳамат, оға!

Сизни турфа-турфа ўзлар, ажиб туйғулар,

Шўхликлару умидларга кўмардим тамом.
Салом, сизга, шаҳзодам! О, шаҳбону салом!
Мунча латиф бўлмасангиз, мунча дилором!
Эвоҳ, сиздек болаларим бор эди маним,
Бахтли ота бўлур эдим мен ҳам беармон,
Ҳайҳот, ўз бахтимни ўзим хароб айладим,
Шак келтирдим отангизнинг дўстлигига ҳам.
Лекин ҳалигача уни севаман жондан,
Уни яна кўрсам дейман, кўрмоқ истаيمان.

Ф л о р и з е л ь

Бизлар ташриф этдик унинг хоҳиши билан.
Отам сизга, соҳиби тож биродарига
Дуо, салом айтиб қолди юрак-юракдан.
Бемор бўлмасайди, руҳий қуввати тушқун,
Ўзни сезмасайди ҳорғин, шикасталардек,
Сиздек ҳукмдорни келиб қучмоқлик учун
Дашту денгизларни кечиб ўтарди бешак.

Л е о н т

О, менинг жон биродарим! Нақадар комил!
Ва нақдар олийжаноб, дарёйи ҳиммат!
Мени баттар ёндирмоқда уят, хижолат.
Ташрифингизга мен шодман, жигарбандларим,
Баҳор чоғи ер қуёшга қувонганидай.
Аммо айтингиз-чи, шундоқ ҳусну жамолни
Отангиз тоғ тўлқинларга ишонмиш қандоқ,
Наҳотки бир номуносиб оғайнини деб,
Шаҳбонунини машаққатга қўйибди шундоқ?

Ф л о р и з е л ь

Подшоҳим, сизнинг азиз остонангизга
Тўппа-тўғри Ливиядан келдик.

Л е о н т

Мард Смал

Диёрдан десангиз-чи, уни то ҳануз
Севишар ҳам чўчишади ундан, шундоқми?

Ф л о р и з е л ь

Шундоқ, шоҳим. У соҳилда ёш тўкиб қолди
Қизи, дилбандини менинг кемамга йўллаб.
Хайрлашдик ва жанубий шамоллар билан
Отамизнинг саломини етказмоқ учун
Суза кетдик сизнинг азиз соҳилга қараб.
Сицилия қирғоғидан маҳрамларимни
Мен жўнатдим, то отамга бориб айтсинлар -
Маликанинг висолига ноил бўлганим
Ва соғ-омон юртингизга етганимни ҳам.

Л е о н т

Токи бунда экансиз, бу тупроқ-заминни
Худовандлар ёрлақайди, безайди шараф.
Қодир қисмат отангизни хизматлари-чун
Садоқатли фарзандларга этмиш мушарраф.
Осийлигим учун тақдир куйдирди мени,
Кошки кўра олсам эди ўғлим, қизимни!

Мулозим киради.

М у л о з и м

Ҳукмдорим, изн беринг, валати хабар,
Бир хабарким, ишониш ҳам қийиндир, бироқ
Ҳамма ҳақиқат деб уни тасдиқ этмоқда!
Богемия шоҳи сизга салом йўллайди,
Рутба, номус ва бурчини унутиб қўйган,
Битта чўпон қиз-ла қочиб бу ёққа келган
Шаҳзодани тутиб туришингиз сўрайди.

Л е о н т

Қани ўзи? Қирол қайда?

М у л о з и м

Шунда, шаҳарда,
Ҳозир тўшпа-тўғри унинг қошидан келдим.

Сўзларим ҳам узук-юлуқ, нега десангиз,
Воқеалар бир-биридан ажиб, гаройиб.
Яна гапни чувалтирдим, маъзур тутингиз,
Қирол келар экан сизнинг саройга томон,
Оёғига йиқилишди иккита чўпон.
Ёш шаҳзода билан бирга бу ёққа қочган
Сохта шаҳбонунинг ота, оғаси экан.

Ф л о р и з е л ь

Бизни сотмиш олийжаноб. Ҳалол Камилло!
Ақл бовар этмас!

М у л о з и м

Сўраб кўринг ўзидан.
Қирол билан биргадир у.

Л е о н т

Ким у? Камилло?

М у л о з и м

Ҳа, подшоҳим, мен у билан гаплашдим ҳатто.
Чўпонларни сўроқ қилди ўша. Вожаб!
Шўрликларни адо этмиш қўрқув ва даҳшат,
Улар қирол оёғида ёниб-қалтираб,
Ёш тўқади, ер ўпади, қасам ичади.
Қирол тингламайди, баттар газаб қилади,
Ҳатто ўша осмоннинг ҳам қути ўчади.

Ҳ и ж р о н а

Шўрлик отам! Ишимизни бузмоқлик учун
Фалак бизга нобакорни йўлламиш бутун.

Л е о н т

Сиз никоҳдан ўтганмисиз?

Ф л о р и з е л ь

Юлдузлар балким
Денгиз билан топишади, бизга бу мушкул.

Л е о н т

Хўш, айтинг-чи, шаҳзодам, шу сиз севган санам
Подшо наслиданми?

Ф л о р и з е л ь

Шундоқ бўлур, албатта,
Менга хотин, чин рафиқа бўлган фурсатда.

Л е о н т

Ҳайҳот, энди у фурсатни узоқ кутасиз,
Отангизнинг ҳаракати ундайди шунга.
Афсус, афсус, кўп афсуслар бўлсин, шаҳзодам,
Ки фарзандлик бурчингизни бузмоқ бўласиз.
Ачинаман, ачинаман, сиз севган санам
Насаб эътибори билан сиздан жуда паст,
Ҳайҳот, шу сабабдан сизга хотин бўлолмас.

Ф л о р и з е л ь

О, сен менинг кўзларимга боққил, азизам!
Майли, ваним бўлсин бизга отам, Худолар,
Ишқим собит турар, ҳалок этолмагайлар -
Сизга ёлбораман, сизга, подшоҳи олам.
Бир замонлар ёш бўлгансиз, севгансиз сиз ҳам -
Фақат сиз берарсиз менинг ишқимга нажот.
Ахир, ҳеч нарсани сиздан отам аямас,
Тортиқ этар сизга бутун хазинани ҳам!

Л е о н т

Шунақами, мен билмасдим, бўлмаса менга
Бера қолсин қимматбаҳо қайлигингизни.

П а у л и н а

Хукмдорим, кўзингизнинг чақнаши бежо!
Эсга олинг, ўлимидан беш ҳафта бурун
Рафиқангиз бундан гўзал эмас эдимиз?

Л е о н т

Ажаб... унда мен... ўшани... кўргандай бўлдим!

(Флоризелга)

Ҳа, айтмоқчи, сизга ҳали жавоб бермадим,
Мен розиман ҳаммасига. Отангиз қани?
Биз у билан гаплашамиз, ваъда бераман.
Никоҳингиз ор-номуста зид бўлмаса, бас.
Мен сизларга қайишаман, юринг, шаҳзодам.
Кетишади.

Иккинчи саҳна

Сицилия. Леонт саройи олдда Аслзода ва Автолик.

А в т о л и к

Маъзур тутасиз, тақсир, сиз шу воқеаларнинг гувоҳи бўлдингизми?

А с л з о д а

Қутичани очишганини ўз кўзим билан кўрдим. Чўпон бир нималар деб ҳикоя қила бошлади. Бирдан уларнинг юзида улуғ ҳайрат, таажжуб намоён бўлди. Ҳаммани четга чиқишга буюришди. Мен чўпон чақалоқни топиб олганини эшитиб қолдим, холос.

А в т о л и к

Ажаб, иш нима билан тугадийкин?

А с л з о д а

Бу ёғи менга маълум. Қирол билан Камиллонинг юзлари бўздек оқариб кетди. Кўзлари нақ қинидан чиққудек чақчайиб қолди. Улар жим туришар, лекин ҳайратлари шу даражада эдиким, гўё бутун дунё остин-устин бўлган ёки қайта тугилаётгандек эди. Бу - қайғуми, қувончми,

билиб бўлмасди. Ҳар ҳолда уларга аён бўлган нарса гоят ҳайратомуз эканлиги рост. Балки манави келаётган жаноб кўпроқ нарса билар.

Иккинчи аслзода киради.

Не янгиликлар бор, Рожерс?

И к к и н ч и а с л з о д а

Янгилик шуки, ҳаммаёқда байрамга тараддуд кўришяпти. Оракулнинг башорати рўёбга чиқди. Қиролнинг қизи топилади. Сицилияда шу бир соат ичида рўй берган мўъжизаларни кўйлаб беришга шоирлар етишмаяпти.

Учинчи аслзода киради.

Мана, Паулина хонимнинг мулозими. У балки мендан ҳам кўпроқ хабардордир. Не гаплар, сеньор? Булар бари худди эртакка ўхшайди, одамнинг ишонгиси келмайди. Қирол қизини топиб олгани ростми?

У ч и н ч и а с л з о д а

Айни ҳақиқат. Далиллар шунақаки, рад этишга оғиз ҳам очолмайсиз. Малика Ҳермионанинг либоси, унинг чақалоқ бўйнига таққан маржони, Антигоннинг қутичага солинган мактуби, имзоси - ҳаммаси таниш, ниҳоят, ёш қизнинг шоҳона қиёфаси, оёқсига ўхшашлиги, юриш-туришидаги олийжаноблик ва ҳоказо минглаб аломатлар унинг қирол қизи эканлигидан далолат беради. Қиролларнинг қандай учрашганини кўргандирсиз?

И к к и н ч и а с л з о д а

Кўрмадик.

У ч и н ч и а с л з о д а

Аломат бир томошани кўрмай қолибсиз. Уларнинг қувонганини кўрсангиз эди! Кўз ёшларини айтмайсизми! Назаримда, уларнинг юракларини тарк этаётган ҳасрат-

надоматнинг ўзи йиғлаб ёш тўкаётганга ўхшарди. Йиғлайвериб, қиролларнинг юзлари шишинқираб, ажабтовур бўлиб қолди, уларни фақат кийимларидан таниса бўларди. Қиролимиз қизи топилганидан юраги тарс ёрилай деди. Лекин қувончи бошқа бир қайғусини эслатди-ю, шўрлик: "О, Ҳермиона! О, Ҳермиона!" - деганча дод-фарёд солди. Кейин Богемия қиролидан узрлар сўради, кейин куёвини қучоқлай кетди, кейин қизини тагин шундоқ бағрига босдики, асти қўяверасиз. Кейин не-не салтанатлару салотинларни кўрган, не-не бўронлару суронлардан титиги чиққан ҳайкалдек бўлиб, қотиб турган чўпонга ташаккурлар айтди. Хуллас, кўз кўрмаган, қулоқ эшитмаган гаплар.

И к к и н ч и а с л з о д а

Болани олиб жўнаган Антигоннинг ҳоли не кечдйикин?

У ч и н ч и а с л з о д а

Бу ҳеч ким бовар этмайдиган ва ҳаттоки эшитишни истамайдиган бир чўпчакка ўхшайди: Антигонни айиқ тилка-пора қилган. Чўпоннинг ўғли шундоқ деб айтди, гапининг чинлигига ёлғиз самимиятию соддалиги эмас, марҳумдан қолган узук билан рўмолча ҳам далил. Паулина уларни бир қарашда таниди.

Б и р и н ч и а с л з о д а

Унинг кемаси, шериклари-чи?

У ч и н ч и а с л з о д а

Айиқ Антигонни ўлдирганда кема чўпоннинг шундоқ кўз ўнгида чўкиб, фарқ бўлган. Чақалоққа нажот етганда, ўша манфур ишга бош қўшганларга завол етган. Чўпон уларнинг ҳалокатини сўзлаб берди. Шўрлик Паулинанинг қалбида қўзғолган қайғу ва қувонч туғёинини кўрсангиз эди! У эрига куйиб, каромати ҳақ бўлган Оракулга шукрона айтар эди. У шаҳбонуни кўтариб, шундоқ бағрига

босдики, гўё тагин йўқотиб қўймаслик учун уни кўксига жо қилмоқчими, дейсиз.

Б и р и н ч и а с л з о д а

Ҳа, буюк актёрларга муносиб бир сахна бўлибди.

У ч и н ч и а с л з о д а

Аммо менинг кўз ёшларимни дарё-дарё қилиб оқизган бошқа нарса. Маликанинг ўлими ҳақидаги ҳикоя, қиролнинг ҳалол ҳикояси, қайғули иқрори шаҳбонуга қанчалар таъсир қилганини кўрсангиз эди! У аввалига жим туриб тинглади, сўнг бирдан "Қандай қаро кун!" - дея қичқириб юбордию, қонли кўз ёшларига ғарқ бўлди. Нега қонли, дейман, негаки ўшанда менинг юрагимдан ҳам қонлар силқиб оқди. Ўшанда энг тошюрак кишилар ҳам бўзариб кетишди, бошқалар ҳушидан ажради. Ялпи мотам бўлди, мотам.

Б и р и н ч и а с л з о д а

Улар саройга қайтишдимиз?

У ч и н ч и а с л з о д а

Йўқ, шаҳбону Паулина уйда марҳум маликанинг ҳайкали бор, деб эшитган экан. Меъмор Жулио Романо ясаган бу ҳайкал шундоқ мукамал эмишки, ҳатто табиат билан ўзишармиш, камчилиги жон ва нафас эмиш, холос. Ҳайкал Ҳермионага шунчалар ўхшармишки, кўрганлар беихтиёр тирик деб ўйлаб, савол бериб, жавоб кутишармиш. Шаҳбону бесабру қарор бўлиб ўша ёққа жўнади. Улар ҳаммаси кечликни ўша ерда қилишмоқчи.

И к к и н ч и а с л з о д а

Мен ҳамиша Паулинада бир сир бўлса керак, деб ўйлардим. Ҳермиона ўлиmidан буён у ҳар куни икки-уч карра овлоқ боғчасига қатнайди. Биз ҳам ўша ёққа бориб, байрам қилмаймизми?

Б и р и н ч и а с л з о д а

Жон деб борамиз. У ерда ҳар дақиқа қувончли бир ҳангома. Томошадан қолмайлик. Юринглар.

Аслзодалар кетишади.

А в т о л и к

Кечмишимда ҳалигидек доғ-дуғлар бўлмаганида ҳозир баланд бир пояга чиқишнинг айни мавруди эди. Ахир, чўпон билан ўғлини кемага, шаҳзода олдига бошлаб борган ким? Камина! Уларнинг қутича ва алламбалолар ҳақида валақлашларини айтиб берган ким? Яна камина! Фақат шаҳзода ҳалиги сохта чўпон қизи-ю, унинг денгиз касали билан овора, кайфи бузуқ эди. Денгиз ҳам қутургандан қутуриб, сира тинчитмади, сир сирлигича қолаверди. Э, қайгуришга бало борми: ўша сирни мен очганим билан гуноҳларим ювилармиди!

Чўпон ва Масхарабоз киради.

Ана, мендан беихтиёр лутфу марҳамат кўрганлар келишяпти. Севинчлари ичларига сиғмайди.

Ч ў п о н

Ўғлим, менинг фарзанд кўришим даргумон. Лекин сенинг ўғил-қизларинг энди аслзода бўлиб туғилади.

М а с х а р а б о з

(Автоликка)

Тақсир, сизни учратганимдан бағоят хурсандман. Яқинда, аслзода эмассан, деб мен билан яккама-якка чиқишдан бош тортгандингиз. Кийимларимни кўряпсизми? Кийимларингни кўрмайшман ва сен аслзода эмассан, деб айтиб кўринг-чи! Яхшиси бу камзул чин аслзодаларники эмас, деб айта қолинг. Қани, ёлгон айтаяпсан, денг-да, чин аслзодалигимни кейин синаб кўраверинг.

А в т о л и к

Кўриб турибман, тақсир, энди чин аслзодасиз.

М а с х а р а б о з

Ҳа, мана тўрт соатдан буён шу унвондаман.

Ч ў п о н

Мен ҳам шундоқ, болам.

М а с х а р а б о з

Тўғри. Лекин аслзодаликка мен отамдан олдинроқ ўтдим. Нега десангиз, шаҳзода қўлимдан тутиб, мени биродар, деди. Кейин иккала қирол ҳам отамни биродар деб аташди. Шаҳзода акам, малика синглим отамни "ота" деб аташди. Шунда биз йигладик, бу аслзода бўлиб тўккан илк кўз ёшларимиз эди.

Ч ў п о н

Омон бўлсак, тагин бўлаверади, болам.

М а с х а р а б о з

Албатта-да, аслзода бўлгандан кейин шундоқ бўлишиям керак-да.

А в т о л и к

Тақсир, ўгинаман жаноблари олдидаги гуноҳларимни маъзур тугсалар, собиқ хўжайиним бўлмиш шаҳзодага мен учун бир оғиз шипшитиб қўйсалар.

Ч ў п о н

Ўғлим, йўқ дема, хўп деявер. Олийжаноблар сафига ўтгандан сўнг олийжаноб бўлиш ярашади.

М а с х а р а б о з

Хўш, анави ҳунарингни қўясанми?

А в т о л и к

Албатта, тақсир, агарда шунга амр этсалар.

М а с х а р а б о з

Қўлни бер. Мен сени Богемиядаги ҳар бир кимсадек ба-
ғоят ҳалол, бағоят садоқатли, деб шаҳзодага қасам ичаман.

Ч ў п о н

Айтиш кифоя, болам, қасам ичишинг нимаси?

М а с х а р а б о з

Аслзодаман-ку, қасам ичмасам, қандоқ бўлади? Фу-
қаро шунчаки айтади-қўяди, мен эса қасам ичаман.

Ч ў п о н

Агар айтганларинг ёлғон чиқса-чи?

М а с х а р а б о з

Қанчалар ёлғон чиқмасин, чин аслзода дўсти учун қасам
ичаверади. Қинғир йўлдан юриб, ароқхўрлик қилишинг-
ни-ку биламан, лекин бари бир шаҳзодага сени "ҳашпа-
ҳалол, оғзига ароқ олмайдиган фаришта" деб қасам ича-
ман. Ҳа, албатта, қасам ичаман.

А в т о л и к

Мен, тақсир, бажону дил буни исбот этаман.

М а с х а р а б о з

Энг муҳими, ҳалол номусли бўлишингда. Агар ўшанда
ҳам, нега ароқхўрлик қилмаяпсан, деб ажабланмасам,
мени алдоқчи деб атайвер.

Карнайлар чалинади.

Эшитяпсанми, қироллар ва шаҳзодалар, қавми-қарин-
дошларимиз маликанинг ҳайкалини кўргани кетишяпти.
Кетдик, ҳа, сен ҳам ортимиздан юравер, биз сенга му-
рувватли хўжайинлар бўламиз.

Кетишади.

Учинчи саҳна

Паулина уйида бир хона.

Леонт, Поликсен, Флоризель, Ҳижрона, Камилло, Паулина, аъёнлар ва хизматкорлар киришади.

Л е о н т

Азиз Паулина, сенга таҳсин, ташаккур,
Сендан миннатдорман.

П а у л и н а

Аё, азиз ҳукмдор!
Баъзан бир оз жаҳлингизни чиқарган бўлсам,
Фаразданмас, яхшилиқни соғинганимдан.
Сиз ҳам менга яхшилиқлар қилдингиз бисёр.
Аммо бугун оғайнингиз - шаҳриёр билан,
Ворисингиз - келин-куёв, бахтиёр билан
Менинг остонамга қадам қўяр экансиз,
Каминага марҳаматлар этдингиз қанча,
Қаршингизда қарздордирман умрим борича.

Л е о н т

Паулина! Гапнинг рости, бу ташриф ила
Тинчинг бузиб, сени фақат ташвишга қўйдик.
Қўрғонингни бажону дил қилгум томоша.
Аммо лекин шаҳбонуга айтганинг ўша -
Ҳайкал қани, ойисининг ҳайкали қани?

П а у л и н а

Ҳаёт эканида бекам бемисол эди,
Шунинг учун тимсоли ҳам беназир бўлди.
Не-не санъат деганлари қолдилар йўлда,
Жоизмидир энди ўша даҳлизда турса.
У - анави ерда. Ажаб, совуқ тош-заранг
Тирик маликага шунча ўхшашки, ҳатто
Ўлик билан ухлоқ шунча ўхшамас, қаранг!

Пардани очади, шоҳсупада қотиб турган Ҳермиона намоён бўлади.

Л е о н т

Ақл бовар қилмас! Ажаб! О, гўзал мрамор,
Кошки, офир дашномларинг эшитсам эди,
Ҳермиона! - дея ёниб қичқирсам эди!
Жим турасан, этолмайсан аччиқ таъналар...
Шу билан ҳам севгилимга ўхшайсан жуда.
Лекин, Паулина, ажаб, бу ажинларни
Мен илгари кўрмагандим Ҳермионада.
У бу ерда ёши бир оз улгайган.

П о л и к с е н

Тўғри.

П а у л и н а

Бу - устанинг маҳорати маҳсули, сеҳри.
Бекам ўлмагандай ҳамон унинг наздида
У бекамни ўн олти йил яшатган бунда.

Л е о н т

Шу ҳолича менга айни саодат эди.
Жоним пайваст этар эдим жонига, бугун -
Тилсиз мрамор қаршисида турибман дилхун.
На сўзу, на тавалло, на кўзи ёш билан.
Номус, шармандалик! Ажаб, назаримда у
Мен тош эмас, ўзинг тошсан, дегандек, ёҳу!
Йўқ-йўқ, бу бир жодугарлик! У гўё тирик!
Эсимда бор... Эсимда бор... Қизим, сен қара,
Ишонмайсан? Нима бўлди сенга, Ҳижрона,
Нега сен ҳам ҳайкал каби тош қотиб қолдинг...

Ҳ и ж р о н а

Подшоҳим, изн беринг - билмайман, нега...
Изн беринг, қаршисида тиз чўка қолай,
Оқ фотиҳа сўраб, унинг дуосин олай.

Менинг азиз онажоним, азиз маликам,
Қўлингни бер, қўлларингдан ўпайин мен ҳам!

П а у л и н а

Қўл тегизманг! Бўёқлари ҳали қотмаган,

К а м и л л о

Аъло ҳазрат! Аламларни отинг батамом!
Ўн олти йил! Ахир, фақат айтмоққа осон!
Қандай толе эта олур шунчалар давом,
Қандай қайғу топа олур шунчалар поён!

П о л и к с е н

Менинг азиз биродарим, агар билсайдим -
Чорасини, ўзимни минг кўйга солардим,
Сенга нажот бағишлардим, дардинг олардим.

П а у л и н а

Подшоҳим, шу безабон ҳайкални кўриб,
Фигонингиз ошди, яна тозарди алам.
Билганимда кўрсатмасдим уни сира ҳам.

Л е о н т

Қўй, бекитма!

П а у л и н а

Унга узоқ боқиш мумкинмас.
Бўлмаса-чи, чалғитади сизни тасаввур,
Уни чиндан тириқдир, деб ўйлай бошлайсиз.

(Пардани ёпмоқчи бўлади.)

Л е о н т

Йўқ, қўятур! О, Тангрилар, бу не мўъжиза!
Бу ҳайкални ким яратган? Қарангиз, ҳайҳот,
Нафас оляпти! Ахир, бу томирларда
Қонлар оқмаяптимикин?

П о л и к с е н

Ажойиб ижод!

Лабларида ўйнагандек латиф бир кулгу.

Л е о н т

Кўзлар чақнаб боқар, санъат мўъжизаси бу!

П а у л и н а

Йўқ, мен бекитаман! Йўқса, шоҳим, шубҳасиз
Уни чиндан тириқдир, деб ўйлай бошлайсиз.

Л е о н т

Агарда мен алдансам-чи, о Паулина,
Нақ йигирма йилга қадар чўзилсин алдов!
Бахтим каби бахту иқбол борми дунёда,
Телбалигим ахир менинг бахтимга гаров!

П а у л и н а

Ачинаман, шоҳим, сизни азобга қўйдим,
Тўлқинланиш сизга зиён.

Л е о н т

Аҳ, сен қўя тур!

Ширин азоб борми яна бундан зиёда!

Аммо онг ичаманки, у нафас олмоқда,

Майли, кулишингиз мумкин устимдан, бироқ -

Мен ўпаман уни.

П а у л и н а

Шоҳим, ҳай, бу нимаси!

Тўхтаг! Лабларида ҳали бўёқ қотмаган.

Ўпаман деб чиройини бузиб қўясиз,

Йўқ, яхшиси, бекитаман мен уни.

Л е о н т

Тегма!

Йигирма йил шундоқ қараб туришим мумкин.

Ҳ и ж р о н а

Мен ҳам йигирма йил шундоқ тураман лекин.

П а у л и н а

Ёки кетинг бундан, ёки шайланинг тугал
Бундан ҳам зўр мўъжизани энди кўрмоққа.
Ҳа! Чиндан юрагингиз дов берса агар,
Мен ҳайкалга амр этаман ҳозир юрмоққа.
У ўрнидан тушар, келиб қўлингиз тутар,
Фақат, шоҳим, кўрмагайсиз шаккокликни эп,
Буни жодутарлик, яъни сеҳру амал деб.

Л е о н т

Паулина, қўлингдан не келса, бажо қил!
Қўзғолишга буюравер - шундоқ қоламан,
Уни тилга киргиз - жон деб қулоқ соламан,
О, қўлингдан келади бу, адо айлагил!
Қўзғолсин у! Гапирсин у!

П а у л и н а

Шоҳим, розиман,
Шартим шуки, мўъжизага ишонинг чиндан,
Қимир этманг. Кимки буни жоду деб билса,
Шу ондаёқ бу маконни тарк этсин ўша.

Л е о н т

Ишонамиз, мўъжизангни кўрсат.

П а у л и н а

Музика!

Музика янграйди.

Уйғон, фурсат етди! Шунча тош бўлганинг бас!
Қўзғол, порлоқ қуёшни қуч, қафасни тарк эт!
Кел, севгию садоқатнинг оғушига ет!
Кел, муштоқмиз! Тошдек қотиш мурдаларга хос,
Тирикларнинг хосияти - ҳаракат, нафас.

Ҳермиона мармар шоҳсупадан тушади.

У қўзғолди. Қадам қўйди. Аммо чўчиманг.
Менинг ишим эса қанча шайтанатга ёт,
Унинг жисму жони шунча лиммо-лим ҳаёт.
Уни маҳкам тутинг, ундан сира ажраманг.
Ажрасангиз, ўлдирурсиз қайтадан, ҳайҳот.
Подшоҳим, қани энди қўлингиз беринг,
Шу қўлни деб сийнангизга аламлар сингди,
Қўлингизни кутмоқдадир ёрингиз энди.

Л е о н т

(Ҳермионани қучади.)

О, иссиқ-ку! Агарда шу жоду бўлса ҳам
Ишонарман унга тамом жону дил билан.

П о л и к с е н

У қиролни ўпаяпти!

К а м и л л о

Қучоқлаяпти!
Тирик! Нега сўзламайди, сукут қилади?

П о л и к с е н

Қандай пинҳон юргани ва ўлим дастидан -
Қандай омон қолганини айтса бўларди.

П а у л и н а

Шу чоққача кимки уни тирик деб айтса,
Алдоқчи деб атардингиз ўшани албат.
Аммо кўраяпсиз, тирик, жим турар фақат!
Лекин сабр қилинг! - Қани, шаҳбону пошша,
Онанинг оёғига тиз чўка қолинг,
Оқ фотиҳа сўранг, унинг дуосин олинг -
Бекам, мана, қизингиз!

Ҳижрона Ҳермиона пойига тиз чўқади.

Ҳ е р м и о н а

О, Худолар, бу дам
Тўкинғиз шу дилбандимнинг бошига карам!
Болам, сени ким қутқарди, ким нажот берди?
Қайда ўсдинг? Қандай қилиб отангни тоқдинг?
Мен Паулинадан, болам, эшитиб билдим,
Аполлон айтмишди сени топар деб нажот,
Сени деб тирикман, ёлғиз сени деб ҳаёт.

П а у л и н а

Ҳаммасини айтиб берур мавруди билан!
Фақат ўтган аламларни хотирга олиб,
Мунаввар шу айёмни сиз қайғуга солманг.
Толеи ёр азизларим, саройга жўнанг.
Бахтинғизга шерик бўлсин бутун халойиқ.
Мен бўлсам-чи, қуриган бир новдага қўнган
Етимча бир кабутардек жимжит қолурман.
Эргинамни йиғлаб-йиғлаб эсга олурман,
У дунёда кўришарман энди у билан.

Л е о н т

Йўқ, йўқ, Паулина, сен ҳам қайғуни бас қил!
Менга ёр танладинг, сенга ижозат этдим,
Сенга ёр танлайин, энди ижозат эттил.
Сен ёримни қайдан тоқдинг, било билмадим,
Ахир мен ҳар куни унинг қабри бошида
Ибодатлар қилиб, ўксиб-ўксиб йиғладим.
Аммо сенга эр топишим қийинмас унча,
У сенга мунтазир. - Қани, келгин, Камилло,
Қўлингни чўз назокати, фазли, камоли,
Бирмас, икки шоҳга манзур бўлган санамга.
Сарой сари ёшасига юринғиз барча.
Ҳермиона! Сен оғамга қараяпсанми?
Маъзур тутинг. Иккинғиз ҳам мусофирдирсиз,
Мен тентакман. Мана, жоним, ёш куёвинғиз,

У - шаҳзода, Тангриларнинг иродаси-ла
Қизимизга туташгандир қисмати. - Юринг, -
Азиз Паулина, бизга ўзинг йўл бошла,
Токи бориб, дастурхонга давра тутайлик,
Токи кечмиш йиллар, кечмиш давронлар оша
Кўрган-кечирганни бир-бир эслаб ўтайлик, -
Дўстлар, базми зиёфатнинг пайтидир роса!

Кетишади.

ҚИРОЛ ГЕНРИХ IV

Беш пардали драма

(Биринчи қисм)

ИШТИРОК ЭТУВЧИЛАР:

Қирол Генрих Тўртинчи.
Генрих - Уэльс шаҳзодаси, Жон - Ланкастер
шаҳзодаси. Қиролнинг ўғиллари.
Граф Уэстморленд.
Сэр Уолтер Блент.
Томас Перси, граф Вустер.
Генри Перси, граф Нортумберленд.
Генри Перси, лақаби Ҳотспер, унинг ўғли.
Эдмунд Мортимер, граф Марч.
Ричард Скруп - Йорк архиепископи.
Арчибальд, граф Дуглас.
Оуэн Глендаур.
Сэр Ричард Вернон.
Сэр Жон Фальстаф.
Сэр Майкл - Йорк архиепископининг дўсти.
Пойнс.
Гедсхиль.
Пето.
Бардольф.
Леди Перси - Ҳотспернинг хотини, Мортимернинг
синглиси.
Леди Мортимер - Мортимернинг хотини, Глендаурнинг
қизи.
Мистрис Куикли, - Истичипдаги майхона бекаси.
Лордлар, офицерлар, шериф, буфетчи, майхона малай-
лари, хизматкорлар, аравакашлар, йўловчилар ва хос маҳ-
рамлар.

**Воқеа ўн бешинчи асрнинг бошида Англияда
кечади.**

БИРИНЧИ ПАРДА

Биринчи сахна

Лондон. Саройда тахт ўрнатилган хона. Қирол Генрих тахтада ўтирибди. Атрофида тикка турган ҳолда шаҳзода Жон Ланкастер, граф Уэстморленд, сэр Ричард Вернон, сэр Уолтер Блент ва хос маҳрамлар.

Қ и р о л

Гарчанд ҳали исёнларнинг чеки кўринмас,
Лекин пайтимасми энди тинчиб бир қадар,
Келгуси зўр юришларга кўрсак тарадду,
Юришларки - юртимиздан йироқда кечар.
Ватанимиз этиб энди ўз-ўзига қасд,
Фарзандлари қони билан овзин бўямас.
Уруш-суриш далаларни айламас пайҳон.
Хазон бўлмас туёқлардан топталиб гуллар.
Машғум вабо юлдузидек ёниқ кўз билан
Бир-бирига ўқрайишмас оға-инилар.
Бундан буён бир қавмнинг асли-наслини
Бир-биридан жудо этмас хунрезлик ва қон.
Ватандошлар, тамом хешу ақрабо - бари
Битта сафда туриб, бўлгай дўсту қадрдон.
Уруш тиги қини йиртиқ ханжар сингари
Санчилмагай соҳибининг ўз қуймичига.
Бундан буён мақсадимиз - Исо мақбари,
Ҳамма бирдек отланамиз салиб юришга!
Англия лашкарларин сафга тизамиз,
Улар она қорнидаёқ ҳаққа етишган.
Қўлларини кўкракларин узра хоч қўйиб,
Ўн тўрт аср бурун хочга миҳланган зотнинг
Қутлуғ қадамгоҳи, азиз хоки покини
Озод айламоққа гўё паймон этишган.
Биз йил бўйи бу тўғрида сўзладик, аммо
Иш юришмас, бир қадам ҳам жилмас жойидан.

Шу масала юзасидан кечаги мажлис
Қандай қарор қабул қилди, Уэстморленд?

У э с т м о р л е н д

Биз бу ишнинг эҳтиёжи-сарфи деб худди
Олиқ-солиқ тайин этдик кеча, ҳукмдор.
Лекин шунда Уэльсдан хабар етишди,
Глендаур галалари гавго солди деб,
Сардор Мортимерни жангда асир олди деб.
Ҳалок бўлмиш унинг мингга яқин аскарни.
Уэльснинг хотинлари ўлик танларни
Шундоқ таҳқир этмишларки, сўзламоқ уят.

Қ и р о л

Наҳотки шу ур-йиқитнинг хабари энди
Ортга сурар мўлжалдаги юришимизни?

У э с т м о р л е н д

Фақат бумас ташвишларга ўраган бизни.
Гольмдон этагида майдон талашмиш яктан
Жасур Перси, ўша шону шуҳратли Ҳотспер
Шотландия баҳодири Арчибальд билан.
Ҳарбу зарбнинг бизга етган овозасидан
Жанг бошдаёқ ғоят қонли, қиронли бўлган.
Аmmo қандай якун топди - бизга қоронғу.
Зеро, чопар биз томонга от сурганида
Ҳали тугамаган, ҳали қизиб турган у.

Қ и р о л

Ҳозиргина келди бизнинг Уолтер Блент.
Устидаги чанг-чунгини қоққани ҳам йўқ.
Ҳаммангизни табриклайман: Дуглас енгилган,
Жанг майдони эса минглаб аскар жасади,
Офицерлар мурдасига қалашиб, тўлган.
Асир олинмишлар Дуглас вориси - Мордейк,
Граф Этол билан Меррей, Энгус ва Ментейс.

Хўш, биз учун буюк ўлжа, шонли бир зафар -
Эмасми бу ўзинг айт-чи, азиз биродар?

У э с т м о р л е н д

Шод бўларди шаҳзода ҳам бундоқ зафарга.

Қ и р о л

Эвоҳ, сўзинг ханжар бўлиб қадалур менга.
Ота Нортумберленд менинг ҳавасим қўзгар,
Ки ягона ўғли унинг – шундоқ азамат
Ўрмондаги адл қомат чинорга ўхшаб,
Мағрур боши бошқалардан бир карра баланд.
Қисмат арзандаси, аср ифтихори у.
Унинг қаршисида менинг Гарриш - лапашанг.
Қандай севинардим, агар фаришта руҳлар
Нажот бериб, ўғилларни алмаштирсалар,
Ва менинг ўғлимнинг оти Перси бўлсайди,
Унинг ўғлин аташсайди Плантагенет!
Йўқ, яхшиси ярага қўл урмаган маъқул.
Ҳа, дарвоқе, янгиликдан хабаринг борми?
Перси бермас эмиш менга асирларини,
Ундан чопар келиб, менга хабар қилдики,
Топширмоқчи эмиш фақат Файф графини.

У э с т м о р л е н д

Унга амакиси Вустер ўргатмиш бунини,
Қайда имкон топса, сизга қилмиши - зиён.
Ҳотспер ёшмасми, кибру ҳаво кўрсатар,
Одоб билан андишани тарк этиб тамом.

Қ и р о л

Чақиртирдим, қилмишига жавоб беради.
Ва бу ишлар яна маълум муддатга қадар
Қуддус сари юришимиз ортга суради.

(Тахтдан қўзғалиб)

Сиз лордларга хабар қилиб орқага қайтинг:
Чоршанба кун Унидзорда мажлис-машварат.
Олдимизда яна талай муаммолар бор,
Босиқ бўлиб, муҳокама этмоғимиз шарт.

У э с т м о р л е н д

Бош устига, шоҳим.

Карнайлар чалинади.

Чиқишади.

Иккинчи саҳна

Лондон. Шаҳзода Генрихнинг хонаси.

Бир ёқдан шаҳзода Генрих, иккинчи ёқдан Фальстаф киради.

Ф а л ь с т а ф

Соат неча бўлди, Гарри?

Ш а ҳ з о д а

Шароб ичавериб, қорин қўявериб, кундузлари бурчак-бурчаклардаги скамейкаларда ағанайвериб, миянг айниб қолибди, ўзингга алоқаси бўлмаган нарсаларни сўраб юрасан. Агар соат дегани - шароб тўла жом, дақиқалари - қовурилган жўжаҳўрозлар, чиқ-чиқи - чўри қизларнинг гурунги, рақамлари - майхона эшигидаги ёзувлар, саховатли қуёшнинг ўзи эса - қип-қизил тўшакка чўзилган мунис ва қайноқ бир жонон бўлгандаям, бошқа гап эди, тушунардим, қизиқсанг бўларди. Аммо ҳозир у билан неча пуллик ишинг бор?

Ф а л ь с т а ф

Нақ нишонга урдинг, Гарри. Дарвоқе, бизга ўхшаш ашаддий киссавурларни кўпроқ кун қушларимас, тун қушлари деб аташса, ярашади. Кейин биласанми, жо-

ним, сен қирол бўлганигда, Худойим марҳаматингни омон сақласин... Узр, "аъло ҳазратингни" дейишим керак эди, негаки, Худодан сенга марҳамат бўлмайди...

Ш а ҳ з о д а

Наҳотки бўлмайди?

Ф а л ь с т а ф

Бўлмайди, дедим, вассалом, ҳаттоки, оддий бир нонуштага етгудек ҳам бўлмайди.

Ш а ҳ з о д а

Майли, шундоқ бўла қолсин. Хўш, кейин-чи? Қисқароқ қил, қисқароқ!

Ф а л ь с т а ф

Хўш, десанг, жоним, сен соҳиби тахт бўлганигда шундоқ қилким, биздақа тун баҳодирларини кундузги талончилар, деб аташмасин. Биз учун ой ўрмонларими ёки зулмат қоровулларими, деган рутбаи унвонлар жорий қил. Токи одамлар худди бизни денгизга ўхшаб, осмондаги ой паноҳида, унинг вазиятига қараб иш тутишади, деб иззат-эҳтиром қилишсин.

Ш а ҳ з о д а

Зап тошиб гапирдинг. Талончилик қисматида ҳам денгизга ўхшаб кўтарилиш - пасайиш ҳолатлари бўлади. Масалан, душанба кунги талончиликдан кейин тилла дегани кўпириб-тошади, лекин сешанба кунги базми жамшиддан сўнг, у пасайиб қолади. Майхона зинасидан пастга думалаган саёзликдан кейин эса, шундоқ тўфон қўзғоладики, сени худди дор баландлигига олиб чиқади.

Ф а л ь с т а ф

Худо ҳақи, айтганларинг рост, бўталовим. Ҳа, дарвоқе, менинг майхона бекачи ширингина бир оймича эканми?

Ш а ҳ з о д а

Ҳақиқий асал, ошнам. Ҳа, айтмоқчи буқа терисидан тикилган нимча ширингина бир матоҳ, шундоқ эмасми?

Ф а л ь с т а ф

Бу қанақа майнавозчилик, сэр. Жин урсин, унақа нимча билан менинг нима ишим бор?

Ш а ҳ з о д а

Хўш, сенинг майхона бекачинг билан менинг нима ишим бор?

Ф а л ь с т а ф

Ахир, сен у билан неча бор ҳисоблашгансан.

Ш а ҳ з о д а

Ҳақингни сўрамовдим шекилли?

Ф а л ь с т а ф

Тан бераман: унда ўзинг тўлагансан.

Ш а ҳ з о д а

Унда ҳам, бошқа гал ҳам нақд пулим бўлганда, ўзим тўлаганман. Чўнтагим қуриб қолганда эса, қарз олганман.

Ф а л ь с т а ф

Тўғри, сенда тортиниб туриш йўқ, сен тож-тахтнинг ҳақиқий ворисидек ҳаракат қиласан. Дарвоқе, менга айтчи, сенинг подшолик даврингда Англияда кишиларни дорга осидек ваҳшиёна одат наҳот бекор қилинмаса. Наҳотки, қонун деган нарса ёш ташаббускорликни аввалгидек бўғиб ётаверса? Менга қара, подшоликка чиққанингда ўғриларни осмай қўя қол.

Ш а ҳ з о д а

Бўпти. Бу ишни сен бажарасан.

Ф а л ь с т а ф

Ростдан-а? Ҳимматингга балли. Кўрасан, мен ҳамиша тўғри ҳукм чиқазаман.

Ш а ҳ з о д а

Сен ҳалитдан нотўғри ҳукм чиқаздинг. Мен сени судья эмас, жаллод қилиб тайинлайман.

Ф а л ь с т а ф

Шунисига ҳам шукур, Гарри. Сен нима десанг - шу, бажону дил қабул қилавераман: турмага ясовул десанг ҳам майли, кийим-кечакларингга қоровул десанг ҳам - хўп.

Ш а ҳ з о д а

Эгнимдан кўйлагимни ўмаришингга қулай бўларди-а?

Ф а л ь с т а ф

Менга қатл этилганлар эгнидан ўмарганим ҳам етиб ортарди. Кел, бошқа нарсалар ҳақида гаплашайлик. Бугун мен алланечук паришонман, юмдаланган мушукдай ёки қантариб қўйилган айиқдекман.

Ш а ҳ з о д а

Ёки кемшик арслондек, ёки ошиқнинг дўмбирасидек.

Ф а л ь с т а ф

Ҳа. Ёки Линкольншир сурнайининг пишиллашидек.

Ш а ҳ з о д а

Ёки айнаган қуён кабобидек, ёки Мурфильд ботқоғининг билчиллашидек.

Ф а л ь с т а ф

Ўхшатишларинг беқийёс, аммо мен билган шаҳзодалар ичида энг беқийёси - ўзингсан. Лекин менга қулоқ сол, Гарри. Мени айнитишни бас қил. Ўйлаб қара, иккимизга

ҳам яхши ном деган матоҳ қанчалар зарур. Аммо уни қайдан оласан? Яқинда сени деб кўчада қирол маслаҳатчиларининг биридан эшитадиганимни эшитдим. У шундоқ тузлади, шундоқ тузладики, мен эсам қулоқ ҳам солмадим. Лекин у гапнинг сирасини айтди. Яна халойиқ олдида.

Ш а ҳ з о д а

Худди китобларда айтилганидек. Ақлу дониш кўчада дод-фарёд солади, аммо уни ҳеч ким эшитмайди.

Ф а л ь с т а ф

Бемаъни одатинг бор: китобларни нотўғри талқин қиласан, эшитган одам авлиё бўлса ҳам, йўлдан озади. Худо ўзи кечирсину менинг хулқ-атворимниям роса булғаладинг. Сен билан танишмасимдан аввал мусичадек бегуноҳ эдим. Энди гапнинг рости, энг беномусдан ҳам сал бундайроқман. Мен бунақа яшашни тарк этишим керак, Худо ҳақи, тарк этаман ҳам, агар тарк этмасам, майли, мени аблаҳ деб атайвер. Дунёдаги бирор шаҳзода мени имонимдан ажрашга мажбур этолмайди.

Ш а ҳ з о д а

Эртага зарур ақчани қайдан оламиз, Жек?

Ф а л ь с т а ф

Ихтиёр сенда, бўталовим, биласан-ку, меңдан иш қочиб қутулмайди. Ишончингни оқламасам, мени аблаҳ деб атаб, рицарлик шавкатидан маҳрум қилавер.

Ш а ҳ з о д а

Хулқ-атворингни тузалиши ёмон кетмаяпти! Тақводорлик жазавасидан ўғрилиққа қараб?

Ф а л ь с т а ф

Ростданми, Гарри? Хўш, нима қилай, истеъдодим шунақа. Ҳар ким ўз майдонида жавлон уради.

Пойнс киради.

Ана, Пойнс ҳам келиб қолди. Кўрайлик-чи, Гедсхиль бирор янги нарсанинг изига тушганмикин. О, дунёда адвокат бўлганда, билмадим, дўзахнинг қайси алангали бурчаги бунга муносиб бўларди? Бу катта йўл бўйидаги қароқчиларнинг энг тасқараси.

Ш а ҳ з о д а

Салом, Нед!

П о й н с

Салом, Гарри! Хўш, қилмишига пушаймон осий бандамиз нималар деб жавраяпти? Қанд қўшилган мусалласнинг аҳволи нечук? Жек, иблис билан имонинг устидаги музокараларинг нима бўлди? Сен уни муқаддас жума уни бир қадаҳ май билан битта яхна хўроз оёғига алмаштирувдинг шекилли?

Ш а ҳ з о д а

Сэр Жон сўзи устидан чиқади. Шайтон ҳақини олади. Жек ақидага содиқ қолади. Иблисники - иблисга.

П о й н с

Ҳа, эсимда борида айта қолай. Жаноблар, жаноблар! Эртага эрталаб соат тўртда Гедс тепалигида йигин. Худди шу ердан художўйлар Кентерберига, савдогарлар пулакча билан Лондонга ўтишади. Мен сизларга ниқоб келтирдим. Ўз отларингиз бор. Гедсхиль бизни кутиб, Рочестерда тунайдди. Эртага Истчипда базм қиламиз. Иш ўнғай, қийинчиликсиз битади. Бош қўшганларга - ҳамён тўла муллажиринг тайин, бош тортганларга - дор билан сиртмоқ ёр бўлсин.

Ф а л ь с т а ф

Борамизми, Гарри?

Шаҳзода

Ким? Менми? Ўғрилиқка-я? Талончилик қилишга-я?
Сираям бормайман.

Фальстаф

Демак, ўн шиллингни деб таваккал қилишга юрагинг
бетламас экан-да? Биласанми, сенда номус деган нарса
йўқ. Йигит ҳам, оғайни ҳам эмассан, шаҳзода бўлишинг-
га йўл бўлсин.

Шаҳзода

Ҳа, майли, таваккал, бир марта тентаклик қилсам -
қилибман-да.

Фальстаф

Мана бу бошқа гап!

Шаҳзода

Таваккал, мен уйда қоламан.

Фальстаф

Қасам ичиб айтаманки, қирол бўлганингда шу қилми-
шингга мен давлатга хиёнат қилиш билан жавоб бераман.

Шаҳзода

Вой-бўй, қўрқиб кетдик!

Поинс

Сэр Жон, бизни шаҳзода билан холи қўй. Шундай да-
лиларим борки, у, албатта, боради.

Фальстаф

Хўп. Сенга қувват, унга тавфиқ ато қилгай. Токи у ҳам
чинакам шаҳзода деган ҳазил-мазах йўлида умрида бир
марта ўғрилиқ қилиши мумкинлигини тушунсин. Хайр.
Мени Истчида топасизлар.

Шаҳзода

Хайр, адо бўлган ёшлик! Алвидо, саратонда ёққан қор!
Фальстаф кетади.

Пойнс

Ана шунақа. Азиз, жондан азиз шаҳзодам, эртага биз билан юра қолинг. Мен бир валати ўйин қилмоқчиман, аммо ёлғиз ўзим эплашим гумон. Фальстаф, Бардольф, Пето ва Гедсхиль ҳалиги мўлжалдаги ишни бажаришади. Биз улар билан бормаймиз. Улар ўлжани қўлга киритишгач, биз ҳужум қилиб, улардан тортиб оламиз. Худо ҳақи, бу аломат иш бўлади.

Шаҳзода

Бўпти. Аммо биз улардан йўлда қандай қилиб ажраб қоламиз?

Пойнс

Биз улардан эртарақ ёки кечроқ йўлга тушамиз. Учрашув жойини тайинлаймиз. Кейин ўша жойга бориш-бормаслик ихтиёримизда. Шунда улар ўзлари бошлашга мажбур бўлишади, ишни охирига етказишди дегунча, биз тикка ҳужум қилаверамиз.

Шаҳзода

Хўп, лекин улар бизни кийимларимиз, қурол-аслаҳаларимиз, отлармиздан таниб қолишади-ку.

Пойнс

Отларимизни кўришмайди. Мен уларни ўрмонга яшириб қўяман. Ниқобларни ўзгартирамиз. Кўйлақларни чакмонлар билан бекитамиз. Мен уларни тайёрлаб қўйганман.

Шаҳзода

Бас келиб бўлармикин? Улар тўрт киши.

П о й н с

Қўйсангиз-чи. Иккитаси ўлгудек қўрқоқ, дарров жуфтакни ростлашади. Учинчиси хавф-хатар туғилмагунча, ўзини ҳимоя қилишга бир уннаб кўради. Биз бир зумда уларни тумтарақай қиламиз. Аммо гап бунда эмас. Ҳамма гап зиёфат устида анави мутгаҳам, мечкайнинг валақлаб гап сотишида. Кўрасиз, у, роса ўттиз киши ҳужум қилди, биз анақа-манақа жанг қилдик, деб айюҳаннос салади. Шунда авра-астарини очамиз - қанақа томоша бўлишини бир тасаввур қилинг-а!

Ш а ҳ з о д а

Бўпти. Мен бораман. Ҳамма нарсани шайлаб, эртага Истчишга кела қол. Мен кечликни ўша ерда қиламан. Хайр.

П о й н с

Хайр, милорд.

(Кетади.)

Ш а ҳ з о д а

Мен биламан баҳойингиз, аммо ҳозирча
Бир бепарво улфат бўлиб қараб тураман.
Қуёш ҳар кун кўкда ибрат кўрсатур менга,
У индамай тураверар, босса ҳам туман.
Кейин бирдан тунни ҳайдаб, шуъласин тарар.
Аввалгидан неча карра яшнаб, ярқирар.
Биз ҳар куни байрам қилиб, очсайдик кўнгни,
Ҳордиқ деган туюларди меҳнатдан мушкул.
Лекин байрам деган бўлур аҳён-аҳёнда,
Нодирлиги билан севинч қўзғатар қонда.
Бас, бир куни мен ҳам нажот йўлини тутиб,
Шу бетийиқ бебошликка бераман барҳам.
Гарчанд ҳеч кимсага ваъда бермадим, лекин
Ўзгарарман одамларни ҳангу манг этиб,

Эътибор топарман элнинг наздида чиндан,
Кечмишимда бўлган айбу қусурлар сабаб -
Кўринарман кўзга яна равшан, мунаввар,
Ахир, қора ёстиқ узра бир парча олтин
Қандай жило берар, қандай кўз қамаштирар,
Ҳозир неки совураман эрмак-ўйинда,
Битта қўймай йиғиб-териб оламан унда.

(Кетади.)

Учинчи саҳна

Лондон. Саройда мажлислар зали.

Карнайлар чалинади. Қирол Генрих тахтда ўлтирибди, атро-
фида - шаҳзода Жон, Нортумберленд, Вустер, Ҳотспер, сэр Уол-
тер Блент, рицарлар, соқчилар ва хос маҳрамлар.

Қ и р о л

Шунча тоқат қилдим, шунча кўндим, чидадим,
Балки қатъиятсиз бўлиб кўриндим баъзан.
Аммоки сиз поймол этиб сабрим, чидамим,
Тарк этдингиз одобни ҳам, андишани ҳам.
Аммо ҳазир бўлинг, бирдан оловланаман!
Гарчи пардек юмшоқ эдим, мойдек мулойим,
Не бўлмасин, маъзур тутдим ювош, кўнгилчан,
Оқибатда иззатимдан айрилиб қолдим.
Сизга лутфи-назокатлар не эмиш... Ҳа-да,
Кўполдирсиз, кўпол кучга қилурсиз сажда.

В у с т е р

Шоҳим, бизга сиздек қудрат, соҳиби даврон
Кўпол кучдан сўз очмоғи жоизми эди.
Сизнинг ўша қудрат учун бизнинг хонадон
Қанча заҳмат чекди, қанча суянчиқ бўлди.

Н о р т у м б е р л е н д

Ҳукмдорим...

Қ и р о л

Вустер, бундан қорангни ўчир,
Кўнглингдаги адоватинг кўзингда зоҳир.
Ҳа-ҳа, кўп дағалсиз, тақсир. Ахир подшолар
Қовоқ уйиб, боққанларни хушламайдилар.
Ҳой, мен нима дедим сизга? Қаққайманг, боринг,
Лозим бўлса чақирармиз ўзимиз кейин.

Вустер чиқади.

(Нортумберлендга)

Сиз бир нима демоқчисиз, шекилли?

Н о р т у м б е р л е н д

Шоҳим,

Асирларни беришдан бош тортди деб сизга
Етказишган хабарлари - ғалат ва мубҳам.
Ўғлим ундоқ деган эмас ва демайди ҳам,
Хуллас, сизга етиб келган ўша маълумот -
Янглиш ёки хатодирким, бўлак гап эмас.

Ҳ о т с п е р

Асирларни беришдан мен бош тортганим йўқ,
Не бўлганин айтай. Жангни саранжом этиб,
Қиличимга суянганча, ҳорғин, бемадор.
Ғазаб, шиддат, ташналиқдан бир ёққа етиб,
Ўлтирардим, келиб қолди қошимга бир лорд,
Худди куёвтўралардек ясаниб олган.
Соқоллари қиртишланган, юзлари силлиқ,
Ўзини нақ олифта бир сувратга солган.
Бир қўлида мўъжаз атир шишаси ҳам бор,
Ўйнарди у, ҳидлаб-ҳидлаб акса урарди,
Бир нималар дерди, ҳиринг-ҳиринг куларди.
Аскарларим шаҳидларни жанг майдонидан
Олиб чиқишаркан, танбеҳ-эътироз этди:
Ҳув, наридан олиб ўтинг, токи мурданинг
Қўлансаси димоғимга урмасин, деди.

Худди шундай йўл-йўлакай сайраб-бидирлаб,
Асирларни беришимни талаб этди у.
Биламан, бу ҳукмдорнинг ҳуқуқи, ҳақи,
Лекин жаҳлим қўзғатмишди сайроқи тўти.
Кейин, жароҳатларим ҳам ёниб турарди.
Худо ҳақи, эслолмайман, мен беҳуд эдим:
Асирларни бераман ё бермайман, дедим.
Лекин жаҳлим қўзиб, жуда қалтираб кетдим.
У ясанган эди, атир сочиб турарди,
Замбараклар, талафотлар хусусида у
Бир беозор ойимчадек суҳбат қурарди.
Жа қулай деб тузатмоққа кантузияни,
Мақтар эди спермацет деган доруни.
Кейин афсус чеқди, нечун жирканч, ярамас
Селитрани ердан қазиб олишади деб,
Ундан тирик жонга қирон солишади деб,
Ахир, соғлиқ учун кони зиёндинр ўша.
Бир пайт, агар отиш-тутиш бўлмагандайди,
Аскарликка кирардим, деб бидирлаб қолди.
Йўқ, мен ҳазм этолмасдим бу машмашани,
Жиддий жавоб айтишим ҳам унга маҳолди.
Токи сунмагайсиз шунга мени гуноҳқор.
Токи анув жаноб билан айтишганларим
Ўтинаман, ўртамизда бўлмагай девор.

Б л е н т

Ҳукмдорим, унутайлик бу можарони,
Қаранг, далил-изоҳлар ҳам юмшатар уни!
Гарри Перси сўз қотмасин қанчалар оғир,
Не боисдан, қаердадир, яна кимгадир,
Аммо айтганларин қайтиб олар экан, бас,
Ўша айтганлари ортиқ ҳеч нарса эмас.

Қ и р о л

У ҳозир ҳам асирларни бермоқчи эмас.
Бунинг учун олдимизга шарт қўймоқда у,

Қайноғаси Мортимерни сотиб олинг деб.
Ўша телба Мортимерни. Ахир маълум-ки,
Лашкаримни атайлабдан маҳв этиб, ўзи
Асир тушди қайнотаси - Глендаурга.
Ўша қўрқоқ, қочоқ энди менга не даркор?
Ҳайф эмасми хазинани совурмоқ унга?
Ўз-ўзига чуқур қазди у хиёнаткор,
Энди очдан ўлиб, тоғда кўмилсин қорга.
Онт ичаман, мен ўзимга душман санайман -
Кимки мендан бир чақалик ёрдам сўраркан
Ўша хоин Мортимерга, ўша ваддорга.

Х о т с п е р

Хоин! Хоин эса, кимга хиёнат этмиш?
Хиёнатми магар жангда келмаса омад?
Лекин бундоқ гап-сўзларга чекмоқ учун сад
Кифоядир, шоҳим, бир зум эсга олинса
Глендаур билан жангда яккама-якка
Солишаркан, орттиргани неча жароҳат!
Бир соатча давом этмиш қизгин солишув,
Туриб берган иккиёқ ҳам мардона, хунхор!
Бу орада нафас ростлаб жангчилар худди
Севердан сув ичишган уч карра такрор.
Дарё тўлқини ҳам ҳатто қалтираб турган,
Ўзини нақ қамишзорнинг қўйнига урган.
Ким ҳам шунча собит туриб чопарди шамшир,
Қонга ботиб жанг қиларди айёрлик учун.
Йўқ-йўқ, ўйин кўрсатмаган унда Мортимер.
Танти туриб, машаққатни бўйнига олган.
Унга бўҳтон-ёзғириқлар этиш не даркор,
Кейин буни хиёнат деб аташ ҳам бекор.

Қ и р о л

Айтганларинг бошдан-оёқ уйдирма, бўҳтон,
Глендаур билан сира солишмаган у.

(Ўрнидан қўзғолиб)

Гар истаса, майдон аро яккама-якка
Ҳатто иблисни ҳам мағлуб этар эди-ку,
Шунча ёлғонладинг, уят эмасми сенга?
Мортимердан сўз очишинг энди қатагон!
Менга асирларни жўнат, пайсалга солма.
Нақ бошқача гаплашаман, иш бўлар ёмон.
Ҳазиллашаётганим йўқ... Ҳа, Нортумберленд,
Сизга рухсат, кетаверинг ўғлингиз билан.

(Кетаётиб)

Асирларни жўнат, кейин пушаймон бўлма.

Карнайлар чалинади. Нортумберленд ва Ҳотспердан бўлак
ҳамма кетади.

Ҳ о т с п е р

Йўқ, мен жўнатмасман энди тилло берса ҳам.
Орқасидан бораман, ҳа, не бўлса бўлар.
Юрагимда борини шарт тўкиб соламан,
Майли, олар бўлса, кейин бошимни олар.

Н о р т у м б е р л е н д

Ҳой, сен жинни бўлдингми-а? Ўзингни босгил,
Бундоқ қила кўрма. Ана, келар амакинг.

Ҳ о т с п е р

"Мортимердан сўз очишинг энди қатагон".
Мен истайман, сўз очаман, сурон соламан.
Чириб кетай, гар у билан бирга бўлмасам.
Йўқ-йўқ, унга қоним, ҳатто жоним бераман,
Тинчимасман, Мортимерни тахтада кўрмасам
Шу тахтадаким, савлат тўкиб ўлтирар ҳозир
У лаънати Болинброк, нодон, тошбағир.

Н о р т у м б е р л е н д

(Вустерга)

Қирол уни не аҳволга солибди, қара.

В у с т е р

Мен чиққанда не тўғрида сўз борди бунда?

Ҳ о т с п е р

Асирларни битта қўймай берасан, деди.
Мортимерни сотиб олиш шартини қўйдим:
У бўлса-чи, Мортимернинг эшитиб отин,
Сескандию, вазабидан кўкариб кетди.

В у с т е р

Бўлмаса-чи, Мортимер у марҳум Ричарднинг
Валиаҳди қилиб тайин этилган эди.

Н о р т у м б е р л е н д

Мен ҳам унда ҳозир эдим, эшитган эдим
Ричард ворис этиб уни, берганда фармон.
Кейин ўзи Ирландия устига юрди,
Кейин ортга қайтди - бунда қўзғолди исён.
Сўнгра тахтдан ағдарилди ва ўлдирилди.

В у с т е р

Шу қабоҳат юкини биз олдик бўйинга
Ва дунё олдида буткул шарманда бўлдик.

Ҳ о т с п е р

Эшитганим ростми? Қирол Ричард чинданам
Мортимерни ворис қилиб тайинлаганми?
Сиз ҳам унда бормидингиз?

Н о р т у м б е р л е н д

Ҳа, ҳозир эдим.

Хотспер

Ундоқ бўлса, таажжубга асло ўрин йўқ,
Энди менга аён, нима сабабдан қирол
Мортимерни худди очдан ўлдирмоқ бўлар.
Аммо сиз-чи, сиз қаёқда эдингиз? Нега,
Нега унга тахт бердингиз, тож кийдирдингиз,
Яхшиликни билмовчи бир лаин кимсага?
Нега шундоқ жиноятга бош қўшдингиз, бош?
Магар эл наздида дор ё болтага ўхшаб,
Ё жаллод кундаси, ёки арқонга монанд
Қабоҳат малайи, қатл қуроли деган
Шухрат қозонмоқлик сизга мақсадми эди?
Ахир кўряпсиз, сиздек зотларни ҳатто
Ярим чақага ҳам ҳатто олмас бу маккор!
Бу номусга чидармисиз маҳшаргача то?
Ахир қилмишингиз ўқиб келажак авлод
Бунга ишонмайди, бунга ишонмоқ маҳол:
Шундоқ ишни қилмиш шундоқ аслзодалар.
(Худо шоҳид, гуноҳкорсиз бунда қанчалар),
Узиб ташлаб Ричард каби бир гули покни,
Ўтқазгансиз тиканақдек Болинброкни .
Хўш, атиги шуми? Ахир, номус нақадар,
Сизни қанча маломатга қўйган ўша зот
Бугун ёд айламас, бугун калака этар,
Ҳатто даргоҳидан қувиб ҳайдайди, ҳайҳот.
Аммо ҳали номусингиз тикламоққа ҳам
Номингизни оқламоққа кеч эмас зинҳор.
Қилмишлари учун ўша безбет қиролдан
Қасос олмоққа ҳам ҳали фурсатингиз бор.
Сизни ҳалок этиб, тамом қутулмоқчи у,
Кечасиям, кундузиям - ўйлагани шу.
Шунинг учун...

Вустер

Бас қил, жиян, бир нафас тўхта.
Мен китобга боққан каби кўнглим қаърига

Кўз ташлайман ҳозир, сен ҳам кўрасан аён,
Унда кўздан ўйлаб юрган ўйларим пинҳон.
У бир қўрқинч қадам бўлур, воят серхатар,
Бир хатарким, жаҳаннамдек жарлик устидан
Ингичка бир найза қўйиб, ўтишга ўхшар.

Ҳ о т с п е р

Майли, мен ўтаман. Агар йиқилиб тушсам,
Шунда чўкишимни демак буюрмиш азал.
Қўрқинч, хавфу хатар менинг қонимни ёқар.
Қуён қуваламоқ эмас йигитлик расми,
Мен арслон овламоқни севаман асли.

Н о р т у м б е р л е н д

Хатарли бир вазифани эшитдим, бас,
Хаёллари чарх уради, тўхтатиб бўлмас.

Ҳ о т с п е р

Биласизми, доврўқ учун, шон-шуҳрат учун
Мен тирмашиб, ҳатто ойга чиқишим мумкин.
Мен ўзимни гирдобларга отарман ҳатто
Ва етарман ўпқонларнинг тубига ҳам то,
То бўлмагай майдон аро мендек мардона,
Фақат ўзим бўлсам дейман - танҳо, ягона.

В у с т е р

Худо шоҳид, осмонларда парвоз этар у,
Аммо ерга тушишни ҳеч хаёл айламас.
Диққатингни бир дақиқа сўрайман, жиян.

Ҳ о т с п е р

Амакижон, изн беринг....

В у с т е р

Мен сенга айтсам,
Шотланд асирларини....

Ҳотспер

Мен унга бермайман.

Ҳа, бермайман, ҳатто унинг жони - иймони

Ўша шотланд асирларга боғлиқ бўлса ҳам,

У битта ҳам мендан асир ололмас.

Вустер

Шошма.

Оғиз очишга ҳам ҳатто қўймайсан, жиян.

Майли, ўша шотландларни берма.

Ҳотспер

Бермайман.

Кўнглингиз тўқ бўлсин. Ахир истамади у

Товон тўлаб, Мортимерни озод этишни.

Ҳатто номини ҳам тилга олмангиз, деди

Мен-чи, ҳузурига кириб ухлаган пайти

Қичқираман Мортимернинг номини айтиб.

Йўқ!

Бу сўзни чуғурчуққа ёдлаттираман,

Кейин уни нобакорга тақдим этаман.

Вустер

Жиян, тингла. Сўз айтишга бер менга имкон.

Ҳотспер

Воз кечаман барча хоҳиш-тилақларимдан,

Фақат Болинброкнинг мен гашига тегиб,

Ундан даҳшатли бир қасос ола билсам, бас,

Бир стакан пиво бериб заҳарлар эдим

Мен ҳаттоки ўша Уэльс шаҳзодасини

Аммо қирол у ўғлини хушламас унча,

Ўлар бўлса, қутулдим, деб қувонар шунча.

Вустер

Хайр, жиян. Сен баҳарҳол ўзингни босиб,

Тинчиб олгин. Гаплашармиз кейин бафуржа.

Нортумберленд

Нима, кар бўлдингми, қандай жин урди сени?
Хотинчалиш ўжарликни қаёқдан олдинг?
Истамайсан бошқаларни эшитишни ҳам.

Ҳотспер

Болинброк хусусида сўз кетган маҳал
Ўртанаман, тутақаман, чидаёлмайман.
Ногаҳонда кимдир қамчи солгандай бўлар,
Ёки куйган каби таним азобга тўлар,
Ёки бир газанда чақиб олгандай бўлар.
Шошманг, эсингизда бордир, Ричард даврида
Қаср бор эди-ку, оти нимайди ҳали,
Эҳ, жин урсин, бор-ку анув Глостерширда,
Қирол амакиси, ўша мажнуннамо Йорк
Ўз саройи билан унда турганди, хуллас,
Ўша ерда биринчи бор тизза букканман
Шу масхара қирол - Болинброк олдида.
Эҳ, лаънати! Номи тилим учида худди,
Сиз ўша кун Ревенспергдан келгандингиз-ку.

Нортумберленд

Бэркли қасри эмасми?

Ҳотспер

Ҳа, ўшанинг ўзи.
Хушомадлар қилган эди менга ўшанда!
Худди итдек оёғимга суйкалган эди!
"Мен ҳам қайтарарман магар тахтга ўлтирсам".
"Менинг Гарри Персим", "Менинг туғишган иним".
Шайтон ёрлақасин сени, алдоқчи золим!
Ҳа, шошмай тур ҳали, мени кечир, Худойим!
Мен гапимни тамом қилдим. Амаки, сўзланг.

Вустер

Йўк, сен давом этавер.

Ҳотспер

Мен гапириб бўлдим.

Вустер

Ўша шотланд асирлари ҳақида, ошна.
Товон олмай, сен уларнинг барин озод қил.
Дуглас ўғли бу бебаҳо ҳимматинг учун
Сенга лашкар йиғиб берар Шотландияда.
Лашкар нега зарур, буни бир оз кейинроқ
Баён этажакман сенга бир мактуб ила.

(Нортумберленга)

Сиз бўлса-чи, милорд, сиз ҳам қармоқ соласиз
Ҳотспер банд бўлар экан Шотландияда,
Ҳазрат руҳонийни тамом қўлга оласиз.

Ҳотспер

Йорк епископини кўзда тутмоқдасиз?

Вустер

Ҳа.

Ахир Бристолда унинг туққан укасин
Қатл этишганди, буни нечук унуттай?
Лорд Скруп учун қасос олмоққа у шай.
Бу бир тахмин эмас, сизга аниқ айтаман.
Ҳаммаёқда қалашгандир ўтин, хору хас,
Гурра ёниб кетар, фақат учқун бўлса, бас.

Ҳотспер

Тутун ҳиди анқияпти. Сезиб турибман.

Нортумберленд

Аммо сен қушчани эрта чўчитиб қўйма.

Ҳотспер

Биз енгамиз. Бунга менинг ишончим комила.
Шотландияликлар, Йорк ва сўнгра - Мортимер?
Хўш, амаки, пайқадимми?

В у с т е р

Балли, пайқадинг.

Ҳ о т с п е р

Ажойиб бир режа.

В у с т е р

Энди қараб туриш йўқ.
Фақат исёндадир нажот, қутулиш йўли.
Энди не қилмайлик, қирол бизнинг сиймода
Кўрар ёлғиз мухолифлар, норозиларни.
Хуллас, барчамизга барҳам бермагунча то
У хотиржам тура олмас, тинчимас асло.
Кўрдингиз-ку ҳозир, қандоқ чехраси хуфтон,
Бу - бўлажак савдолардан аниқ бир нишон.

Ҳ о т с п е р

Ҳа, ҳа. Аммо биз бунинг-чун қасос оламиз.

В у с т е р

Хайр, жиян. Лекин сира ҳаддингдан ошма.
Мен ёзаман, ёзганимга қатъий амал қил.
Пайти келиб, топишаман Мортимер ила,
Яна Глендаур бўлур биз билан бирга.
Дуглас лашкарию сенинг аскарларингни
Битта жойга йиғиб, кўрик ясармиз унда.
Қўлга олингиз, деб фурсат қистайди бизни
Қўлдан бериб қўйган ўша қисматимизни.

Н о р т у м б е р л е н д

Хайр. Фалабага менинг ишончим комил.

Ҳ о т с п е р

Хайр, соғ бўлинглар. Мен-чи, ором билмасман,
То жанговар лашкарларим жангга тизмасам.

Кетишади.

ИККИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Рончестер. Мусофирхона.

Аравакаш фонус кўтариб киради.

А р а в а к а ш

(Эснаб)

Эҳ-ҳе-ҳе! Тонг ёришиб қолибди-ку, соат ҳам тўртдан каммас, ўлай агар. Етти оғайни мўрининг устига етибди-ю, юклари ҳали ортилмаган. Ҳой, отбоқар!

О т б о қ а р

(саҳна ортидан)

Ҳозир, ҳозир!

А р а в а к а ш

Том дейман, эгарнинг остига теллик босиб юбор. Бай-тал шўрликнинг елкаси яғир бўлиб кетибди.

Иккинчи аравакаш киради.

И к к и н ч и а р а в а к а ш

Берганлари чириган нўхат билан ясмиқ, отнинг силла-сини қуригишдан бўлак гапмас. Лаънати мусофирхона! Робин ўлди-ю, шу-шу бу ердан барака кўтарибди.

Б и р и н ч и а р а в а к а ш

Сули қимматлашгандан сўнг бечоранинг бир марта ҳам очилиб кулганини кўрмадим. Марҳум учун бу балойи но-гаҳон бўлди.

И к к и н ч и а р а в а к а ш

Бутун Лондон йўлидаги мусофирхоналар ичида бунақа расвоси йўқ: ҳаммаёқ фик-ғуж бурга. Баданимни мома-талоқ қилиб ташлашди, ҳозир илондек олачипорман.

Б и р и н ч и а р а в а к а ш

Улар биринчи хўроз қичқириви билан менга ташла-
ниб, шу-шу тонг отаргача қўйиб юборишмади.

И к к и н ч и а р а в а к а ш

Бу ерда тувак деган нарсанинг уруғи ҳам йўқ - қиста-
са, печкага қараб чоптиравер, бурга деган савил шундан
кўпаяди-да.

Б и р и н ч и а р а в а к а ш

Отбоқар! Қаёққа йўқолди экан бу лаънати, ер ютгур!
Ҳой, бошингни чиқара қол энди!

И к к и н ч и а р а в а к а ш

Мен Черинг-Кроссга дудланган чўчка гўшти билан икки
той занжабил олиб кетяшман.

Б и р и н ч и а р а в а к а ш

Ана холос, куркалар саватда хўраксиз қопти-ку, эс-
латганинг учун раҳмат, оғайни! Отбоқар, қар бўлиб қол-
дингми? Қачон турасан, жин ургур! Ҳозир бошингни ёра-
миз, кейин мазза қилиб ётаверасан!

Гедсхиль киради.

Г е д с х и л ь

Салом, аравакашлар! Соат неча бўлди?

Б и р и н ч и а р а в а к а ш

Чамаси икки бўлгандир.

Г е д с х и л ь

Фонусингни бериб тур, отхонага бориб, бедовдан хабар
олай.

Б и р и н ч и а р а в а к а ш

Ғалингни қара-ю, "бериб тур" эмиш! Вой, хумшар-ей!
Кўрганмиз сендақаларни!

Г е д с х и л ь

(Иккинчи аравакашга)

Бўлмаса, сен бера қол.

И к к и н ч и а р а в а к а ш

Фонусни-я! Тушингни сувга айт. Аввал сени қандоқ
ошишларини бир томоша қилай, кейин бераман.

Г е д с х и л ь

Ҳой, жин ургурлар, Лондонга қачон етиб бормоқчисиз?

И к к и н ч и а р а в а к а ш

Керак соатда. Ҳшанда муккасидан тушиб ухлашнинг
айни палласи бўлади, хотиржам бўлавер. Қани, қудага-
йим Мегс, бориб хўжайинларни уйвотайлик. Улар йўлда
йўлдош борлигига хурсанд бўлишади, юклари кўп.

Аравакашлар кетишади.

Г е д с х и л ь

Қоровул!

Қ о р о в у л

(саҳна ортидан)

Киссавурлар айтганидек, тап-тайёрман, тақсир!

Г е д с х и л ь

Янада яхшироғи, қоровуллар айтганидек. Улар бири ик-
кинчисидан қолишмайди.

Қоровул киради.

Қ о р о в у л

Эртангиз хайрли бўлгай, мистер Гедсхиль. Кечаги тах-
минларим тўғри чиқди. Кентдан келаётган ўрмон эгаси

ўзи билан икки юз фунт-стерлинг тилла олиб кетяпти. У бу ҳақда кеча ҳамроҳига ўзи иқрор бўлиб айтди. Ҳамроҳи бўлса, бож-хирож йиғувчига ўхшайди, юки зил-замбил. Унда нималар борлигини ёлғиз Худонинг ўзи билади.

Г е д с х и л ь

Бошимни гаровга қўйиб айтаманки, улар йўлда бир балога учрашади.

Қ о р о в у л

Бошингизни бошимга ураманми? Яхшиси, уни сиртмоққа деб асраб қўя қолинг. Гапнинг сираси шуки, йўлда улар учрайдиган биринчи бало ўзингиз. Лекин дордан қочиб қутулиб бўлсиз.

Г е д с х и л ь

Намунча дор, сиртмоқ, деб валақлайверасан, аҳмоқ? Осиладиган бўлсам, ёлғиз ўзим осилармидим. Ёнма-ён қўйиб, қари сэр Жонни ҳам осишади, у бир нима эмаски, кўзга чалинмай қолса. Шунақа шерикларим борки, эшитсанг, анграйиб қоласан! Улар бизнинг ҳунарни эрмак-ўйин учун қилишади, сиримиз очилгудек бўлса, ўшаларга доғ тушмасин учун шартта бекитишади. Йўқ, оғайни, мен ишимни билиб қиламан. Майда-чуйда ўғриваччалар билан борди-келдим йўқ. Жулдурвоқи, ялангоёқ, бурни шишиқ, мўйлови ўсиқ, каллакесар, ҳар хил қаланғи-қасанғилар бизнинг тенгимиз эмас. Бизда десанг нуқул олий аслзодалар, қароқчиликда мену сенга сабоқ берадиган шаҳар ҳокимлари, хуллас, тош девор ортидан юргандек ишни бемалол дўндираверасан. Биласанми, биз қирққулоқ гуларни узамизу кўринмас бўлиб юраверамиз.

Қ о р о в у л

Менимча, сизни кўринмас қилган қирққулоқ гулармас, тун қоронғиси бўлса керак.

Г е д с х и л ь

Бўпти. Қўлингни бер! Оғиз очмайсан. Ҳалол кишининг сўзи: ўлжадан улушингни оласан.

Қ о р о в у л

Ҳалол кишининг дейсизми? Йўқ, унда алдайсиз. Ях-шиси, чинакамига, яъни муттаҳам-қаллоб бўлиб қасам ичаверинг.

Г е д с х и л ь

Бўпти. Бор, отбоқарга айт, отимни олиб чиқсин. Хайр, эй ярамас!

Кетадилар.

Иккинчи саҳна

Гед тепаликлари ёнидан ўтадиган катта йўл.

Бошқача кийиниб олишган шаҳзода Генрих билан Пойнс киради.

П о й н с

Бутазорга, бутазорга! Отини яшириб қўйганим учун Фальстаф қутуриб юрибди.

Ш а ҳ з о д а

Бекинсанг-чи.

Саҳнанинг ичкарасига ўтадилар. Бошқача кийиниб олган Фальстаф киради.

Ф а л ь с т а ф

Пойнс! Ер ютгур Пойнс! Пойнс, дейман!

Ш а ҳ з о д а

(олдинга чиқиб)

Эй, секинроқ. Намунча бақирасан, бақалоқ?

Ф а л ь с т а ф

Пойнс қани, Гарри?

Ш а ҳ з о д а

У тепада. Мен ҳам кетдим.

(Яна сахна ичкарисига юради.)

Ф а л ь с т а ф

Ўша муттаҳам билан тагин топишганим учун шундоқ кунга қолиб ўлтирибман. Лаънати отимни етаклаб кетди-ю, аллақаёққа яшириб қўйди. Яна бир қадам яёв юрсам, йиқиламан. Унда ҳар қалай анави ярамасни ўлдирганим учун дордамас, шу ерда ўз ажалим билан ўламан. Йигирма икки йилдирким, ҳар соат шу ғаламис билан юз кўришмайман, деб қасам ичаману, лекин у мени илондек аврайди-қўяди. Худо ҳақи, ёлгон айтсам, бўғилиб ўлай, у менга қандайдир муҳаббат доруси ичирган шекилли. Бўлмаса, бу нимаси ахир. Пойнс! Гарри! Илоё, гумдон бўлларинг! Бардольф! Пето! Яна бир қадам юрсам, илоё, очимдан ўлай. Эс борида этакни йиғиб, уларга тупуриш керак, вассалом. Агар шундоқ қилмасам, дунё яралгандан бери овқатни тиши билан чайнаб ютган махлуқлар ичида энг тасқараси ўзимман. Менга саккиз газ нотекис йўл юриш етмиш чақирим текис йўл босишдан машаққат. Ғаламислар буни яхши билишади. Борди-ю, ўғрилар орасида ҳам виждон қолмаса, ҳолимиз не кечади?

(Ҳуштак чурилайди, Фальстаф ҳуштак чалиб жавоб беради.)

Хуу-хушт! Вабо кўтарсин сенларни! Отим қани, итваччалар? Отим қани деяшман, ўлаксалар?

Ш а ҳ з о д а

(олдинга чиқиб)

Жим, бақалоқ! Ерга ётиб қулоқ сол-чи, биров келма-яптимикин?

Ф а л ь с т а ф

Кейин мени кўтариш учун пашанг борми сенда? Кейин бутун Англия қиролигини берсанг ҳам ўз кучим билан ўрнимдан туролмайман. Шаҳзода, жоним, отимни топиб бер.

Ш а ҳ з о д а

Эсингни йиг, аҳмоқ! Мен сенга отбоқармидим!

Ф а л ь с т а ф

Бўлмаса, илоё ўз орденинг ипига ўзинг ўралиб ўл! Мени қўлга туширсалар, сенларни айтиб бераман. Сенларга атаб беҳаё бир қўшиқ тўқиб, истаган чорраҳада айттирмасам, мени шароб урсин! Ҳазил ҳам шунақа зил бўладими, яна пиёда юрганда.

Бир томонда Пойнс, иккинчи томондан Гедсхиль, Бардольф ва Пето киришади. Улар бошқача кийиниб олишган.

Г е д с х и л ь

Тўхта!

Ф а л ь с т а ф

Афсуски, ҳали юрганимча йўқ.

П о й н с

Бу бизнинг айғоқчимиз. Ўшанинг овози.

Б а р д о л ь ф

Хўш, не янгиликлар?

Г е д с х и л ь

Белни боғланг. Ниқобларни шайланг. Тоғдан подшолик пуллари оқиб келяпти. У подшолик хазинасига тушади.

Ф а л ь с т а ф

Бекор гап, у подшолик шаробхонасига тушади.

Г е д с х и л ь

Ҳаммамизга етади.

Ф а л ь с т а ф

Дор тагига ҳам элтади.

Ш а ҳ з о д а

Сиз тўртгалангиз йўл торайган жойда уларни тўхтатасиз. Мен билан Нед пастликка тушиб турамиз. Борди-ю, сиздан қутулишса, бизга тугилишади.

П е т о

Улар неча киши?

Г е д с х и л ь

Саккиз ёки ўнтача.

Ф а л ь с т а ф

Улар ҳужумга ўтиб, биз ҳимоячи бўлиб қолмасак, гўрга эди.

Ш а ҳ з о д а

Жаноб Жон Бақалоқ, қўрқяпсизми?

Ф а л ь с т а ф

Ҳа, албатта, бобонгиз Жон Қилтириққа етишга бизга йўл бўлсин! Шундоқ бўлса ҳам қўрқаётганимиз йўқ.

Ш а ҳ з о д а

Биз буни синаб кўрамиз.

П о й н с

Айтмоқчи, Жек, отинг қўрадан нарида бойловда турибди. Керак бўлса, шундоқ ечасану миниб кетаверасан. Хўп, саломат бўл, уялтириб қўйма тагин.

Ф а л ь с т а ф

Ана, айтмадимми, яна эридим-қўйдим, ўлдирсаям унга бармогимни тегизмайман.

Ш а х з о д а

(Пойнста секин)

Нед, плашчларимиз қаёқда?

П о й н с

(Шахзодага секин)

Шу орада. Қани, юринг.

Шахзода ва Пойнс кетадилар.

Ф а л ь с т а ф

Хўп жаноблар, омад ёр бўлсин! Ҳамма жой-жойига!

Бекинишади. Йўловчилар пайдо бўлади.

Б и р и н ч и й ў л о в ч и

Яна бир оз юрайлик. Отларимизни болакай етаклаб тушаверади, унгача оёқнинг чигилини ёзамиз.

Ў ф р и л а р

Тўхта!

И к к и н ч и й ў л о в ч и

Ё Исо, ўзинг асрагайсан!

Ф а л ь с т а ф

Бос уларни, оғзидан қонини оқиз! Ху, очкўз чигирткалар! Еганларингни едингми, текинхўрлар? Энди бошқалар есин! Бос уларни, терисини шил!

Б и р и н ч и й ў л о в ч и

Вой, талон-торож қилишаяпти! Вой, ўлдиришаяпти! Вой, бола-чақамиз билан адо бўлдик!

Йўловчилар қочишади, Бардольф, Гедсхиль, Пето уларни қувади.

Ф а л ь с т а ф

(Қиличини яланғочлаб, саҳнада у ёқдан — бу ёққа югуриб)

Талон-торож қилишдими, гушналар! Сандиқларинг, хурмачаларингда қолгани-чи, ирkitлар? Қани, қимирланглар, тилла саночлар! Навқирон асрни еб-ямлашни кўрсатиб қўямиз сенларга! Балки ораларингда мўътабар зотлар, суд ҳайъати аъзолари ҳам бордир! Суд ҳайъатини кўрсатиб қўямиз сенларга!

(Кетади.)

Плашч кийиб олган шаҳзода Генрих билан Пойнс қайтиб киришади.

Ш а ҳ з о д а

Ўғрилар ҳалол кишиларнинг дилларини доғлаб, қўллари-ни боғлашди. Энди ўз навбатида биз уларни шиламиз ва тақводорлик заҳматида кўнгил ёзиш учун Лондонга жўнаймиз. Бир ҳафтагача гап-сўз, бир ойгача кулгу мазах, то ўлгунча ҳазил-ҳузулга баҳона топилади.

П о й н с

Яширинайлик. Улар келишяпти.

Бекинишади. Фальстаф ва Пето қоп елкалаб қайтиб киришади.

Ф а л ь с т а ф

Қани, йигитлар, бўлишиб оламиз-да, тонг отмасдан отларга миниб, жўнаб қоламиз. Шаҳзода билан Пойнснинг кўрқоқлигига энди ҳам ишонмасаларинг, бу дунёда адолат йўқ экан, вассалом. Пойнсда ёввойи ўрдакча ҳам юрак йўқ.

Ўлжани бўлишаётганда шаҳзода билан Пойнс уларга ҳужум қилади.

Ш а ҳ з о да

Пулни ташла!

П о й н с

Ярамаслар!

Гедсхиль, Бардольф, Пето дарҳол, сўнг жиндак қаршилиқ кўрсатиб, Фальстаф ҳам ўлжани ташлаб қочади.

Ш а ҳ з о да

Қулайгина қўлга тушди. Йўлга тушайлик.
Тумтарақай қочишди-ку, тарқаб кетишар.
Нега десанг, бир-биридан олишар ҳадик,
Бир-бирини қоровул деб гумон этишар.
Энди йўлга тушайлик, Нед. Шўрлик Фальстаф
Роса терлаб-пишиб, этар тупроқларни нам.
Унга менинг кулгим қистар ва ачинаман.

П о й н с

Қандай бўқирди у! Зотли буқами дейсан!

Кетадилар.

Учинчи саҳна

Йоркуорт. Қасрда бир хона.

Қўлида мактуб билан Ҳотспер киради.

Ҳ о т с п е р

(Ўқийди.)

"Ўз тарафимдан шуни маълум қилмоқчиманки, милорд, хонадонингизга бўлган муҳаббатим нуқтаи назаридан сиз билан бирга бўлишни ўзимга қувонч деб билардим".
Қувонч деб билармиш! Нега бўлмасам, ўша қувончга ўзини мушарраф этмайди? Хонадонимизга бўлган муҳаббати

нуқтаи назаридан! Аммо афтидан у ўз омборларини бундан ҳам кўпроқ севади. Хўш, яна ўқийлик-чи. "Сиз қўл урмоқчи бўлган иш - хатарли". Шубҳасиз. Дунёда ҳамма нарса хатарли. Тоза ҳавога чиқиш ҳам, ичкилик ичиш ҳам, ётиб ухлаш ҳам. Ҳа, аммо тушунсангиз-чи, аҳмоқзода милорд, биз хавф-хатар деб аталган ўша тиканакзорда роҳат-фароҳат гунчасини узамиз. "Сиз қўл урмоқчи бўлган иш - хатарли, сиз таъриф-тавсиф қилиб ёзган дўстларингиз ишончли эмас, вақт ҳам ноқулай, фитнахуружингиз замирида шу қадар кучли бир душман билан курашмоққа етарли асос ҳам йўқ". Сиз шундоқ деб ўйлайсизми? Шундоқ деб ўйлайсизми? Бўлмаса, эшитинг: гирт қўрқоқ, қип-қизил аҳмоқ ва бунинг устига, пихини ёрган алдоқчисиз. Вой, тентак! Тангрига қасам ичиб айтаманки, бунақа пухта-пишиқ хуруж бўлмаган. Дўстлар садоқатли ва синашга. Ажойиб фитна, ажойиб дўстлар, катта орзу-умидлар. Ҳа, ҳа. Аломат бир фитна, аломат, дўстлар! Вой, сен тошюрак ҳайвон! Агар фитна маъқул бўлмаса, нега уни архиепископ ҳазратлари қувватлайди? Вой, сен шайтон, шалпайган товуқ, қани энди, хотинининг елпуғичи билан бошини уриб ёрсанг! Отам-чи, амаким-чи, ўзим-чи? Хўш, биз исёнда қатнашмаяпмизми? Магар лорд Эдмунд Мортимер, архиепископ Йорк ва Оуэн Глендаур биз билан бирга эмасми? Нима, Дугласни унутиб қўйдингизми? Улар келаси ойнинг нақ тўққизинчи куни бизга қўшилишлари ҳақида ёзма ваъда беришмадими? Ҳатто айримлари ҳалитдан юриш бошламадими? Хўш, бу беимон мажусий нималар деяпти ўзи? Энди у қўрқоқ қиролга бориб, ҳаммасини оқизмай-томизмай етказди! О, шундоқ бир ажойиб режани анави латтачайнарга ошкор этганим учун ўзимга шапалоқ тортишга ҳам тайёрман. Падарига лаънат! Чақса чақавермайдими. Биз тайёرمىз. Мен бутуноқ йўлга чиқаман.

Леди Перси киради.

Салом, Кет. Мен икки соатдан сўнг жўнаб кетаман.

Л е д и П е р с и

Жоним, нима бўлди, нега қовоғинг солиқ?
Нима гуноҳ қилдим, мана, икки ҳафтаким,
Бир қайрилиб қарамайсан чеҳрангни очиб?
Айт, нимадир сени бундоқ хаёлга солган,
Хаёлларга солиб, тамом тинчингни олган?
Сабаб нима - ўй сурасан ер боқиб оғир,
Ва ногаҳон сесканасан - сабаб нимадир?
Ёноқдаги қизилликни қаён йўқотдинг?
Менинг жону жаҳонимсан, ахир, сўйлагил,
Нега бундоқ машаққатли ўйларга ботдинг?
Кеча ҳузурингга кирдим. Ухлаб ётардинг.
Гудурлардинг, сўзингда: жанг, қурол-аслаҳа.
Отинг юлқинарди гўё "жилов тортардинг"
Ва уйқунгда қичқирардинг: "Йигитлар, олға!"
Айқаш-уйқаш сўзларингни тингладим. Нуқул
Ҳужумлару пистирмалар, тўсиқ-деворлар,
Асирлар, ўликлар, хуллас, ғарқ айламишди
Даҳшатли жанг майдонида нима бўлса - шу!
Манглайингдан маржон-маржон тер қўйиларди,
Тўлқинли сув юзидаги кўпиклар каби,
Юзларингда ифодалар товланар эди,
Гоҳ оқариб кетар эдинг, гоҳи қорайиб.
Булар бари нима демак? Нималар пинҳон
Бу безабон белгиларда? Билайин уни.
Эрим менга юрагини айласин аён,
Айламаса, демакки, у севмайди мени.

Ҳ о т с п е р

Ҳой, эшиқда ким бор? Кирсин!

Хизматкор киради.

Мактубни олиб,

Жўнадими Жильямс?

Х и з м а т к о р

Ҳа, бир соат бурун.

Ҳ о т с п е р

Батлер судьялардан менга от келтирдими?

Х и з м а т к о р

Ҳа, келтирди. Битгасидан.

Ҳ о т с п е р

Саманми, жийрон?

Х и з м а т к о р

Жийрон, милорд.

Ҳ о т с п е р

Жийрон бизни давлатга элтар.
Айт ҳозироқ эгарлашсин. О, Espérance
Батлер отни шайлаб, мени эшиқда кутсин.

Хизматкор кетади.

Л е д и П е р с и

Хўш, жонгинам?

Ҳ о т с п е р

Нима, жоним?

Л е д и П е р с и

Сени бу ердан
Элтаётган нима?

Ҳ о т с п е р

Мени элтар тулпорим.

Л е д и П е р с и

Вой, сен, маймун - масхаравоз, ўйинни бас қил!
Чегара йўқ сенинг турфа найраиғларингга.

Гарри, ишларингни мен ҳам билмоқ истайман,
Менга туюларки, яна акам Мортимер
Писта пўчоғидан кема қурмоқчи бўлар,
Сендан мадад кутар, сенга умид боғлаган?
Агар шунга кўниб, унинг измини тутсанг
Ва шу йўлдан кетсанг....

Ҳотспер

Йўғ-ей? Яёвми? Қандоқ?

Ле ди Перси

Кўп товланаверма бундоқ, тўти қақилдоқ!
Қани, менинг саволимга жавоб айлагин,
Бармоғингни чиқазаман бандидан лекин.

Ҳотспер

Кўй, қўйвор, дейман! Мендан нима истайсан?
Сени севаманми? Аён, севишим гумон.
Ўпишлару қучишларнинг мавсуми ўтди,
Қўғирчоқ ўйнашга энди йўқ менда имкон.
Бугун, билсанг, синдирилган тилла тож билан
Пачоқланган бурунларга эҳтиёж баланд...
Қачон от беришар менга, ўзинг инсоф эт,
Ҳой, Кет, нима бўлди сенга? Нима дейсан. Кет?

Ле ди Перси

Шунақами? Демак, мени севишинг гумон?
Деганларинг чинми? Майли, севмай қўя қол.
Худди сенга ўхшаб жавоб бераман мен ҳам.
Йўқ, ростдан ҳам севмайсанми, совудинг, ёҳу?
Очиқ гапир, чинингми ё ҳазилингми бу?

Ҳотспер

Юр, ҳовлига чиқайлик. Мен жўнаш олдидан
От устида туриб, сенга ичайин қасам,
Сеникиман, ўлгунимча сенга содиқман,

Аммо сен ҳам ваъда бергин, сўрамагайсан -
Мендан, яна қаёққа, деб. Аёндир бешақ,
Баски, кетяпман - демак, кетишим керак.
Мен кетарман бугун сени бунда қолдириб.
Оқиласан, аммо ақлинг ўзингга лойиқ,
Садоқатли рафиқамсан, аёлсан лекин,
Фақат билмаганингни сир тутишинг мумкин.
Мен ҳам шундоқ чегарага риоя қилдим.

Л е д и П е р с и

Шундоқ чегарага?

Ҳ о т с п е р

Ҳа, бу муқаррар бир ҳол.
Бириси кун менга етиб оласан, шунда -
Барча сирдан хабардор ҳам бўласан унда.
Розимисан?

Л е д и П е р с и

Рози бўлмай, не иложим бор.

Кетадилар.

ТЎРТИНЧИ САҲНА

"Тўнғиз бош" майхонасида бир хона. Шаҳзода Генрих киради.

Ш а ҳ з о д а

Вой, ортиқ чидаёлмайман, Нед, қарашвор! Димиққан
хонадан чиқ энди. Кулдиравериб, тинка-мадоримни қури-
тишди.

Пойнс киради.

П о й н с

Қаёққа йўқолиб қолдинг, Гарри?

Ш а ҳ з о д а

Тўрт нафар заранг бош билан, тўрт нафар заранг бочканинг даврасида эдим. Мен жамиятнинг туб-тубигача тушиб, майхонанинг ҳамма малайлари билан ағанаб ичишдим. Биласанми, исмлари қанақа? Том, Дик ва Френсис. Гарчи мен ҳозирча Англия қиролимас, бор-йўғи Уэльс шаҳзодаси бўлсам-да, улар учун лутфу назокатлар подшосиман, негаки Фальстафга ўхшаб бурнимни жийирмайман. Аксинча, оддий, хокисорман, яъни кўнглим очиқ. Тож кийганимдан сўнг менга бутун Истчип гумашталари ҳомийлигини таъминлаймиз, деб ваъда қилишди. Айтмоқчи, уларнинг сўзларини эшит. "Ичайлик" ўрнига "қизаришайлик" дейишади. Кружкани бир кўтаришда қуритиш керак, кимда-ким орада нафасини ростласа, "бошқатдан ўйнасин" деб ҳар ёқдан қичқиривади ва қайта қуйишни талаб қилишади. Хуллас, чорак соат ичида улар билан шу қадар элакишиб кетдимки, энди истаган фуқаро билан истаганча ичишиб, отамлаша оламан. Афсус, Нед, бўлмаганинг. Менга қара, шакарим... ҳа, айтмоқчи. Мана сенга бир чақмоқ қанд, буни кенжа малай қўлимга зўрлаб тутқазди. У шунақаларданки, инглиз тили бўйича билгани икки-уч калима, холос, масалан: "саккиз шиллингу олти пенс", "марҳамат", "ҳозир, ҳозир", "ярим ой кабинетига ширин мусаллас" ва ҳоказолар. Хуллас, шунақа гаплар, энди нега чақирганимни эшит. Фальстаф келгунча бирор эрмак тошиб турайлик. Сен қўшни хонага чиқ. Мен кенжа малай билан бояги чақмоқ қанд хусусида гап бошлайман. Сен "Френсис" деб уни тўхтовсиз чақираверасан, токи икки ўртада қолиб, менинг барча саволларимга "ҳозир, ҳозир" дейишдан бўлак чораси қолмасин. Эшикка чиқ. Машқ қилиб кўрамиз.

Пойнс чиқади.

П о й н с

(Саҳна ортидан)

Френсис!

Ш а х з о д а

Аъло!

П о й н с

(Саҳна ортидан)

Френсис!

Френсис киради.

Ф р е н с и с

Ҳозир, ҳозир, сэр! Ральф, қирмизи хонага қарай қол.

Ш а х з о д а

Бу ёққа кел-чи, Френсис!

Ф р е н с и с

Нима истайдилар, милорд?

Ш а х з о д а

Френсис, яна югурдак бўлиб қанча хизмат қиласан?

Ф р е н с и с

Беш йил, Худо ҳақи, сўзим чин, агар ҳисоблайдиган бўлсак....

П о й н с

(Саҳна ортидан)

Френсис!

Ф р е н с и с

Ҳозир, ҳозир, сэр!

Ш а х з о д а

Беш йил! Ё Тангрим, шунча муддат ичида идиш-товоқ жонга тегса керак. Менга айт-чи, Френсис, хўжайинингга қараб тураверасанми? Муддатидан олдин жуфтакни ростласанг, нима қилади?

Ф р е н с и с

О, сэр, мен Англиядаги жамики инжили шарифларга қасам ичаманки...

П о й н с

(Саҳна ортидан)

Френсис!

Ф р е н с и с

(Кетмоқчи бўлиб)

Ҳозир, сэр.

Ш а ҳ з о д а

Ёшинг нечада, Френсис?

Ф р е н с и с

Ҳозир ҳисоблайман. Келаси ҳайитда...

П о й н с

(саҳна ортидан)

Френсис!

Ф р е н с и с

Ҳозир, сэр.

(Кетмоқчи бўлиб)

Бирпас сабр қилинг, милорд.

Ш а ҳ з о д а

Фақат бир дақиқа, Френсис. Мен ҳалиги, ўзинг менга берган чақмоқ қанд хусусида. У бир тийинлик қанд эди шекилли, шунақами?

Ф р е н с и с

(Изига қайтиб)

Афсуски, икки тийинлик эмасди.

Ш а ҳ з о д а

Мен ўшани деб сенга истаган пайтингда нақд минг фунт бераман.

П о й н с

(Саҳна ортидан)

Френсис!

Ф р е н с и с

Ҳозир, ҳозир.

Ш а ҳ з о д а

Ҳозир дейсанми, Френсис? Йўқ, бесабр бўлма. Ҳозирмас. Аммо эртага ёки келаси пайшанба куни, марҳамат. Лекин Френсис...

Ф р е н с и с

Лаббай, милорд.

Ш а ҳ з о д а

Лекин бир шартим бор. Анави чарм камзул кийиб, шиша тугмалар қадаб, сочини хўрознинг тожидек диккайтириб олган, қизил узук тақиб, боғичли қора пайпоқ кийган, испан терисидан сумкаси бор, ширинсухан жанобни бошлаб шилишинг керак.

Ф р е н с и с

Ё Худойим, кимга шама қиялсиз, сэр?

Ш а ҳ з о д а

Демак, сизларда ичиш учун қизил мусалласдан бошқаси йўқ экан-да. Эҳтиёт бўл, Френсис, нимчангни суркаб

олма. Йўқ, аъло ҳазратим, Барбаристонда бу рўй бермас эди.

Ф р е н с и с

Маъзур тутинг, милорд, тушунмаяпман.

П о й н с

(Саҳна ортидан)

Френсис!

Ш а ҳ з о д а

Марш, алвасти! Сени чақиринг. Эшитмаяпсанми?

*(Шаҳзода ва Пойнс уни дам – бадам чақира бошлайдилар. У
гоҳ у ёққа, гоҳ бу ёққа югуради.)*

Буфетчи киради.

Б у ф е т ч и

Бу қанақаси? "Френсис" деб чақиринг, сен бунда қаққайиб турсанг? Қани тезроқ, анави хонага, меҳмонлар ёнига югур!

Френсис кетади.

Милорд, кекса сэр Жон билан беш-олти киши келди. Киришинми?

Ш а ҳ з о д а

Ҳа, бирпас туриб.

Буфетчи кетади.

Пойнс!

Пойнс киради.

П о й н с

Ҳозир, ҳозир, сэр!

Ш а ҳ з о д а

Фальстаф бошқалар билан эшикда кутиб турибди.
Ҳозир қанақа томоша бўлишини тасаввур қиласанми?

П о й н с

Бир маза қиларканмиз-да. Хўш, малай билан ҳазилин-
гиз қандай тугади?

Ш а ҳ з о д а

Ҳозир калламга шунақа кулгили фикр келдики, дунё
дунё бўлиб бунақасини кўрмаган.

Френсис шароб кўтариб киради.

Соат неча бўлди, Френсис?

Ф р е н с и с

Ҳозир, ҳозир.

(Кетади.)

Ш а ҳ з о д а

Ажабо, сўзни бир тўтича ҳам билмайдиган мана шу
болани аёл киши туққанми ўзи? Туриш-турмуши - зина-
поя бўйлаб у ёқдан-бу ёққа югуришу айтар сўзи - май-
хона ҳисоб-китоблари, холос. Ана, кўряпсанми, мен ҳали
ўзимни босиб олганимча йўқ. Менга Перси Ҳотсперга,
шимолнинг ўша "олов товони"га етишишга йўл бўлсин. У
эрталабданоқ юзтача шотландни чўзилтириб, нонушта
олдидан қўл юваркан, хотинига ҳасрат қилади: "Бу осо-
йишта ҳаёт жонимга тегиб кетди, чинакам ишга чанқов-
ман". Хотини сўрайди: "Азизим Гарри, бутун неча киши-
ни ўлдирдинг?" "Саманни суроринглар", - дейди у ва бир
соатдан сўнг жавоб беради. "Кўшмас, ўн тўрттасини. Э,
шу ҳам иш бўптию". Энди Фальстафни чақириш мумкин.
Мен Гарри Перси бўламан, анави махлуқ эса Мортимер
хоним, яъни, менинг хотиним бўла қолсин. Ароқхўрлар
қичқиргандек: "Pivo!" Қани, бу ёққа судранглар ўша қийма
дўлмани, мой тепани тортинглар бу ёққа!

Фальстаф, Гедсхиль, Бардольф, Пето ва Френсис кирадилар.

П о й н с

Салом, Жек. Қаёқларда юрибсан?

Ф а л ь с т а ф

Қўрқоқларга қирон ва лаънатлар! Омин, илоҳи шундоқ бўлсин. Бир стакан шароб, йигитча! Мен энди сенларга ўртоқ эмасман. Тўқийман, пайпоқ ямайман, кашта тикаман - мана, менинг машғулотим. Ҳа, ҳа. Мен сенга айтдим шекилли бир стакан шароб деб, галварс? Дунёда мардлик қолмабди.

Френсис шароб тутади. Фальстаф ичади.

Ш а ҳ з о д а

Сен сира ёз қуёшида билқилаб эриган бир товоқ сарриёғни кўрганмисан? Манави терга ботган харсанг тошга бир қараб қўй.

Ф а л ь с т а ф

Шаробга оҳақ қўшибсан, муттаҳамлар!

(Сепиб юборади.)

Френсис кетади.

Ҳаммаёқда нуқул қаллоблик. Аммо қўрқоқлар галаси оҳақ қўшилган шаробдан ҳам баттар. Лаънати қўрқоқлар! Қари Жек, сен собит туравер! Ўлсанг, имонинг бутун кетади. Агар дунёда мардлик, ҳақиқий мардоналикдан асар қолган бўлса, мени шўрбалиқ, деб атай қолинг. Бутун Англияда дорга осилмаган учта ҳам ботир қолмаган. Биттаси тўлишиб, қариб боряпти, Худо, уни панонингда асра. Нимасини айтасан, дунё расво бўлди-қўйди. Нега мен бўзчи бўлмадим? Бўзимни тўқиб, оятларни ўқиб юраверардим. Илоё, қўрқоқларга қирон келсин.

Ш а ҳ з о д а

(Фальстафга яқинлашиб)

Нималар деб жавраяпсан, жун халта?

Ф а л ь с т а ф

Қиролзода эмиш, сени қараю! Битта ўқлови билан ўзингни ҳам, ўзингга қўшиб фуқароларингни ҳам бир гала гоздек қийқиратиб, мамлакатингдан қувмасам, мен ҳам юрган эканман. Уэльс шаҳзодаси эмиш, сени қараю!

Ш а ҳ з о д а

Вой, қари тўнка-ей, бу нима деганинг тагин?

Ф а л ь с т а ф

Хўш, сенлар қўрқоқлик қилмадиларингми, сен билан Пойнс?

П о й н с

Мени яна бир бор қўрқоқ, деб кўр-чи, қорнингни ёрман, сен текинхўрни!

Ф а л ь с т а ф

Сени қўрқоқ дейишми? Ўлсам ўламанки, унақа демайман. Бунинг ҳожати ҳам йўқ. Сенга ўхшаб қочишни ўрганиб олишим учун мен минг фунт беришга ҳам тайёрман. Жаноблар, белларингиз роса хипча экан. Эҳтимол шунинг учундир, одамларга орқа ўтирганда, уялиб-негиб турмайсиз. Шу ҳам мададкорлик бўлдию. Жин урсин бунақа мададкорликни! Менга хавф-хатарга тикка қарайдиган йигитлар керак. Бир стакан шароб, йигитча. Эрта-лабдан бери бир қатра ҳам тотганим йўқ, ўлай агар.

Ш а ҳ з о д а

Ҳозиргина ичдинг, ҳатто лабингни ҳам артганингча йўқ.

Френсис бошқа стакан кўтариб киради.

Ф а л ь с т а ф

Аҳамиятсиз.

(Ичади.)

Илоё, қўрқоқларга қирон келсин!

Френсис кетади.

Ш а ҳ з о да

Хўш, нима демоқчи бўласан?

Ф а л ь с т а ф

Демоқчиманки, биз тўртовлон кеча кечқурун нақд минг фунт ақчани қўлга туширдик.

Ш а ҳ з о да

Қани ўша ақчалар, Жек? Чўз бу ёққа.

Ф а л ь с т а ф

Қани ўша ақчалар эмиш! Биздан тортиб олишди. Тўртталамизга юз киши ҳамла қилди.

Ш а ҳ з о да

Наҳотки юз киши?

Ф а л ь с т а ф

Ўнтаси билан юзма-юз туриб икки соат олишган бўлмасам, мени аблаҳи лаин деб атайвер. Бир бало қилиб, қутулиб қолдим. Найза билан нимчамнинг саккиз еридан, иштонимнинг тўрт жойидан илма-тешик қилишди. Қалқонимни галвир қилиб ташлашди, қиличим дастаррага ўхшаб қолди. Мана, кўриб қўйинг!

(Қиличини кўрсатади.)

Мен қўлимга қурол олганимдан буён бунақа жанг қилмаганман. Лекин бари бекор кетди. Илоё, қўрқоқларга қирон келсин! Сўранг, бошқалар ҳам айтиб беришсин.

Ҳақиқатдан зарра тойишса борми, улар - жаҳолат болалари, касофат бандалари, вассалом.

Ш а ҳ з о д а

Хўш, жаноблар? Нима бўлди ўзи?

Г е д с х и л ь

Биз тўртовлашиб ўн кишига ҳужум қилдик.

Ф а л ь с т а ф

Йўқ, ками билан ўн олти киши эди, милорд.

Г е д с х и л ь

Тутиб, қўлларини боғладик.

П е т о

Йўқ, йўқ, боғламадик.

Ф а л ь с т а ф

Бекорларни айтибсиз, биз уларни боғладик, битта-битталаб боғладик. Ёлгон айтсам, майли, мен яҳудий, энг қадимий яҳудий бўла қолай.

Г е д с х и л ь

Ўлжани бўлишаётганимизда олти ёки етти киши етиб келиб, бизга тикка ҳужум қилишди.

Ф а л ь с т а ф

Улар ҳалигиларнинг қўлларини ечишди. Уларга яна янгилари келиб қўшилаверди.

Ш а ҳ з о д а

Сиз ҳаммаси билан солишдингизми?

Ф а л ь с т а ф

Балли, ҳаммаси билан! Бу ёғи қандоқ тушунишга борлиқ. Агар эликтаси билан солишмаган бўлсам, мени бир

бойлам сабзи, деб атайвер. Борди-ю бечора кекса Жекка ташлангани элик икки ёки элик учдан кам бўлса, майли, мен икки оёқли махлуқ эмасман.

Ш а ҳ з о д а

Ҳайтовур, улардан бирортасини ўлдириб-нетмагандирсан, Худо асрасин.

Ф а л ь с т а ф

Ҳа, бундоқ пайтда Тангри таолога илтижоларинг фойдасиз. Иккитаси шундоқ кўз ўнгимда чўзилди-қолди. Яна иккитаси, плаш кийган икки аблаҳи мендан таъзирини еди. Гарри, маҳобат қилаётган бўлсам, кўзимга тупур-да, мени қари-қирчанги, деб атай қол. Менинг мудофаа усулимни биласан-ку. Қара, ҳимояга мана бундоқ қилиб турдим, қиличимни мана бундоқ қилиб кўтардим. Шу пайт плаш кийган яна тўртта хумпари аллақайси гўрдан пайдо бўлиб қолди.

Ш а ҳ з о д а

Тўртта! Ҳозиргина иккита, дединг шекилли.

Ф а л ь с т а ф

Тўртта, Гарри. Мен тўртта, дедим.

П о й н с

Ҳа, ҳа, у тўртта, деди.

Ф а л ь с т а ф

Тўртталаси қаторлашиб менга ҳамла қилди. Мен ҳам ўйлаб-нетиб ўтирмадим, шундоқ қилдимки, еттовининг ҳам қиличи қалқонига шундоқ санчилди-қолди.

Ш а ҳ з о д а

Еттовининг? Боя тўртта эди-ку.

Ф а л ь с т а ф

Плашч кийганми?

П о й н с

Ҳа, плашч кийган тўртгалови.

Ф а л ь с т а ф

Қиличим сопиға қасамёд қиламанки, улар еттита эди.
Наҳот мени шу қадар алдоқчи, деб ўйласанг?

Ш а ҳ з о д а

Сўзини бўлма. Уларнинг сони энди ошаверади.

Ф а л ь с т а ф

Мени эшитяпсанми, Гарри?

Ш а ҳ з о д а

Бутун жисмим қулоқ.

Ф а л ь с т а ф

Эшит, ҳа, эшитиб қол, армонда қолиб юрма тагин. Хул-
лас, ҳалиги плаш кийган тўққизтаси....

Ш а ҳ з о д а

Айтмадимми? Яна иккита қўшилди.

Ф а л ь с т а ф

Улар чекина бошлашди. Қараб турармидим, етиб бор-
диму ўн биридан еттитасини гумдон қилдим.

Ш а ҳ з о д а

Ажабо! Плашч кийган икки киши ўн биттага етса-я!

Ф а л ь с т а ф

Шунда яшил кийим кийган учта ҳаромиси етиб келса
бўладими! Қоронғуликни паноҳ тутиб, орқадан ташла-

нишди. Шундоқ зим-зиёки, кўзингни йиртиб боқсанг ҳам, ҳеч балони кўрмайсан. Сен бўлсанг, Гарри, ҳатто ўз кўлингни ҳам таниёлмасдинг...

Ш а ҳ з о д а

Бу сафсаталар худди эгасига ўхшайди. Шу қадар аҳмоқона ва шу қадар ошириб-тоширилганки, сохта авра-астари шундоқ кўриниб турибди. Эҳ, сен, сули солинган ем-халта, беномус текинхўр, эҳ, сен, итвачча, ифлос ёғмунди.

Ф а л ь с т а ф

Ҳой, эсингни йиғ, оғзинга қараб гапир! Исбот қилинган нарсани нега инкор қиласан?

Ш а ҳ з о д а

Ҳатто ўз кўлингни ҳам танимайдиган қоронғу зимзиёда қандоқ қилиб яшил кийганларни пайқадинг? Қани, тушунтириб бер-чи. Хўш, бунга нима дейсан?

П о й н с

Ҳа, ҳа, бизга тушунтириб бера қол, Жек.

Ф а л ь с т а ф

Шунақами - ҳамманг бир кишига ёпишасанми? Бунақа зўрлайдиган бўлсаларинг, овиз очмайман. Жин урсин, мен ҳатто энг даҳшатли қийноқ остида ҳам гапирмасдим. Зўрлаб гапиртириш осон бўптими! Балки жавобим супургидан ҳам арзондир, лекин зўрлик остида уни айтиб бўлман.

Ш а ҳ з о д а

Мен сени бошқа зўрлаб ўтирмайман. Жаноблар, эшитмадим, деманглар. Манави ашаддий қўрқоқ, отларнинг белию, каравотлар кушандаси, мана шу бир халта гўшт...

Ф а л ь с т а ф

Ҳай-ҳай, секинроқ, қилтириқ, ўлакса, бузоқ тили, балиқ териси! Ўз нимжонлигинг билан нималарга ўхшашлигингни санашга товуш ҳам етмайди. Яхшиси, дамингни юта қол, газчўп, ўқсиз садоқ, чархланавериб, адо бўлган кемтик шашпар!

(Нафасини ростлайди.)

Ш а ҳ з о д а

Балли, нафасингни ростлаб, давом этиравер. Бемаъни ташбихларингни айтиб адо қилгину кейин марҳамат қилиб, мени тингла.

П о й н с

Ҳа, ҳа, сен уни тинглай қол, Жек.

Ш а ҳ з о д а

Тўртовлашиб тўрт кишига ҳужум қилганларингни, уларни боғлаб, бор-будини тортиб олганларингни кўриб турдик. Энди мен яна бир нималар дейман, шунда сендан ҳеч вақо қолмайди. Биз икковлашиб сенларга ҳужум қилдик, сенлар халта-хултани ташлаб, тирақайлаб қочдиларинг. Ўлжалар шу ерда, истасаларинг, кўрсатишимиз мумкин. Лекин сен, Фальстаф, лаш-лушингни кўтариб, чунонам қочдингки, қочаётиб, зотдор буқага ўхшаб бўкириб ҳам бердинг. Хўш, шунча шармандалиқдан сўнг қиличингни атай тўмтоқлаб, жангда шундоқ бўлди, деб бизни ишонтиришга уринишинг - ўта бир пасткашлик эмасми? Қизиқ, шунча расволиқдан сўнг ўзингни оқлаш учун тагин нималар тўқий оласан?

Фальстаф юзини қалқон билан яширади.

П о й н с

Ростданам қизиқ, Жек, тагин нималар тўқий оласан?

Ф а л ь с т а ф

(Қалқонни итқитиб ташлаб)

Ўшанда мен сизни бир қарашдаёқ танидим. Худо ҳақи, худди ўз отамни танигандек. Хўш, ўзингиз инсоф билан айтинг-чи, мен қўлда қурол билан тож-тахт ворисига ташланармидим? Тўсатдан ўлдириб қўйсам, нима бўлади? Биласан, Гарри, мен Ҳеркулесдек баҳодирман. Бир бошласам, мени ҳеч ким тўхтатолмайди. Савқи табиийдан бошқа... Арслон ҳам ҳақиқий шаҳзодани бир қарашда таниб олади ва ҳеч қачон унга ҳамла қилмайди, ҳа, ҳа, ўйлаб қаранг! О, савқи табиий - буюк куч. Бугун чўчидим, негаким, савқи табиий тўхтатиб қолди. Мен бу билан икки карра фахрланаман. Арслон сезгиси мени алдамагани учун - бир, подшозода эканлигинг дарров аён бўла қолганлиги учун - яна бир карра. Биз вақтни нимага сарфляшмиз, йигитлар! Худо ҳақи, ақчалар ёнингизда шай эканлигидан хурсандман. Бекам, эшикларни бекит. Тунда айш қилиб, тонгда тавба қиламиз. Айшингни сур, азаматлар! Болаларим, ботирларим, сизга садоқатимни қандай изҳор этай? Қани, базмни бошла! Яхшиси, бирорта комедия ўйнаймиз!

Ш а ҳ з о д а

Айни муддао. Мавзу - сенинг қочишинг.

Ф а л ь с т а ф

Бас қил энди, Гарри! Мени яхши кўрсанг, бу ҳақда офиз очмайсан.

Майхона бекаси киради.

Б е к а

Ё қудрати Исо, милорд шаҳзодам!

Ш а ҳ з о д а

Хўш, миледи бекам, нима гап?

Б е к а

Оҳ, милорд, саройдан бир аён келиб, сизни йўқлапти. Отангиз юборганмишлар.

Ш а ҳ з о д а

Унда ўша аённи саройга, ойимнинг ҳузурига жўнат.

Ф а л ь с т а ф

Ўзи қанақа: ёшми, қарими?

Б е к а

Чол.

Ф а л ь с т а ф

Нега бўлмасам, шу маҳалда тўшақда ётмай, сандирақлаб юрибди? Мен гапиришиб кўрсаммикин?

Ш а ҳ з о д а

Шундоқ қила қол, Жек.

Ф а л ь с т а ф

Бўпти. Мен уни шайтоннинг ҳузурига жўнатаман.

(Кетади.)

Ш а ҳ з о д а

Хўш, жаноблар, Худо шоҳид, мардона жанг қилдингиз. Сизни айтяпман, Пето, Бардольф, сизни. Шер экансиз, савқи табиий дегани ҳам сизда чаккимас, ҳақиқий шаҳзодани кўрибоқ, ура қочиб қолдингиз.

Б а р д о л ь ф

Қарасам, бошқалар қочяпти, мен ҳам қочавердим.

Ш а ҳ з о д а

Ростини айтинг, нега Фальстаф қиличининг дами қайрилиб, арра-арра бўлиб кетган?

П е т о

Бу ёғи маълум. У қиличини ханжар билан арралаб, ҳарна бўлганда ҳам шу жангда бўлган, деб ишонтирасанлар, дея қулоғимизга қўйди. Кейин, шундоқ қилинглар, деб бизга ҳам ташвиқот қилди.

Б а р д о л ь ф

Бурунларни чақиртиканак билан қонатиб, қўйлақларга суркашни, кейин уни шаҳидларнинг қони деб аташни маслаҳат берди. Буларни эшитиб, кейинги ўн йил ичида биринчи марта худди болаликдагидек қип-қизариб кетдим.

Ш а ҳ з о д а

Ростданам-а? Бир стакан шароб ўмариб, қўлга тушганинган буён юзинг шолғомдай-ку. Ўн саккиз йилдан буён бурнинг лов-лов ёнади. Худди замбаракнинг пилигидек! Шундоқ замбарак пилиги билан жуфтакни ростладинг! Қандай савқи табиий сени бу аҳволга солди?

Б а р д о л ь ф

(Бурнини кўрсатиб)

Сиз манави шафақ ва шимол шуъласини айтаяпсиз шекилли?

Ш а ҳ з о д а

Ҳа, ўшаларни.

Б а р д о л ь ф

Сизнинг-ча, бу қизилликнинг маъноси нима?

Ш а ҳ з о д а

Ичкилик ва фақирлик.

Б а р д о л ь ф

Йўқ, таг-тубидан олиб айтганда, бунинг маъноси жиззакилик.

Ш а ҳ з о д а

Э, йўқ, таг-тубидан олиб айтадиган бўлсак, унинг маъноси - дор.

Бардольф ранжиб, кетиб қолади.

Фальстаф қайтиб киради.

Мана қоқ-суяк, қилтириқ Жек ҳам келиб қолди. Хўш, парёстим, нима гап? Менга айт-чи, Жек, тиззаларингни кўрмаганингга неча йил бўлди?

Ф а л ь с т а ф

Тиззаларимними? Сенинг ёшингда, Гарри, ажаб мўрчамиён эдим ва бош бармоққа тақиладиган эркак узукка бемалол сизаверардим. Мени дилсиёхликлар шу кўйга солди. Ҳадеб "уф" торта бериш кишини ачиган хамирдек кўпчителиб юбораркан. Нима гап, дейсанми? Иш чатоқ, оғайни. Отангни буйруғи билан сени йўқлаб келган сэр Жон Бреси экан. Сени эрталаб саройга чақиришяпти. Анави шимолдан чиққан бебош Перси бор-ку, ўша, кейин Уэльсдан чиққан анави, иблиснинг қорнини ёриб, азроилнинг бурнини қонатган, шайтонни эшак қилиб миниб олган анави бор-ку, сен биласан у жин ургурни...

П о й н с

Ҳа, Глендаурми?

Ф а л ь с т а ф

Ҳа, Оуэн, худди ўзи. Хўш, ўша Оуэн, унинг куёви Мортимер, кекса Нортумберленд ва ашадий шотланд Дуглас, ўша тоққа ҳам тикка от қўйиб чиқадаган...

Ш а ҳ з о д а

От қўйиб бораркан, тўшпончасидан ўқ узиб, учиб кетаётган чумчуқни урадиган, шундоқми?

Ф а л ь с т а ф

Ҳа. У ботирликни бировдан қарз олмайди. Қочадиганлардан эмас.

Ш а ҳ з о д а

Ҳозиргина қочишини таърифладинг шекилли?

Ф а л ь с т а ф

От минганда, деяшман, нодон. Пиёда пайгида у чекинмайди.

Ш а ҳ з о д а

Савқи табиий буюрса-чи?

Ф а л ь с т а ф

Савқи табиий буюрса - бошқа гап. Хуллас, ўша шотланд, кейин қандайдир Мордейк, яна минглаб кўк қалпоқлилар хуруж қилишибди. Тунда Вустер қочиб кетибди. Буни эшитиб, отангнинг соқоли оппоқ оқариб қолибди. Ҳозир ернинг баҳоси бир сават сасиган балиқ эмиш.

Ш а ҳ з о д а

Ёзгача бу ғала-ғовур тинчимас экан, одамзод уруғи тагин ҳам арзонлашиб қолади. Одамларни худди миҳга ўхшаб ҳовуч-ҳовучлаб сотишаверади.

Ф а л ь с т а ф

Рост айтасан, дўстим. Саноатнинг бу тармони роса гуллайди. Лекин ичингда қанчалар кўрқиб кетганингни сезиб турибман, Гарри! Сен ҳақсан, тож-тахт йўлида сенга анави алвасти Дуглас, анави жодугар Перси ва анави иблис Глендаурдан кўрқинчлироқ хавф-хатар йўқ. Бу сени даҳшатта солади, шундоқ эмасми? Ҳозир қонларинг ҳам музлаб кетгандир?

Ш а ҳ з о д а

Сираям-да. Афтидан сендаги савқи табиий менда йўқ шекилли.

Ф а л ь с т а ф

Хўп, яхши. Аммо эртага отанг ҳузурида сени роса искан-жага олишади. Мени оғайни десанг, шунга шайланиб тур.

Ш а ҳ з о д а

Бўпти. Фараз қилайлик, сен менинг отамсан. Юриш-туришим ҳақида мени сўроқ қил, мен жавоб бераман.

Ф а л ь с т а ф

Жуда соз. Манави курси - менинг тахтим, манави пичоқ - давлат нишоним, манави ёстиқ - бошимдаги тожим бўлсин.

Ш а ҳ з о д а

Демак, тахт - бор-йўғи бир курси, давлат нишони - қалайи пичоқ, олмос қадалган тож - сенинг ялтираган, тап-тақир бошинг экан-да!

Ф а л ь с т а ф

Агар сенда олийжанобликдан зигирча асар қолган бўлса, мен сенга таъсир эта оламан. Бир стакан шароб беринг, кўзларим қизарсин, гўё йиғлаган бўлай. Мен "Подшо Камбиз"да ўйнагандек, астойдил, берилиб ўйнайман

(Ичади.)

Ш а ҳ з о д а

Мана, қаршингда тиз чўкаман.

Ф а л ь с т а ф

Бўлмаса, эшит. Йўл беринг, баҳодирларим.

Б е к а

Ё қудрати Исо, қандай ажойиб-а!

Ф а л ь с т а ф

Йиғлама, маликам. Кўзёши - бекор.

Б е к а

Шўрлик отанг қанчалар хафа бўляпти.

Ф а л ь с т а ф

Лордлар, ўтинаман сиздан, олиб чиқингиз
Аччиқ-аччиқ йиғлаётган маликамизни.

Б е к а

Ё қудратингдан, қандай устамон-а! Анави ярамас ко-
мендиантларнинг худди ўзи!

Ф а л ь с т а ф

Жим бўл, пиво кружка! Халал бермай тур, ачиган ароқ!
Гарри, мен вақтингни қандоқ ўтказишингнимас, кимлар
даврасида ўтказишингни ҳам эшитиб, аросатдаман. Нега
десаңг, мойчечак қанча қуюқ ўсса, уни шунча кўп пай-
хон қилишади, ёшликнинг йўриғи бошқа. Уни қанча кўп
совурсанг, шунча тез адо бўлади. Ўғлим, бир ёқдан онанг-
нинг айтганлари, иккинчи ёқдан - ўзимнинг мушоҳада-
ларим, ҳаммадан ҳам - кўзингни бундоқ чақчайтириб,
пастки жағингни жоҳилларча осилтириб туришинг шун-
дан далолат бериб турибди. Хўш, сен менинг ўғлим бўла
туриб, ҳамма гап шундаки - менинг ўғлимсан, хўш, мум-
кинмидирким, халойиққа кулги-масхара бўлиб юрсанг?
Мумкинмидирким, қуёш ёнбошлаб ётсаю ялқовлик қилиб,
ишдан бўйин товласа? Бундоқ савол бериш бемаъни ва у
ҳеч кимни қизиқтирмайди. Хўш, мумкинмидирким, Анг-
лия тожу тахтининг вориси ўғирлик йўлига кирсаю, кис-
савурлик қилса? Бундоқ савол бериш ўринли ва буни
муҳокама этса арзийди. Шундоқ нарсалар борки, Гарри,
эхтимол эшитгандирсан, бизнинг давримизда уни қора-
мой, деб аташади. Қорамой суркалади, деб таълим бера-
ди, қадим ҳукамолар. Сен орасида юрган оломоғ ҳам сенга
шундоқ суркалади, сени булғайди. Шунинг учун ҳам, Гар-
ри, сен билан ичмасимданоқ кўзларим ёшга тўлиб, эрмак
учунмас, алам-изтироб билан гаплашяпман, гапларим ка-

лималаргамас, оху надомат, фиғону фарёдлар билан тўлиб-тошган. Аммо ораларингда баҳарҳол чинакам бир инсон бор, неча бор кўрганман, лекин афсуским, отини билмайман.

Ш а ҳ з о д а

У қандоқ одам экан, ҳазрати олийлари?

Ф а л ь с т а ф

У кўркам, басавлат бир зот, ҳа, жуссаси пича тўлароқ. Кўриниши ҳамиша хушчақчақ, кўзлари ёқимтой ва ҳаракатлари бағоят мутаносиб. Ёшини эликларда ёки олтимишларга яқин тахмин қилса бўлади. Дарвоқе, эсладим, уни Фальстаф дейишади. Уни хотинбоз дейишса, бундоқ уйдирмага мен ишона қолардим, негаким, Гарри, унинг кўзларида олийжаноблик маънолари чақнайди. Дарахтни мевасидан, мевани дарахтидан танигандек, ўша Фальстаф дегани менимча, ниҳоятда олийжаноб бир киши. Ўша билан дўст тутинавер, аммо бошқаларни ҳайда. Хўш, энди менга айт-чи, сен ярамас саёқ, бир ой қаёқларда гумдон бўлдинг?

Ш а ҳ з о д а

Ҳой, жинни-пинни бўлдингми? Подшо деган шунақа дейдими? Яхшиси, сен мени ўйна, мен отамни ўйнайман.

Ф а л ь с т а ф

Ана холос! Мени қулатмоқчимисан! Ташаккур. Агар келиштириб, мен ўйнаганнинг ярмича ўйнай олсанг, майли, мени гўшт дўконига қуёндек қилиб, оёғимдан осавер.

Ш а ҳ з о д а

Келишдик. Мана, мен ўтирдим.

Ф а л ь с т а ф

Мен эса тикка турибман. Жаноблар, ҳукм қилинглار.

Ш а ҳ з о д а

Хўш, Гарри, қаёқларда юрибсан?

Ф а л ь с т а ф

Истчипда эдим, подшоҳим.

Ш а ҳ з о д а

Ўғлим, устингдан арз-дод бениҳоя бисёр.

Ф а л ь с т а ф

Жин урсин, милорд, ҳаммаси бўҳтон.

(Атрофдагиларга)

Мен шаҳзодани шундоқ ўйнайки, оғизларинг ланг очилиб қолсин!

Ш а ҳ з о д а

Сен ҳали сўкинйапсанми, тирмизак? Йўқол кўзимдан! Сени йўлдан оздиришяпти. Шайтон қари бақалоқ қиёфасида изингдан изғиб юрибди. Ўша тавия сен билан дўст тутинибди. Хўш, нега ўша тўнка билан ошначилик қиласан, а? Ахир у одаммас, разолатнинг уяси-ку, шаробдан шишиб кетган меш, бозор қозонида бўтқада бус-бутун қовурилган хўкиз-ку. Ичкилик ичишдан бўлак қўлидан нима келади? Ахталаниб боқилган хўрозни бурда-бурда-лаб, паққос туширишдан бошқа нимани билади? Алдоқчилик ва пасткашлиқдан бўлак бирор ҳунари бормикан? Бирор фазилати борми? Йўқ. Касофати-чи? Бижғиб ётибди.

Ф а л ь с т а ф

Жаноби олийлари, марҳамат қилиб айтсаалар, кимни кўзда тутяпсиз?

Ш а ҳ з о д а

Мен ўша ёшларни йўлдан оздираётган, лаънати ҳароми, қари иблис Фальстафни кўзда тутяпман.

Ф а л ь с т а ф

Милорд, мен у зотни танийман.

Ш а ҳ з о д а

Мен ҳам шундоқ деб ўйлайман!

Ф а л ь с т а ф

Лекин бирор жиҳатдан уни ўзимдан паст дейишга бо-тинолмайман. Афсуски, қарилиги рост, опшоқ соч-соқо-ли бундан шаҳодат бериб турибди. Аммо ижозатингиз билан, уни бузуқи деб аташни қатъиян рад этаман. Ши-рин мусаллас жиноят саналса, унда менга таниш бўлган барча майхона эгалари ўлим жазосига мустаҳиқ бўлиш-лари лозим. Агар семизлик, тўлалик нафрат уйғотса, фиръ-авнларнинг қоқсуяк сигирлари муҳаббат қўзғотармикин? Йўқ, марҳаматли шоҳим! Майли, Петони қувинг, Бардольф-ни ҳайданг, Пойнснинг қорасини ўчиринг. Лекин олий-жаноб Жек Фальстафга, жасур ва оққўнғил Жек Фаль-стафга ғайир кўз билан боқманг, ахир қари бўлса ҳам нақадар довжурак у. Уни Гарридан айирманг, Гарригингиз-ни етим қилиб қўйманг. Ёнида семиз Жек бўлмас экан, ундан бутун дунё юз ўтиради.

Ш а ҳ з о д а

Энди фойдаси йўқ. Мен уни ҳайдайман.

Эшик қоқилади. Майхона бекаси чиқади.

Югурганича Бардольф киради.

Б а р д о л ь ф

Шаҳзодам, шаҳзодам, шериф бир тўда соқчилар би-лан эшикда турибди.

Ф а л ь с т а ф

Даф бўл, қасанги! Томошанинг белига тепма. Ҳали Фальстаф фойдасига келтирадиган далиларим кўп.

Майхона бекаси шошилинч киради.

Б е к а

Ё қудрати Исо! О милорд, милорд!

Ш а ҳ з о д а

Секинроқ, нима гап ўзи? Гўё камонга миниб олган шайтонни кўргандайсизлар.

Б е к а

Шериф соқчилар билан эшикда турибди. Улар уйни тинтув қилишмоқчи. Нима қилай, қўяйми?

Ф а л ь с т а ф

Эсингда тут, Гарри, асл олтиннинг қадрига ет, уни сариқ чақа билан аралаштирма. Гарчи ақли-ҳуши бутун кўринсанг ҳам, аслида қип-қизил жиннисан.

Ш а ҳ з о д а

Сен бўлсанг, қип-қизил кўрқоқсан, ҳар қандай савқи табиийдан маҳрум бир кўрқоқ.

Ф а л ь с т а ф

Дашномингга тупурдим, сен эса шерифга тупур. Сен мени сотмайсан, деб умид қиламан. Агар шерифдан ҳимоя қилмасанг, болалигимга қасамёд қиламанки, дор остида тихирлик қилиб ўтирмайман, арқон бошқаларни бўққан-дек, мени ҳам хишпа бўғади-қўяди.

Ш а ҳ з о д а

Сен парда ортига ўтиб тур, жаноблар, сиз чердакка чиқинг. Ҳой, ўзингизни қарчиғайдек тикка тутинг, виждони пок, номусли кишиларга ўхшаб.

Ф а л ь с т а ф

У деганинг бир замонлар менда ҳам бор эди. Қадим замонларда. Яхшиси, бекиниб олай.

(Парда ортига яширинади.)

Бардольф, Гедсхиль ва Пето кетадилар.

Ш а ҳ з о д а

Шерифни чақиринг!

Майхона бекаси кетади. Шериф аравакаш билан киради.

Хизмат, жаноб судья?

Ш е р и ф

Гуноҳимни маъзур тутинг, милорд. Бу уйга
Яшириниб олмиш неча қинғир кимсалар.

Ш а ҳ з о д а

Масалан, ким?

Ш е р и ф

Ушалардан биттаси маълум.
Дум-думалоқ семиз.

А р а в а к а ш

Худди мойтепа дейсиз.

Ш а ҳ з о д а

У ҳозир йўқ. Жўнатганман уни бир ёққа.
Аммо, судья, амин бўлинг, худди эртага
Ҳузурингизга бориб, у ҳозир бўлади.
Нима айби бўлса, шунда жавоб беради.
Хўш, шу билан кетиш учун сизга ижозат.

Ш е р и ф

Хўп, ҳозир кетаман, милорд. Икки жанобнинг
Йўлда икки юз фунтини ўғирламишлар.

Ш а ҳ з о д а

Эҳтимол. У ўғирлаган бўлса мабодо,
Бунинг учун жавоб берар. Хайр бўлмасам.

Ш е р и ф

Хайрли тун бўлсин, сизга азиз шаҳзодам.

Ш а ҳ з о д а

Тўғри бўлур, хайрли тонг, дейилса балки.

Ш е р и ф

Сўзингиз ҳақ, милорд. Соат эрталаб икки.

Шериф ва аравакаш кетадилар.

Ш а ҳ з о д а

Бу мойтумшуқ авлиё Павел ибодатхонасида ҳам маш-
хур. Қани, торт бу ёққа!

П о й н с

Фальстаф!

(Пардани юлқиб очади.)

Ўликдек ухлабди, оддек пишқиради.

Ш а ҳ з о д а

Ҳа, чиндан ҳам нафас олиши оғир! Чўнтақларини ағдар.

Пойнс унинг чўнтақларини титкилайди.

Хўш, нима топдинг?

П о й н с

Қандайдир бир қоғоз, милорд.

Ш а ҳ з о д а

Кўрайлик-чи, нималар ёзилган экан. Ўқи.

П о й н с

(Ўқийди.)

"Яна, ахталанган хўроз - икки шиллингу икки пенс,
яна, бир товоқ соус - тўрт пенс, яна, икки кўза шароб -

беш шиллингу саккиз пенс, яна, кўшимча шароб, қовурилган балиқ билан - икки шиллингу олти пенс, яна, ярим тийинлик нон".

Ш а ҳ з о д а

Буни қара-я, бир хум шаробга ярим тийинлик нон! Бошқа қоғозларни бекит, бафуржа ўқиймиз. Уни уйғотма, мириқиб ухласин. Сал туриб саройга бораман. Ҳаммамизнинг жангта жўнашимизга тўғри келади. Сенга бир яхши вазифа олиб бераман. Манави қароқчини пиёда қўшинларга жойлайман. Чопишни ўрганиб олсин. Таланган ақчаларни ошиғи билан қайтарамиз. Эрталаб вақт-лироқ хузуримга кир, хўп энди, хайр, Пойнс!

П о й н с

Хайр, милорд.

Кетадилар.

УЧИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Бангор. Архидьякон уйида бир хона.

Ҳотспер, Вустер, Мортимер ва Глендаур кирадилар.

М о р т и м е р

Ҳамма яқдил. Ва бу ишга дўстлар ҳам рози.-
Ишнинг бошланиши учун ёмон эмас бу.

Ҳ о т с п е р

Лорд Мортимер, Глендаур, қани, амаки,
Ўтирингиз, эҳ, картани унутибман-ку!

Г л е н д а у р

Йўқ, мана у. Ўзингиз ҳам ўтиринг, Перси,

Ўтиринг, Ҳотспер, Сизни шу лақаб ила
Аташаркан ҳар гал қирол Генрих олдида
У макон деб сизга самовотни тилайди.

Ҳ о т с п е р

Сизга эса жаҳаннамни

Г л е н д а у р

Бу равшан - аён.
Хўш, нега десангиз, ахир мен туғилганда
Осмон лов-лов ёниб, замин дир-дир титраган.

Ҳ о т с п е р

Сиз туғилмай, ойингизнинг мушуги болалаганда ҳам
шундоқ бўлиши турган гап эди.

Г л е н д а у р

Сизга яна айтаманки, мен туғилганда
Замин дир-дир титраган деб.

Ҳ о т с п е р

Мен ҳам айтаман,
Балки замин сиздан чўчиб қолгандир, аммо
Тан олмайман, истамайман эшитишни ҳам.

Г л е н д а у р

Ер чайқалиб турган, осмон ловулаб ёнган.

Ҳ о т с п е р

Эҳтимолки, ерни бундоқ қўрқувга солган
Кўкнинг оловидир, сизнинг таваллуд эмас.
Ахир заминнинг ҳам оғриқ-азоблари бор,
Қорни шишиб, дўшпаяркан шўрлик ҳар сафар,
Қалтироққа тушиб, охир тўлғаниб қолар,
Уйлар ва бутхоналарни оёқдан чалар.
Эҳтимолки, сиз таваллуд топганда замин
Шундоқ тўлғоқ тутиб, оғир тўлғаниб турган.

Г л е н д а у р

Мен ҳаётда эътирозга ўрганмаганман.
Такрор-такрор айтдим, яна такрор айтаман:
Мен онадан туғилганда ловуллаб осмон,
Қўй-эчкилар тоғдан қочиб тушган, подалар -
Даҳшат ичра бўкиришиб, солишган сурон.
Хўш, нима бу ва ниманинг каромати бу -
Қисмат илоҳийнинг ажиб аломати бу.
Ҳаёт, истиқбол ҳам буни кўрсатди ошқор,
Ки мен оддий одамлардан эмасман зинҳор.
Шотландия, Уэльс ва Англияда
Менга ўргатувчи, сабоқ бергувчи ким бор?
Йўқ, оламда менга сира баробари йўқ,
Ки ботиний билимларга дадил йўл солган,
Сеҳри - амал ҳунарини эгалаб олган
Мендек соҳиб салоҳият, соҳиб иқтидор.

Ҳ о т с п е р

Балки, ҳақиқатан ҳам уэльсчалаб гапиришда сизга тенг келадигани йўқдир. Аммо менга ижозат этинг, бориб овқатланай.

М о р т и м е р

Баҳслашманг. У вазабга минади чиндан.

Г л е н д а у р

Мен ҳаттоки арвоҳларни чорлай олурман.

Ҳ о т с п е р

Чорлашга-ку мен ҳам чорлай оламан, лекин
Ҳамма гап шундаки, улар келишармикин?

Г л е н д а у р

Мен ўргатгум шайтонни нақ миниб олишни.

Ҳотспер

Мен ўргаттум уни қандай мазах қилишни.
Ҳақиқатни эъозланг. Бу - шайтонга ўлим.
Сиз шайтонни жоду билан чақиринг шу дам,
Мен бир қошиқ сувда уни ҳалок этурман.
Ёлгон айтманг - шайтондан ҳам келасиз устун.

Мортимер

Бу беҳуда тортишувни бас қилинг энди.

Глендаур

Болинброк солишмоқчи бўлиб мен билан
Ҳузуримга майдон тортиб келди уч карра.
Уч карра ҳам таъзирини еди.

Ҳотспер

Афтидан,
Кўпроқ таъзирини еган ўзингизмасми?

Глендаур

Мана карта. Солавермай пайсалга энди,
Келишганимиздек, учга бўлайлик ерни.

Мортимер

Ҳа, дарвоқе, уни бизнинг архидьякон
Учта тенг бўлакка бўлиб, белгилаб берди.
Англия, Севери ва Трентдан бошлаб
То жануб, то шарққа довур менга тегади.
Уэльс ўлкаси - нарбдан шимолга қадар
Бор бўйича, Глендаур, сенга тегади.
Трентдан то шимолгача қолган тамом ер
Бари сизга тегиш бўлур, сизга, Ҳотспер.
Мен буюрдим, ёзилмоқда аҳднома-битим,
Уч насхада бўлур, имзо чекармиз бутун.
Эртага-чи, Вустер, икков елкама-елка

Йўл оламиз Шрусбери - шотландлар сари.
Отангизга ошиқамиз. Қайнотам ҳали
Улгурмаган лашкарини жамулжам этиб,
Биз бир-икки ҳафта уни кутамиз балки.

(Глендаурга)

Сиз унғача битта қўймай сафга тизасиз
Қўни-қўшни, мулозиму деҳқонингизни.

Г л е н д а у р

Мен эртароқ балки қувиб етарман сизни.
Хотинларингизни ўзим билан элтаман.
Сиз ҳозирча улар билан хайрлашмангиз.
Йўқ, десангиз, фарёд-фигон бўлур бегумон
Ва бир зумда кўз ёшлардан яралур уммон.

Х о т с п е р

Улушимга қараяпман. Мана Бертондан -
Шимолғача, сизникидир кичик бир қадар.
Ўзи-ку каттамас, лекин неча жойидан
Кесиб ўтар уни қинғир-қийшиқ дарёлар,
Улар улушимни тагин кичрайтиб қўяр.
Шунинг учун дарёга мен тўғон соламан.
Унда сокин Трент ҳадеб бурилавермай,
Тўлқин уриб оқар янги, равон ўзандан.
Иланг-биланг оқишига йўл қўймайман - шу,
Токи гул водийни бошқа бузолмасин у.

Г л е н д а у р

Йўл қўймайман? Бу сўзингиз кимга ёқади?
Қандоқ оқаётган бўлса, шундоқ оқади.

М о р т и м е р

Яна унутмангким, янги бурилишда ул
Менинг улушимни ямлаб-емириб буткул,
Менга зиён келтиради, сизга мукофот.

В у с т е р

Бу ерда-чи, кўп ҳам ташвиш, харажат қилмай,
Дарё учун янги ўзан қазимоқ мумкин,
Бизга фойда бўлиб қолар манави бурун.

Ҳ о т с п е р

Мен бу ишга меҳнат - маблағ аямам зарра.

Г л е н д а у р

Мен қаршиман бунга.

Ҳ о т с п е р

Нима, қаршимисиз?

Г л е н д а у р

Ҳа.

Ҳ о т с п е р

Аmmo менинг йўлимни ким тўса олади?

Г л е н д а у р

Ким тўса олади? Мана, тўсадиган мен.

Ҳ о т с п е р

Сиз яхшиси айтинг буни уэльсчалаб,
Тушунмайман, истамайман тушунишни ҳам.

Г л е н д а у р

Инглизча муомалам сиздан кам эмас,
Англия саройида униб-ўсганман.
Унда арфа жўрлигида куйламоқ учун
Тўқиганман ёшлигимда талай тарона.
Тилингизни бойитишга берганман кучим, -
Биламанки, бу истеъдод сизга бегона.

Ҳотспер

Беҳад шодман, таҳсин дейман ҳимматингизга.
Қофияли қилиб ёлгон сўқиб-сотгандан
Мушук бўлиб миёвлашни афзал кўраман.
Шамдон қулаб тушар экан ногоҳ жаранглаб,
Ё филдирак ячирласа ёғсираб, ночор -
Барчасига чидаб, сабру таҳаммул айлаб,
Тинглар эдим, тиш овриққа бўлмасдим дучор.
Аммоки шеър қироати - мен учун ўлим,
Оқсоқ байтал юришидек айнитар кўнглим.

Глендаур

Ҳай, майлига, қазий қолинг ўша Трентни.

Ҳотспер

Арзимади. Ён-веримга қарамай зарра,
Инъом айлаганман бундан уч карра зиёд.
Аммо лекин одатий иш - муомалада
Кўрсатаман савдолашиб сабр ва сабот,
Ҳа, аҳднома битилдими? Жўнасақ бўлар?

Глендаур

Кеча ойдин, кундузгидек йўл босиш мумкин.
Бориб, мирзоларни бир оз шошилтирай-да,
Хотинларингизни шайлай хайр-маъзурга.
Бунга қандоқ чидаб экан қизим, билмадим,
Мортимерсиз яшаш беҳад азобдир унга.

(Кетади.)

Мортимер

Қайнотамни қон қиласиз намуноча, Перси?

Ҳотспер

Ахир унинг сўзи жуда жонга тегади.
Тўйиб бўлдим ўша турфа сафсаталардан.
Кароматли чумолилар ва каламушлар,

Мерлин жодугарларидан қулоғим батанг.
Қанотсиз калхатлар, ажабтовур балиқлар
Ва гербларда нақш этилган сирли арслонлар,
Қандоқ қилиб ҳазм қилай шунча нарсани!
Кеча ярим оқшомгача мени қийнади
Санайвериб измидаги шайтонларини.
Мен-чи, унинг сўзларига қулоқ осмадим,
Фақат ора-сира "балли", "дуруст" деб турдим.
У жанжалкаш хотин, қари байталдан баттар,
У қоп-қора тутун тўлган уйдан ҳам ёмон.
Мен бу сўқиб-сотишлардан қочардим бадар,
Майли, жойим сарой эмас, бўлсин тегирмон,
Емишим май, сомса эмас, сув ва қуруқ нон.

М о р т и м е р

Айтганларинг беҳуда. У ажойиб инсон,
Алломадир, билимларга хазинадир - то,
Оқ кўнгилдир, марди майдон, хулласи калом,
Меҳрибонлик, меҳмондўстлик бобида танҳо.
У севади сизни, иззат-икром қилади.
Совуқ жавобларингизни тутуди маъзур.
У бошқани кечирмасди, ҳамма билади,
Уни бундоқ кулгу-мазах этмаган маъқул.

В у с т е р

Рости, унга сўз қотасан қўполик билан
Айтишгандан айтишасан келгандан буён.
Йўқ, тўғримас, такалуфсиз, совуқ бир оҳанг
Самимият ва қудратдан бўлмагай нишон.
Бу асида одобсизлик намоишидир,
Манманлигу мақтончоқлик деганлари, бас,
Шу чоққача ҳеч кимсани безаган эмас.

Ҳ о т с п е р

Раҳмат. Ўрни тутгум энди киборлар каби.
Хайрлашмоқ учун келди хотинларимиз.

Глендаур қайтиб киради, изидан - леди Мортимер билан леди Перси.

М о р т и м е р

Тушунмайман уэльсча бир калима ҳам,
Инглизча тушунмайди хотиним. Алам!

Г л е н д а у р

Қизим Мортимерни қандоқ қўяман, дейди.
Дада, аскарликка ўзим бораман, дейди.

М о р т и м е р

Тез орада борасиз, деб айтингиз унга,
Леди Перси билан бизнинг ҳузуримизга.
Глендаур леди Мортимер билан уэльсча гаплашади.

Г л е н д а у р

Тош-метин. Эшитишни ҳам истамас нодон.
Леди Мортимер эрига қараб уэльсчалаб гап қотади.

М о р т и м е р

Тушунаман. Маржон-маржон кўз ёшинг тили
Таржимасиз, изоҳсиз ҳам аёнدير менга.
Мен ҳам шу лаҳжада жавоб берардим, лекин
Йиғлаб, кўз ёш оқизмоқлик - уятдир менга.

Леди Мортимер эрига қараб яна уэльсчалаб бир нималар дейди.

Мен туйгулар суҳбатини англай оламан
Бўсаларнинг жарангидан. Қийнасин мени
Машаққатлар - тинчимаيمان, тинчий олмасман,
То ўрганиб олмагунча уэльсчани.
Сен сўзлар экансан - унда сеҳр ва жило.
У - бир ўрмон ичидаги қасрда маҳбус -
Маликанинг қўшиғидек таралар гўё.

Г л е н д а у р

Ўзни босинг, овир бўлинг. Бояқиш ахир
Ақлдан озиши мумкин.

Леди Мортимер эрига яна уэльсчалаб бир нималар дейди.

М о р т и м е р

Авомман, авом -
Рўпарангда.

Г л е н д а у р

Қизим дерки, қамишга бир дам
Ястанинг ва бошингизни тиззамга қўйинг.
Истасангиз, куйлаб берай ишқий тарона.
Киприкларингизга уйқу илашар дарҳол,
Бир оз энгил тортиб қолар бошингиз унда.
Тингларкансиз, ора йўлда қоласиз гўё,
Уйғоқ - мудроқликда, кеча-кундуз қўйнида.

М о р т и м е р

Ташаккурлар бўлсин. Уни тинглагум жон деб
Унга қадар битимни ҳам бўлишар ёзиб.

Г л е н д а у р

Хўп, бўлмаса ёнбошлангиз. Бу ердан расо
Минг чақирим йироқликда турган машшоқлар
Худди бир сониядан сўнг жўр бўлиб чалар.

Ҳ о т с п е р

Ёта қолайлик, Кет. Бу сенга тегишли. Кел, бошимни
тиззангга қўйай.

Л е д и П е р с и

Мана сенга, мана сенга, бетавфиқ!

Глендаур уэльсчалаб бир нималар дейди.

Музыка янграйди.

Ҳотспер

Шайтон ҳам уэльсча тушунишига энди сира шубҳам йўқ. Кейин, шайтонларнинг намунача бебош бўлишларига ҳам ақлим етиб қолди. Эшитяпсанми, нақадар дилрабо бу шайтоний оҳанглар!

Ле ди Перси

Агар бебошлик оҳангдорликка замин бўлолсайди, сен шубҳасиз даҳо бўлардинг, негаким бошдан-оёқ ўжарлик ва жинниликнинг қуйиб қўйган ўзисан. Тинч ёт, бебош-воқ, йўқса, ҳеч нарса эшитолмаймиз. Ҳозир ле ди уэльс-чалаб куйлаб беради.

Ҳотспер

Менинг исковуч "ледим" ирландчалаб ушлаб берганда, жон деб эшитардим.

Ле ди Перси

Бошингга бир туширайми?

Ҳотспер

Йўқ.

Ле ди Перси

Бўлмаса, ҳап ёт.

Ҳотспер

Бу хотинлик иллоти.

Ле ди Перси

Худо хайрингни берсин!

Ҳотспер

Нимага, Уэльс хонимнинг тўшагига кириб олишдами?

Л е д и П е р с и

Тагин нима?

Ҳ о т с п е р

Жим. У куйлаяпти.

Леди Мортимер уэльсчалаб қўшиқ айтади.

Энди сенинг куйлашингни истардим, Кет.

Л е д и П е р с и

Ҳо, ёқмай ўлсин. Сираям-да.

Ҳ о т с п е р

Ҳо, ёқмай ўлсин, сираям-да! Сўзларингни эшитиб, нов-войнинг хотинимикан, дейди киши. "Ёқмай ўлсин", "тан-ти туриб бер", "мени Худогина урсин", "кўзларим кўр бўла қолсин".

Умр бўйи онг ичасан, кўрмагандайсан

Финсбери деворидан нари томонни.

Сўзни қасам билан тасдиқ этмоқчи бўлсанг,

Қасамингга шафе келтир еру осмонни.

Занжабилнинг ҳиди анқиб-уфуриб турган

Қасамларни ошиқ-маъшуқ сайронларга қўй,

Ясанишиб олган гули хандонларга қўй,

Кел, куйлаб бер, азизам.

Л е д и П е р с и

Йўқ, мен куйламайман.

Ҳ о т с п е р

Ҳа, майли, ихтиёринг. Қўшиқ айтиш тикувчилару ов-чиларга ярашади. Хўш, битим тайёрми? Унда мен икки соатдан сўнг йўлга тушаман. Истасанг, ёнимга кел.

(Кетади.)

Г л е н д а у р

Қани, кетдик, Мортимер. Ҳа, мунча карахтсиз,

Перси худди ёниб турар, қизгин, бечидам.
Битим тайёр шекилли. Хўш, имзо чекайлик.
Кейин йўлга тушаверинг.

М о р т и м е р

Шодман юракдан.

Кетадилар.

Иккинчи саҳна

Лондон. Саройда қабулхона.

Қирол ўлтирибди. Атрофида - шаҳзода Генрих, шаҳзода Жон Ланкастер, граф Уэстморленд, сэр Уолтер Блент ва бошқалар.

Соқчилар ва хос маҳрамлар.

Қ и р о л

Бизни холи қўйинг. Мен ва шаҳзода ёлғиз
Бир гаплашиб олмоқчимиз ҳозир, жаноблар.
Аммо лекин тез орада бўларсиз зарур.
Ҳа, узоққа кетманг.

Қирол ва шаҳзодадан бўлак ҳамма чиқади.

Эвоҳ, мен билолмадим,
Тангри вазабига нечун бўлибман дучор.
Ки журмимнинг жазосига - ўз жигарбандим,
Ўз ўғлимни айлар жумла халойиққа хор.
Ҳар қадамнинг ила ўзинг тасдиқ этасан,
Ки манглайим шўри, менга тиғи парронсан.
Бўлмаса-чи, бу нимадар, ўзинг жавоб бер,
Бундоқ юриш-туришинг, бу айшу ишратинг,
Паст-баландни билмай, бирдек кўриш одатинг?
Қани, айт-чи, булар қандоқ келишар экан
Қиролзода деган наслу насабинг билан?

Ш а ҳ з о д а

Ҳукмдорим, қаршингизда тамом беғубор,
Мусаффомам, деб айтишга бормади тилим.
Бироқ баъзи таъналарга эътироз этгум.
Фақат илтимосим, менинг шаънимда юрган
Уйдирмалар чок-чокидан сўкилар экан,
Ёшлик билан қилган неча бебошлигимни
Инобатга олмагайсиз, тутгайсиз маъзур,
Мен уларни тан оламан, афсус чекаман.

Қ и р о л

Тангри сени маъзур тутгай. Аммо не қилай,
Сенинг машғулотларингга ҳайронман, Гарри.
Боболаринг салобати ўзгача эди.
Сен кенгашга қатнашишни этмайсан хаёл,
Унда ўлтирибди сенинг ўрнингда ининг.
Саройга ва аъёнларга ёт бўлиб қолдинг.
Бир кун тузаларсан, деган умидимиз пуч,
Ҳамма сенинг ҳалокатинг башорат қилар.
Агар мен ҳам худди сендек шаҳзода маҳал
Шундоқ майдалашсам, шундоқ назардан қолсам,
Бугунгидек соҳибни тахт бўлармидим ҳеч.
Мардум авло билур эди қари қиролни,
Мен эсам нақ эътиборга нолайиқ бир жон,
Ҳаттоки бир из қолдирмай бўлардим пинҳон...
Йўқ, эл аро бир нодири даврон эдим мен,
Юлдуз бўлиб нигоҳларни қамаштирардим.
Кўриб шивирлашар эди: "Болинброк бу",
Ва сўрашар эди: "Қани, қани? Кўрсатинг".
Мен зангори само каби дилтортар эдим,
Халойиқни ҳар гал асир этар эдим, рост.
Мени кўриб севинчларга тўларди мардум,
Тирик подшо туриб, мени айларди эъзоз.
Қимматимни билар эдим, элнинг кўзига
Черков қуббасидек аён эмасдим ҳар дам.

Кўп чиқмасдим, чиқар эдим гоҳи-гоҳида,
Ҳар чиқишим одамларга бўларди байрам.
Ҳамма жойда ҳозир эди чирмовуқ қирол,
Гала масхаравоз мудом ёнида пайдо.
Эрмак излар эди, эрмак топарди алҳол,
Кулгу-мазах қилишса ҳам этмасди парво.
Кўча-кўйда ҳар учраган олмасдан ҳадик
Орқасидан гап отиши муқаррар эди.
Мен ҳаммага суюкли деб ўйларди шўрлик,
Мен ҳаммага баробар деб бахтиёр эди.
Такрор-такрор пиширилган таомдан баттар
Ўша асал меъдаларга тегди-ку қаттиқ.
Таом мўътадил бўлмаса, кўнгил айнитар,
Меъёридан сал ошгани - бари бир ортиқ.
Эшитмаслар, эшитганда парво этмаслар
Қанча ёниб сайрамасин баҳорда какку.
Билсанг, ўша қирол билан учрашиб ҳар гал
Уни зарра назар-писанд қилмас эдилар,
Боққанда ҳам боқишарди, шунчаки қараб,
Нақ қуёшга боққан каби ҳайрат биланмас.
Балки унга қовоқ уйиб боқишарди, бас,
Бемаҳалда йўқлаб келган меҳмондек санаб.
Сен ҳам шундоқ йўл танладинг ўзингга, Гарри
Ва рутбайи олийингни айладинг қурбон.
Барча безор бўлиб саёқ улфатларингдан,
Сендан ранжи-хотир бўлиб, юз бурган тамом.
Фақат мен боқаман сенга, узмасдан назар,
Негай, кўз ёшларим оқиб, нигоҳим тўсар.

Ш а ҳ з о д а

Бу сўзларни эшитиш кўп офир, подшоҳим,
Мен ўзимни тузатишга ваъда бераман.

Қ и р о л

Ўғлим, баъзида-чи худди ҳали айтганим,
Ўша ландовур Ричардга ўхшаб кетасан.

Перси - менинг ўзим, менга жудаям монанд,
Чамамда, тож кийиш унга ярашар чунон,
Гарчи қонун юзасидан ворис ўзингсан.
Сенинг қонунингни сўраб ўлтирамиди
Майдонларда жавлон уриб юрган қаҳрамон?
Уни чўчитолмас ҳатто ўкириб арслон.
Ўзи сендек йигитчадир, аммо назар сол,
Не-не епископлар, не-не кекса лордларни
Жангга йўллаётир бугун юритиб фармон.
У Дугласни абгор этиб, доврұқ таратди,
Юришларда йўлбошчийди ягона бўлган,
Яшинворий ҳамлаларда афсона бўлган,
Дунё бўйлаб донг таратган ўша Дугласни!
Ҳа, Ҳотспер уни уч бор этди тору мор,
Ҳали янги чақалоқ Марс, бола баҳодир,
Э, тору мор нима, уни айлади асир
Ва озод ҳам қўйиб, битим - шартнома тузди,
Шундоқ биргалашиб, улар давронимизни,
Тожу тахтимизни бузиб-йиқмоқчи энди,
Эшитдингми, граф Нортумберленд ва Перси,
Ҳам Йорк епископи ҳамда Дуглас, Мортимер
Тил битишиб, бош кўтармиш бизларга қарши.
Кимга айтяшман буни - душманамсан-ку!
Менга қарши иш тутасан - ишончим комил.
Фаройиб бир шум кирдикор кўрсатмоқ учун.
Ёки кўрққанингдан - улар томонга ўтиб,
Худди итдек думингни ҳам ликиллатарсан,
Башарангни унда буткул аён этарсан.

Ш а ҳ з о д а

Йўқ, йўқ, бундоқ бўлмас, ана кўрасиз ҳали.
Эвоҳ, Парвардигор, сизни қанчалар қайраб,
Қаршингизда қанча айбдор этмишлар мени!
Гуноҳимни Перси боши билан оқлайман
Ва муқаррар саодатли зафар айёми

Ўғлингиз деб аталишга оламан ҳуқуқ.
Бошдан-оёқ қонга ботиб худди ўша кун
Номусимни қонлар билан юварман бутун.
Ҳа, ўша кун солишади яккама-якка:
Бир тарафда - ўша бахтли, баҳодир Ҳотспер,
Бир тарафда - сизнинг шўрлик, хокисор ўғил -
Қилич сирмаб, майдон аро тузиб маърака.
У ўн карра дубулғасин дол қилиб қўйиб,
Мен ўн карра ҳақоратта дучор бўлсам ҳам,
Биз жойларни алмашамиз, у менинг айбим,
Мен унинг шон-шавкати тортиб оламан.
Ҳа, у менинг мардикорим, шунчалар жамлаб,
Шавкатларни беражақдир менга бир йўла.
Ҳаммасини беради у, агар бермаса,
Мен уларни юрагидан юлиб оламан.

(Тиз чуқади.)

Худди шундоқ қиламан, деб ваъда бераман
Худойим ёр эса, худди шундоқ қиламан.
Ота, шунда майдон аро мен қучган зафар
Юрақдаги ярангизга шифо бағишлар.
Агар толе чеҳрасини очмаса кушод,
Ўлим бизни бурчимиздан айлагай озо.
Мен майдонда юз минг карра ўларман, аммо
Сизга ичган қасамимни бузмасман асло.

Қ и р о л

Фитначилар юз минг карра ўлишар ҳали.

*(Шаҳзодага яқинлашиб, уни тургизади ва қучоқлаб,
бағрига босади.)*

Ўғлим, тайин этгум сени қўмондон қилиб.

Сэр Уолтер Блент киради.

Хўш, нима гап, Блент? Ташвиш-ҳаяжондасан.

Б л е н т

Ташвишли бир хабар ила келганман зотан.
Лорд Мортимер шотланд махфий хабар айлади,
Ўн бешинчи куни тамом қўшилишибди
Дуглас билан Англия исёнчилари -
Шрусбери этагида. Улар кўп эмиш.
Ваъда берганларнинг бари қўшилар бўлса,
Исён чиндан даҳшатли тус олади, демиш.

Қ и р о л

Бугун йўлга тушди граф Уэстморленд.
Жон Ланкастер борар унга қорама-қора.
Кўп кечикиб келди ушбу хабаринг... Гарри,
Чоршанба кун сен йўлга чиқ, мен - пайшанбада.
Биз учрашув тайинлаймиз Брижнорсада.
Глостершир орқали юр. Мен аминманки,
Учрашамиз чамаси шу икки ҳафтада.
Қани, ишга. Ҳаяллашга қўймасман ортиқ,
Ҳаялласак, душманга қўл келиши аниқ.
Кетишади.

Учинчи саҳна

Истчип. "Тўнғиз бош" майхонасида бир хона.
Фальстаф билан Бардольф киради.

Ф а л ь с т а ф

Шу сўнги гал йўлга чиққанимдан буён роса озиб-тўзим-
дим, Бардольф! Ҳа, адойи тамом бўляпман. Териларим
олиймақом бир кампирнинг эгнидаги кўйлакка ўхшаб
шалвираб-осилиб қолди. Қўрга кўмилган олмадек қов-
жирадим. Куч-мадорим борида тавба қилмасам, ҳадемай,
тилим фўлдираб қолади. Агар бутхона ичининг қандайли-
гини унутмаган бўлсам, майли, қалампирнинг уруғими ёки

пивопазнинг қирчанғиси бўла қолай. Бутхона ичи! Ё Парвардигор, ёмонлар билан юриб не кунларга қолдим!

Б а р д о л ь ф

Сэр Жон, кайфингиз жудаям ўчиқ. Афтидан, узоққа бормайсиз.

Ф а л ь с т а ф

Ҳамма гап шунда-да. Эй, менга қара, маза-матрасиз бирор нарса куйлаб бер. Ғамимни тарқат. Бир пайтлар ахлоқ-одобда нодир угона эдим... Ҳа, ахлоқи комил бир зот эдим. Меъёрида сўкинардим. Ҳафтада кўпи билан етти марта қимор ўйнардим. Ҳалиги ёмон жойларга фақат пайшанба кунлари ҳар чорак соатда бир кириб чиқардим. Уч-тўрт карра қарзимни ҳам қайтариб берганим бор. Турмушим ақл-идрок доирасида кечарди. Хўш, энди-чи?

Б а р д о л ь ф

Бундай семизликда ақл-идрок доирасидан чиқмай бўладими, сэр Жон? Доира чизиқлари ҳам ўчиб кетган.

Ф а л ь с т а ф

Сен аввал башарангни тузатиб ол, кейин қандай яшаш ҳақида менга ақл ўргатасан. Сен бизга адмиралсан, дарга чировинг бурнингда шундоқ ловулаб туради. Сен бизда чироқчилар жамиятининг байроқдорисан.

Б а р д о л ь ф

Қўймадингиз, қўймадингиз-да, сэр Жон. Башарам сизга нима қилди?

Ф а л ь с т а ф

Ёмонлик қилмаган. Аксинча. Мен ундан тарбиявий мақсадларда бош чаногими ёки ажал нишонаси сифатида фойдаланаман. Сенга қарадимми, бас, дарҳол жаҳаннам ҳақида ўйлаб кетаман ва ўша ривоятдаги қип-қизил

либос кийиб, алангада ёнган бой-бадавлат киши эсимга тушаверади. Агар сенда олийжанобликдан асар бўлганда, башарангни ўртага қўйиб қасам ичардим. "Шу оташин шамшир билан қасамёд қиламан", - дердим. Бироқ сен адойи тамом бўлган бир бандасан, юзингда ёришиб турган озгина жойни ҳисобга олмаганда, бошдан-оёқ қоронғу зулматсан. Биз боққин қилган кеча изимдан югурсайдинг, сени узоқдаги хира чироқми ёки кўқдан тушган думалоқ чақмоқми, деб ўйлаган бўлардим, ёлгон айтсам, пулни севмайсан, деб юзимга солавер. Сен бизга - гулханлари гуриллаб, мушаклари ловуллаб турган абадий байрамсан, сен менга кечалари у майхонадан бу майхонага кўчиб юрганимизда машъал ёқишга кетадиган етти юз фунтстерлинг ақчамни асраб қолдинг. Дарвоқе, шу муносабат билан иккимиз ичган мусалласнинг пулига Оврүпода аломат бир шам заводи қурса бўларди. Ҳа, Худо шоҳид, йигирма уч йилдирким, шу ўчоқнинг ўгини ўчирмайман, пуфлаганим-пуфлаган.

Б а р д о л ь ф

Намунча башарамга ёпишиб олдингиз, илойим у томофингизга тикилсин.

Ф а л ь с т а ф

Худо асрасин, есам ичим куйиб ўламан-ку.

Майхона бекаси киради.

О, товуқчамизга саломлар! Хўш, чўнтақларимни ким қоқлаб кетганини аниқладингизми?

Б е к а

Инсоф қилинг, сэр Жон! Менинг уйимда ўғрилар нима қилади! Ақлга сиғадиган гапми шу? Биз, эрим икковимиз ҳаммани бир-бир титкилаб чиқдик, биттаям малай, биттаям чўри қолмади. Шу чоққача менинг уйимда тук ҳам йўқолмаган.

Ф а л ь с т а ф

Ёлгон. Бардольф боягина шу ерда соқол қириб, талай тук йўқотди. Ахир чўнтақларимни сизнинг уйингизда ағдарилган-ку! Ўзингизни фаришта қилиб кўрсатаверманг. Кимлигингиз менга маълум. Не қилса ҳам, хотинсиз.

Б е к а

Ким, менми? Шу гапни айтишга қандоқ тилингиз борди? Ё Худойим! Мени ўз уйимда ҳеч ким шу қадар ҳақорат этмаган.

Ф а л ь с т а ф

Қўйсангиз-чи! Мен сизни яхши биламан.

Б е к а

Йўқ, сэр Жон, сиз мени билмайсиз. Аммо лекин мен сизни яхши биламан, сэр Жон, қарзингизни тўламаслик учун атай жанжал чиқармоқчи бўласиз. Мен сизга бир эмас, бир неча кўйлак сотиб олиб берганман.

Ф а л ь с т а ф

Ҳа, ҳа, қоп-қанор тикиладиган кандирдан. Мен уларни элак ўрнида ишлатарсан, деб новвойга топширдим.

Б е к а

Бекорларни айтибсиз. Ҳар гази саккиз шиллинг турадиган голланд матосидан эди, ёлгон айтсам, турган еримда тил тортмай ўлай! Кейин, бунинг устига, қарз ҳам олдингиз, қарзга овқатландингиз, турли найранг-усуллар билан йигирма фунтга шароб ҳам ичдингиз.

Ф а л ь с т а ф

(Бардольфни кўрсатиб)

Менга қўшилиб манави ҳам ичган. Тўласин энди.

Б е к а

Нималар деяпсиз, сэр Жон? Шундоқ камбағал-а? Нима ҳам олардим ундан?

Ф а л ь с т а ф

Юзида шундай зарбхонаси бор киши камбағал эмишми? Хўш, бу сизга бойлик бўлмай, нима? Унинг бурни ва ёноқларидан тилло тангалар сочилиб турибди-ку... Мен ҳеч нарса тўламайман. Нима, мен бугун келибманми? Бу меҳмонхонада мизғиб ҳам бўлмайди, дарров шилиб кетишади. Бобомдан қолган қирқ маркалик муҳрли узугим ҳам гумдон бўлибди.

Б е к а

Ё Парвардигор, бу қип-қизил ёлғон! Узугинг мисдан деб шаҳзода айтганини неча марталаб ўзим эшитганман.

Ф а л ь с т а ф

Овсар ва ғирт нодон ўша шаҳзоданг. Ҳозир шу ерда бўлганида-чи, ўша айтгани учун итдек савалардим.

Енгил қурол-аслаҳа тақинган шаҳзода ва Пойнс ҳарбийчасига қадам ташлаб киришади.

Фальстаф уларни қаршилаб, ҳассасини сурнай қилиб чалади.

Нима гап, ошна? Шамол чиндан ҳам бу ёққа эсяптими? Бу ердан жилишимга тўғри келадими?

Б а р д о л ь ф

Ҳа, Ньюгейт турмасидагидек, иккитадан бўлиб, бараварига қадам ташлаб.

Б е к а

Милорд, менга қаранг...

Ш а ҳ з о д а

Хўш, миссис Куикли? Эрингиз қалай? У менга ёқади. У - яхши инсон.

Б е к а

Шафқатли милорд, мени эшитинг...

Ф а л ь с т а ф

Тупур унга. Яхшиси, менга қулоқ сол.

Ш а ҳ з о д а

Ҳа, Жек.

Ф а л ь с т а ф

Кейинги гал бу ерда парда ортида ухлаганимда чўнтакларимни супуриб кетишибди. Бу ер - ўғрихона. Аямай шилишади.

Ш а ҳ з о д а

Ниманг йўқолибди, Жек?

Ф а л ь с т а ф

Айтсам, ишонмайсан, Гарри. Уч ёки тўртгача қирқ маркалик ақчам билан бобомдан қолган муҳрли узугим.

Ш а ҳ з о д а

Э, анави саккиз чақа турадиган узукми?

Б е к а

Ана, айтмадимми? Милорд, мен ҳам унга худди шундоқ дедим. Шаҳзода ҳам шундоқ фикрдалар, дедим. У бўлса, сизни орзига олиб бўлмайдиган сўзлар билан ҳақорат қилди. "Мен уни калтаклайман", деди.

Ш а ҳ з о д а

Наҳотки? Янглиш эшитмадимми?

Б е к а

Ёлгон айтсам, менда имон ҳам, виждон ҳам, хотинлик номуси ҳам бўлмасин.

Ф а л ь с т а ф

Улар сенда нима қилади? Имон дегани сенда қора олхўри мураббосидек бир гап, виждонинг тутун кўйвориб, инидан ҳайдаб чиқазилган тулкининг виждонидан ортиқмас. Хотинлик номусига келсак, ҳар қолда, хотинлик нишонаси миршабхона нозирда қанча бўлса, сенда ҳам шунча. Йўқол бу ердан, қорангни ўчир, анақа махлуқ!

Б е к а

Қанақа - анақа махлуқ? А? Ҳозироқ айт, қанақа?

Ф а л ь с т а ф

Анақа, Худо кўрсатмасин, қанақа.

Б е к а

Ёлгон, мен Худо кўрсатмагур анақа эмасман, қонуний никоҳдаги номусли хотинман. Аммо сен рицарь ва аслзода бўлганинг билан менинг шаънимга шундоқ гаплар айтганинг учун, ярамас, тубансан.

Ф а л ь с т а ф

Сен эса майхона бекаси бўла туриб, мен билан ҳадеб айтишганинг учун - ҳайвонсан.

Б е к а

Қанақасига ҳайвонман? А? Ҳозироқ айт, қанақа ҳайвон?

Ф а л ь с т а ф

Қанақа ҳайвон? Сувсарсам - мана, қанақасан.

Ш а ҳ з о д а

Сувсар дедингизми, сэр Жон? Нега энди сувсар бўларкан?

Ф а л ь с т а ф

Негаки, у эт ҳам эмас, балиқ ҳам. Эркак зоти унга қай томондан ёндашишни ҳам билмайди.

Б е к а

Бекорларни айтибсан, муттаҳам, илойим турган еринг-
да қотиб ўл! Сен ҳам, бошқа эркаклар ҳам менга қай
томондан ёндашишни яхши билишади.

Ш а ҳ з о д а

Тўғри айтасан, бекам. У сени бегуноҳдан-бегуноҳ
ҳақорат қиялти.

Б е к а

У сизни ҳам шундоқ ҳақорат қилди, милорд. Сиз ун-
дан минг сўм қарздор эмишсиз.

Ш а ҳ з о д а

Нима - мен сендан минг сўм қарздорманми, туллак.

Ф а л ь с т а ф

Нега энди минг сўм бўларкан, Гарри миллион сўм! Се-
нинг муҳаббатинг миллион сўмдан ҳам ортиқ, сен мени
севишинг керак.

Б е к а

У сизни овсар ва нодон деб айтди, сизни калтаклай-
ман, деди.

Ф а л ь с т а ф

Мен шундоқ дедимми, Бардольф?

Б а р д о л ь ф

Худди шундоқ дедингиз, сэр Жон.

Ф а л ь с т а ф

Ҳа, агар шаҳзода узугимни мисдан ясалган, деса шун-
доқ қиламан, дедим.

Ш а ҳ з о д а

Узугинг мисдан, деб ҳозир ҳам айтаман. Хўш, кучинг-
ни кўрсат энди.

Ф а л ь с т а ф

Ўзинг биласан-ку, бир одам сифатида сенга кучимни кўрсатардим. Аммо шаҳзода сифатида сендан, шерваччанинг наърасидан кўрққандек, кўрқаман.

Ш а ҳ з о д а

Нега энди шернинг наъраси эмас?

Ф а л ь с т а ф

Мен шердан кўрққандек, подшо ҳазратларидан кўрқим керак. Наҳотки, мени отангдан кўрққандек ўзингдан кўрқади, деб ўйласанг? Сенларни баравар қўйсам, белим чўрт узилсин.

Ш а ҳ з о д а

Ўшанда қорнинг "шалоп" этиб, тиззанга тушишини тасаввур қиламан! Аммо ғирт ҳайвонсан! Зигирча ҳам номусинг йўқ. Туриш-турмишинг - ошқозон, ичак-чавоқ. Ҳалол бир хотинни, чўнтагимга қўл солдинг, деб мазаммат қилиб ўтирибсан-а! Хўш, итвачча, безбет, бўрдоқи тўнғиз, ўша чўнтақларингда ошхонанинг ҳисоб-китоб қоғозларию, ўғрихоналардан келган мактублар, нафас қисганда ичиладиган бир чақалик доридан бўлак нима бор эди? Балки, айтганларим ёлғондир? Лекин сен бари бир ўжарлик қилиб тураверасан, бўйнингга олмайсан. Хўш, уят эмасми?

Ф а л ь с т а ф

Менга қулоқ сол, Гарри. Менинг отам Одам Ато маъсумлик салтанатида гуноҳга йўл қўйган. Шўрлик Жек Фальстаф сенларнинг шу бузуқи замонангда нима қилсин? Кўриб турибсанки, менинг устимда бошқаларга нисбатан эт-юким кўп, демак шайтон васвасасига учишим ҳам кўпроқ бўлади. Хуллас, киссавурлик қилганингда ўзинг иқрорсан?

Ш а ҳ з о д а

Ҳа, шундоқ шекилли.

Ф а л ь с т а ф

Бекам, мен сени маъзур тутаман. Бориб нонушта ҳозирла. Эрингни сев - қадрла, хизматкорларингдан кўз узма, меҳмонларни иззат-эҳтиром қил. Кўриб турибсан, зарур бўлганда мен далилларга бош эгаман! Тинчлик яна барқарор. Ий-е, ҳали ҳам шундамисан? Қани, бор, марҳамат қилиб, бора қол энди.

Бека кетади.

Хўш, Гарри, саройда не гаплар? Бизнинг ишимизга қандоқ қарашяпти?

Ш а ҳ з о д а

Оҳ, сен димлама эт, нуқул жонингга ора кираман-а. Ақчалар эгаларига қайтарилди.

Ф а л ь с т а ф

Шу қайтариб беришларни жиним суймайди - ўлганни устига тешгандай бир гап.

Ш а ҳ з о д а

Мен отам билан ярашдим, у бутун инон-ихтиёрни ўзимга қўйди.

Ф а л ь с т а ф

Унда биласанми, нима: давлат хазинасини ўмар, шундоқ қилки, сих ҳам куймасин, кабоб ҳам.

Б а р д о л ь ф

Ҳа, шундоқ қила қолинг, милорд.

Ш а ҳ з о д а

Жек, мен сен учун пиёда қўшиндан битта жой сўраб олдим.

Ф а л ь с т а ф

Суворий қўшинда бўла қолсин. Марҳамат қилиб, ўғриликка қўли эпчил бирортасини менга адъютант қилиб бер. Ёши йигирма иккиларда бўлсин. Бўлмаса, уриш-суришда мени ким боқади? Хайриятки, Тангри таоло бизга анави исёнчиларни етказди. Улар ҳалол одамлардан бўлак ҳеч кимга зиён қилишмайди. Қандини урсин азаматлар, мен уларни оқлайман.

Ш а ҳ з о д а

Бардольф!

Б а р д о л ь ф

Амрингизга ҳозирман, милорд!

Ш а ҳ з о д а

Мана бу мактубни укам милорд Жон Ланкастерга, мавинини эса милорд Уэстморлендга етказ.

Бардольф кетади.

Хўш, Пойнс, энди отларга минайлик! Биз сен билан бугун тушгача ўттиз чақирим йўл босишимиз керак. Жек, сен эртага соат иккида Темпль-Холлга менинг олдимга бор.

Унда ҳамма гапни ўзинг билиб оласан
Ва оларсан ёлловчилик унвони билан
Аскарларга тегиш зарур пул-маблағни ҳам.
Юрт ёнмоқда, Перси тахтта интилар алҳол,
Ёки унга, ёки менга етишгай завол.

(Кетади.)

Ф а л ь с т а ф

Бекам, нонуштани келтир! Муқим бир хона
Бўлса яхши эмасиди менга - майхона.

(Кетади.)

ТҮРТИНЧИ НАРДА

Биринчи сазна

Шрусбери яқинида исёнчилар қароргоҳи.
Хотспер, Вустер ва Дуглас кирадилар.

Хотспер

Сиз ҳақдирсиз, менинг шонли шотланд ботирим.
Ҳақиқатни хушомад деб билурлар бизда.
Бўлмаса-чи, мен Дугласни таърифлар эдим,
Унинг номи эътиборга ноил оқчадек,
Ҳамма жойда эъзозли бир муомалада.
Менга хушомад бегона, лутф дегани ёт,
Аммо сиздан бўлак ҳеч ким менинг қалбимдан
Шунчалар жой ололмаган, ярқираб кушод.
Мен амалда буни ҳали исбот этаман.

Дуглас

Сиз - ор-номус тимсолисиз. Жаҳонда бирор
Рақиб мени чўчитолмас сизчалик зинҳор.

Хотспер

Ташаккур.

Чопар кириб, бир неча мактуб топширади.
Хўш, айтинг-чи, бу мактублар кимдан?

Чопар

Отангиздан, милорд.

Хотспер

Ажаб, отамиз бутун
Бизга мактуб йўллаб, ўзи келмамиш нечун?

Чопар

У юришни кечиктирди. У ётиб қолди.

Ҳотспер

Аммо ётиб қолишнинг заи пайтини топмиш!
Унинг қўшинини бизга бошлаб келар ким?

Чопар

Билолмадим. Битилгандир мактубда балким.

Вустер

У ҳали ҳам тўшақдами?

Чопар

Шундоқ, тўшақда.

Менинг йўлга тушганимдан уч кунча олдин
Ётмиш эди, оғир эди аҳволи лекин.

Вустер

Умид улким, ўткан фурсат мобайнида ул
Хасталиқдан халос бўлиб, тузалмиш буткул.
Бу биз учун билсанг ҳозир нақадар зарур.

Ҳотспер

Хасталанмиш! Ётиб қолмиш! Ахир бу айём
Унинг хасталиги бизга - ҳалокат тамом!
У ёзибди менга - ички касаллик билан
Оғриб қолмиш - ахир ҳозир мавридимикан?
Менга ёзибди у, дўсти-қадрдонларни
Бу аҳвoldан воқиф, огоҳ этолмадим, деб.
Аммо бизга, шу бир ҳовуч фидойиларга
Дадил туриб иш тутишни кенгаш беради.
Синаб кўрингиз, дер - толе-иқбол юлдузи
Сизга чеҳра очиб, нечук таратар ёғду.
Яна ёзибдиким, қирол бу ишдан бешак
Хабардордир, шунинг учун ошиқмоқ керак.
Хўш, бу ҳодисага нечук берурсиз баҳо?

Вустер

Биз графсиз қўл-оёғи шолмиз мутлақо.

Ҳ о т с п е р

Ҳа, дарвоқе, мен ҳам шундоқ совудим-қолдим,
Аммо лекин биласизми, графнинг иши
Бизга у қадарлик зиён - йўқотиш эмас.
Биз тамом қўшинни, неки измимизда бор,
Бир йўласи шайлаб, жангга солмоқчи эдик,
Ишни бир зарб ила осон қилмоқчи эдик,
Лекин бундоқ қилиш, бундоқ соддалик билан
Таваккалга умид боғлаш авомликмасми?
Орқамизда кўнгил тўқи қўшин бўлмаса,
Душман бизни балоларга дучор этмасми?

Д у г л а с

Ҳа, бу ҳақ гап. Энди тўла таъкидлаш мумкин:
Орқамизда суянчиқ ҳам, умид ҳам тайин.

Ҳ о т с п е р

Биринчи қадамда шайтон оёқдан чалса,
Яна қайта йиғилмоққа маконимиз шай.

В у с т е р

Отанг бунда ҳозир бўлса, яхши бўларди.
Якка, тарқоқ иш тутишнинг охири чатоқ.
Биласанми, ўйлашади одамлар не деб -
Имиллаяшгани, демак, бордир бир гапи.
Демак, бизнинг қўзғолонни қувватламас у.
Ўз бурчига садоқати ва соғлом ақли
Отангизни бир чеккада тутиб туради.
Бизни кўплаб ёр-дўстлардан айиради бу!
Биз тиккаси ҳужум қилиб борамиз. Аниқ,
Ўй ўйлашга вақтимиз йўқ. Муҳокамага
Идрокимиз эшиклари тақа-тақ ёпиқ.
Отангизнинг келмагани ноҳўядир кўп,
Бу бизнинг сир пардамизни очар бир қадар.
Билмаганлар буни шундоқ таъбир этарлар,
Демак ишга ишончлари камроқ экан деб.

Ҳотспер

Сиз ҳаддидан оширдингиз тусмол-гумонни.
Графнинг йўқлиги худди қўл келар бизга.
Бас, унингсиз ҳадик олмай, қўрқув билмасдан,
Тортишар эканмиз бутун мамлакат билан,
Дейишарки, сафимизда граф бўлганда,
Ҳаммасини остин-устин эта оламиз.
Йўқ, ҳозирча ишларимиз бари жойида.

Дуглас

Орзу этганимиздан ҳам яхшидир бари,
"Қўрқув" сўзин билишмайди Шотландияда.
Сэр Ричард Вернон киради.

Ҳотспер

О, азизим Вернон, қани, марҳамат айла.

Вернон

Билмадим, шод этармикин хабарим сизни?
Ҳозир граф Уэстморленд ва шаҳзода Жон
Нақ етти минг қўшин билан келур бу томон.

Ҳотспер

Нима қишти, келаверсин. Хўш, тагин нима?

Вернон

Тагин шуки, махсус қўшин йиғиб қирол ҳам
Яқинлашиб келмоқдадир бу ёққа илдам.

Ҳотспер

Майли, у ҳам келсин. Аммо бошқа зурёди,
Яъни Уэльс шаҳзодаси қайда бу замон?
Кетган эди бебошларга ўзи бош бўлиб,
Уларнинг бу ташвишидан қўл узиб тамом.

В е р н о н

Улар билан биргадир у. Майдонда кўрдим,
Ҳашаматли дубулғаю яроқ-аслаҳа
Уларнинг устларида ёниб-ярқирар эди,
Бургутлардек тизилишиб келар бир сафда.
Олтин совутлари чақнаб, кўзни оларди
Ривоятдаги самовий қўшинлар мисол.
Бари май ойидек дуркун, навқирон, яна
Ёз ўртаси - саратондек қайноқ, баркамол.
Танларида куч-ҳарорат қайнаб тошарди
Югуришиб буқачалар, қўчқорлар каби.
Бошдан-оёқ пўлат кийган эди шаҳзода,
Ҳавас-ла бир сакраб, ўзни эгарга олди,
Жилов силтаб, отини минг мақомга солди.
Тулпор гоҳ пишқириб, гоҳи сапчиди баланд,
Назарингда адл қомат шаҳзода эмас,
От машқини олаётган қай бир Худованд.

Ҳ о т с п е р

Бас қил! Истайсанки, сенинг сўзларинг тинглаб,
Худди аёзда қолгандек, дир-дир титрасам?
Улар йўлда дегин? Яхши, жуда соз! Бари -
Ҳалокатга маҳкум, найза - насибалари.
Барин қурбон қилиб уруш илоҳасига
Мурдаларин иргитамиз Марс меҳробига.
Ёнаяпман! Тугаб борар бардошим буткул
Ўлжа яқин, аммо ҳали бизникимас ул.
Қани, отни келтиринглар, худди ўқ бўлиб
Уэльс шаҳзодаси сари учай шу замон.
Олишармиз майдон аро худди ўт бўлиб
От билан от, Гарри билан Гарри беомон.
Ва биримиз ерга қулаб тушмагунча то
Олишамиз, майдонни тарк этмаймиз асло.
О, қанийди Глендаур бўлсайди бунда!

В е р н о н

Ҳа, менга айтишди Вустер графлигида

Қўшин йўғаман, деб иши чўзилмиш воят.

Д у г л а с

Мана бу шум хабари бизга оғир бағоят.

В у с т е р

Эшитдимۇ совуқ қотиб, жунжикиб кетдим.

Ҳ о т с п е р

Қалай, қирол қўшинида аскарлар кўпми?

В е р н о н

Ўттиз мингча бордир.

Ҳ о т с п е р

Майли, қирқ мингта бўлсин.

Майли, Глендаур билан отам келмасин,
Биз кучлимиз, бир зарб ила тепар юраклар.

Бурғу чалиб, сафланамиз ишончга тўлиб,
Ўлар бўлсак, бош қўямиз мардона бўлиб.

Д у г л а с

Ўлим сўзи дафнғача қатагон. Чунки
Битишганмиз, бир йилғача танимас мени.

Кетишади.

Иккинчи саҳна

Ковентрига олиб борадиган катта йўл.

Саҳна ортида ногоралар ва сурнайлар чалинади. Наридери
қурул-яроқ таққан Фальстаф билан Бардольф кирадилар.

Ф а л ь с т а ф

Бардольф, сен Ковентрига бор. Менга бир шиша му-
саллас келтир. Биз аскарлар билан шаҳар атрофини ай-

ланиб турамыз. Кечаси Сетгон-Кольфильдга етиб борисшимиз шарт.

Б а р д о л ь ф

Пул бермайсизми, капитан?

Ф а л ь с т а ф

Ҳозирча ўзингникини харжлайвер. Ҳа, лейтенант Петога айт, шаҳар дарвозасида менга пешвоз чиқсин.

Б а р д о л ь ф

Хўп, бўлади, капитан.

(Кетади.)

Ф а л ь с т а ф

(Қўли билан узоқларни кўрсатиб, кула – кула)

Агар аскарларимни кўрганда ўзим уятдан ерга кириб кетмасам, майли, мени сиркага солинган шўрбалиқ, деб атай қолишсин. Мен офицерлик, ваколатимдан, билмадим, қандай истифода этдим. Ёллашим зарур бўлган бир юз эллик нафар аскар ўрнига нақд уч юз фунтстерлинг ақча йиғиб олдим. Аскар йиғиш ҳақидаги фармонни нуқул бадавлат қишлоқиларга, янги куёвтўраларга, кейин худди шайтондан кўрққандек ногора гумбуридан чўчийдиган, милтиқ овозини эшитибок, ўқ теккан ўрдақдек шалпайиб тушадиган нозик ниҳолларга рўкач қилдим. Мен нуқул шунақа қаланғи-қасанғиларни жуфтёқа қилавердим, табиийки, уларнинг ҳаммаси товон тўлаб, жонини қутқазиб қолди. Энди менинг ротам ўзининг бутун прапоршчиклари, капраллари, лейтенатлари билан ўша, расмда чизилган, ярасини итлар ялаб турган Лазарга ўхшаш жулдурвоқилардан иборат. Улар ҳеч қачон аскар бўлишмаган. Улар қўним топмаган хизматкорлар, меросдан маҳрум меросхўрлар, мусофирхонанинг қочоқ малайлари, синиб қолган майхона эгалари, хуллас, тинчлик за-

монининг лойқа-луйқалари, эски полк байроғидан ҳам баттар титиви чиққан оломон. Уларни кўриб, кечагина чўчқа боқиб, сарқит, ювинди билан кун кўриб юрган бир юз элик бебош қасанги гўё қайтиб келибди, деб ўйлайсан. Йўлда бир жинни учраб, шунча мурдани қайси дордан ўмардинг, деб сўраб қолса-я. Дунё дунё бўлиб, бунақа бедаволарни кўрмаган. Худо кўрсатмасин, шу аҳволда Конвентрига кириб борсам, роса шарманда бўламан. Шунинг учун уни айланиб ўтишга тўғри келади. Бунинг устига аскарга ўхшаб юришни билишса ҳам гўрга эди, шундоқ қадам босишадик, худди оёқлари тахтакачлаб қўйилгандек. Нафсиламрини айтганда, уларнинг кўпчилиги турмалардан териб олинган тасқаралар. Бутун бошлиқ ротага ичкийим бор-йўғи бир яримта кўйлак, яримта деганим бу - жуфтлаштириб, даккам-дуккам қилиб тикилган иккита сочиқ, жарчининг нимчасидек қилиб елкага ташлаб қўйилади. Анави битта бутун кўйлакни эса, билмадим, Сент - Олбанидаги мусофирхона ҳовлисиданми ёки Дентри қовоқхонасининг шолғом бурун эгасиданми, ҳар қалай, бир гўрдан ўғирлаб олишган. Э, бари бир эмасми. Ичкийим дегани тахта деворда истаганча топилади.

Шаҳзода Генрих билан Уэстморленд киради.

Ш а ҳ з о д а

Ҳа, шишмақул Жек. Ишлар қалай, хўжагумбаз?

Ф а л ь с т а ф

Ё Худойим, Гарри! Қаёқдан пайдо бўла қолдинг, эси паст? Қайси шайтон сени Уорикширга учирди? Маъзур тугасиз, милорд Уэстморленд, мен сизни пайқамабман. Мен жанобларини алақчон Шрусберида деб ўйлагандим.

У э с т м о р л е н д

Сўзларингиз аини ҳақиқат, сэр Жон. Алақачон Шрус-

бериға етиб олишимиз керак эди, биз ҳам, сиз ҳам. Аммо менинг қўшинларим етиб боришди. Қирол йўлимизга кўз тутиб турибди. Эрталабгача ухламай, йўл босишга тўғри келади.

Ф а л ь с т а ф

Мендан кўнглингиз тўқ бўлсин. Бирор жойда ялагудек қаймоқ топилса, бас, мушукка ўхшаб кўз юммайман.

Ш а ҳ з о д а

Ҳа, ялагудек қаймоқ топилса, бас. Қаймоқ ялайвериб, бир тепа сарийёққа айланибсан-қолибсан. Хўш, менга айтчи, анави орқада судралиб келаётган рўдаполар кимнинг қисмидан?

Ф а л ь с т а ф

Менинг қисмимдан Гарри, менинг аскарларим.

Ш а ҳ з о д а

Бунақа бедаво оломонни сира учратмаганман.

Ф а л ь с т а ф

Секинроқ, намунча бақирасан. Нима бўларди, найзаларга нишон, замбаракларга ем, ҳа, замбаракларга ем. Қабрларни бошқалардан ёмон тўлдиришмайди. Инсоф билан гапир, азизим. Улар ҳам одамлар, Худонинг бандалари, азизим, Худонинг бандалари.

У э с т м о р л е н д

Ҳмм... лекин, сэр Жон, нега уларнинг кўринишлари шу қадар абгор-афтода? Булар - кўча-кўйдаги фақиргадолар.

Ф а л ь с т а ф

Фақирликни қайдан илаштиришган, билмадим. Аммо ориқликни мендан юқтиришмаган.

Шаҳзода

Уч энли қалинликдаги мой ориқлик саналмас экан,
айтганларинг ҳақиқат. Аммо жин ургур, қадамни жадал-
лат. Перси қўшинларини жангга шайламоқда.

Фальстаф

Қирол қароргоҳ тутиб бўлдимиз?

Уэстморленд

Ҳа, сэр Жон, биз кечикмасак гўрга эди.

Шаҳзода Генрих билан Уэстморленд кетади.

Фальстаф

Майли, базми жамшидларга ошиқсанг ошиқ,
Аммо жангга ошиқмоқлик сенга не лойиқ.

(Кетади.)

Саҳна ортида яна боягидек ноғоралар ва сурнайлар садоси.

Учинчи саҳна

Шрусбери яқинида исёнчилар қароргоҳи.

Ҳотспер, Вустер, Дуглас, Вернон, офицерлар ва аскарлар
киришади.

Ҳотспер

Улар билан жанг қиламиз тунда.

Вустер

Ошиқма.

Дуглас

Ҳаялласак уларга қўл келади.

В е р н о н

Асло.

Ҳ о т с п е р

Улар мадад келишини кутмоқда.

В е р н о н

Биздек.

Ҳ о т с п е р

Уларнинг режаси пишиқ, бизники - думбул.

В у с т е р

Дўстим, сенга маслаҳатим: бир оз кутиб тур.

В е р н о н

Бугун жанг бошламанг, сизга маслаҳатим шу.

Д у г л а с

Бу яхши маслаҳат эмас. Қўрқоқлик, холос.

В е р н о н

Менга бундоқ гапингизни гапирманг, Дуглас.
Бурчим чиндан буюраркан, эътиборимдан
Тамом четда қолиб кетар ҳадик, эҳтиёт
Ва қўрқувни унутамаман сиз каби мен ҳам,
Сизга ўхшаб мен ҳам шотланд эрурман, милорд,
Эртанги жанг кўрсатади майдон аро чин -
Ким қўрқоқ.

Д у г л а с

Йўқ, бугунгиси.

В е р н о н

Бўпти, розиман.

Ҳ о т с п е р

Бугунгиси.

В е р н о н

Сизга қараб, ҳайрон қоламан,
Шундоқ саркардаларсизу наҳотки, наҳот,
Кутиб туриш заруратин кўрмайсиз кушод?
Акам отлиқлари билан етиб келмаган.
Вустер боягина келди қўшини билан,
Ҳансирайди отлари ҳам, одамлари ҳам.
Жоизмикан жаҳду жадал айласак талаб,
Аскарлари чала жондек ётишар ухлаб.

Ҳ о т с п е р

Шундоқ аҳволдадир душман отлиқлари ҳам.
Улар роса толиқишган йўл босиб анча,
Бизда дам олганлар эса топилар пича.

В у с т е р

Уларнинг сони кўп. Перси, Худо ҳақи, сен
То бошқалар келмагунча, кутиб тургайсан.

Карнайлар чалиниб, элчилар келишганидан хабар беради.
Сэр Уолтер Блент, унинг изидан оқ байроқ кўтариб офицерлар
ва аскарлар киришади.

Б л е н т

Мен элчиман, истасангиз, эшитинг сўзим,
Мен қиролдан келдим сизга таклифлар билан.

Ҳ о т с п е р

Сэр Уолтер Блент, қани, келинг, азизим,
Бизнинг одамсиз, шунга афсус чекаман.
Ҳамма ерда сиз баробар севгига ноил,
Ҳаттоки энг яқин дўсту аҳбобингиз ҳам
Бегоналар билан кўриб, юракдан хижил,
Биз ҳам қаршингизда бутун дўст эмас, душман.

Б л е н т

Худо шоҳид, мен ҳам сизни шундоқ атайман,

Сиз қонунни поймол этиб, подшо билан то
Муноқаша этаркансиз, шу бўлур баҳо.
Хулас, мени қошингизга қирол йўлаган,
Нималардан норозисиз, нима сабабдан
Гражданлик битимини буздингиз бундоқ,
Фитна қўзғаб, халойиққа солдингиз нифоқ?
Подшо сўрайдирким, агар хизматингизни
Етарлича этолмаган бўлса у эъзоз -
Уларни у жуда юксак баҳолайди, рост, -
Айтинг, нимадир у тилак-истакларингиз.
Қирол барисини дарҳол бажо келтирар,
Кейин ушбу можарога бош бўлган барча
Шерикларингизга авфи-умумий берар.

Ҳ о т с п е р

Қирол мурувватли! Қачон ваъдалар бериб,
Қачон бажо келтиришни яхши билади.
Отам билан амакимга буни кўрсатди.
Салтанатни олди бизнинг қўлимиз билан.
Унда мўйлови чиқмаган ўспирин эди.
У хориждан, сургунардан ёлғиз, бенаво
Қиёфада ватанига қочиб келаркан,
Қучоқ очиб кимсасиз бир соҳилда танҳо
Менинг отам эди уни қаршилаб олган.
Шунда орзу-аъмолини сўзламиш қочоқ,
Мен Ланкастер графлиги - ўз меросимни
Олмоқчиман, дегач, отам олдида шундоқ
Аҳду паймон қилиб, роса кўз ёши тўккан,
Отам унга ишонган ҳам ваъдалар берган,
Кейин ўша ваъдасига айлаган вафо.
Граф Нортумберленд унга тарафдор, дея
Қулоғига чалинаркан, аъён, амалдор
Кела берган ҳар тарафдан бел боғлаб қатор,
Кела берган ҳар тарафдан ёш билан қари.
Далаларда, қишлоқларда, шаҳру кентларда
Эъзоз айлаб, этишарди иззат-икромлар.

Чиқишарди кўприкларда, йўлларда пешвоз,
Таъзим этиб, тутишарди совға-саломлар.
Хизматига ҳар тарафдан йиғилиб бисёр,
Халқ хизматга берди унга ўғлонларини.
Халойиқнинг муҳаббати менга барқарор, -
Дея бузди у аҳд ила паймонларини.
У Ревенспер соҳида отамга берган
Ваъдаларни эсламади, тамом унутди.
У кўпчилик фуқарога юк бўлиб тушган
Қонунларни ўзгартириш йўлини тутди.
У ҳар турли иллатларни қарғади роса,
Юртнинг аҳволини айтиб, хўрсинди оғир.
Ниятига етди ҳийла, айёрлик ила
Ва оқибат, юракларни айлади асир.
Яна янги қадам қўйди: бояқиш Ричард
Жанг қиларкан Ирландия ерида дадил,
Унинг бунда қолган барча одамларини
Тутиб олиб, битта-битта айлади қатл.

Б л е н т

Мен буларни эшитмоққа келган эмасман.

Ҳ о т с п е р

Мана, асл муддаога ўтамиз энди
У Ричардни тахтдан йиқиб, жонини олди.
Бутун мамлакатта оғир солиқлар солди.
Шундоқ зулм-қабоҳатлар охирида у
Мортимердан юз ўтирди. Ахир, Мортимер -
Ундан кўра подшоликка муносиб бир эр.
Қирол уни асирликда чириб кетсин, дер,
Шу йўл билан ундан халос бўлмоқни истар.
Менга муомаласи-чи, баттардан баттар.
Жангда голиб чиқдим, аммо изимда нуқул
Унинг фармойиши билан изғир жосуслар,
Мени бир балога дучор этмоқчи бўлар.
Амакимни ҳақоратлаб, мажлисдан қувди
Ва отамни саройдан ҳам айлади ихрож.

Бизга берган ваъдасини ҳамиша бузди,
Ва етказди юракларга ранж ила озор,
Бизни оёққа қалқишга мажбур қилди у.
Подшо бўлиб, умидимиз оқламади у.

Б л е н т

Бу - қиролга берган расмий жавобингизми?

Ҳ о т с п е р

Йўқ-йўқ. Блент. Жавобини биз ўйлаб кўрамиз.
Сиз унгача айтинг, қирол элчиларимнинг
Дахлсизлигини тўла таъмин айласин.
Эрта тонгда жавобимни элтар амаким.

Б л е н т

Сизни яраштиришни мен истардим жуда.

Ҳ о т с п е р

Эҳтимолки ярашармиз.

Б л е н т

Баҳаққи Худо!

Карнайлар ва ноғоралар. Ҳамма тарқалади: Блент ўз киши-
лари билан бир томонга, Ҳотспер - бошқа томонга кетишади.

Тўртинчи саҳна

Йорк. Архиепископ саройида бир хона.

Архиепископ ва сэр Майкл кирадилар.

А р х и е п и с к о п

Тезроқ бўлинг. Мана бу лорд - маршалга мактуб,
Бу - укамга, Скрупга, Майкл, азизим,
Бошқаларни адресидан ўқиб оласиз.
Биласизми, бу бағоят, бағоят муҳим!
Ҳа, шошилинг.

С э р М а й к л

Хатни қўлга олишим билан -
Муҳимлигини мен дарров пайқаб оламан.

А р х и е п и с к о п

Ҳа, пайқаш қийинмас. Эрта бўлажак саваш
Кўшлар учун жуда оғир имтиҳон бўлар.
Менга хабар беришдиким, кўп қўшин билан
Шрусбери этагида ҳозирдир қирол.
У лорд Перси билан унда қаттиқ солишар.
Мен Персининг куч-қуввати оз, деб қўрқаман.
Бирламчиси, Нортумберленд тўшақда бетоб,
Биз учун бу жуда катта зиёндир шу тоб.
Иккиламчи, Глендаур ёрдам ҳақида
Ваъда бериб, ваъдасига вафо қилмади.
Балки ёмон оқибатдан чўчиб қолди у.

С э р М а й к л

Бари яхши бўлур. Унда Мортимер, Дуглас.

А р х и е п и с к о п

Мортимер йўқ унда.

С э р М а й к л

Бунинг зиёни бўлмас.
Унда Вернон, Вустер, яна сара ва афзал
Неча баҳодирлар, неча аслзодалар.

А р х и е п и с к о п

Аммо юртнинг гулларини йиғмиш қирол ҳам.
Унда Жон Ланкастер, Уэльс шаҳзодаси ва -
Шонли Уэстморленд билан баҳодир Блент,
Бари асл қаҳрамонлар, шавкатли, донгдор,
Ҳаммасининг жанг-жадалда тажрибаси бор.

С э р М а й к л

Бизникилар устун келур майдонда бешак.

А р х и е п и с к о п

Ҳа, менинг ҳам Яратгандин тилаганим шу.
Лекин эҳтиёт ҳам зиён айламас, илло,
Мен офатни радди бадал айламоқ учун
Чорасини кўряпман. Мабодо Перси
Мағлуб бўлиб қолса, унда музаффар қирол
Исёнга бош қўшганимдан хабардор бўлиб,
От бошини бу томонга буради дарҳол.
Ўз вақтида қуролланиб туришим зарур.
Менинг қуролларим ушбу мактублардадир.
Сиз буларни элтинг. Мен-чи, ҳозироқ бориб,
Яна янгисини ёзай. Азизим, хайр.

Кетадилар.

БЕШИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Шрусбери яқинида қирол қароргоҳи.

Қирол Генрих, шаҳзода Генрих, шаҳзода Жон Ланкастер,
сэр Уолтер Блент ва сэр Жон Фальстаф кирадилар.

Қ и р о л

Бадқовоқ тонг қирмизи қон тусли шафақни
Тепаларга ёйди. Қаранг, субҳидам хомуш,
Қора кунни пайқагандек.

Ш а ҳ з о д а

Карнайчи шамол
Ўрмонзорни айқаш-уйқаш чайқатиб бу дам,
Хабар берар бўрондан ва қайғули кундан.

Қ и р о л

Шамол мағлубларга томон эсмоқда, ана
Ғолиб билмас: қайғу нима, хавотир нима.

Карнайлар чалиниб, эчилар келганидан хабар беради.
Вустер, Вернон, оқ байроқ кўтарган офицер киради.

Э, сизмисиз? Лорд Вустер, бу яхши эмас-ку,
Биз учрашиб турсак бунда шундоқ алфозда.
Сизга ишонгандик. Аммо сиз алдадингиз,
Енгил тўнни ечиб, қари баданга оғир -
Совут кийишимга яна мажбур этдингиз.
Такрор айтаманки, Милорд, бу яхши эмас!
Менга қаранг, қани, менга айтингиз ошкор:
Тайёрмисиз жангу жадал дамани кесиб,
Ўз қонуний ўрнингизга ўтмоққа такрор?
Шарофатли юлдуз каби шуъла сочинг сиз,
Қонсираган, даҳшатли бир метеор каби
Авлодларга таҳдид солиш айтинг, не даркор?

В у с т е р

Подшоҳим, мен ўзим учун жавоб бераман.
Менга қолса, ўз умримни осойиш ичра
Фароватда ўтказишни аъло кўрадим.
Мен бу можарони сира истамагандим.

Қ и р о л

Сиз бу можарони сира истамагансиз?
Бўлмаса, у қандоқ қилиб рўй бера қолди?

Ф а л ь с т а ф

Ҳа, у истамаган. Аммо исён унинг оёғи остидан чиқиб
қолган. У эгилгану шартта олиб, қўлтиққа уриб қўя қолган.

Ш а ҳ з о д а

Тек тур, олашақшақ.

В у с т е р

Сиз ўзингиз юз бурдингиз, подшоҳим, биздан,
Бизнинг хонадонимиздан, ахир бир замон
Бизлар эдик сизнинг асл дўсти қадрдон.

Мен сизни деб ўша Ричард айёмидаёқ
Хизматни тарк этдим, мансаб - амални қўйдим.
Сизнинг қўлингизни ўпиш иштиёқида
Кун демадим, тун демадим, югурдим елдим.
Гарчи баланд эди унда нуфузим менинг,
Соқчи бўлиб уйингизда кузатиб қўйган
Биз эдик-ку, ахир - ўзим, жияним, акам.
Олий салтанатни сира этмасман ҳавас,
Гонтнинг ўлимидан кейин эгасиз қолган
Шу Ланкастер герцоглиги бўлса менга бас, -
Дея Ланкастерда бизга ичгансиз қасам,
Мададкормиз, дея қасам ичганмиз биз ҳам.
Омад келаверди сизга омад кетидан.
Сизнинг фойдангизга бари ҳал бўлди тамом.
Қирол узоқдайди. Тоғдек суйанчиқ бўлиб,
Мададкорлик қилдик. Пишиб етилди исён.
Бегуноҳ бир қурбон, деган номингиз чунон
Довруқ ёйганидан-ёйди. Тескари шамол
Эсиб, узоқ қолиб кетди денгизда қирол,
Уни ўлган санадилар Англияда.
Сиз фурсатни ванимат деб билдингиз алҳол.
Дўстлар тож кийишни сизга таклиф этдилар.
Сиз рози бўлдингиз, аҳду паймонни бузиб.
Хуллас, шундоқ қилиб, бизнинг хонадон учун
Чумчуқ уясига кирган какку бўлдингиз.
Бизнинг нону тузимизнинг шарофатидан
Тез орада даҳшатли бир кучга тўлдингиз,
Ки яқинлаб бўлмай қолди, яқинлашган жон
Ютиларди, комингизда топарди макон.
Кўзингиздан нари қочиш ва ўзимизни
Мудофаа қилиш бўлди бизга қолгани.
Сиз ўзингиз қўлимизга бердингиз қурол
Қасамхўрлик билан, балки нонкўрлик билан,
Муомала чоғи бизга сўз айтиб қўпол.

Қ и р о л

Сиз шуларни айладингиз элга овоза,
Айюҳаннос солиб бозор, бутхоналарда
Ва исёни ҳақ, деб нидо солдингиз тоза,
Ур-йиқитта ташна бўлган жонлар олдида?
Улар умри ўтар ахир тўполон кутиб,
Юрганда ҳам, турганда ҳам бир-бирин туртиб,
Исён деганлари бизда озмас ҳар қалай,
Исён учун баҳона ҳам, боис ҳам талай.

Ш а ҳ з о д а

Ҳар иккала томонга ҳам ёвилар ажал,
Агарда шу жанжални деб бўлса жанг-жадал.
Сиз марҳамат қилиб айтинг жиянингизга:
Уэльс шаҳзодаси бутун дунёга ўхшаб,
Гарри Перси мухлисидир. Агарда унинг
Шу исёнга иштирокин этсак мустасно,
У нодири даврон эрур мардоналикда,
Асл жўмардликда, асл фарзоналикда,
Олийжанобликда бизнинг асра танҳо.
Мен хижолат ичра шуни этаман иқрор,
Ки менда на ботирлик, на баҳодирлик бор,
Буни Перси юзимга шарт солиши мумкин.
Шунга қарамасдан қатъий айтаман, лекин
Шу соҳиб ҳукмдорим, отам олдида:
Перси устун, шу важдан ҳам ушбу таклифни
Менга қулай эрур баён айласам тикка.
Беҳуда қон тўқилмасин қўшинлар аро,
Биз майдонда олишайлик яккама-якка.

Қ и р о л

(Ўрнидан қўзғалиб)

Биз берамиз оталик оқ фотиҳамизни,
Гарчи бундан фойда эмас, зиён келса ҳам...
Йўқ, Вустер, биз қадрлаймиз фуқаромизни.

Биз севамиз ҳатто йўлдан адашиб аввал,
Сўнг тўғри йўл топиб, бизга келганларни ҳам.
Шунинг учун сизга шундоқ таклиф этаман:
Уришмайлик, келингиз, сиз, жиянингиз, мен
Хуллас, ҳамма дўстлашайлик яна қайтадан.
Сиз бу сўзимизни бориб Персига айтинг.
Унинг қарорини бизга етказинг зинҳор.
Билиб қўйинг, агарда у ўжарлик қилса,
Қасос олиш учун бизнинг қудратимиз бор.
Биз ишга соламиз ўша қудратни. Оқ йўл!
Йўқ-йўқ, жавоб бериш учун оғиз жуфтламанг.
Биз қўл узатмадик сизга эрмакка, лекин,
Аввал ўйлаб кўринг. Жавоб берасиз кейин.
Вустер, Вернон ва оқ байроқ кўтарган офицерлар кетишади.

Ш а ҳ з о д а

Улар таклифлармизни қабул этмаслар,
Ахир Дуглас, Ҳотсперга замин-замона
Қилич суғурмоқлик учун тайёр баҳона.

Қ и р о л

Яна яхши. Саркардалар, шай бўлиб туринг!
Сўзга кўнишмаса, жангга кирамиз дарҳол,
Биз ҳақ учун курашамиз. Тангри мадаккор!

Қирол шаҳзода Жон, офицерлар ва аскарлар кетишади.

Ф а л ь с т а ф

(Шаҳзодани тўхтатиб)

Гарри, мабодо ерда ётганимни кўрсанг, гавданг билан
мени тўсиб тур. Бу - дўстлик бурчи.

Ш а ҳ з о д а

Бунинг учун дев бўлиш керак. Тангрига тавба қилу,
мазза қилиб ётавер.

Ф а л ь с т а ф

Оҳ, қандоқ яхши ҳаммаёқ тинч-осойишта бўлса, мазза қилиб ётиб ухласанг!

Ш а ҳ з о д а

Бир кун эмас, бир кун жонни жабборга бериш - ҳам фарз, ҳам қарз.

(Кетади.)

Ф а л ь с т а ф

Тўлов муддати ҳали етмаган бўлса-чи! Қарзингизни тўла, деб қистамаётган экан, шошиб қаёққа бораман! Хўп, яхши, балки менга буни номус иши, дейишлар ва ўша номус дегани мени оёққа тургизар. Оёққа турсам-у, бошимдан ажрасам, нима бўлади? Номус менга янги оёқ ясаб бера оладими? Йўқ. Қўл-чи? Қўлидан келмайди. Ярамни тузатармикан? Яна йўқ. Демак, номус табиб эмас экан-да? Балли. Бўлмаса, нима у? Сўз. Ичида нимаси бор? Ҳаво. Ўргилдим унақа хазинадан! Хўш, у кимга аталган ўзи? Чоршанбада уни деб ҳалок бўлган кимса пайшанбада унга ноил бўлади. Хўш, буни унинг ўзи сезармикин? Йўқ. Балки эшитар? Йўқ. Эҳтимол номус дегани тирикларга аталгандир? Йўқ. Асло. Нега ғийбат-бўҳтон уни майдалаб, кулини кўкка совуради. Бас, мен уни истамайман. Номус - қабр тошига ёзиладиган ёзувнинг бир тури. Мана, менинг таълимотим.

(Кетади.)

Иккинчи саҳна

Исёнчилар қароргоҳи.

Вустер ва Вернон киради.

В у с т е р

Йўқ-йўқ, Вернон, билмаслиги керак жияним
Сулҳу салоҳ ҳақидаги қирол таклифин.

В е р н о н

Йўқ, менимча, буни унга билдирмоқ зарур.

В у с т е р

Унда ҳаммамизга завол етди, деявер.
Қирол ҳозир бизга берган ваъдаларига
Содиқ қолади, деб ўйлаш - ақлдан йироқ.
Қирол энди аввалгидек ишонмас бизга.
У ҳеч қачон унутмас бу исёнимизни,
Таъна қилиб, юзимизга солади ҳар чоқ.
Ортимиздан кузатишар кейин умрбод.
Хоинга ким ишонарди, хоин нақ тулки,
Уни қанча боқма, меҳринг айлама аён,
Йиртқич табиати лекин бўлуи намоён,
Қулсанг ёки йиғласанг ҳам бари бир энди,
Ёмонликка йўйишади - насибамиз шу,
Қанча яхши яшамагин, турарсан мудом
Қушхонада турган моддек ўлимга яқин.
Эҳтимолки, жиянимни тутарлар маъзур.
Ёшлик - қизиққонлик, дея этарлар талқин.
Хўш, нимага, десанг, унинг эл орасида
"Бебош, олов-оташ" деган лақаби тайин.
Персини деб биз балога қолармиз лекин:
"Отаси ва амакиси ўргатмиш унга",
Биз - балонинг илдизимиз, демак гуноҳкор.
Мана шундоқ сабабларга кўра жияним
Қиролнинг сулҳ таклифини билмасин зинҳор.

В е р н о н

Бўлмаса сиз, бир нималар тўқиб айтинг-да,
Мен қувватлай уни. Мана ўзи ҳам шунда.

Ҳотспер билан Дуглас, уларнинг изидан офицерлар ва
аскарлар киришади.

Ҳ о т с п е р

Амаким қайтибди. Демак Уэтсморлендни
Озод қўйиш мумкин. Қани, айтинг, не бўлди?

В у с т е р

Қирол жанг қилишга ҳозир шайдир биз билан.

Д у г л а с

Розилигимизни элтсин Уэстморленд.

Ҳ о т с п е р

Ҳа, Дуглас, бу вазифани Лордга топширинг.

Д у г л а с

Мен бу ишни бажонудил бажо этаман.

Кетади.

В у с т е р

Қирол бизни кечиришни истамас асло.

Ҳ о т с п е р

Сиз кечирим сўрдингизми ундан? Ё Худо!

В у с т е р

Мен таъналар отдим унга, қасамхўрсан, деб.

У рад этди, айтганига иқрор бўлмади.

Қасамидан тониб, яна қасамлар ичди

Ва қичқирди: "Сиз, хоинлар, исёнчилар!" деб.

Ҳаммангизни қиличга ем қиламан, деди.

Дуглас қайтиб киради.

Д у г л а с

Афандилар, қани бўлинг, қуролни шайланг!
Мен қиролни даъват этдим майдонга зотан.
Ҳозир етказди унга Уэстморленд.

В у с т е р

Уэльс шаҳзодаси сени ҳамма олдида
Майдонга чақирди - жангга, яккама-якка.

Ҳ о т с п е р

Қанийди иш бита қолса иккимиз билан,
Бошқаларни четлаб ўтса оғриқ ва алам!
Ҳа, айтинг-чи, жангга таклиф этаркан мени,
У ўзини қандоқ тутди? Нафратомузми?

В е р н о н

О, йўқ. Таклиф этди воят камтарлик билан -
Ука акасини таклиф этганга монанд.
Иззатингиз бажо қилди туриб мардона,
Шундоқ мадҳ этдики, фазлу фазилатингиз
Солномачи каби бир-бир қайд этди яна.
Яна бир ҳолати кўзга ташланди аён,
Ки бир тортинчоқлик ила ўзини сизга
Қиёс этганида буткул бўлди намоён.
Бирор айбми ё гуноҳга йўл қўйган шогирд
Ўзини ўз устозига қиёслар баъзан
Шундоқ ўкинч билан, балки хижолат билан.
Мен ҳаммага эшиттириб дадил айтаман,
Агарда у тирик қолса, саломат, омон,
Майлига, мишмишлар қайнаб турибди, лекин,
Суврати ҳар соат айнаб турибди, лекин,
Англия истиқболи равшан, чароғон.

Ҳ о т с п е р

Чамамда, сиз, дўстим, унга меҳр қўйибсиз -

Унинг жунунига, унинг маломатига.
Эшитмадим бебошликда бирор-бир кимса
Шу шаҳзода мисол элга овоза бўлса.
Майли, ким бўлмасин ўша, лекин ишонинг,
Уни шундоқ қудрат ила сиқарман, токим
Суяклари ўз-ўзидин қисирлаб кетсин.
Қани, қуроладингизни шайланг, жаноблар,
Оғаларим, ўртоқларим ва аскарларим!
Асл бурчингизни яхши биласиз зотан,
Сизга айтиб беролмасман уни сўз билан,
Сўзамолликка мен унча моҳир эмасман.
Чопар киради.

Ч о п а р

Милорд, сизга мактуб.

Ҳ о т с п е р

Ҳозир ўқишга вақт йўқ.
Дўстлар, ҳаётимиз ўзи жудаям қисқа.
Аммо ўша бир соатга етмаганда ҳам,
Уни майда-чуйда, бўлар-бўлмасга сарфлаб,
Шарафсиз яшасак, жонга тегарди роса.
Биз ҳаётда подшолардан қўрқмадик асло,
Жоиз эса, подшолардек ўламиз аммо.
Бизнинг ниятимиз холис, эзгу, мўътабар
Қиличимиз дамани у ёритиб турар.
Иккинчи чопар киради.

И к к и н ч и ч о п а р

Фурсат етди, милорд. Қирол яқинлаб қолди.

Ҳ о т с п е р

Мен хурсандман, ажаб қилди, сўзимни бўлди.
Энди жим тураман. Сўзга моҳир эмасман.
Ҳар ким қўлдан келганини айласин бажо.

Қиличимни суғурдим мен. Уни бўййман
Шу майдонда қимматбаҳо қирмиз қон билан.
Қани, карнайларни чалинг, довулни қоқинг,
Ҳамма ҳайқирингиз: "Перси! Espérance!" - деб.
Келинг, сўнгги марта бир-бир қучоқлашайлик,
Балки баъзи бировларга энди ҳеч қачон
Қучоқлашиб кўришмоққа бўлмагай имкон.

Карнайлар чалинади. Ҳамма қучоқлашади.

Кейин чиқадилар.

Учинчи саҳна

Шрусбери яқинида жанг майдони.

Унда-мунда қиличлашмоқдалар. Узоқда ҳужумга ўтишга
сигнал берилади. Дуглас қирол кийимини кийиб олган сэр
Уолтер Блент билан тўқнашади.

Б л е н т

Қайга борай, кўз ўнгимда бўласан пайдо,
Кимсан ўзинг? Нега мунча илашиб олдинг?

Д у г л а с

Мен - Дугласман. Жангда нуқул излайман сени,
Сабабки, айтишларича, қирол эмишсан.

Б л е н т

Адашмадинг.

Д у г л а с

Ҳозир сенга ўхшагани-чун
Лорд Стеффорд этди менга жонини таслим.
Сен деб ўйлаб, уни жаҳаннамга жўнатдим.
Таслим бўл! То жаҳаннамни кўрсатай сенга,
Ўлажаксан, агар таслим бўлмасанг менга.

Б л е н т

Мен ҳеч кимга бирор марта ён бермаганман
Ва Стеффорд учун сендан, такаббур шотланд,
Қасос олажакман.

Қиличлашадилар. Блент қулайди.

Ҳотспер киради.

Ҳ о т с п е р

Гольмдонда жанг қилсайдинг шунчалар бардам,
Сендан устун чиқолмасдим унда сира ҳам.

Д у г л а с

Биз галаба қилдик... Жанг ҳам тутади алҳол.
Мана ерда ётар қонга беланиб қирол.

Ҳ о т с п е р

Қани?

Д у г л а с

Ана.

Ҳ о т с п е р

Манавими, Дуглас? Адашдинг.
Бу юз таниш менга, уни яхши биламан,
Бу ер тишлаб ётган Блент - баҳодир рицарь,
Қирол кийимини кийиб олган у, холос.

Д у г л а с

Вой, жин урсин! Шу ясама унвонинг учун
Ҳаётингни товон қилиб тўладинг бутун.
Қирол сувратига бекор кирибсан, бекор.

Ҳ о т с п е р

Бундайлардан майдон аро ҳали бир талай,
Бари қирол кийимини кийиб олишган.

Д у г л а с

Мен уларни битта қўймай саваб чиқаман -
Навбат билан ва ҳақиқий қиролгача то,
Етмагунча, тиним нима, билмасман асло.

Ҳ о т с п е р

Куннинг бошланиши бизни умидвор этар.

Кетишади.

Узоқдан ҳужумга ўтганларнинг қичқириклари эшитилади.
Фальстаф киради.

Ф а л ь с т а ф

Бу ер сенга Лондон эмаски, ҳар балога чап бериб кетаверсанг, бу ерда пайсалга солиб ўтиришмайди, ҳашпаш дегунча "пақ" этиб бошингга тушириб қолишади. Аммо, шошма, секинроқ, ким бўлдийкин бу? Сэр Уолтер Блент! Сиз мардона жон бердингиз. Турмуш ташвишлари оромингизни энди бузолмагай. Вой, жин урсин, совутда терлайвериб, суюқ қўрғошинга айланиб, тамом оғирлашиб қолдим. Ҳа, айтмоқчи, ё Тангрим, қўрғошинни менга раво кўрмагайсан! Шусиз ҳам ичакларимнинг оғирлиги ўзимга етиб ортади, яна юк орттириш нимаси. Шўрлик рўдаполарим! Мен уларни худди жаҳаннамга солдим. Бир юз элликтасидан аранг учтаси қочиб қутулди, улар ҳам шундоқ дабдалаки, энди умр бўйи шаҳар дарвозаси олдида ўтириб, тиланчилик қилишдан бўлак чоралари йўқ. Тўхта, ким келяпти экан?

Шаҳзода Генрих киради.

Ш а ҳ з о д а

Нега бунда қаққайганча турибсан? Менга Қиличингни бериб тургин. Қара, бу замон - Шаҳидларимизни душман топтар беомон, Қасос олиш керак. Менга қиличингни бер.

Ф а л ь с т а ф

Гарри, тўхта, нафасимни ростлаб олай. Ўша турк султони Григорий ҳам мен бир кунда қилган ишни умр бўйи қилолмаган. Перси билан орани очиқ қилдим. У энди зиён етказолмайди.

Ш а ҳ з о д а

Безиён демоқчимисан. У тирик, ўлдирмоқчи бўлиб сени излаб юрибди. Қиличнингни бериб тур.

Ф а л ь с т а ф

У тирик экан, қилич ўзимга керак. Истасанг, тўшпончамни ола қол.

Ш а ҳ з о д а

Қани бер. Ие, тўшпончанг ҳали гилофидами?

Ф а л ь с т а ф

Ҳа. Ҳушёр бўл, эт-бетингни куйдириб олма тагин. Силтанавериб, ўлгудек қизиб кетган. Бир шаҳарга етгулик мусалласи бор.

(Шаҳзода гилофдан бир шиша май олади.)

Ш а ҳ з о д а

Ҳозир майнавозчиликка бало борми?

Шишани Фальстафга ирғитиб, ўзи кетади.

Ф а л ь с т а ф

Бўпти. Агар қиличимга рўпара келиб қолса борми, ўша Перси деганинг тирик қолмайди. Борди-ю, нодонлик қилиб, ўзим унга рўпара келиб қолсам, майли, мени қий-мали кабоб қилиб ея қолсин. Шу жин ургур, номус билан боғлиқ бўлган ҳазил-ҳузуллари жилла хушламайман, нега десангиз, оқибати - мана бунақа. Ўлик сэр Уолтерни бир томоша қилинг, тишларини қандай иржайтириб ётибди!

Йўқ, менга ҳаёт ҳали керак. Борди-ю, у номус билан боғ-
лиқ бўлса, марҳамат, бўлаверсин, эътирозим йўқ. Борди-ю,
у номусдан бегона бўлган тақдирдаям, бари бир, манави
фахрли оқибатдан қочиб қутулиб бўлмайди, шундоқ экан,
ташвиш чекишга не ҳожат...

Бурғулар чалинади.

Фальстаф қочади.

Тўртинчи саҳна

Майдоннинг бошқа бир қисми.

Хужум қилаётганларнинг қичқириқлари. Унда-бунда
жанг қилмоқдалар.

Қирол Генрих, шаҳзода Генрих, шаҳзода Жон Ланкастер ва
Уэстморленд кирадилар.

Қ и р о л

Бошдан-оёқ қора қонга ботибсан, Гарри...
Жон, акангни тезда бундан олиб чиқ нари.

Л а н к а с т е р

Мен кетмайман, чунки ҳали ярадормасман.

Ш а ҳ з о д а

Шу ондаёқ сиз қўшинга қайтинг, ҳукмдор,
Йўқлигингиз кўриб, унда ҳайрон бўлишар.

Қ и р о л

Сўзинг тўғри. Мен жўнайман. Уэстморленд,
Ўтинаман, сен чодирга бошлаб бор уни.

У э с т м о р л е н д

Шаҳзодам, мен олиб чиқай.

Шаҳзода

Кимни? Мени-я?

Мен ҳозирча ёрдамингга муҳтож эмасман.
Худо кўрсатмасин, Уэльс шаҳзодаси то -
Эт-бети тирналиб, шунга қуруқдан-қуруқ
Ташлаб чиқиб кетармиди майдонни? Асло!
Юрт гуллари туёқлардан топталиб, пайҳон,
Майдон аро малъунларнинг байроғи балад.

Ланкастер

Пича дамимизни олдик, Уэстморленд,
Майдон кутаётир бизни. Борайлик энди!

Шаҳзода Жон ва Уэстморленд кетишади.

Шаҳзода

О, Ланкастер, жуда бошлаб алдадинг мени!
Сени шундоқ шиддаткор деб ўйламагандим.
Шу чоққача бир укам деб ардоқлар эдим,
Энди асл қаҳрамон, деб севаман сени.

Қирол

У Персининг зарбасига зарбалар берди,
Боя кўрдим. Аммо ўзи ўспирин ҳали!

Шаҳзода

О, бу бола ҳали роса довруқ солади!

Кетади.

Жанговар хитоблар. Дуглас киради.

Дуглас

Яна битга қирол! Худди аждаҳо монанд
Бир бошини кессанг, бири кўриниб қолар.
Кимсан? Мен - Дугласман, яъни сенларга ажал,
Қани, ўзинг айт-чи, сохта қиролмасмисан?

Қ и р о л

Мен ҳақиқий қиролдирман. Таассуф, Дуглас,
Учратибсан менмас, менинг сояларимни.
Менинг икки ўғлим ҳозир излайди сени,
Сени ва Персини қонли жанг майдонида.
Менга дучор бўлганинга хурсандман жуда.
Кел, бўлмаса, олишайлик. Қайтар зарбани.

Д у г л а с

Қўрқаманки, ҳақиқиймас сохта қиролсан,
Гарчи хатти-ҳаракатинг қиролларга хос.
Майли, ким бўлмагин, менга ўлжасан, холос.

Қиличлашадилар. Қирол танг аҳволда. Шаҳзода Генрих
қайтиб киради.

Ш а ҳ з о д а

Ҳой, нобакор шотланд, қани бир қайрилиб боқ,
Нақ елканга қилич тушиб, бўлурсан ҳалок!
Мени арвоқлар юборди, олажакман хун -
Блент, Шерли, Стеффорд ва бошқалар учун.
Мен - Уэльс шаҳзодаси. Қаршингда пайдо,
Айтганимни шу ондаёқ этарман адо.

Қиличлашадилар. Дуглас чекиниб, яширинади.

Милорд, аҳволингиз қалай, ҳолингиз нечук?
Сэр Никлос Гоузи биздан мадад сўрайди,
Клифтонга шошяпман ёрдамлашай деб.

Қ и р о л

Тўхта. Нафасингни ростла. Болам, сен чиндан
Менинг ҳаётимни эъзоз этар экансан.
Сен амалда буни ҳозир айладинг исбот.

Ш а ҳ з о д а

Магар бунга гумонингиз бормиди? Ҳайҳот,

Мени қандоқ булғамишлар бўҳтонлар билан.
Гўёки мен сизга ўлим - завол тилайман?
Буни ростми-ёлғонлигин кўрдингиз кушод.
Агар мен Дугласга жиндак бермасам халал,
Бир нафасда тақдирингиз этар эди ҳал,
Мен ярамас ошпоқ бўлиб қолардим бунда.

Қ и р о л

Кетайлик - сен Клифтонга, мен - Гоузига.
Кетади.

Ҳотспер киради.

Ҳ о т с п е р

Сен - Гарри Монтмаунт, агар хато қилмасам.

Ш а ҳ з о д а

Рад этмайман, ўзиман.

Ҳ о т с п е р

Мен - Гарри Персиман.

Ш а ҳ з о д а

Демак, менинг рўпарамда ҳозир муқаррар
Жаҳондаги энг довюрак фитначи турар.
Мен - Уэльс шаҳзодаси. Билиб қўй, Перси,
Шон-шуҳратни биз иккига бўлмасмиз энди.
Бир чизиқда икки юлдуз этмагай парвоз.
Бундан кейин шарофатли шу Англия
Бир йўла ҳам сеники, ҳам меники бўлмас.

Ҳ о т с п е р

Ҳа, шундоқ бўлмагай. Фурсат етишди мутлақ.
Иккимиздан биримизнинг кетишимиз ҳақ.
Фақат, афсус, шон-шуҳратинг меникидан кам.

Ш а х з о д а

Бугун уни сеникига тенглаб олурман
Ва дубулғанг узра кўздан ўстириб юрган
Гултожингни қирқиш учун қилич солурман.

Ҳ о т с п е р

Мақтанишинг тингламоққа менда чидам йўқ.

Солишадилар. Фальстаф киради.

Ф а л ь с т а ф

Баракалла, Гарри. Ана шундоқ, бопла уни! Бу ер сенларга қўғирчоқбозлик эмас, деб айтмабмидим.

Дуглас қайтиб киради, у Фальстаф билан жанг қилади.
Фальстаф йиқилиб, ўзини ўлганга солади. Дуглас кетади.

Ҳотспер яраланиб йиқилади.

Ҳ о т с п е р

Менинг ёшлигимни единг. Менга бу замон
Ҳаётдан айрилиш унча машаққат эмас.
Менинг шон-шуҳратим сенга ўтар шу нафас.
Мана шу андиша бағрим ёқар беомон.
Ва менинг жонимга ботар қиличдан баттар.
Аммо ақл-тафаккурга ҳаёт ҳукмрон,
Ҳаётни бир эрмак қилиб ўйнайди замон.
Замона ҳам эрмак қилиб ўйнайди, зеро -
Неки муваққатдир бунда, неки бебақо.
О, мен ҳозир этмоқчийдим жиндек башорат,
Муздек совуқ қўли билан сиқиб шу қадар,
Зилдек оғир этмасайди тилимни ажал!
Перси, энди сен тупроқсан. Сен энди емиш...
Ўлади.

Ш а х з о д а

"Қуртлар учун", - демоқчийдинг шекилли? Хайр,

Хайр, жасоратли ўғлон, баҳодир юрак!
Такаббурлик - ҳилвираган, омонат мато,
У ювилган латта каби киришар бешак.
Бу баданда ҳаёт ҳали гупураар экан,
Ҳаттоки бир подшолик ҳам унга кам эди.
Лекин, мана, икки газ ер кифоя қилди.
Сен бағрида ўлиб ётган бу мамлакатда
Баҳодирни йўқдир энди сенга баробар.
Қулоғинг сўз эшитмайди, шунинг учун ҳам,
Мен шаънинингга айтаяшман ҳамду санолар.
Кел, юзингни ёпиб қўяй бўйинбоғ билан.
Ажаб, менга туюлдики, бу хизматим-чун
Ташаккур айтгандай бўлиб туюлдинг менга.
Ғолибият шуъласида самоларга уч,
Мағлубият аламлари қолсин қабрда.
У сенинг қабринг тошига ёзилмагай ҳеч.

Ерда ётган Фальстафни кўриб қолади.

Эвоҳ, қадрдоним! Шундоқ баҳайбат бир тан
Ҳаёт учқунини асраб қололмадимми?
Хайр, бечора Жек, жойинг жаннатда бўлгай,
Сендан неча карра яхши одамлар борки,
Уларнинг ўлими шунча ўртамас мени.
Шоду хандон кунларимга бағишлардинг жон.
Сенга ачинаман, сенга, мақтанчоқ, лаққи.
Бугун шаҳид бўлганларнинг орасида сен
Энг ғаройиб махлуқдирсан, галати ҳайвон.
Биз ичингни ёриб, мушки-анбар сурамиз,
Аввал мўмиёлаб, кейин этамиз дафн.
Сен ҳозирча ёта қолгин Ҳотспер билан.

Кетади.

Ф а л ь с т а ф

(Ўрнидан қўзғалиб)

"Ичингни ёрамиз!" Бугун ичкаларимни ағдарсанг, эр-

тага тузлаб, тановул қилишинг ҳам ҳеч гапмас. Вой, жин ургур ўзимни зап вақтида ўликка солганим, бўлмаса-чи, анави шотланд мендан шотландча шўрбалиқ ясаши турган гап эди. Ие, ўзимни ўликка солдимми? Сираям-да. Ҳа, сираям ўзимни ўликка солганим йўқ. Ўликлар асли ашаддий алдоқчилар бўлишади.

Улар одамликдан чиқишса ҳам, худди одамга ўхшаб ётишади. Тирик қолиш учун ўзингни ўликка солишинг - алдоқчиликмас, самимият. Ботирликнинг бир зийнати - камтаринлик. Ана шу зийнат мени қутқазиб қолди. Ё алҳазар! Ўлик бўлсам шу қароқчи Персидан чўчийман. Мабодо у ҳам муғомбирлик қилиб ётгану тўсатдан ўрнидан туриб қолса-чи? Ёки муғомбирликни мендан ҳам бир парда ошириб ётган бўлса-я? Баҳарқол унга яна бир-икки зарба бериш зиён қилмайди. Кейин, уни мен ўлдирдим, деб айтсам ҳам бўлаверади. Хўш? Нима қипти? Уни уриб гангитишган, у йиқилиб ҳушидан кетган, кейин менга ўхшаб тирилик қўя қолган. Бас, айбга буюрмагайсиз, манавини оч биқинга қабул қилгайсиз (*Қилич санчади*). Энди товонини ҳам ола қолинг.

(Ҳотсперни ағдариб, чалқанча ётқизади)

Шаҳзода Генрих, шаҳзода Жон Ланкастер қайтиб киришади. Тўртта аскар уларнинг изидан кириб, орқада туришади.

Ш а ҳ з о д а

Илк жанговар қадам билан сени қутлайман!
Кўп аломат ишлар қилдинг шамширинг билан.

Л а н к а с т е р

Менга қара. Ҳой, нима бу? Айтмабмидинг сен
Менинг бақалогим бутун ҳалок бўлди деб?

Ш а ҳ з о д а

Ҳа, айтгандим. Унинг ўлиб, нафаси ўчиб,
Ерда ётганини, ахир, кўрганман ўзим.

Ҳой, сен тирикмисан? Арвоҳ бўлмагин тагин?
Эй, ростданам ўзингмисан? Ишонтир ўзинг.

Ф а л ь с т а ф

Албатта ўзимман. Арвоҳ эмасман. Агар Жек Фальстаф бўлмасам, майли, Жек аллабало бўла қолай. Мана сизга - Персингиз. (*Жасадни ерга ташлайди*). Отангиз мени мукофотласа - хўп. Мукофотламаса, бундан кейин Перси деганларни ўзи ўлдира қолсин. Мен энди камида граф ёки герцог бўлишим керак.

Ш а ҳ з о д а

Бекорларни айтибсиз. Персини мен ўлдирдим, сенинг ўлиб ётганингниям ўзим кўрганман.

Ф а л ь с т а ф

Ҳали шунақами? Ё Худо, ё Парвардигор! Одамлар нақадар айниб кетишибди. Тўғри, мен ҳам унга ўхшаб нафасим ўчиб ётувдим, бир пайт иккимиз ҳам баравар сакраб оёққа турдик, Шрусбери минорасининг соати билан ҳисоблаганда, роса бир соат жанг қилдик. Мени диёнатли десангиз, ишонинг, ишонмасангиз, ношукрлик уволи ҳимматига яраша мени мукофотлаши лозим бўлган зотнинг бўйнига тушади. Оч биқинига манави ярани мен солдим, бунинг исботи учун жонимни беришга ҳам тайёрман. Тирик бўлганда-чи, буни ўзи ҳам инкор этолмасди, йўқса, қиличимни сопига қадар яна ботирардим.

Л а н к а с т е р

Бундай ғаройиботни ҳеч эшитмаганман.

Ш а ҳ з о д а

Мен бунақа мақтанчоқни сира кўрмадим.
Ҳа, анави юкинг билан, майли, фахрлан.
Ёлғон деган матоҳ сенга суюнчиқ экан,
Уни рост ўрнида кўриб, тасдиқ этаман.

Карнайлар чалинади.

Жанг тугади. Зафар билан қутлайман сени!
Юр, анави тепалиқдан қарайлик ҳар ён,
Кимлар биздан ҳалок бўлмиш, ким қолган омон.

Шаҳзода Генрих ва шаҳзода Жон кетишади.

Ф а л ь с т а ф

Уларнинг изидан бораман. Ҳойнаҳой, мени мукофотлашса керак. Худойим, мени ярлақанни ўзинг ярлақа. Тепага кўтариладиган бўлсам, ёғни камайтишга тўғри келади. Даволанаман, ичишни ташлайман, тартиб-қоида билан яшайман. Ҳа, обрў-эътиборли одам бўлиш фурсати етди.

Карнайлар чалинади. Фальстаф аскарларга Ҳотспер жасадини кўтаришга ишора қилади, ўзи улар билан бирга чиқади.

Бешинчи саҳна

Қирол Генрих чодир.

Карнайлар ва ноғоралар чалинади. Қирол Генрих ўлтирибди, шаҳзода Генрих, шаҳзода Жон Ланкастер, Уэстморленд, офицерлар ва аскарлар тикка туришади. Вустер ва Вернонни олиб киришади.

Қ и р о л

Исён кўтарганлар роса таъзирин еди.
Ҳой, нобакор Вустер, сени юбормабмидим
Муҳаббату сулҳу салоҳ таклифи билан?
Айтганларимизни бузиб талқин айладинг,
Ёлгон айтиб, илинтирдинг домингга уни.
Шаҳид бўлган уч ботир ва шавкатли граф,
Яна қанча жонлар тирик бўлурди алҳол -
Сен асл баҳодир, Исо умматига хос
Диёнат-ла иш тутсайдинг, битишиб ҳалол.

В у с т е р

Мен фақат жонимни ўйлаб, шу ишни қилдим.
Муносибдир жиноятга яраша жазо.
Ҳаммасига бош эгаман.

Қ и р о л

Олиб чиқингиз,
Вустерни ҳам, Вернонни ҳам қатл этингиз,
Бошқа айбдорларни сўроқ қиламиз кейин.
Соқчилар Вустер ва Вернонни олиб чиқишади.
Яна нечук хабарлар бор жанг майдонидан?

Ш а ҳ з о д а

Шотланд Дуглас жангда омад кетганин кўриб,
Кўриб Перси ўлимию қўшинларининг
Жон ҳолатда тумтарақай бўлиб қочганин,
Ўзи қочиб қолди отнинг бошини буриб.
Оти ўқдек учар экан, қоқилиб тушди.
Суворийси қулаб, бизга асирга тушди.
Ҳозир менинг чодиримда ўлтирибди у,
Уни менга беринг, сиздан илтимосим шу.

Қ и р о л

Марҳамат.

Ш а ҳ з о д а

Жон иним, ҳозир чодиримга бор,
Савоб иш бу, адосини сен бўйинингга ол.
Сен Дугласни асирликдан озод қил. Кетсин.
Айтгил, товон-жаримаси менга керакмас.
Бошимизга кўп зарбалар ёвдириш билан
У ўргатди - биз қадрлай оламиз чиндан
Душман жасоратини ҳам.

Л а н к а с т е р

Раҳмат сизга. Мен
Буни мамнуният билан адо этаман.

Қ и р о л

Иккига бўлурмиз энди қўшинларни биз.
Сен, Жон, сиз лорд Уэстморленд, яъни, иккинги
Йоркка йўл оласиз, Нортумберленд ва Скруп
Турар бизга қарши унда тарадду кўриб.
Мен ва Гарри йўл оламиз Уэльс томон,
Арч ва Глендаур унда кўтармиш исён.
Энг сўнгги бир зарба ила бадкорларни биз
Узил-кесил парчалаймиз, яксон этамиз.
Ғалабамиз буюк, лекин тинмасмиз асло,
Ҳаммасининг таъзирини бермагунча то!..
Кетадилар.

АНТОНИЙ ВА КЛЕОПАТРА

Беш пардали фожиа

ИШТИРОК ЭТУВЧИЛААР:

Марк Антоний, Октавий Сезар, Марк Эмилий Лепид - триумвирлар.

Секст Помпей, Домиций Энобарб, Вентидий, Эрос, Эскар, Деркет, Деметрий - Антоний тарафдорлари.

Филон, Меценат, Агриппа, Долабелла, Прокулей, Тирей, Галл - Сезар тарафдорлари.

Менас, Менекрат, Варрий - Помпей тарафдорлари.

Тавр - Сезарнинг лашкарбошиси.

Канидий - Антонийнинг лашкарбошиси.

Силий - Вентидий қўшинида аскар бошлиғи.

Евфроний - Антонийнинг элчиси.

Алексас, Мардиан, Селевк, Диомед - Клеопатранинг яқинлари.

Фолбин.

Фуқаро.

Клеопатра - Миср маликаси.

Октавия - Сезарнинг синглиси ва Антонийнинг рафиқаси.

Хармиана, Ирада - Клеопатранинг канизаклари.

Лашкарбошилар, аскарлар, чо парлар, сарой аъёнлари, хизматкорлар.

Воқеа Рим империясининг турли қисмларида бўлиб ўтади.

БИРИНЧИ ПАРДА

Биринчи сахна

Искандария. Клеопатра саройида бир зал.

Деметрий билан Филон киради.

Ф и л о н

Саркардамиз дейман тамом ақддан озмиш!
У дов қараш, бир замонлар қўшин олдида
Пўлат кийган Марсдек мағрур чақнаган нигоҳ
Тоат-сажда адоси-ла тикилмиш бугун
Упа-элик, мой суркалган лўли чехрага.
Ва у юрак - жанг соати гурс-гурс гупуриб,
Совутни ҳам чок-чокидан уза олган қалб -
Фоҳишанинг ишқий ҳовур - алангасини
Елшиб-елшиб, совутгувчи елпигич энди.
Ана, улар келишмоқда.

Карнайлар чалинади. Антоний ва Клеопатра хос маҳрам-лар билан кириб келишади. Ҳарам оғалар Клеопатрани елпигич билан елпишади.

Яхшилаб қара,
Жаҳондаги уч устундан биттаси, мана.
Бугун эса ўз изми, ўз хоҳиши билан
Бузуқ қизга масхарабоз. Томоша айла!

К л е о п а т р а

Муҳаббатми? Қаергача етаркин ўша?

А н т о н и й

Муҳаббатмас, агарда у чегара билса.

К л е о п а т р а

Не қилса ҳам, билай дейман сарҳадларини.

А н т о н и й

Сарҳадларин изла олам - жаҳондан нари.

Антоний хизматкорларидан бири киради.

Х и з м а т к о р

Ҳукмдорим, изн беринг, Римдан хабарлар.

А н т о н и й

О дардисар тагин! Нима, сўйла мухтасар.

К л е о п а т р а

Йўқ, эринмай чопарларни тингла, Антоний.
Қўзғотгансан Фульвиянинг жаҳлини балким?
Ё бўлмасам, қаҳр билан чақалоқ Сезар
Буюрмишдир: "Шу-шу амрим бажо айлагин.
У подшони авдар, буни шоҳ қилиб кўтар.
Бажар, агар бажармасанг, жазойинг кутар".

А н т о н и й

Ҳой, нималар дейсан, жоним?

К л е о п а т р а

Йўқ, ҳазил эмас,
Ишонавер. Эҳтимолки, сенинг бу ерда
Туришингни айламишлар қатагон-ҳукм.
Балки Сезар салтанатдан айламиш маҳрум.
Ҳа, сўраб кўр, нималар деб буюрди экан
Шижоатли Антонийга унинг хотини...
Йўғ-э, Сезар... Аниқроғи - иккаласи ҳам.
Мен тожимга онт ичайки, қизариб кетдинг!
Бу Сезарга иззатингдан, шундоқ эмасми?
Ёки шанги Фульвиядан насиб этгувчи
Дашномларнинг уяtimi? Чорланг чопарни!

А н т о н и й

Римни Тибр тўфонлари оқизиб кетсин!

Яксон бўлсин ҳаволанган у арши давлат!
Менинг уйим шу ердадир бугундан бошлаб.
Салтанатлар бари - тупроқ, ер дегани-чи-
Ҳайвонлару инсонларни тўйдиргувчи гўнг.
Аммо, ҳаёт, тирикликнинг улугворлиги
Муҳаббатда.

(Клеопатрани қучади.)

Мен дунёга исбот этаман,
Ки оламда шу чоққача ҳеч ким ҳеч қачон
Бизнингчалик севолмаган.

К л е о п а т р а

Чиройли ёлгон!
Севгини деб шунча сано сўйлаган инсон
Севмай туриб, Фульвияга уйланганмасми?
Аҳмоқмасман, фаҳмлайман жилла: Антоний -
Антонийдир.

А н т о н и й

...Клеопатра асир айлаган.
Ёлбораман муҳаббатта муҳаббат ҳақи,
Ишқнинг ширин соатлари ҳақи сўрайман.
Баҳслашиб, вақтимизни этмайлик увол.
Ҳар сония бизга лаззат - сафо келтирсин.
Бу оқшомни банд этамиз не эрмакларга?

К л е о п а т р а

Чопарларни эшитамиз.

А н т о н и й

Ўжарсан мунча!
Бу қандай бир бало: баҳсми, кулги ё йиғи -
Ярашади бирдек. Унинг ҳар бир қилиғи
Ҳайрат билан ҳаяжонга ўрайди мени -
Нима менга чопар? Ахир сенингман, сенинг.

Кўчаларни сайр этайлик иккимиз оқшом
Халойиққа бирга-бирга ташлайлик назар.
Юр, маликам. Кечагина шундоқ бир хоҳиш
Билдиргандинг.

(Хизматкорга)

Қани даф бўл! Оғзингни очма.

Антоний ва Клеопатра хос маҳрамлари билан кетишади.

Д е м е т р и й

Сезарни ҳеч писанд қилмай қўйди Антоний.

Ф и л о н

У баъзида, чин Антоний бўлмаган пайтлар
Чинакакий Антонийнинг руҳига монанд -
Буюкликдан жудо бўлиб, айрилиб қолар.

Д е м е т р и й

Таассуфки, Римга етиб борган гапларни
Ўзи тасдиқ этар. Аммо умид қиламан,
У эртага ўзгаради. Хайр, бўлмасам.

Кетадилар.

Иккинчи саҳна

Ўша жой. Саройда бир оромгоҳ.

Хармиана, Ирада, Алексас ва фолбин киришади.

Х а р м и а н а

Жаноб Алексас, азиз Алексас, ҳар нарсадан афзал
Алексас, қарийб комилу баркамол Алексас! Сен мали-
кага шунчалар таъриф-тавсиф этган фолбининг қани,
қайда ўзи? О, сен айтмоқчи, мен олдига похол соладиган,
бўлажак эрим ҳақида билишни шу қадар истайманки!

А л е к с а с

Фолбин!

Ф о л б и н

Лаббай, тақсир?

Х а р м и а н а

Бу сенмисан? Дейдиларки, валий эмишсан?

Ф о л б и н

Табиатнинг буюк асрор китобига мен
Баъзан боқиб, бир нималар ўқий оламан.

А л е к с а с

Қўлингни бер, кафтларингга боқиб, айтсин у.

Энобарб ва хизматкорлар киришади

Э н о б а р б

(Хизматкорларга)

Қимирланглар! Тўкин бўлсин кечки зиёфат,
Клеопатра соғлиғига шаробу шарбат.

Х а р м и а н а

Яхши одам, бергил менга ёрув бир қисмат.

Ф о л б и н

Беролмайман, иқболингни айтаман холос.

Х а р м и а н а

Хўп, айта қол.

Ф о л б и н

Малоҳатинг ортар беқийс.

Х а р м и а н а

Тўлишиш ҳисобигами?

И р а д а

Йўқ, қариган чофингда ўзингни жудаям бўяб-бежаб юрасан.

Х а р м и а н а

Фақат ажинлар билан бўялмасам, бас.

А л е к с а с

Фолбин ҳазратларининг жаҳллари чикарманглар.
Иззат-икром мақомида бўлинглар.

Х а р м и а н а

Жим-м!

Ф о л б и н

Севишларинг ортиқ бўлур севилишингдан.

Х а р м и а н а

Шу етмай турувди! Унда жигаримни ишқ биланмас,
май билан куйдирганим афзал.

А л е к с а с

Ҳадеб гапни бўлавермай, эшитсанг-чи.

Х а р м и а н а

Ҳа, бирор гаройиб нарсани пайғом эт. Дейлик, шундоқ бир кун келсинки, мен бир варакай уч подшога никоҳла-ниб, шу заҳот учовидан ҳам тул қолай. Ё бўлмасам, элик ёшимда шундоқ бир бола туғайки, уни кўрганда, ўша Ирод Яҳудий ҳам даҳшат, ваҳимага тушиб қолсин, ёки Октавий Сезарнинг хотини бўлай-да, маликам билан тенгла-шиб олай.

Ф о л б и н

Сен бекангдан кўра кўпроқ умр кўрасан.

Х а р м и а н а

Мана бу бошқа гап! Узоқ умр кўриш мен учун анжирдан ҳам ширин.

Ф о л б и н

Сен иқболни кечмишингда кўргансан зиёд,
Истиқболда камроқ бўлур сенга саодат.

Х а р м и а н а

Бундан чиқди, аслзода фарзанд кўриш менга nasib
этмас экан-да. Хўш, бўлмаса, айтчи, нечта ўғил кўраману
нечта қиз?

Ф о л б и н

Ҳар хоҳишинг ҳомилага айланар бўлса,
Рошпа-роса милён бола туришинг тайин.

Х а р м и а н а

Вой, тентак! Майли, сени кечираман, негаки, одам эмас,
жодугарсан.

А л е к с а с

Сен тилакларимдан фақат тўшагим хабардор, деб ўйлаганмидинг?

Х а р м и а н а

Йўқ, тўхта! Энди Ираданинг фолини кўр.

А л е к с а с

Ҳаммамиз ҳам бизни нималар кутишини билмоқ истаймиз.

Э н о б а р б

Ҳар ҳолда, ўзимни ва сизнинг кўпчилигингизни бугун
нималар кутишини мен биламан. Биз эрдан оғиб, йиқилгунча ичамиз.

И р а д а

Бу кафтнинг чизикларига боқиб фақат бир нарсани -
иффатли турмушнинггина айта оласан холос.

Х а р м и а н а

Худди Нилнинг тошқин сувларига боқиб қурғоқчилик
бўлишини айтгандай.

И р а д а

Сен жим тур, очофат бузуқи, сен фол очмай қўя қол.

Х а р м и а н а

Намиқиб турувчи кафтлар сердуштлиқдан далолат бер-
маса, мен ҳам юрган эканман елвайиб. Менга қара, сен
унга бирор жўнроқ нарсани пайғом қилиб юбор.

Ф о л б и н

Сизни бир хил қисмат кутади.

И р а д а

Нечук қисмат? Аниқроқ қилиб айта қол.

Ф о л б и н

Мен айтиб бўлдим.

И р а д а

Наҳотки, менинг бахтим унинг бахтидан қилча ҳам зи-
ёда бўлмаса?

Х а р м и а н а

Борди-ю, қилча зиёда бўлганда, сен ўша қилнинг қаерда
ўсишини истардинг?

И р а д а

Эримнинг бурнида ўсмаса, бас!

Х а р м и а н а

Ножоиз хаёллардан ўзинг асра, фалак! Энди Алексасга навбат. Энди унинг фоли. Шарофатли Изида! Шундоқ қилки, бир қийшиқ оёққа учрасин у. Кейин ўша қийшиқ оёқ қазо қилсину ундан ҳам беш баттарига дучор бўлсин. Унинг олдига юз карра похол солишиб, то хотин зотининг энг ашаддий шаллақиси қаҳ-қаҳ отиб, рақсга тушиб, уни қабрга кузатиб қўймагунча, давом этаверсин. Меҳрибон Изида, тилагимни қабул эт. Бошқа ҳамма нарсадан маҳрум этсанг ҳам, майлига, фақат шуни ижобат қил. Сендан ўтинаман, шафқатли Изида!

И р а д а

Омин! Саховатли илоҳа, илтижоларимизга қулоқ сол. Бузуқи бир аёлга уйланган дуп-дуруст эркакни кўриш нақадар оғир, аммо олдига похол солинмаган ҳавойи эркакни кўриш ундан ҳам баттар. Шунинг учун ҳам, марҳаматли Изида, лоақал, одоб юзасидан, унинг жазосини бер.

Х а р м и а н а

Омин.

А л е к с а с

Кўрдингизми? Булар менинг олдимга похол солиш учун фоҳиша бўлишга ҳам жон деб рози бўлишади.

Э н о б а р б

Ҳой, жим бўлинглар! Антоний келяпти.

Х а р м и а н а

Йўқ, малика.

Клеопатра киради.

К л е о п а т р а

Антонийни кўрмадингизми?

Э н о б а р б

Йўқ, маликам.

К л е о п а т р а

У бу ёққа ўтмадимми?

Х а р м и а н а

Ўтмади бекам.

К л е о п а т р а

У бутун бир базми жамшид тузмоқчи эди,
Кутилмаганда Римни эслаб қолди. Энобарб!

Э н о б а р б

Хўш, маликам?

К л е о п а т р а

Уни дарров қидириб топ-да,
Бу томонга бошлаб кел. Ҳа, Алексас қайда?

А л е к с а с

Мен шундаман, бекам. Ана, Антоний ўзи.

Антоний, чопар ва хос маҳрамлар киришади.

К л е о п а т р а

Қайрилиб ҳам қарамайман. Кетдик бу ердан.

Клеопатра, Энобарб, Алексас, Ирада, Хармиана, фолбин ва
хизматкорлар кетишади.

Ч о п а р

Шундан кейин қўшин тортиб юрди хотининг.

А н т о н и й

Оғам Лукис устига-я?

Ч о п а р

Ованг устига.

Лекин тезда сулҳу салоҳ йўлин тутдилар
Ва Сезарга қарши бирга бошладилар жанг.
Илк жангдаёқ мағлуб этди уларни Сезар,
Иккиси ҳам қочди шунда Италиядан.

А н т о н и й

Хўш. Хабаринг йўқми яна бундан ҳам расво?

Ч о п а р

Ёмон хабар - хабарчининг бошига бало.

А н т о н и й

Ҳа, агар у аҳмоқ ёки қўрқоқча етса.
Ҳаммасини гапир. Бўлган ишни яширма.
Хушомаддан менга ҳар на ҳақиқат зарур,
Ўлим хавфи унда ниҳон бўлса ҳам ҳатто.

Ч о п а р

Яна бир шум хабар шуки, Лабиен Фиротдан
Кечиб ўтди парфиянлар қўшини билан.
Осиёга човут солиб кирди. Байроғи
Елпинмоқда Сурияда, яна бу ёғи -
Лидия ва Иония узра музаффар.
Шундай пайтда...

А н т о н и й

Хўш-хўш, нега тутилиб қолдинг?
Шундай пайтда Антоний-чи...

Ч о п а р

О, ҳукмдорим!

А н т о н и й

Тортинасан нечун? Сўйла гуфтигўларни,
Римда не деб аташади Клеопатрани,
Сен ҳам шундоқ деб атайвер, мени уялтир.

Фульвияга ўхшаб, таъна-маломат ёғдир.
Бирин-кетин бетимга сол гуноҳларимни,
Ҳаққонийлик билан, афсус-надомат билан.
Хору хасни кўпайтирар, ўстирар риё,
Аччиқ таъна тозалайди юракни аммо.
Хўш, бора қол!

Ч о п а р

Бош эгаман амрингга, бегим.

(Кетади.)

А н т о н и й

Сикиондан йўлламишлар бизга не хабар?

Б и р и н ч и м у л о з и м

Сикиондан келган ким бор? Қаёқда чопар?

И к к и н ч и м у л о з и м

У шу ерда, фармонпазир.

А н т о н и й

Кирсин бу ёққа.

Йўқ, Мисрнинг бўғовлари жуда мустаҳкам,
Мен узарман уни, агар тентак бўлмасам.

Иккинчи чопар киради.

А н т о н и й

Хўш, не хабар билан келдинг? Бўла қол, чўзма!

И к к и н ч и ч о п а р

Вафот этди ёстикдошинг, гўзал Фульвия.

А н т о н и й

Вафот этди Фульвия?

И к к и н ч и ч о п а р

Ҳа, Аскионда.

(Мактуб узатади.)

Ўқиб боқгил, касаллиги ва яна бошқа
Воқеалар хусусида битилимиш бунда.

А н т о н и й

Хўп, бора қол.

Иккинчи чопар кетади.

Буюк бир қалб дунёдан ўтди.

Ахир, унинг азимати - тилагим эди.

Ҳалигина биз жирканиб отган нарсани

Лаҳза ўтмай сўроқлаймиз яна кўп маҳал.

Бугун неки дилпазирдир, ўша тўсатдан

Ёқимсиз ва жирканч бўлиб қолар. О, агар

Тирик жонни тобут сари итарган қўллар

Уни халос этиб, қайта ола билсайди!

Яна яқин ва азиздир менга марҳума...

Тезроқ айрилишим керак бу ёсумандан,

Йўқса, бундоқ ҳаёт тарзи, ҳаракатсизлик

Минг бир бало бўлиб ёғар бошимга худди

Эй, Энобарб!

Энобарб киради.

Э н о б а р б

Буюр, бегим, не фармонинг бор!

А н т о н и й

Зудлик билан мен бу ердан кетишим даркор.

Э н о б а р б

Лекин кетсак, бу ердаги хотинларни ҳалок этамиз.

Қаттиққўллик улар учун қанчалар ҳалокатли экани
маълум-ку. Кетадиган бўлсак, битта қолмай ўлишади, вас-
салом.

А н т о н и й

Мен кетишим керак.

Э н о б а р б

Бас, шунчалик зарур экан, майли, ўлишаварсин. Беҳудадан-беҳудага хотинларни қийнаш - гуноҳ, бироқ сўз муҳим бир иш устида кетар экан, уларнинг қиймати - бир чақа. Клеопатра бу хабарни эшитдим дегунча, биринчи бўлиб шундоқ турган жойида жон беради-қўяди. У менинг кўз ўнгимда арзимаган сабаблар билан қарийб йигирма бор жон берган. У галати бир тантиқлик билан ажалга ҳамиша шай бўлиб туради, гўё ўша ажалда унинг учун муҳаббат оғушига ўхшаш бир нарса бордек.

А н т о н и й

Унинг қанчалик айёрлигини ҳеч ким билмайди.

Э н о б а р б

О, йўқ! Унинг талпинишлари - соф севгининг самимий замзамалари! Чеккан оҳ-зорларини — шамол, тўккан кўз ёшларини — ёмғир деб аташ камлик қилади. Йўқ, унақа довул ва селларни ҳали бирор календарь ўзида қайд этмаган. Бу айёрлик эмас. Борди-ю айёрлик бўлса, Клеопатра бўронларни ўз ҳукмига юритишда Юпитердан қолишмас экан.

А н т о н и й

Қаёқдан ҳам мен уни кўрдим!

Э н о б а р б

Наҳотки бу ҳақда афсус-надомат чекиш жоиз бўлса?! Агар уни кўрмасанг, дунё мўъжизаларидан бирини кўролмасдинг. Бу бахтга мушарраф бўлмасанг, бу сайри саёҳатларнинг ҳаммаси зое кетарди.

А н т о н и й

Фульвия ўлипти.

Э н о б а р б

Нима?!

А н т о н и й

Фульвия ўлипти.

Э н о б а р б

Фульвия?

А н т о н и й

Ҳа, ўлипти.

Э н о б а р б

Бўлмаса, шукрона айтиб, Худоларга қурбонлик қил. Тангри ҳазратлари эрлик хотинни ўз даргоҳига чақирар экан, эр деган кимса шуни ўйлаб тасалли топсинким, эски латта ўрнига янги кўйлак тикувчилар топилади. Дунёда бошқа хотинлар бўлмаганда, Фульвия вафоти оғир бир зарба бўлиб тушар, ҳар қанча оҳ-ҳасрат чексанг, ярашарди. Аммо аламнинг чорасини топса бўлади: эски иштон тўзибдими, бас, янги чолвор оласан. Менга ишонавер, бунга йиғламоқ учун кўзингга пиёз суркашингга тўғри келади.

А н т о н и й

Фульвия тугиб кетган кўр тугунларни
Мен очмоғим керак энди...

Э н о б а р б

Хўш, бу ердаги тугунинг-чи? Сен у ёқда тугун ечадиган
бўлсанг, Клеопатра бу ёқда тугундан нечук озод бўлади?

А н т о н и й

Ҳазил-ҳузул етар энди. Чиқиб, шу замон
Жумла лашкарбошиларга етказ буйруғим.
Маликага ошиғич бу сафар сабабин

Тушунтириб, хайр-маъзур этаман ўзим.
Фульвиянинг вафоти - бу, мени уй томон
Чорлаётган сабабларнинг битгаси, холос.
Чин хабардор дўстлар менга ёзишар ҳамон,
Ҳаялламай Римга етиб бормоғим даркор.
Секст Помпей кўтарибди Сезарга исён,
Ва денгизда ҳукмронмиш ўзи. Бизнинг халқ
Биласан-ку, беқарордир майлу раббатда.
Марҳумларнинг хизматин у қадрлар фақат,
Буюк ота фазилатин фарзандга йўяр.
Шунга кўра, жасорату жанг шуҳратидан
Номи билан кўшинлари зўр бўлган Помпей
Қаҳрамон деб таратишти элга овоза.
Бу - давлатга қарши жиддий таҳдид-таҳлика.
Ҳа, яширин етилмоқда машъум бир гавго;
У ҳозирги аҳволида ўлик қил ҳаммас,
Лекин ҳали заҳар йиққан илон ҳам эмас.
Бас, жамики кўшинларим сузиб кетмоққа
Зудлик билан шай бўлишсин, буйруғим етказ.

Э н о б а р б

Етказаман.

Кетадилар.

Учинчи саҳна

Ўша жой.

Бошқа оромгоҳ. Клеопатра, Хармиана, Ирада, Алексас
киришади.

К л е о п а т р а

Хўш, қани у?

Х а р м и а н а

Кўрганим йўқ ўшандан буён.

К л е о п а т р а

(Алексаса)

Бил, қайда у, нима билан, ким билан машғул,
Эсингда тут бироқ, сени мен юбормадим.
Хомуш эса, мени рақс тушаяпти, де,
Хурсанд эса магар, мени касалманд, деб айт.
Бор, аниқла ва шу замон ҳузуримга қайт.

Алексас кетади.

Х а р м и а н а

Маликам, сен чиндан севар бўлсанг мабодо,
Назаримда тутган йўлинг тўғримас, хато,
Бу йўл билан унда севги уйғотиш маҳол.

К л е о п а т р а

Хўш, сенингча қандайин йўл тутмоғим даркор?

Х а р м и а н а

Эркига қўй, не истаса, шуни бажо қил.

К л е о п а т р а

Вой, тентак-ей. Шундоқ бир йўл тутганда, уни
Қўлдан бериб қўясан-ку.

Х а р м и а н а

Ғашига тегма.

Аён ахир, кимки бизга қўрқув соларкан,
Севолмаймиз уни, балки нафратланамиз,
Ҳа, Антоний келяпти.

Антоний киради.

К л е о п а т р а

Вой, ҳолим хароб.

А н т о н и й

(Четга)

Машгум сўзни сўзламоқда қани менда тоб?

К л е о п а т р а

(Хармианага)

Юр, кетайлик бундан, йўқса, қулаб тушаман,
Узоқ давом этолмагай ахир бу азоб.

Табиат ўз қаршилигин кўрсатар унга.

А н т о н и й

Эй азиздан азиз, менинг гўзал маликам!

К л е о п а т р а

Ўтинаман, яқинлашма!

А н т о н и й

Не бўлди сенга?

К л е о п а т р а

Хушxabарлар айтар менга нигоҳинг сенинг,
Хўш, нималар ёзмиш ўша дилхоҳинг сенинг?

Қайт йўлингга. Аввалбоши сени бу ёққа

Юбормаса яхши эди. Хотининг тагин

Ўйламасин - сени бунда тутиб турибман.

Бу кўлимдан келармиди? Сен уникисан.

А н т о н и й

Ҳақ Тангрилар билар...

К л е о п а т р а

Шундоқ шармандаларча

Хиёнатга йўлиқмаган бирор малика!

Хиёнатинг кутган эдим.

А н т о н и й

Клеопатра...

К л е о п а т р а

Агар-чи, сен Тангриларни шафе келтириб,
Ўз севгимга содиқман, деб этдинг қасамёд.
Фульвияни сотмадингми, ишонгум наҳот?
Қасамхўр у тилнинг ёлгон ваъдаларига
Ишонмоқлик бир жиннилик, ахир.

А н т о н и й

Маликам!

К л е о п а т р а

Қўй, бежама сўзларни кўп ахтараверма.
"Хайр-хўш!"- деб айта қол, бас, тамом-вассалом.
Эслисанми, сен бир пайтлар бунда қолмоққа
Биздан изн сўраганда - сўзамол эдинг.
Абадият кўрган эдинг лабим, кўзимда,
Қошларимнинг камонида кўргандинг ҳайрат.
Бошдан-оёқ сирли эдим, самовий эдим.
Мен ҳали ҳам ўшандайман - ўзгарганим йўқ,
Бундан чиқди сен - жаҳонда буюк саркарда
Буюк алдоқчисан!..

А н т о н и й

Ҳай-ҳай, тўхта, маликам!

К л е о п а т р а

Агарда мен дов елкали жангчи бўлсайдим,
Кўрсатардим мисрлякнинг шижоатини.

А н т о н и й

Эшитсанг-чи, маликам. Мен, ахир, вақтинча
Кетаяпман, мени чорлар ошиғич ишлар.
Мен кетаман, аммо қалбим Мисрда қолар.

Низо шамширлари яна қўзғолиб қиндан,
Бир бемаъни жанг бошланмиш Италияда.
Секст Помпей Римга таҳдид солар денгиздан.
Қўшсалтанат балосидан элда - тафриқа.
Кечагина машъум ҳисоб этилган нарса
Жозиб бўлиб, бутун юртни тортар ўзига.
Римдан қувилганди Секст Помпей, у ҳозир
Отасининг шухратига ўраниб мағрур,
Авбошларга қаҳрамон бир йўлчи аталур.
Қай бировлар турғунликка мубтало юртни
Тузатмоқчи бўлишади тўполон билан.
Шошилинч бу сафаримга сабаб бор яна,
Эшитарсан, қароримни қабул этарсан
Хотиржамлик билан, вафот этмиш Фульвия.

К л е о п а т р а

Гар ёшимга номуносиб ишонувчанман
Ишонмасман аммо бундоқ чўпчакларингга.
Хўш, у вафот этибдимми?

А н т о н и й

Шундоқ, маликам.
Бу мактубни ўқиб чиқиб, биласан аниқ,
Нечук гавво қўзғатибди ўша марҳума.
Аммо сенга керак жойи охиrhoғида
Битилмишдир: қачон, қандай вафот этмиш у.

К л е о п а т р а

Мана сенинг муҳаббатинг!
Қайдадир улар -
Қўз ёшингга тўлғувчи у қутлуғ идишлар?
Фульвиянинг оқибати кўрсатур буткул,
Ўлимимни бир кун қандай этарсан қабул.

А н т о н и й

Қўй, беҳуда айтишмайлик. Ахир, англа сен
Ниманики кенгаш берсанг, шунга юраман.

Шу ҳаётбахш қуёш ҳақи, этгум қасамёд,
Мен кетарман мулозиминг - аскаринг бўлиб.
Не буюрсанг, шуни бажо айлагум содиқ,
Урушми ё яраш - сенинг амрингга боғлиқ.

К л е о п а т р а

(Хармианага)

Чизимчани бўшат, иссиқ. Тегма, керакмас!
Дам бўшатар, дам терлатар лоҳаслик мени,
Антонийнинг севгисидек.

А н т о н и й

Ҳой, ҳушингни йиг,
Барча оғир синовларга бардош бергувчи
Муҳаббатинг қудратига, маликам, ишон.

К л е о п а т р а

Ҳа, Фульвия тасдиқларди, лекин сўзингни.
Юзинг ўгир, марҳумани ёд этиб, йигла!
Сўнг мен билар хайрлаша туриб, бемалол
Клеопатра ҳижронига йигладим, деб айт.
Ҳа, шундоқ қил, кўрсата қол шундоқ бир ўйин,
Ки ёлгонинг ҳақиқатга жиндак ўхшасин.

А н т о н и й

Ортиқ бардош беролмайман. Жим бўл!

К л е о п а т р а

Ёмонмас.

Аммо бундан ҳам баледроқ келсайдинг бир оз.

А н т о н и й

Онг ичаман қиличимга!..

К л е о п а т р а

Ва қалқонимга!..

Лаббай? Шундоқ эмасми, а? Тагин ёмонмас.
Ва лекин чин санъатта бу чегара эмас.
Хармиана, кўрайлик-чи, қандай эпларкин
Қаршимизда қутуришни римлик Ҳеркулес.

А н т о н и й

Хайр энди, маликам.

К л е о п а т р а

Оҳ, сабр қил, хўжам,
Сенга айтар икки оғиз сўзим бор яна.
Айрилармиз энди... Бумас, йўқ-йўқ, бу эмас!
Севишгандик қандоқ... Бумас, йўқ-йўқ, бу эмас!
Сен биласан буни... Тўхта, не демоқчийдим?
Антонийдек хиёнатта кирмиш хотирам.
Унутилгач, унутибман мен ҳам ҳаммасин.

А н т о н и й

Сени севиш телбалигин билмасам эди,
Ўйлардимки, сенда тамом топмиш мужассам
Бу дунёда мавжуд бўлган тамом телбалик.

К л е о п а т р а

Сен ҳам осон тутма лекин Клеопатрага
Дилга яқин олиб юрса бу телбаликни.
Кечир. Ахир мендаги бу ҳусну тароват
Сенга азиз эмас эса, менга не ҳожат?!
Баски, бурчинг чақираркан сени йироққа,
Қулоқ солма мендаги бу оҳу фиरोққа.
Қайда бўлма, сенга паноҳ бўлсин Худолар,
Қайга борма, гуллар билан ўранган зафар
Шуъла сочиб, шамширингни ёритиб турсин.
Омад ўзи оёғинга бошини урсин.

А н т о н и й

Хайр. Лекин ҳижронда ҳам бўлурмиз бирга.

Қолганда ҳам кетяпсан мен билан бирга,
Кета туриб қоляпман сен билан бирга.
Қани, энди йўлга!

Кетадилар.

Тўртинчи сахна

Рим. Сезар уйидаги оромгоҳ.

Октавий Сезар мактуб билан, Лепид ва мулозимлар киришади.

С е з а р

Буни ўқиб ўзинг ишонч ҳосил этасан,
Лепид ўша дўстимизни койишга қўйган
Менинг золим табиатим эмасдир асло.
Исқандариядан менга ёзишар, илло:
Унинг севган машғулоти - балиқ овлашу
Оқшомдан то тонгга қадар мусалласхўрлик;
Клеопатрачалик ўша мардона эмас,
Клеопатра унингчалик эмас жонона;
Чопарларни у зўр-базўр айламиш қабул,
Ёдига ҳам келтирмашги давлатдошларни.
Кўрасанми, у жамики заифликлару
Ва ножўя эҳтироснинг тирик тимсоли.

Л е п и д

Бироқ босиб кетолмагай заифликлари
Унинг фазилатларини: ҳа, тунги осмон
Шундай ярқиратар турли ёритқичларни.
Меросийдир, ахир, унда иллатлар бари,
Улар ҳаёт йўлларида касб этилганмас.
Иллатларни ўзи сайлаб олмаган-ку, бас,
Лекин улар дастидан ҳам қутулолмаган.

С е з а р

Ажаб юмшоқ кўнгиллисан. Майли, айб эмас

Птоломей тўшагида арнаб ётишлар.
Ширин сўзга тожу тахтни инъом этишлар,
Қуллар билан бир косадан шароб ичишлар,
Кушпа-кундуз кўчаларда санқиб кезишлар
Ва қўланса тўдалар-ла эрмак йўлида
Мушглашишлар, беҳудага тўполон, говур.
Ҳаммасига майли, дейлик, тутайлик маъзур.
Зотан, булар қай кимсани этмас беобрў? -
Ҳавойи бу хулқи билан лекин Антоний
Мену сенга қўймоқдадир зўр масъулият.
Бўш вақтида модабозлик қилсин, марҳамат,
Бўла қолсин бош оғриғу захмга дучор.
Аммо шундоқ қимматбаҳо фурсатларини
(Фурсатларки, давлатимиз эҳтиёжидан
Бонг урмоқда) елга сочиш - билмадим, нима!
Менга қолса, аввал бошдан таъқиқ бўлса ҳам,
Эрмакни деб ўз бурчини унутиб қўйган
Бола каби, таъзирини берсакми, дейман.

Чопар киради.

Л е п и д

Мана сенга янги хабар.

Ч о п а р

Шавқатли Сезар!

Бажарилди амринг. Жумла чегаралардан
Ҳузурингга соат сайин етар хабарлар.
Помпей - денгиз ҳукмрони, балки Сезардан
Қўрққанларнинг адовати билан кучли у.
Кимки сендан норозидир, ўшанга чопар,
Миш-мишлар мўл: Помпей хафа қилинмиш, деган.

Кетади.

С е з а р

Бошқасини кутмагандим. Маълумки ахир

Фақат давлат поясига етишгунча то
Севимли ва лаёқатли бўлур ҳукмдор;
Кимки чиндан севилмаса тириклигида
Ўлгандан сўнг бўлур буюк севгига дучор.
Сув остида ўсган ўтга ўхшайди мардум —
Ҳар тарафга эгар уни беқарор оқим.
Гоҳ у ёққа эгилади, гоҳи бу ёққа,
Шу ҳолича - чириб битар.

Иккинчи чопар киради.

И к к и н ч и ч о п а р

Изн бер, Сезар
Истибдодга тўлдирипти денгизни бутун
Менас билан Менекрат - икки қароқчи.
Улар сувда алғов-далғов кемалар суриб,
Италия соҳилига этишар босқин.
Уларнинг шум овозаси етишдим, бас,
Қирғоқбўйи фуқароси даҳшатга тушар.
Ёш-яланғар вазаб ичра тўлғанар, жўшар.
Кемалар сал денгиз ичра кирдим - тутқун.
Қароқчилар ўз қудрати билан дов эмас,
Помпей номи билан элга қўрқинчдир бутун.

С е з а р

Қайлардасан, кўзингни оч, ахир, Антоний!
У шаҳвоний базмлардан узил бир нафас.
Ҳиртис, Панса қўшинидан бўлиб тору мор
(Гарчи ўша икки консул ҳалок бўлса ҳам)
Сен ҳашамат ичра ўсиб етишган ўғлон
Бўлган эдинг қандай офир очликка дучор.
Сен ҳашамат ичра ўсиб етишган ўғлон
Кўрсатгандинг маҳрумият жангида сабот.
Саботингга ёввойи ҳам қолур эди мот:
От сийдиги, ҳатто ҳайвон ҳидламайдиган
Ботқоқларнинг ўша бадбўй, ифлос сувидан

Тап тортмайин бостиргандинг ёниқ чанқоринг.
Буғу каби кемиргандинг дарахт пўстлоғин,
Еган эдинг заҳар-заққум меваларни ҳам.
Дейдиларки, Альп тоғида шундай ўлакса
Егансанки, кўриниши ўлат билан тенг.
Ўшанда ҳам йўқотмаган ахир юзларинг
Зарра қадар қизиллигу дўмбоқлигини.
Оҳ, ўшанда - оғир келар тилимга бу сўз -
Сен чинакам жангчи эдинг!

Л е п и д

Ҳа, шундоқ, афсус!

С е з а р

Бас, қайтарсин Римга уни - уят, хижолат,
Биз унғача суғурайлик қилични қиндан.
Ҳарбий кенгаш чақирайлик қўймай бутундан
Ҳаялласак, қулай келар Помпейга фақат.

Л е п и д

Ҳарбий кенгаш бўла қолсин эртага, Сезар,
Ўшангача мен аниқлаб, айтишим мумкин -
Денгизда ва қуруқликда кучим қанчадир.

С е з а р

Учрашувга қадар мен ҳам ҳарбий кучларим
Суриштириб, аниқ билиб оламан. Хайр.

Л е п и д

Хайр. Агар ҳузурингга янги бир хабар
Сарҳадлардан етишгудек бўлса - сўрайман,
Мазмунидан хабардор қил мени.

С е з а р

Албатта,
Воқиф этиш бурчим, ахир.

Кетадилар.

Бешинчи саҳна

Искандария. Клеопатра саройида бир зал.
Клеопатра, Хармиана, Ирада ва Мардиан кирадилар.

К л е о п а т р а

Хармиана!

Х а р м и а н а

Лаббай, бекам?

К л е о п а т р а

О-оҳ!

Менга тагин уйқу дори бера қол.

Х а р м и а н а

Нечун?

К л е о п а т р а

Менинг азиз Антонийим қайтмагунча то,
Уйғонмасдан, гум-гурс ётиб ухлашим учун.

Х а р м и а н а

Бекам, дейман, ўйлаяпсан уни жудаям.

К л е о п а т р а

Бу деганинг - хиёнат.

Х а р м и а н а

Йўқ, менинг маликам.

К л е о п а т р а

Ҳарам оға! Эй, Мардиан!

М а р д и а н

Нима истайсан?

Не буюрсанг, хизматингга тайёрман, бекам.

К л е о п а т р а

Истагим - у чийиллаган хонишинг эмас.
Ҳарам оға яроқсиздир хизматимга ҳам.
Сен, ахта қул, бахтиёрсан: чунки, хаёлинг
Бирор ёққа талпинмайди. Хўл, менга айт-чи
Эҳтирос не, биласанми?

М а р д и а н

Биламан, бекам.

К л е о п а т р а

Наҳот? Яъни, чиндан ҳамми?

М а р д и а н

Унчалик эмас.
Қодирмасман жила бирор амалий ишга.
Эҳтироснинг нелигини биламан, аммо.
Баъзи пайтлар ошиқ-маъшуқ Марс-Венеранинг
Машфулотин ўйлаб, ширин хаёл сураман.

К л е о п а т р а

Менга қара, Хармиана, сенингча қандоқ,
Қайда ҳозир Антонийим? Не ила машфул?
Турганмикин, ё бўлмаса, ўлтирганмикин?!
Нечук: яёв юриптими ёки суворий?!
Бахтиёр от! Антонийнинг оғирлигидан
Қандай ором олмоқдасан?! Қувон, гурурлан!
Ҳазилми бу: ярим дунё, ярим башарнинг
Баҳодири дубулғаю шамшири билан
Устингдадир балки... Балки ёниб шивирлар:
"Қайлардасан ҳозир менинг мисрий илоним?"
У шундоқ деб атар эди кўпинча мени.
О, бас, етар, нега керак бу ширин оғу?
Хўш, у қандоқ қилиб энди эсласин мени,
Мени, қуёш бўсасидан таним қорайиб,

Йиллар ажин тўри билан ёпган кимсани?
Дўнг пешона Сезар бунда бўлганда маскун
Ном олгандим "шоҳона бир луқма" деб Помпей -
Ўлаётиб излаганди ҳаёт юзимдан,
Жон берганди кўзларини узмай кўзимдан.
Алексас киради.

А л е к с а с

Салом бўлсин сенга, Миср маликасига!

К л е о п а т р а

Йўқ, сен Антонийга сира монанд эмассан,
Лекин унга ҳамдам бўлдинг, шу шарофатдан
Қўрғошин ҳам худди олтин тусини олди.
Хўш нечукдир менинг ўктам Марк Антонийим?

А л е к с а с

Ҳа, сўнгги бор нима қилди Антоний, бекам,
Шу бебаҳо дурдонани босиб лабига,
У сўнгги бор шундоқ ажиб сўзлар айтдиким,
Ҳар биттаси юрагимга жо бўлиб қолди.

К л е о п а т р а

Қани, гапир, қулоғимга жо бўлсин улар.

А л е к с а с

У дедиким: "Дўстим, зинҳор етказгил шуни -
Буюк Миср гўзалига содиқ римликдан
Денгиз садафида унган - арзимас дурни.
Боз устига кўп беҳисоб салтанатларни
Бирин-бирин ағдарурман унинг пойига.
Ва шуни ҳам айтиб қўйки, бутун Шарқ унга
Фармонпазир бўлур мутлақ". Бош ирраб шунда
Сакраганча отга минди. Жавоб сўзимни
Бир гулдираб босиб кетди кишнаган тулпор.

К л е о п а т р а

Менга айт-чи, хурсандми ё хомуш эди ул?..

А л е к с а с

Сенга айтсам, на совуқ, на иссиқ кун каби
На чин хурсанд, на чин хомуш эди Антоний.

К л е о п а т р а

Қандай инсон! Хармиана, сен эътибор қил
Эътибор қил, нечук оқил тутмиш у ўзни.
Хомуш эмас, ўзни хомуш тутганда балки
Сафдошлари маъжосликка тушган бўларди.
Хурсанд эмас, ўзни хурсанд тутмаган, зотан,
Орзулари, севинчлари Мисрда қолган.
Хурсандлигу хомушликнинг чин омухтаси!
Ва ҳолбуки, ҳам униси, ҳам бунисида
Антонийга ким баробар келаркин?! Ҳеч ким!
Ҳа, дарвоқе, чопарларим учратмадингми?

А л е к с а с

Ҳа, учратдим, бекам, қарийб йигирматача,
Сен уларни шитоб билан йўллайсан мунча?

К л е о п а т р а

Менинг унга бирор мактуб ёзмаган куним
Истайманки, дунё учун қаро кун бўлсин! -
Қоғоз қалам келтир, менга, эй Хармиана.
Хўп, Алексас, раҳмат сенга. Эй, Хармиана,
Мен мабодо севганмидим Сезарни шундоқ?

Х а р м и а н а

О, шавкатли Сезар!

К л е о п а т р а

Нима? Не дединг, аҳмоқ! Завқинг билан бўғилиб ўл.
Қани қайтар! Шон-шавкатли Антоний, дегил!

Х а р м и а н а

Баҳодир Сезар!

К л е о п а т р а

Изидага қасам ичиб айтаман, англа,
Оғзинг қонга тўлдираман яна бир карра
Сезар билан тенглаштираман мардлар мардини.

Х а р м и а н а

Оҳ, маликам, кечир, эски ашулангни мен
Ўша эски усулингга хиргойи қилдим.

К л е о п а т р а

Мен ўшада бўй етмаган қизалоқ эдим,
Қоним қайноқ эмас эди томирларимда.
Қани кетдик, қоғоз билан қалам бер менга.
Ҳа юборгум энди чопар устига чопар,
Токи Миср бўм-бўш бўлиб қолгунга қадар.
Кетадилар.

ИККИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Мессина. Секст Помпей уйдаги оромгоҳ.
Помпей, Менекрат ва Менас киришади.

П о м п е й

Гар чинданам адолатли бўлса Тангрилар,
Адолатли ишимизга омад бергайлар.

М е н е к р а т

Гар сусткашлик кўрсатишса, шавкатли Помпей,
Бу - Тангрилар юз ўтирди, деган гап эмас.

П о м п е й

Тилагимиз қолар экан шундоқ бесамар,
Қимматини йўқотади биз кутган самар.

М е н е к р а т

Баъзан тилак тилайдирмиз зиёнимизга,
Оқилона рад этишиб Тангрилар шунда
Бизга нажот бахш этишар. Хайрлидир, бас,
Зое кетган тилаклар ҳам баъзан.

П о м п е й

Муқаррар -
Меникидир зафар! Мардум менга хайрихоҳ,
Денгиз менинг қўлимдадир, қудратим борҳо -
Тўлишгандан тўлиб борар янги ой каби,
Умид улким, манзилига бир кун етади.
Мисрда айш-фароғатга ботмиш Антоний,
Урушни деб ишратни тарк айлаши маҳол.
Эл-юртни шилавериб Октавий Сезар
Ўзни мннглаб мухлислардан жудо айлади.
Лепид бўлса хушомадлаб, хушомад кўрар,
Иккисин ҳам хуш кўрмас у. Улар Лепидни
Бир чақага олишмайди.

М е н а с

Сезар ва Лепид
Каттакон бир қўшин билан юриш бошлабди.

П о м п е й

Бу тўғримас. Буни сенга ким айтди?

М е н а с

Сильвий.

П о м п е й

Шундоқ бир туш кўрган бўлса ўша ажабмас.

Менга маълум, улар Римда кутишар алҳол
Антонийни. О, бузуқи Клеопатра!
Истайманки, муҳаббатнинг сеҳри, сафоси
Туси ўчиқ лабларингги яшнатсин яна!
Жодугарлик ўзи мадад, берсин чиройга,
Ҳирсу ҳавас - чирой билан жодугарликка.
Хотинбознинг миясини туманга тўлдир
Базмлару алвон нозу неъматлар билан.
Очофатни дастурхонга тутқин этиб тур,
Токи унинг ор-номуси Летанинг ўлик -
Сувларига бир варакай гарқ бўлган каби
Ботиб кетсин мечкайликка.

Варрий киради.

Нима гап, Варрий?

В а р р и й

Келтирганим - аниқ хабар: ҳар дақиқада
Антонийнинг ташрифини кутаётир Рим.
Аллақачон Мисрни тарк айлаганмиш у.

П о м п е й

Бундан ортиқ совуқ хабар борми дунёда?
Гапнинг рости, Менас, сира ўйламагандим
Ўша ошиқ мусалласхўр жанг-жадални деб
Кийгай дея яна асл дубулғасини.
Ҳарбу зарбда у устундир иккисидан ҳам.
Фахрлансак арзир, бизнинг қўзғолон билан
Тўймас фосиқ неъматига бир нафас тўйди,
Птоломей бевасининг этагин қўйди.

М е н а с

Мурасага кела билмас Сезар, Антоний,
Ахир, қанча курашдилар Сезарга қарши
Антонийнинг рафиқаси билан оғаси.
Гарчи ўзи шу ишни деб солмаган кутқу.

П о м п е й

Ким билади, Менас? Майда-чуйда низолар
Каттакон бир адоватта айланармикан?!
Бизлар билан жанг муқаррар бўлмагандайди
Бир-бирининг ҳалқумидан оларди лекин;
Қилич сирмаб, бир-бирини чопарди мутлақ -
Бунинг учун асос тайин, баҳона бисёр.
Аммо айтиш қийин, бизнинг хатардан қўрқиб,
Низолардан кечиб, аҳил бўлишармикан?..
Ўзимизни топширамыз қудрат - азалга,
Бор кучимиз - майдон аро жангу жадалга.
Кетдик, Менас.

Кетадилар.

Иккинчи саҳна

Рим. Лепид уйидаги оромгоҳ.

Энобарб билан Лепид киради.

Л е п и д

Хайрли иш бўлур эди, азиз Энобарб,
Кўндирсайдинг оқилона кенгашлар билан
Антонийни сулҳу салоҳ иборасига.

Э н о б а р б

Ўз-ўзингга содиқ қол, деб айтаман унга.
Сезар уни хафа қилса, жигига тегса,
Истайманки, виқор ила боқиб баланддан,
Худди Марсдек бир ҳайқириб берсин Антоний.
Юпитерга онг ичаман, унинг ўрнида
Мен бўлсайдим, соқолимни қирмасдим бугун
Сезар билан шу учрашув ҳурмати учун.

Л е п и д

Бу гапни қўй, ҳисоб-китоб вақтимас бугун.

Э н о б а р б

Пишиб қолган ишлар сира танламас фурсат.
Ҳар бир дам ванимат.

Л е п и д

Аммо кичкина ишлар
Катта ишнинг қаршисида чекинмоғи шарт.

Э н о б а р б

Муҳим бўлур каттасидан кичиги баъзан.

Л е п и д

Ҳай, қизишма. Сўнган ўтни пуфламоқ нечун
Ана шонли Антоний ҳам.

Антоний ва Вентидий киради.

Мана Сезар ҳам.

Сезар, Меценат ва Агриппа киришади.

А н т о н и й

(Вентидийга)

Ишни бўлиб, Парфияга юрамиз дарҳол.

С е з а р

(Меценатга)

Мен билмадим, Агриппадан сўраб қўя қол.

Л е п и д

Олийжаноб овайнилар, бизнинг иттифоқ
Тузилмишдир воят буюк мақсадлар учун.
Майда гина-кудуратдан бўлайлик йироқ,
Кўрсатайлик бир-бировга ҳимматнинг кучин.
Беҳудадан-беҳудага баҳс-муноқаша
Жароҳатни даволамас, қонатар лекин.

Шунинг учун сўрайманки, алп оғайнилар,
Оғриқли у нуқталарга тўқинган маҳал
Сўзларингиз ипак каби мулойим бўлсин,
Токи вазаб ҳаддан ошиб, жиддий бир халал
Етказмагай ишимизга.

А н т о н и й

Ажойиб сўзлар.

(Ишорат ила Сезарга салом йўмайди.)

Ҳаттоки биз бир беомон ёв бўлганда ҳам,
Жанг олдидан сенга шундоқ берардим салом.

С е з а р

Римга хуш келибсан!

А н т о н и й

Раҳмат.

С е з а р

Марҳамат, ўтир.

А н т о н и й

Йўқ, сен аввал ўтир.

С е з а р

Майли, айтганинг бўлсин.

Ўтирадилар.

А н т о н и й

Менинг хатти-ҳаракатим, айтишларича,
Хуш келмамиш унча, гарчи уларда сени
Ранжитгудек бирор нима йўқдир менимча.

С е з а р

Кулгилидир ранжи хотир бўлишлик менга

Сендан, яна боз устига, майда-чуйдага.
Тагин баттар кулгилдир, мен сенга айтсам,
Менга дахлдор бўлмаган ҳаракатлардан
Хафа бўлсам.

А н т о н и й

Хўш, айтгин-чи, қандоқ қарайсан
Менинг Миср тупровида бўлишимга?

С е з а р

Сен -
Менинг Римда бўлишимга қандоқ қарасанг,
Худди шундоқ. Лекин ўша Миср мулкида
Менга қарши фитна-фасод қўзғамоқ бўлсанг,
Жим турмасдим.

А н т о н и й

Фитна-фасод деганинг нима?

С е з а р

Наҳот бунни тушунмайсан, изоҳ сўрайсан?
Менга қарши жанг қиларкан хотининг, ованг,
Улар сурган даъволарнинг таянч - асоси,
Ва жанговар шиори - Марк Антоний эди!

А н т о н и й

Бу тўғримас. Ўша Люций - жангари овам
Номим билан иш кўришни ўйламаган ҳам.
Мен бу ҳақда сен томонда туриб уришган
Жангчиларнинг орасидан йиғдим маълумот.
Сенга қарши қўзғаларкан, бунинг билан у,
Ўйлайсанки, менга қарши қўзғолмадим?!
Ўртамизда ҳокимият тенг, муштарак-ку.
Бу тўғрида сенга мактуб ёзганман зотан,
Ҳа, орада агар жанжал чиқармоқ бўлсанг,
Бу оловни қўзғамай қўй, ярамагай у.

Сезар

Ноҳақликда айблаб мени, ўзингни ўзинг
Тадбир ила яна устун қўймоқ бўласан,
Шу йўл билан оқланмоққа умид қиласан.

Антоний

Йўқ, йўқ. Ишонаман, оқил муҳокамага
Қодирдурсан, ўйлаб қара, қандай қилиб мен,
Умум ишда елкадошинг, биродаримни
Қутқу билан қўзғолонга, исёнга тортай?
Ўз ишимга ўзим таҳдид, таҳлика ортай?
Хотинимга келсак - насиб этсин сенга ҳам
Шундай атвор соҳибаси бўлмиш бир санам.
Ярим дунё измингдадир, осонмас бироқ
Бир хотинни итоату измингда тутмоқ.

Энобарб

Эҳ, ҳаммамизнинг ҳам шундоқ жангари хотинларимиз
бўлганидами, унда урушларга хотинларимиз билан бирга
борардик.

Антоний

Кўп афсуслар бўлсин, Сезар унинг атвори,
Феълидаги қайсарлигу қизиққонлиги
Шухратпараст ҳаво билан бирикиб чиндан
Сенга ташвиш ва даҳмаза ортгирмиш анча,
Аммо не қилайин, менинг иложим қанча?!

Сезар

Хат йўлладим, аммо сен-чи, банд эдинг ортиқ
Искандарий базмлару ишратлар билан.
Мактубимни ўқимадинг, бир четта оддинг,
Чопаримни тингламадинг, қувиб ҳайдадинг
Масхаралаб.

Антоний

Менга мактуб элтган чопаринг

Ҳузуримга сўрамасдан, бостириб кирди.
Уч подшонинг шарафига зиёфат бериб
Рухим ишгу ташвишлардан осуда эди.
Эртасига ҳузуримга чорладим уни,
Муносибдир маъзурга тенг иш деса буни.
Бу тўғрида сўз юритмоқ жоизмас жилла,
Жанжал учун бошқа боис - баҳона изла.

С е з а р

Сен қасамёд этиб менга, қасамни буздинг.
Шундоқ таъна отмоқ эсанг менинг шаънимга
Тилинг ҳатто айланмагай.

Л е п и д

Секинроқ, Сезар!

А н т о н и й

Лешид, уни ҳолига қўй!
Давом этгирсин.
Ахир, бундоқ гумонлардан пасайиб қолмас
Менинг юксак шарафим ва ору номусим.
Хўш, хўш, Сезар, давом эттир - қасамни буздим.

С е з а р

...Ҳа, қасамки, биринчи бор сўрашимдаёқ
Ёрдамлашмоқ бурчинг эди, сўз, амал билан.
Мен сўрадим, сен рад этдинг, мадад бермадинг.

А н т о н и й

Аниқроғи, етарлича парво қилмадим.
Шунақа бир палла эди... Гўёки афюн
Чулвамишди хаёлиму ақлимни бутун.
Бу айбимга иқрордирман, менинг иқрорим
Пасайтирмас иззатиму иқоматимни,
Камайтирмас қудратимни, матонатимни.
Эҳтимолки, ўз исёни билан Фульвия

Мени Миср туфрогидан чорламоқ бўлган.
Беихтиёр гавгога мен сабабчидирман;
Шундоқ эса, мен айбимга узр сўрайман,
Бир узрким, номусимга ва шарафимга
Зарра дахл этолмагай.

Л е п и д

Диловар сўзлар.

М е ц е н а т

Ўтган-кечган гиналарга бериб хотима,
Чин ҳозирни эсга олиш жоиз эмасми?
Ҳозирги кун иккингишни этмоқда даъват
Сулҳи-салоҳ айламоққа.

Л е п и д

Айни ҳақиқат.

Э н о б а р б

Сирасини айтганда, бир-бирингизга жиндак-жиндак
меҳр қарз беринг. Помпейнинг овози буткул ўчгандан сўнг
уни қайтарасизлар. Шунда қиладиган иш қолмайди ва
сиз маза қилиб, ўзаро бўғишаверасиз.

А н т о н и й

Сен бор-йўғи бир жангчисан, аралашмай тур.

Э н о б а р б

Унутибман чин гап кўзга санчилишини.

А н т о н и й

Ҳой, тилиннга ортиқча эрк бераяпсан. Жим.

Э н о б а р б

Хўп, маъқул. Худди тошдек соқовман энди.

С е з а р

Гарчи қўпол, аммо гапнинг ростини айтди.

Бизнинг амал, ҳаракатда бирлик бўлмаса,
Биз дўст бўлиб қолишимиз қийиндир жуда.
Гар билсайдим бизни қайта пайвандлайдиган
Ҳалқа нима, уни излаб, ахтариб чиндан
Борар эдим дунёнинг нақ нари бошига.

А г р и п п а

Ижозат бер, Сезар.

С е з а р

Қани, гапир, Агриппа.

А г р и п п а

Синглинг Октавия ҳозир авжи камолда,
Мақтовлардан зиёд, яъни зебо бир санам.
Марк Антоний эса бўйдоқ.

С е з а р

Тўхта, Агриппа!
Бу гапингни Клеопатра агар эшитса,
Жуда оғир жиноятда айбларди сени
Ва ўзини ҳақ санарди.

А н т о н и й

Никоҳдамасман,
Хўш, сўзида яна давом этсин Агриппа.

А г р и п п а

Ўртангизда дўстлик яна бўлиб пойдор,
Биродарлик эса яна бўлиб мустаҳкам,
Диллар дилга боғланмоғи учун боякбор,
Гўзаларнинг гўзали у Октавияни
Антоний ўз рафиқам деб аташи даркор.
Энг муносиб бир инсонга насиб бўлғай у
Таърифлардан баланд тиниқ талъати билан.
Малоҳати билан, ибо-иффати билан.

Бундай никоҳ бир зумдаёқ хотима берар
Майда-чуйда араз ёки гинахонликка.
Кўп даҳшатли офатлардан дарак бергувчи
Пинҳоний у қўрқувларни айлағай тилка.
Ҳозирда сиз хаёлдан ҳам чўчиб тушасиз,
Унда эса ҳақиқат ҳам кўринмас қўрқинч.
Октавия муҳаббати сизларни шаксиз
Ҳамишалик боғлаб турар мустаҳкам ва зич.
Умум меҳри - ихлоси ҳам оқар сиз томон,
Жасоратли сўзим учун узр сўрайман.
Шу хаёлни кўздан менга уқдирар бурчим.

А н т о н и й

Сезар нима деркин?!

С е з а р

Аввал бошлаб Антоний
Бу тўғрида не ўйлайди, баралла айтсин.

А н т о н и й

Мен мабодо "Хўш, Агриппа" деяр эканман,
Ишни ортиқ саранжому адо этмоққа
Қандай ҳуқуқ, ваколатга эга Агриппа?

С е з а р

У соҳибдир Сезарнинг бор ваколатига
Ва Сезарнинг синглисига буюрмоққа ҳам.

А н т о н и й

Сўзим шуки, саодатли бундай никоҳдан
Бўйин товлаш тушимга ҳам кирмасди, дейман.
Қўлингни бер, Сезар. Бизни бутундан бошлаб
Биродарлик пайванд этиб, бошласин дадил
Зўр, улуввор мақсадларга.

С е з а р

Мана, ол қўлим.

Бирор оға синглисини севмаган мендек.
Уни сенга тошпираман, соғ бўлсин малак -
Бизнинг бирлик, биродарлик, иттифоқ учун.
Бир-бирига туташтириб кўнгиллар мулкин,
Меҳр-вафо кўкартирсин.

Л е п и д

Айтганинг келсин.

А н т о н и й

Ажаб шуки, бир кун келиб Помпейга қарши
Майдонда от чопарман, деб ўйламагандим.
У яқинда ҳиммат - мадад қўлини чўзди
Бунинг учун аввал боши ташаккур айтгум -
Токи мени санамагай нонкўр, кўрнамак,
Шундан кейин жангу жадал бошлаймиз бешак.

Л е п и д

Шошилайллик. Гар Помпейга ҳужум этмасак,
У ҳужумга ўтар бизга биринчи бўлиб.

А н т о н и й

У қаерда ҳозир?

С е з а р

Мизен этакларида.

А н т о н и й

Қуруқда ҳам қудратлими?

С е з а р

Қудрати тайин,
Ошиб-тошиб бораётир кун ўтган сайин.
Аммо лекин, денгизда у - ҳақиқий ҳоким.

А н т о н и й

Бу ҳақдаги миш-мишларни мен ҳам эшитдим.

Унинг билан машмашани тутатмоқ лозим.
Фурсат етди! Бироқ совут кийишдан олдин
Бояги сўз, маслаҳатга ясайлик якун.

С е з а р

Бош устига. Гар истасанг, шу дақиқада
Сени синглим ҳузурига бошлашим мумкин.

А н т о н и й

Лепид, сен ҳам ҳамроҳмисан?

Л е п и д

Шонли Антоний,
Хасталигим бўлолмагай бу ишга монe.

Карнайлар чалинади. Антоний, Сезар ва Лепид чиқадилар.

М е ц е н а т

Римга хуш келибсан, дўстим Энобарб!

Э н о б а р б

Сезарнинг ўнг қўли, муҳтарам Меценат! Олийжаноб
дўстим Агриппа!

А г р и п п а

Шавкатли Энобарб!

М е ц е н а т

Қандай бахтки, ҳаммаси ўрнига тушди. - Ҳа, афтидан,
Мисрда ёмон яшамабсизлар.

Э н о б а р б

Нимасини айтасан! Шу қадар кеч уйғонардикки, кун-
дуз ҳам бизни деб хижолатдан қизариб кетарди, сўнг шу
қадар майхўрликка тушардикки, тун ҳам уятдан оқариб
кетарди.

М е ц е н а т

Нонуштага ўн икки кишига саккизта қовурилган тўнғиз тортилгани ростми?

Э н о б а р б

Бу биз учун бургутга чивин бергандек бир гап эди. Бизнинг базми жамшидларда шунақанги фаройиб ҳодисалар рўй берардики, айтиб, адо қилолмайсан.

М е ц е н а т

Айтишларича, Клеопатра тенги йўқ бир жонон эмиш.

Э н о б а р б

У Кидна дарёсида биринчи учрашувдаёқ Марк Антоний қалбини асир қилиб олди.

А г р и п п а

Бу воқеага шоҳид бўлган кимса, агар оширмаган бўлса, Клеопатра ўшанда чиндан ҳам дилрабо экан.

Э н о б а р б

Келинг, айтиб берайин.

Унинг Кидна сувларида сузган кемаси

Ясатилган тахтдек ёниб-ярқирар эди.

Олтин, садаф қопламалар ялтирар эди,

Шафақ каби шуълаланган қирмиз елканлар

Мушки анбар таратарди мармар ҳавода.

Силаб-сийшаб ўпар эди майин шаббода.

Найнинг мунгли навосига ҳамоҳанг тушиб,

Тўлқинларга ботар эди кумуш эшкаклар.

Дув-дув оқиб тушар эди симоб қатралар.

Маликанинг тасвирига етишмас калом.

Гўзал эди у Зухродан, ёниқ тимсолдан,

Гарчи ўша гўзалроқдир дилбар хаёлдан,

Ётарди у, боши узра заррин соябон,

Чиройли, шўх йигитчалар - фаришта монанд

Елишарди уни алвон елпигич билан.
Аммо унинг гулгун юзи елпинишлардан
Оқармасди, йўқотмасди рангини зарра,
Лолагулдек ёнар эди, яшнаб тобора.

А г р и п п а

Уҳ, томоша! Антонийнинг бахти бор экан!

Э н о б а р б

Севинчларга тўлиб, хандон ҳуру паридек
Канизаклар унга томон эгилган эди.
Кўзлар ундан имо кутиб термулган эди.
Бири рудда туриб, кема бошқарар эди,
Чайир, аммо гулдек нозик қўлларин сийпаб,
Шаббодада ҳилширарди шоҳи либоси.
Кема ёқдан муаттар бир нафас уфуриб,
Гул атрига тўлмиш эди соҳил ҳавоси.
Шунда бирдан дарё томон оқди халойиқ,
Бўм-бўш қолди бозор олди мурассаъ майдон
Ўша майдонда-чи, тахтада ўлтирганича,
Ҳаво билан қола берди Антоний ҳайрон.
Бўм-бўшликни ташлаб кетиш бўлганда раво,
Санам сари ошиқарди ҳаттоки ҳаво.

А г р и п п а

О, сеҳргар хотин!

Э н о б а р б

Кема лангар ташлагач,
Чопарларни югуртирди унга Антоний.
Зиёфатга таклиф этди ўша жононни.
Жонон эса таомилни ўртага солиб,
Уни меҳмон бўлишликка таклиф айлади.
Хотинларга илтифотли бизнинг Антоний
Соқолини ўн бор қириб, ташриф айлади.
Неки еди унда кўзи - тилаги билан
Барчасига тўлов берди юраги билан.

А г р и п п а

Воҳ, у хотин! Буюк Юлий Сезар ҳам ҳатто
Жангтоҳларда ярқираган олмос қиличин
Унинг заррин тўшагига этмишди нисор.
У ер сурди, ҳосилини кўтарди дилдор.

Э н о б а р б

Эсимда бор, бир гал менинг кўзим ўнгида
Кўча бўйлаб неча қадам югуриб ўтди.
Шунда унинг жиндаккина нафаси қисди,
Сўз қотаркан, тўхтаб-тўхтаб, ҳаво ютди у.
Ярашарди унга ҳатто шу бўғилиш ҳам,
Бўғиларкан, яшнар эди малоҳат билан.

М е ц е н а т

Энди уни тарк этади Антоний.

Э н о б а р б

Асло.
Йиллар унга асар этмас, кўнгилга урмас -
Ул санамнинг алвон-алвон латофатлари.
Бошқалар тез жонга тегиб, тўйдирган маҳал
У тобора кўзгатади очлик-иштаҳа,
Иштаҳани кўзгайди у қондирган сайин.
Ҳатто унинг ором билмас ҳирси-ҳавоси
Ибодатга ўхшаб кетар.

М е ц е н а т

Аммо, менимча,
Камтаринлик, ҳусн, яна ақлу фаросат
Антонийга юпанч, ором бахш эта билса,
Октавия унга худди осмон тухфаси.
Қани, кетдик. Олийжаноб дўстим Энобарб,
Ижозат эт, кўрсатайин меҳмоннавозлик
Фанимат шу айёмларда.

Э н о б а р б

Ташаккур, дўстим.

Кетадилар.

Учинчи саҳна

Ўша жой. Сезар уйдаги оромгоҳ.

Сезар, Антоний, Октавия ва хос маҳрамлар киришади.

А н т о н и й

Менинг юксак бурчим, давлат эҳтиёжлари
Орамизга ҳижрон солар баъзан.

О к т а в и я

Биламан,
Ўша ҳижрон соатлари ибодат айлаб,
Яратгандан умринг сўраб, ниҳо қиламан.

А н т о н и й

Хайрли тун, Сезар.
Менинг ҳақимда юрган
Миш-мишларга, Октавиям, ишонма зинҳор.
Кечмишимда, тўғри, бир оз гуноҳларим бор,
Аммо, бари ўтди-кетди. Хайр-хўш, энди,
Хайрли тун, Сезар.

С е з а р

Хайрли тун.

Сезар ва Октавия кетишади. Фолбин киради.

А н т о н и й

Хўш, қалайсан? Соғиняпсанми Мисрни?

Ф о л б и н

О кошкийди, мен у ёқдан келмасам эди!
О, кошкийди, сен у ёққа бормасанг эди!

А н т о н и й

Нима учун? Жавоб бер.

Ф о л б и н

Мен сўз билан англатишим мушкулдир беҳад,
Аммо буни ҳис этаман, сен Мисрга қайт.

А н т о н и й

Сен ғойибдан хабар бергил, ҳақиқатни айт,
Меними ё Сезарними кўтарар қисмат?

Ф о л б и н

Сезарни.

Сўнг ўзингни узоқроқ тут ундан, Антоний.
Сенинг даҳонг, сенга паноҳ бўлган фаришта
Қудратлидир, енгилмасдир, жасурдир магар
Ён-верида Сезар фаришгаси бўлмаса,
Аммо унинг ёнида-чи, тушкун ва қўрқоқ,
Шунинг учун сен Сезардан йироқ тур, йироқ!

А н т о н и й

Бу тўғрида сен бировга оғзингни очма.

Ф о л б и н

Сендан бўлак ҳеч кимсага оғиз очмайман.
Сезар билан қандай ўйин ўйнама, зинҳор,
Ютишингдан ютқизишинг тайин, муқаррар.
Унинг ёруғ шуъласида сўнар талъатинг.
Боз айтаман: сенинг даҳонг Сезар олдида
Чўкиб қолар, йироқда-чи, устувор жуда.

А н т о н и й

Қани, чиқ! Айт, ҳузуримга кирсин Вентидий.

Фолбин кетади.

Ҳа, у Парфияга юриш бошлайди энди.

Лекин не бўлмасин, ўша фолбин сўзи ҳақ:

Ҳатто ошиқ ўйнаганда, ошиғи олчи.

Не бир ўйин ўйнамайлик, менинг омадим

Беллашолмай қолар Сезар омади билан.

Чек ташласак, ўша голиб чиқар муқаррар,

Ёки хўроз уриштирсак, унинг хўрози

Хўрозимни чўқиб, тортар қанотидан пар,

Беданамни беданаси тешиб, қийратар.

Тезроқ кетай Миср томон. Бундаги никоҳ

Тинчлик учун гаров, аммо толе - машриқда.

Вентидий киради.

Ҳа, Вентидий, кела қол, кўп ўтказмай фурсат,

Парфияликлар устига юришинг лозим.

Юр, бу ёққа, тошпираман сенга ваколат.

Кетишади.

Тўртинчи саҳна

Ўша жой. Кўча.

Лепид, Меценат, Агриппа кирадилар.

Л е п и д

Бас, етарли бу ёнига кузатманг мени,

Энди ўзга саркардалар ёнига боринг.

А г р и п п а

Хайрлашар Октавия билан Антоний,

У чиқдимиди, бас, шу заҳот йўлга тушамиз.

Л е п и д

Учрашамиз энди совут, дубулга кийиб,
Ҳа сизларга ярашиқ бу. Саломат қолинг.

М е ц е н а т

Биз Мизенга етажакмиз сендан олдинроқ,
Шундоқмасми, Лепид?

Л е п и д

Мўлжал-йўлимиз шундоқ.
Мен айланиб боришим шарт. Манзилга сизлар
Етажаксиз мендан роса икки кун аввал.

М е ц е н а т в а А г р и п п а

(Баравар)

Оқ йўл.

Л е п и д

Хайр, хуш қолинглар.
Кетишади.

Бешинчи саҳна

Искандария. Саройда бир зал.
Клеопатра, Хармиана, Ирада ва Алексас кирадилар.

К л е о п а т р а

Ҳай, мусиқа бўлсин, мунис, мунгли бир мақом,
Ишқ-муҳаббат қулларига аччиқ бир таом.

М а ҳ р а м

Ҳей, машшоқлар!
Мардиан киради.

К л е о п а т р а

Қўй, чақирма, улар керакмас.
Хармиана, кел, яхшиси копток ўйнаймиз.

Х а р м и а н а

Ҳарам оға билан ўйна, қўлим лат еган.

К л е о п а т р а

Дарҳақиқат, ўйнамоққа аёл кишига
Хотиними ё ҳарам оға - бари бирмасми?
Ўйнайсанми? Эплайсанми?

М а р д и а н

Ҳаракат этгум.

К л е о п а т р а

Ким ҳаракат этар экан - гарчи беҳуда,
Бунинг учун у мутлақо мақтовга лойиқ.
Йўк, айнадим, ўйнамайман! Яхшиси менга
Қармоқ беринг, соҳил сари тушиб борайин.
Хуш оҳанглар узоқлардан янграб тураркан,
Сузгичлари қизил-қирмиз балиқ овлайин.
Жағларини тешиб ўткир асл қармоғим,
Сувдан тортиб олганимда типирчиларкан,
Уларни мен Антоний деб хаёл этаман,
"Аҳа, қўлга тушдингми?" деб савол этаман.

Х а р м и а н а

Хув, томоша бўлган эди қандоқ, иккинги
Гаров ўйнаб, ким ўзарга балиқ тутганда.
Антоний-чи, сенинг сувчинг яширин илган
Ўлакساني тантанавор тортиб оларкан,
Бўлган эди бир аломат кулги, қаҳдаҳа.

К л е о п а т р а

Эҳ, ўша кун, нутилмас, бебаҳо кунлар!

Менинг кулгим Антонийни қутуртирганди,
Тунда эса кулгим уни яшартирганди.
Эртасига тонгда тагин май тутиб унга,
Кийгизгандим бор хотинлик зийнат, либосим.
Ўзим эсам, Филиппдаги зафарга шоҳид
Шамширини камаримга тақиб олгандим.
Чопар киради.

Қайдан келдинг? Адашмасам, Италиядан,
Қани тўлдир қулоғимиз хушхабар билан.

Ч о п а р

Маликам! О, маликам!

К л е о п а т р а

У ҳалок бўлдимми?
Қул, "ҳа" десанг - маликангни этарсан ҳалок,
Йўқ, Антоний тирик, десанг, бунинг устига,
У озод ва ҳол-аҳволи дуруст, десанг-чи.
Мана сенга олтин, мана, марҳамат, сенга
Менинг қўлим, қўлимдаги мовий томирлар,
Ҳатто шоҳлар уни нафас ютиб, ўшганлар.

Ч о п а р

Шундоқ, унинг ҳол-аҳволи яхши, маликам.

К л е о п а т р а

Мана, тилла. Тагин нима... Ўлик ҳақида
Баъзан лекин: "Ҳол-аҳволи яхши", деймиз-ку.
Сенинг сўзинг мабодо шу маънода бўлса,
Аниқ билким, шу олтинни эритиб роса,
Ўша машғум томофингга қуйишим тайин.

Ч о п а р

Оҳ, маликам, аввал гапим эшит.

К л е о п а т р а

Хўш, гапир.

Айтар сўзинг - хайрли бир хабармас, лекин
Йўқса, нечун юзинг сўлгин, кўзларинг сўник?
Йўк, мабодо ёмон хабар келтирган бўлсанг,
Нечун одам шаклидасан, сочинг ўрнида
Илонлар гуж ўйнаб турган Азозил эмас?

Ч о п а р

Тингламоқни истайсанми мени, маликам?

К л е о п а т р а

Истайманки, шапалоқлаб юзингга урсам.
Аммо лекин айтар бўлсанг: Антоний тирик
Ва Сезарга асир эмас, у билан аҳил -
Олтин, гавҳар ёмғирини ёддирай ҳозир
Бошинг узра.

Ч о п а р

У саломат, менинг маликам.

К л е о п а т р а

Жуда соз.

Ч о п а р

У Сезар билан аҳил ва иноқ.

К л е о п а т р а

Яхши одамдирсан.

Ч о п а р

Улар дўсти бебадал.

К л е о п а т р а

Сени инъом-эҳсонларга кўмаман.

Ч о п а р

Лекин...

К л е о п а т р а

"Лекин?" Мана, лаънати сўз, лаънати калом.

"Лекин"- ўлим эрур яхши муқаддимага.

"Лекин"- ўша қўллари қон жинояткорни

Озодликка бошлагувчи қабиҳ зиндонбон.

Қани, дўстим, ҳаммасини гапир бир йўла,

Яхшиликми, ёмонликми, андиша қилма.

Сезар билан аҳил, соғлом, озод дедингми?

Ч о п а р

Озод? Йўқ, йўқ, маликам, мен бундоқ демадим.

Октавия билан маҳкам боғлиқ Антоний.

К л е о п а т р а

Октавия билан? Уни боғлаган нима?

Ч о п а р

Тўшак.

К л е о п а т р а

Совуқ қотаяпман, ҳей Хармиана!..

Ч о п а р

Никоҳига олмиш ўша Октавияни.

К л е о п а т р а

Сени вабо кўтарсин!

(Чопарни уриб йиқитади.)

Ч о п а р

Раҳм қил, маликам!

К л е о п а т р а

Сен нималар дединг?

(Уни уради.)

Ярамас қул, йўқол! Йўқса, сочларинг юлиб,
Кўзларингни битта-битта ўйиб оламан.

(Уни куч билан силкийди.)

Сени темир хивич билан савалаб аввал,
Тириклайин қовураман сассиқ ишқорда,
Милдир-милдир ёнган ўтда.

Ч о п а р

О, шафқат айла!
Улар ўзи топишган-ку - мен бир хабарчи.

К л е о п а т р а

Айтганларим ёлғон, деб айт. Мен эса сенга
Насибангни зиёд айлаб, молу мулк берай.
Гуноҳингни кечираман. Жаҳлим чиқардинг,
Шунинг учун урдим сени - орамиз очиқ.
Сенга инъом-эҳсон этай, бундай давлатни
Ўнгинг эмас, тушингда ҳам кўрган эмассан.

Ч о п а р

У уйланди.

К л е о п а т р а

Ярамас қул! Сенга ҳаёт ҳайф!
(Ханжарини чиқаради.)

Ч о п а р

(Четта)

Қочиш керак!..

(Клеопатрага)

Нима қилдим? Гуноҳим нима?

(Қочади.)

Хармиана

Ҳой, маликам, тўхта, ўзни қўлга ол ахир!
Ўйлаб қара, чопар бунга айбдор эмас-ку.

Клеопатра

Ахир, фақат айбдорларни урарми яшин?
Майли, Миср чириб кетсин Нил тўфонида!
Майли, илон-чаён бўлсин бор кабутарлар!
Қулни дарҳол қайтарингиз! Жинниман гарчаңд,
Лекин уни тишламайман. Қулни қайтаринг!

Хармиана

Ўтакаси ёрилди-ку.

Клеопатра

Бошқа тегмайман.

Хармиана чиқади.

Хизматкорга қўл кўтариб, қўлим булғадим.
Ҳаммасига ўзим айбдор.

Хармиана билан чопар киради.

Яқинроқ кел-чи.

Қўрқма, лекин ёмон хабар келтириш хавфли.
Хушxabарни минг бир оғиз қичқириб айтар;
Аммо лекин шум хабарни сўзсиз, садосиз
Ҳис қиламиз.

Чопар

Мен бурчимни ўтадим, холос.

Клеопатра

У ростдан ҳам уйландими?! Фазабим тошиб,
Нафратларим ошиб кетмас сенга нисбатан,
Агар "ҳа" деб жавоб берсанг.

Чопар

Ҳа, у уйланди.

К л е о п а т р а

Лаънат сенга! Ўз сўзингда турганинг турган.

Ч о п а р

Ёлгон сўзни айтолмайман.

К л е о п а т р а

Айтсайдинг кошки!
Ярим Миср Нил сувига фарқ бўлиб худди,
Макон бўлиб қолмайдими газандаларга! -
Турқинг қурсин!- Нилуфардан аъло бўлсанг ҳам
Менинг учун бедавосан. У уйландими?

Ч о п а р

О, маликам, шафқат айла.

К л е о п а т р а

У уйландими?

Ч о п а р

Ғазаб қилма, ғазабингни қўзғасам агар,
Йтоатим учун менга бермагил жазо:
Октавия билан никоҳ тузди Антоний.

К л е о п а т р а

Оҳ! Шу қадар қабоҳат бир хабар келтирган
Кимса ўзи қабиҳлардан қабиҳ эмасми?
Йўқол! Менга Римдан олиб келган матойинг
Қиммат-қирон! Ҳе, бошингдан ордона қолсин!
Ўша билан бўғилиб ўл!

Чопар кетади.

Х а р м и а н а

Сабр қил, бекам!

К л е о п а т р а

Мен Сезарни қаргаб, роса бадном этганман,
Антонийни мақтаб.

Х а р м и а н а

Шундоқ, жуда кўп карра.

К л е о п а т р а

Мана энди жазосини тортиб турибман.
Кетдик буздан, во ажабо, йиқилишман...
Эй Ирада, Хармиана!.. Йўқ, ўтиб кетди.
Сен, Алексас, бориб, сўраб билгин чопардан,
Ҳа, қанақа экан ўша Октавияси?
Ёши, турқи-таровати, хулқи қанақа?
Сочларининг туси қандоқ, сўра, унутма.
Келиб, менга бирма-бир айтти эшитганларинг.
Алексас кетади.

Биз бир-бирдан жудо бўлдик энди умрбод!
Истамайман! Бир қарасам худди Гаргона,
Бир қарасам, кўринади Марс сувратида...

(Мардианга)

Алексасга айтгин, сўраб билсин чопардан
Унинг қадди-қоматини. Ҳай, Хармиана,
Қўй, гапирма, аммо сўзсиз ҳолимга ачин.
Қани, тезроқ ёғоғимга етакланг мени.

Кетадилар.

Олтинчи саҳна

Мизен бурни яқинидаги бир жой. Карнайлар ва новоралар садоси остида бир ёқдан Помпей ва Менас, иккинчи ёқдан Сезар, Антоний, Лепид, Энобарб ва Меценат кўшинлари билан кириб келишади.

П о м п е й

Энди гаров асирларни айирбош айлаб,
Жанг олдидан бир гаплашиб олсак бўларди.

С е з а р

Биз ҳам худди истар эдик музокарадан
Бошламоқни, шунинг учун сенга олдиндан
Ёзма таклифномамизни йўлладик атай.
Ва бу, эҳтимолки, араз-гина қўзғотган
Қиличингни қайта бошдан қинига жойлар.
Эҳтимолки, Сицилия ўспиринлари
Беҳудадан-беҳудага ўлиб кетмасдан,
Озод бўлиб, уй-уйига томон йўл олар.

П о м п е й

Мен сўрайман сиздан, жаҳон ҳукмдорлари,
Тангри ноиблари, жавоб берингиз, наҳот,
Тирик туриб ўғли билан оғайнилари,
Отам учун олинмагай қасос-интиқом?
Бир замонлар ўша Филипп остонасида
Брутта дов солиб Юлий Сезар арвоҳи,
Топганди-ку, ахир, сиздек қасоскорларни.
Хўш, не учун ўша ранглар, бенаво Кассий,
Олийжаноб Рим фарзанди, муҳтарам Брут,
Эркинликнинг бўлак барча фидойилари
Капитолий тепасида оқизди қонлар?
Улар бари яктан туриб, умум устидан
Ёлғиз бир шахс-ҳукмфармо бўлмасин, деди.
Мен ҳам худди шу мақсадни юракка тутдим,
Шу мақсадда кемаларим бир жойга йиғдим.
Уммонларни чайқатарман энди яшинвор,
Энди отам олдидаги жинояти-чун
Нонкўр Римни жазоларга этарман дучор.

С е з а р

Сен қизишма.

А н т о н и й

Кемаларинг билан қўрқитма.
Денгизда ҳам беллашамиз ҳали. Қуруқда
Қандай қудрат эгасимиз, ўзингга аён.

П о м п е й

Ҳа, қуруқда соҳиб қудрат эканлигинг рост:
Чунки отам қўрғонида яшаб турибсан.
Дейдиларки, какку қуш ҳам уя қурмасмиш,
Майли, ҳозир яшаб тур-чи...

Л е п и д

Бу гап ножўя.
Ишга алоқасиз. Бизнинг таклифимизга
Нима дейсан, гапир.

С е з а р

Ҳозир шу ҳақда сўзла.

А н т о н и й

Биз ўтиниб сўрамаймиз. Ўзинг чамала -
Қушёр туриб: нима зиён, нима манфаат.

С е з а р

Ва шуни ҳам сергак туриб, чамалаб қара:
Ҳаддан ошсанг, нима бўлур охир-оқибат.

П о м п е й

Таклифингиз шуки, менга этасиз тайин
Сицилия билан яна Сардинияни.
Мен денгизни тозаласам қароқчилардан,
Кейин Римни галла билан таъмин айласам.
Найзаларни уринтирмай, қалқонни тешмай,
Омон-омон қилиб, ҳамма тарқалсин учун -
Таклифингиз ана шундоқ.

Сезар, Антоний, Лепид

(Баравар)

Ҳа, худди шундоқ.

Помпей

Сизга маълум бўлмай, ушбу таклифингизни,
Қабул қилиб, розилигим айтмоққа келдим.
Марк Антоний гарчи бир оз чиқарди жаҳлим
Гарчи хизмат - ҳимматимни эслатиш билан
Уни камайтирмоқдаман - лекин айтайин:
Сезар билан муноқаша қилганда онанг,
Сицилия тупровига қочаркан онанг,
Ёмон қабул қилмагандик.

Антоний

Бу тўғрида мен эшитдим, Помпей. Бағоят
Миннатдорман сендан.

Помпей

Қани, қўлингни бергил,
Сени бунда кўрарман, деб ўйламагандим.

Антоний

Жуда юмшоқ бўлар экан Шарқ тўшаклари,
Сен туфайли кўнгил узиб келдим улардан.
Аммо лекин фойда қилдим, зиён қилмадим.

Сезар

Помпей, сени охирги бор кўргандан бери
Жуда-жуда ўзгарибсан, боқиб ҳайронман.

Помпей

Мен ўзим ҳам ҳайронманки, беомон тақдир
Юзларимни худди шудгор қилиб ташлади,
Аммо лекин бўйин эгмас унга юрагим.

Л е п и д

Биз сен билан учрашувдан хурсандмиз.

П о м п е й

Мен ҳам.

Хуллас, битим-муросага келдик. Бу ёғи
Шартимизни оқ қоғозга тушириб бир-бир,
Муҳр босиш қолди.

С е з а р

Тезда бажариш лозим.

П о м п е й

Хайрлашиш шарафига бир-биримизни
Эъзозлайлик ширин базму зиёфат билан.
Чек ташлайлик, аён бўлсин - бошлаймиз кимдан.

А н т о н и й

Мен бошлайман.

П о м п е й

Сен туратур, чек ташлаш зарур.
Биринчими, ё охирги - етади навбат,
Сенинг мисрий турфа нозу неъматларингни
Татиб кўрмоқ учун доим тайёр турамиз.
Эшитдимки, у ёқларнинг фароватига
Юлий Сезар қорин қўйиб, семирган экан.

А н т о н и й

Кўп нарсалар эшитибсан.

П о м п е й

Маъзур тутгайсан,
Сени ранжитишни сира ўйламагандим.

А н т о н и й

Мен ҳам сендан ранжи-хотир сўз эшитмадим.

П о м п е й

Яна шуни эшитдимки, менга айтишди,
Аполлодор келтирганмиш гўё бир куни...

Э н о б а р б

Бас, гапирма! Хўш, келтирса, нима қилибди?

П о м п е й

Хўш, у нима келтирибди?

Э н о б а р б

Юлий Сезарга

Келтирибди қопга солиб битта малика.
Ана энди сени таниб қолдим. Қалайсан?
Аъло. Уйлайманки, бундан бўлмагай баттар,
Баски, бизни тўртта базму зиёфат қутар.

П о м п е й

Қўлингни бер, жангчи. Сенга душман эмасман.
Жанг-жадалда кўриб сенинг жасоратингни,
Қойил қолдим.

Э н о б а р б

Сенга меҳрим йўқ эди зотан,
Аммо лекин мардлигинга айтганман аҳсан,
Жасоратинг мен сўйлаган мақтовдан баланд.

П о м п е й

Тикка, ҳалол сўзинг учун таҳсин, ташаккур,
Ҳаммангизни мен кемага таклиф этаман.

С е з а р, А н т о н и й в а Л е п и д

(*Баравар*)

Қани, бошла, биз ташрифга тайёرمىз.

П о м п е й

Кетдик.

Энобарб ва Менасдан бошқа ҳамма кетади.

М е н а с

(Четта)

Сенинг отанг, Помпей, ҳеч қачон шундай бир битим тузмаган бўларди. (Энобарбга) Биз қайдадир учрашган-миз шекилли?

Э н о б а р б

Балки, денгиздадир.

М е н а с

Шундай бўлса керак.

Э н о б а р б

Сен денгиздаги жасоратларинг билан машҳурсан.

М е н а с

Сен эса қуруқдаги жасоратларинг билан.

Э н о б а р б

Мени мақташаркан, шунинг ўзи мақтовга лойиқ. Аммо, ҳалолени айтсам, мен қуруқликда бир ишлар қилганман...

М е н а с

Мен эсам - сувда.

Э н о б а р б

Бироқ баъзи бир жасоратларингдан воз кечишга ўзинг ҳам ҳозирсан. Ахир, сен денгиз қароқчиларининг пирисан-ку.

М е н а с

Сен эса қуруқдаги қароқчилар пирисан.

Э н о б а р б

Воз кечиш навбати энди менга етди. Қўлингни бер, Менас. Агар кўзларимиз қозилик ҳуқуқига эга бўлганда, улар ўпишаётган икки қароқчини ҳозир ҳибсга олган бўларди.

М е н а с

Қўли булганган билан кишининг юзи топ-тоза тура-вераркан.

Э н о б а р б

Фақат гўзал хотинларнинг юзимас.

М е н а с

Тоғиб сўзладинг. Хотинлар худди юзлари билан қароқчилик қилишади.

Э н о б а р б

Биз сиз билан майдонда куч синашмоқчи эдик.

М е н а с

Афсуски, энди бор-йўри майхўрликда куч синашишга тўғри келади. Бугун Помпейга ўз бахтининг дафн маросимида базм қилиш насиб этар экан.

Э н о б а р б

Қўрқаманки, у қанчалар кўз ёши тўкмасин, энди бахтини уйғотолмайди.

М е н а с

Қаёқда дейсан! Биз Марк Антоний бу ёқларга келар деб ўйламагандик. Унинг Клеопатрага уйлангани ростми?

Э н о б а р б

Сезарнинг сингисини Октавия деб аташса керак.

М е н а с

Ҳа, у Гай Марцелнинг хотини эди-ку!

Э н о б а р б

Энди эса Марк Антонийнинг хотини.

М е н а с

Чинданми?

Э н о б а р б

Ҳа, чин ҳақиқат.

М е н а с

Демак, у Сезар билан умрбод боғланибди-да.

Э н о б а р б

Фолбин бўлганимда шундай деб башорат этмасдим.

М е н а с

Ҳа, бу никоҳни тузган муҳаббатмас сиёсат десанг тўғрироқ бўларкан.

Э н о б а р б

Ҳа, шундоқ. Аммо кўрарсан - бу никоҳ уларнинг дўстлигини мустаҳкамлаш ўрнига, унга сиртмоқ бўлади. Октавия тақводор, совуқ ва камгап хотин.

М е н а с

Шундоқ хотинни ким истамайди?

Э н о б а р б

Ўзи шундай бўлмаган киши, яъни Марк Антоний. У мисрий луқмасига тагин қайтади. Шунда Октавия чеккан оҳлар Сезар юрагида аланга қўзғайди. Ўшанда, ҳали айтганимдек, улар нақадар мустаҳкам боғлиқ бўлсалар, айрилишлари шу қадар оғир бўлади. Антоний муҳабба-

тини излаб боради; ахир у манфаатини кўзлаб уйланди-
ку.

М е н а с

Эҳтимол. Биз ҳам кемага чиқсакмикин, соғлигинг учун
қадаҳ кўтармоқчи эдим.

Э н о б а р б

Маъқул. Мисрда томоқларимиз бу машғулотга анча
одатланиб қолган.

М е н а с

Қани, кетдик.

Кетадилар.

Еттинчи саҳна

Мизен бурнига яқин бир жой.

Помпей кемасининг саҳни. Музыка. Май ва ширин-
ликлар кўтариб хизматкорлар киришади.

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

Бу ёққа келишяпти. Бу азамат чинорларнинг баъзилари
оёқда зўрра туришибди, шамол эсса, бас, қулаб тушади.

И к к и н ч и х и з м а т к о р

Лепид шолғомдек қип-қизариб кетибди.

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

Нуқул сирқиндисини унга қўйишяпти.

И к к и н ч и х и з м а т к о р

Ҳарифларидан бири иккинчисига қаттиқроқ бир гап
айтиб юборди дегунча, Лепид: "Бўлди қилинглар!"- деб

қичқириб, ловулай бошлаган ўтқи ўчиради, ўзи эса майга мириқиб, баттар ловулаб ёнади.

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

Уларни-ку мурасага келтиради, бироқ ўз тана аъзолари билан чиқишолмайди.

И к к и н ч и х и з м а т к о р

Ўзи алп бўлмагач, марди майдонлар сафига суқуилишнинг жазоси шу. Кўтаришга кучинг етмас экан, ойболтадан не фойда? Фойдаси ҳаттоки чивикдан ҳам оз.

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

Асл, азамат эрлар даврасига тушсанг-да, у ерда бир чақалик обрўинг бўлмаса, бу - шарманданг чиқиб, кўз ўрнида пўстакнинг тешигини олиб юрганинг бўлади.

Карнайлар чалинади. Сезар, Антоний, Помпей, Лепид, Агриппа, Меценат, Энобарб, Менас ва бошқа лашкарбошилар киришади.

А н т о н и й

Ҳа, уларда одат шуки, эҳромлардаги Белгиларга қараб, мудом ўлчашар қатъий Нил дарёси тўлқинлари, тошқинларини. Дарёда сув кўтарилса - ҳосил мўл бўлар, Тошқин забти паст келганда - камаяр ҳосил, Тошқин қайтгач, деҳқон вақтни ганимат билиб, Уруф сочар ўша балчиқ - унумдор қумга, Сўнг у ёғи узоқ эмас ўрим-йиғимга.

Л е п и д

Эшитдимки, сизларда қандайдир ғалати бир илонлар учрар эмиш.

А н т о н и й

Учрайди, Лепид.

Л е п и д

Ўша мисрий илонларингиз мисрий балчигингизда мисрий қуёшингиздан пайдо бўлармиш. Масалан, дейлик, тимсоҳ.

А н т о н и й

Тўғри.

П о м п е й

(Лепидига)

Ўтир. Қани, бир сипқориб юбор-чи, Лепид соғлиги учун!

Л е п и д

Мен энди унчалик... Лекин ҳали оёқда тура оламан.

Э н о б а р б

Фақат тўрт оёқлаб.

Л е п и д

Йўқ, чинданам, мен эшитдимки, ҳалиги, нимайди у, Птоломей эҳромлари - аломат нарсалар эмиш. Йўқ-йўқ, тортишманг, буни мен ўзим эшитдим.

М е н а с

(Помпейга, секин)

Помпей, бир оғиз гапим бор.

П о м п е й

(Менасга, секин)

Гапир, нима дейсан? Қулоғимга айт.

М е н а с

Бир нафасга бу ёққа юр, ёлғиз ўзингга айтадиган гап бор.

П о м п е й

(Секин)

Ошиқма. Ҳозир.

(Балаңд овозда)

Лепиднинг саломатлиги учун ичамиз!

Л е п и д

Қанақа нарса ўзи у - тимсоҳ?

А н т о н и й

Кўринишидан у ўзига ўхшайди. Узунлиги ўзининг узунлигича, йўғонлиги - ўзининг йўғонлигича. Ўзининг сополоқларига суяниб юради. Ейдиган нарсасини ейди. Ўлганда ириб-чирийди, руҳи эса бошқа бир жонзотга ўтади.

Л е п и д

Туси қанақа?

А н т о н и й

Ўзининг тусидек.

Л е п и д

Ғалати илон.

А н т о н и й

Нимасини айтасан. Айтмоқчи унинг кўз ёшлари ҳўл.

С е з а р

Шундоқ бир тасвир уни қониқтирармикин?!

А н т о н и й

Ҳар ҳолда, Помпей унинг томоғига қуйган қадаҳлар билан қўшиб ҳисоблаганда, қониқтирса керак. Агар шунда ҳам қониқмас экан, тубсиз бир ўпқон деявер.

П о м п е й

(Менасга секин)

Ҳой, нари тур! Нима дейсан? Ўз ҳолимга қўй! Сенга нима дедим?

(Балаңд овозда)

Менинг қадаҳим қани?

М е н а с

(Секин)

Шунақами, дастурхондан туриб бир нафас,
Айтар сўзим тинглашингга арзимаيمانми?

П о м п е й

(Секин)

Жинни-пинни бўлганмисан? Нима гап ўзи?
Помпей билан Менас четга чиқадилар.

М е н а с

(Секин)

Қисматингга содиқлигим ўзингга аён.

П о м п е й

(Секин)

Садоқатинг белгилидир. Хўш, давом эттир!

(Балаңд овозда.)

Овайнилар, нега жимиб қолдингиз?

А н т о н и й

Лепид!

Нима бало, секин қумга чўкаяпсанми?

Қадингни тик тутиб ўтир даврада, дўстим.

М е н а с

(Секин)

Истайсанми соҳибжаҳон бўлишни?

П о м п е й

(Секин)

Нима?

М е н а с

(Секин)

Истайсанми соҳибжаҳон бўлишни, дейман?

П о м п е й

(Секин)

Қандай қилиб?

М е н а с

(Секин)

Менга фақат рози бўлсанг, бас.
Мен-ку оддий, жўн одамман, истасанг лекин,
Бор жаҳонни тортиқ эттум.

П о м п е й

(Секин)

Маст эмасмисан?

М е н а с

(Секин)

Бир қатра ҳам ичганим йўқ. Истасанг агар -
Ер юзининг Юпитери бўлишинг мумкин.
Мулки мамлакатинг ҳадди-сарҳад билмагай,
Сарҳад, яъни, осмон билан уммондан бўлак.

П о м п е й

(Секин)

Қандай қилиб, ахир?

М е н а с

(Секин)

Бор дунёни уч бўлакка бўлишиб олган
Триумвирлар жамулжамдир кемангда ҳозир.
Мен арқонни шарт кесаман. Нарёғи - денгиз.
Бир нафасда чавақлаймиз учовини ҳам,
Қарабсанки - сен соҳиби жаҳонсан.

П о м п е й

(Секин)

Афсус!

Ими-жимиди қилиш керак бўлган бир ишни
Аён-ошкор этмоқдасан валақлаш билан.
Бундай бир иш - ёвузликдир, билсанг, мен учун,
Сенинг учун эса - хизмат валинеъматта.
Йўқ, сотмасман номусимни мен манфаатта,
Ишни расво қилган ўша тилингни тишла!
Ижросини маъқулардим, аммо баралла,
Режасини эса тамом тақиқлашим шарт.
Бу хаёлни унут энди. Мусаллас симир.

М е н а с

(Секин)

Сўнаётган юдуз йўлчи бўломмас энди.
Ким олишни истаса-ю, этмаса журъат,
Бир бор сийлар, бошқа сийламас омад.

П о м п е й

Пайти келди, элтиш керак уни қирғоққа,
Унинг учун даврада мен кўтарай қадаҳ.

Э н о б а р б

Менас, сенинг соғлигинга.

М е н а с

Дўстим, сен учун.

П о м п е й

Тўлдириб қуй.

Э н о б а р б

(Лепидни кўтариб кетаётган қулга ишора қилиб)

Менас, қара, қандай паҳлавон!

М е н а с

Нима бўшти?

Э н о б а р б

Яхшилаб боқ, кўрмаяпсанми?
Худди учдан бир дунёни кўтариб борар.

М е н а с

Маст-аластдир худди ўша учдан бир дунё,
Бугун дунё маст бўлганда - чайқалар эди.

Э н о б а р б

Шошма, ҳали чайқалади, ўзинг ич энди.

М е н а с

Ҳа, ичайлик, дўстим.

П о м п е й

Лекин ўша исқандарий базми жамшидга
Бизга ҳали йироқ.

А н т о н и й

Энди йироқмас унча,

Қани, чўқиштирдик. Сезар, соғлигинг учун.

С е з а р

Узр. Қанча миямизни ювиб - чаймайлик,
У ифлосдан ифлос. Қандай оғир заҳмат бу.

А н т о н и й

Дақиқанинг фармони шу. Бўйин эгақол.

С е з а р

Йўқ, яхшиси, ўзи менга бўйин эгсин у.
Бир дафъада шу қадар еб-ичгандан кўра,
Еб-ичишни тўрт кун тамом тарк этган маъқул.

Э н о б а р б

(Антонийга)

Зиёфатнинг охирида мисрчасига
Бир аломат жинни базм айламаймизми?

П о м п е й

Ҳа, сўраймиз! Қани, бошла! Қани, бўла қол!

А н т о н и й

Қани тезроқ давра олинг! Айланамиз то
Кайфнинг кучи этмагунча ўзликдан жудо
Ва беҳушлик дарёсига ағдармагунча.

Э н о б а р б

Қўлни қўлга беринг, тезроқ, доира олинг,
Бутун кучи, шиддати-ла янграсин оҳанг!
Балли! Қани сафда туринг. Болакай, бошла.
Янгроқ нақоратни эса олайлик ҳамма,
Томоқларни аямайлик!

Музика. Энобарб қўшиқ бошлайди.

Қ ў ш и қ

Бахус, эй сахий Худо,
Бизни масту аласт қил,
Юракларни бардам қил,
Ғамларни майга ғарқ қил.
Ишратимиз авж олсин,
Олам-жаҳон чайқалсин,
Олам-жаҳон чайқалсин!

С е з а р

Етар дейман энди? Помпей, хўш, хайрли тун! -
Ижозат бер, куёв, сени олиб қайтайин,
Базмингизга таъна билан қарамоқ бурчим.
Фурсат етди. Мусалласдан ёнар ёноқлар.
Ҳатто собит Энобарб ҳам суйилиб қолди,
Менинг тилим эса, қаранг, зўрға айланар.
Шароб бизни масхарабоз тусига солди.
Муҳокама нима ҳожат? Хўш, хайрли тун!
Хўш, Антоний, қўлингни бер!

П о м п е й

Учрашувни биз
Соҳилда ҳам такрорлаймиз.

А н т о н и й

Ҳа-да. Қўлни бер!

П о м п е й

Сен отамнинг қўрғонини олдинг, Антоний,
Аммо лекин бари бир биз - оғайнилармиз,
Қайиққа туш.

Э н о б а р б

Ҳазир бўлинг, йиқилманг.

Энобарб ва Менасдан бўлак ҳамма кетади.

Мен шу ерда қолар бўлдим.

М е н а с

Менинг бўлмамада.

Сурон солинг, ноғоралар, карнай-сурнайлар,

Улуғ эрлар билан бизнинг хайр-маъзурни

Сув Тангриси Нептун ўзи эшитиб турсин.

Қани, балаңд чалинг, вабо кўтарсин сизни!

Карнайлар ва ноғоралар чалинади.

Э н о б а р б

Эҳ-ҳей! Қани қалпоқларни ҳавога отинг!

М е н а с

Эҳ-ҳей! Қани, кетдик.

Кетадилар.

УЧИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Сурияда бир текислик.

Вентидий, Силий ва бошқа Рим лашкарбошилари аскарлар ҳамроҳлигида тантанавор юриш билан кириб келишади. Олдинда Парфия шаҳзодаси Пакорнинг жасадини кўтариб боришади.

В е н т и д и й

Мағлуб бўлди Парфия - у ўқ-ёйлар юрти.

Красс учун ўч олишни қисмат буюрди,

Мен амрини адо этдим. Кўрингиз ҳамма,

Парфиялик шаҳзоданинг мурдаси, мана.

Ород ўғлинг Пакор бутун тўлов тўлади.

С и л и й

Шавкатли ва олийжаноб Вентидий, бу дам
Қиличнинг душман қони бўяб тураркан,
Тўхтамасдан таъқиб айла, ранимни ҳайда
Мидиядан, икки дарё оралиғидан.
Шунда сени шарафларга ўраб Антоний,
Сенга гултож кийдиради худди.

В е н т и д и й

Йўқ, Силий!

Шу ёри ҳам етар. Шунга яхши англаким,
Чин йўлбошчи бўлмай, тобе бўлса кимда ким,
Йўлбошчиси йўқлигида доврўқ солиши -
Ишни тамом расво қилиб қўйгандан хавфли.
Сезар ёки Марк Антоний неча бор чиндан
Шон қучдилар ўзгаларнинг шамшири билан.
Мендан олдин Сурияда саркарда Соссий
Шундоқ азми-журъат билан ёвни савади -
Ки, оқибат Антонийнинг қаҳрин қўзғади.
Йўлбошчидан кимки ўзиб ўтаркан, илло,
Йўлбошчига йўлбошчилик этади даъво.
Баъзан шундоқ бўлур, аскар фойдаси учун
Ғалабадан мағлубият афзал кўрингай,
Ки, у билан саркардани даф этиш ўнгай.
Мен кўп ишлар қилар эдим Антоний учун
Бунинг билан аммо унинг гашига тегиб,
Бор ишимни бир пул қилиб қўйишим мумкин.

С и л и й

Вентидий, сен кўрсатдингки, аскар дегани
Фақат қилич эмас, ундан баянд туради.
Антонийга нималар деб ёзасан энди?

В е н т и д и й

Мен ёзаман: шон-шавкатли номи билан у

Бизга қанот берди, балки зафар келтирди.
Тўловини у қайд этган мардона сафлар
Унинг ғолиб байроқлари остида юриб,
Парфиялик енгилмас у чавандозларни
Яксон этди ва кулини кўкка совурди.

С и л и й

У қаерда ҳозир?

В е н т и д и й

Борар Афина томон.
Ўлжамиз оз эмас. Лекин жавлон урайлик,
Афинага Антонийдан олдин етмоққа
Ошиқайлик, дўстлар. - Қани, олға, жўнадик!
Кетишади.

Иккинчи саҳна

Рим. Сезар уйидаги даҳлиз.

Бир ёқдан Агриппа, иккинчи ёқдан Энобарб кирадилар.

А г р и п п а

Ҳа, хайри хўш қилишдими қайноға-куёв?

Э н о б а р б

Уч триумвир энди халос бўлиб Помпейдан
Муҳр-имзо чекмоқдалар битимномага.
Октавия Римдан айру тушаяшман деб
Йиғлаяпти шўрлик. Сезар бўлса-чи, хомуш.
Лепид ўсал эмиш, Менас шаҳодатича,
Помпей базмидан сўнг нуқул кўнгли айнармиш.

А г р и п п а

О, азамат Лепид!

Э н о б а р б

Шавкат унга ярашиқ!
Биласанми, у Сезарга ҳақиқий ошиқ.

А г р и п п а

Ва бошига кўтаради Антонийни ҳам.

Э н о б а р б

Сезарми?
У - Юпитердир ерда чинакам!

А г р и п п а

Юпитерлар Юпитери эрур Антоний!

Э н о б а р б

О Сезар! Бас, яна шундоқ буюк зот қани?!

А г р и п п а

О, Антоний! Қушлар ичра ажиб самандар!

Э н о б а р б

Мақтов унга нима ҳожат, ахир у - Сезар!

А г р и п п а

Иккисига ҳамду сано ёғдирар шундоқ.

Э н о б а р б

Антонийни ялар. Лекин Сезарни кўпроқ,
Ҳофиз, рассом, ҳайкалтарош, воиз, мунажжим
Талқин, тасвир, таъриф, таъбир этолмас балким
Унинг буюк Антонийга бўлган меҳрини.
Бироқ тавсиф этолмайин Сезар сеҳрини.
Мук тушади.

А г р и п п а

У ошиқдир иккисига ҳам.

Э н о б а р б

У - кўнғиздир, улар - унга қанотдир кўркам.
Карнайлар чалинади.

Фурсат етди! Хайр, азиз дўстим Агриппа.

А г р и п п а

Оқ йўл сенга, олийжаноб дўстим Энобарб.
Улар четга чиқадилар.

Сезар, Антоний, Лепид ва Октавия киришади.

А н т о н и й

Хўш, бўлди, бас, бу ёғига бизни кузатма.

С е з а р

Элтмоқдасан юрагимнинг бир бўлагини,
Унга доим меҳрибон бўл. - Синглим, сен эса
Чин рафиқа бўлким, менинг умид-омолим
Пойдор этиб, ишончимни батамом оқла.
Тагин шунга эҳтиёт бўл, азиз Антоний,
Биз дўстликка суянчиқ деб кўтарган устун
Қулаб тушиб, уни яна абгор этмасин.
Менга қолса, ҳазор бора яхшийди қани,
Истифода этмасайдиқ шу воситани,
Уни бир кун буллагандан.

А н т о н и й

Шубҳалар билан
Мени хафа қилмоқдасан.

С е з а р

Айтдим - қўйдим - да.

А н т о н и й

Сен қанчалар инжиқ бўлма, қанчалар синчков,

Қўрқув учун боис-асос топишинг маҳол.
Сени мудом паноҳида тутсин Тангрилар.
Римликларнинг юраклари сени деб урсин.
Хайр энди.

С е з а р

Хайр энди, синглим, азизам!
Сени доим ардоқлагай табиат ўзи
Шафқатини аямагай. Йўлинг оқ бўлсин!

О к т а в и я

Хайр, азиз оғам!..

А н т о н и й

Бизда севги баҳоридир, бу кўз ёшлари -
Ҳамадаги найсон ёмғир. Ҳай, тетикроқ бўл!

О к т а в и я

Ҳа, эримнинг қўрғонига қараб тур, кейин,
Кейин...

С е з а р

Нима?

О к т а в и я

Қулоғингга айтаман, оға.

А н т о н и й

Унинг тили юрагига мусаллам эмас,
Юраги-чи, эмас унинг тилига маҳрам.
Гўёки бир оққуш пати, тўлқинга тушиб,
Оқиб борар, аммо қайга, билмас ўзи ҳам...

Э н о б а р б

(Агриппага, секин)

Назаримда, Сезар худди йиғламоқчидай.

А г р и п п а

(Энобарбга, секин)

Афсус, бундоқ қоп-қора доғ инсон-ку инсон
Айғирга ҳам безак бўлиб тушиши гумон.

А г р и п п а

(Энобарбга, секин)

Юлий Сезар ҳалокати куни Антоний
Худди шундоқ йиғламоқдан бери бўлганди.
Филиппада Брутга сўнг кўз ёш тўкканди.

Э н о б а р б

Ҳа, Антоний ўша йили бўлмишди тумов,
Ёвларини кўз ёши-ла ювмишди чунон
Мен йиғласам аммо, гумон айлама, инон.

С е з а р

Йўқ, жигарим Октавия, сенга-пайдар-пай
Хат битарман. Ўтса ҳамки ҳафталар, ойлар
Сени ҳар дам ёд этарман.

А н т о н и й

Бас, энди, Сезар.
Омон бўлсак агар, ҳали кўрармиз чандон,
Қай биримиз уни кўпроқ севармиз жондан.
Хўп, кел энди, қучоқлашиб хайрлашайлик,
Тангриларга тошпираман сени.

С е з а р

Бахтли бўл!

Л е п и д

Фалакдаги ёритқичлар юриб изма-из,
Равшан этсин йўлинг.

С е з а р

(Октавияни ўпиб)

Хайр.

А н т о н и й

Яхши қолингиз.

Карнайлар чалинади. Ҳамма чиқади.

Учинчи саҳна

Искандария. Саройда бир оромгоҳ.

Клеопатра, Хармиана, Ирада ва Алексас киришади.

К л е о п а т р а

Чопар қани?

А л е к с а с

У эшикда, чўчиб турипти.

К л е о п а т р а

Беъманилик!

Чопар кўринади.

Қани, дадил киравер, қўрқма!

А л е к с а с

Сен газабга минган чофинг, гўзал маликам,
Ҳатто Ирод Яҳудий ҳам тушар титроққа.

К л е о п а т р а

Ўша Ирод боши билан тўлов тўларди,
Гар Антоний ҳузуримда, измимда бўлиб,
Буйруқларим бажарсайди.

(Чопарга)

Яқинроқ кел-чи.

Ч о п а р

О, шафқатли ҳукмдорим!..

К л е о п а т р а

Хўш, баён айла,

Кўролдингми сира ўша Октавияни?

Ч о п а р

Ҳа, маликам, кўрдим уни.

К л е о п а т р а

Қаерда?

Ч о п а р

Римда.

Шундоққина яқинидан, борар эди у
Оғаси-ю Антонийнинг оралигида.

К л е о п а т р а

Хўш, қомати қалай? Мендан баландми?

Ч о п а р

Пастроқ.

К л е о п а т р а

Овози-чи, нечук унинг: заифми, янгроқ?

Ч о п а р

Шунчаки бир мингирлаган овоз...

К л е о п а т р а

Шундоқ де...

Ҳа, унда-чи, уни узоқ севмас Антоний.

Х а р м и а н а

Уни севиш? О, Изида! Бу мумкин эмас.

К л е о п а т р а

Ҳа, менинг ҳам фикрим шундоқ. Юз ўтиради
Антонийим мингирлаган у макиёндан.
Хўш, юриши нечук? Нечук унинг рафтори?

Ч о п а р

Оёгини зўрға-зўрға судраб босади.
Юрадими, юрмайдими - билиб бўлмайд.
Унда ҳаёт нури сўник, у аёл эмас,
Ҳайкалдан ҳам совуқ.

К л е о п а т р а

Ростдан шунақамикин?

Ч о п а р

Маликам, мен синчковман.

Х а р м и а н а

Стнчковлиги
Одатдаги мисрликдан уч карра зиёд.

К л е о п а т р а

Кузатувчан экан. Мен ҳам кўриб турибман.
Хўш, нима бор экан унда, нечук фазилат?
Чопар бало, ақли расо.

Х а р м и а н а

Жуда ҳам баланд.

К л е о п а т р а

Унинг ёши хусусида нималар дейсан?

Ч о п а р

У бир карра бева қолган эр қилиб.

К л е о п а т р а

Нима?

Бева қолган? - Эшитдингми, ҳай Хармиана?

Ч о п а р

Назаримда унинг ёши ўттизга яқин.

К л е о п а т р а

Юзи қалай, чўзинчоқми ёки думалоқ?

Ч о п а р

Юзи айтиб бўлмас даражада юмалоқ-ялоқ.

К л е о п а т р а

Ҳа, бундайлар гўл ва ношуд бўлишар кўпроқ.
Сочи қалай? Қандай тусда унинг кокили?

Ч о п а р

Қоп-қора бир тусда. Яна манглайи пачоқ.

К л е о п а т р а

Мана сенга олтин. Лекин мендан ранжима
Еткизганим анув ранжи-озорим учун.
Сени ўша манзил сари тагин йўллайман,
Сен пишиқ ва тадбиркорсан. Сафарга шайлан,
Мен унгача Антонийга битаман мактуб.

Чопар чиқади.

Х а р м и а н а

Ғоят ҳалол йигит.

К л е о п а т р а

Беҳад ҳалол, ҳақлисан.
Афсус, зулму зуғум қилдим унга ноҳақдан.
Ҳа, у хотин, кўраманки, менга хавфлимас.

Х а р м и а н а

Йўқ, сира ҳам.

К л е о п а т р а

Чопар асл улувворликни
Сохталиқдан ажратувчи қобил бир йигит.

Х а р м и а н а

Шак-шубҳасиз! Ахир сенинг хизматингда у
Биринчи йил эмас!

К л е о п а т р а

Эшит, эй Хармиана,
Ундан тагин бир нималар сўрамоқчийдим...
Ҳа, майлига, кейин уни менга жўнаттил,
Балки, бари ўз ўрнига тушар.

Х а р м и а н а

Албатта.

Кетадилар.

Тўртинчи саҳна

Афина. Антоний уйидаги оромгоҳ.

Антоний ва Октавия киради.

А н т о н и й

Йўқ-йўқ, Октавия, ортиқ эътироз этма.
Мен буларнинг барини ва кўп нарсаларни
Бажону дил кечирардим. Лекин, қара, у
Помпей билан яна уруш бошламиш, ахир.
Ёзиб, эълон этар экан васиятнома
Номим фақат қайд этибди бир-икки карра.
Бор оламга аён бўлган хизматларимни
Йўл-йўлакай, енгил-елпи санабди, холос.
У шундай бир масофага бориб етибди.
Ки, ўзидан забун санар, кўрмас баробар.

Ҳатто машҳур жасорату матонатларим -
Айтар экан, димоғ билан, вижиниб айтар.

О к т а в и я

Ёстиқдошим! Ҳаммага ҳам ишонаверма,
Гар ишонсанг - ҳар нарсага куюнма ортиқ
Араз, жанжал кўзгаларкан икки ўртада
Аёлларнинг энг бадбахти бўлишим тайин.
Ёлворурман икки тараф, икки ёв учун
Ва шубҳасиз Худоларга бўлурман кулгу.
Мен уларга аввалбоши нидо этурман:
"О, эримни тутинг шафқат паноҳингизда!"
Бир дам кейин яна шундоқ садо этурман:
"Оғамни ҳам тутинг шафқат паноҳингизда!"
Қай бир томон устун келиб, қучмасин нусрат
Менинг учун улуш - фақат қайғу ва ҳасрат.

А н т о н и й

Менинг Октавиям, меҳру муҳаббатингни
Шундоқ бир кимсага берким, айласин эъзоз.
Шарафимдан айрилган кун, унутма шуни,
Мен бир йўла ўздан жудо бўлишлигим рост.
Шон-шарафсиз сенга ноил бўлгандан кўра,
Сенга ноил бўлмаганим афзал минг карра.
Бироқ истар эсанг бизни яраштирмоқни,
Уриниб кўр. Мен унғача шайланай жангга.
Уруш бўлса, бор маломат тушар акангга,
У шу жиҳатини тагин бир ўйлаб кўрсин.
Шошил, йўлга тушгил тезроқ. Омадинг берсин.

О к т а в и я

Раҳмат, сенга. Соҳибқудрат бўлган Юпитер
Мен бечора, заифага бахш этгай мадор
Ки ўртада сулҳу салоҳ ўрнатай зинҳор.
Ер ёрилар - орангизда уруш чиқаркан,
Уни тўлдиради фақат мурдалар тоғи.

А н т о н и й

Сен қаҳрингни ўртадаги жанжал, низога
Ким чинакам боис эса, ўшанга қарат.
Бирдек айбдор эмасмиз-ку биз можарога,
Бирдек инъом этсанг вафо, меҳру муҳаббат.
Шайлан. Тадорикни кўриб, йўлга туш дарҳол
Хос маҳраминг кимлар бўлур, ўзинг танлаб ол.
Кетадилар.

Бешинчи саҳна

Ўша жой. Бошқа оромгоҳ.

Бир ёқдан Энобарб, иккинчи ёқдан Эрос киради.

Э н о б а р б

Хўш, не янгиликлар бор, дўстим Эрос?

Э р о с

Ғалати янгиликлар.

Э н о б а р б

Масалан, нечук?

Э р о с

Сезар Лепид билан бирлашиб, Помпейга қарши жанг бошлабди.

Э н о б а р б

Бу эски гап. Хўш, ким кимни енгибди?

Э р о с

Сезар Помпейни Лепид ёрдамида тор-мор этса ҳамки, эндиликда уни ўзига шерик деб санамас эмиш. Бунинг устига, бир замонлар Помпейга ёзган хатларини дастак

қилиб, уни душман билан тил бириктиришда айблаётганмиш. Хуллас, бечора триумвир ҳозир банди зиңдон бўлиб, то ўлим озод этмас экан, у ердан озод бўлиш ҳам даргумон эмиш.

Э н о б а р б

Икки аждар овиз очмиш ҳозир жаҳонда,
Қанча емиш берма, тўймас, билишмас қониқ.
Бири бошқасини ғажиб ташлаши аниқ,
Ҳа, Антоний қайда ҳозир?

Э р о с

Антоний боғда,
Қуруқ новдаларни топтаб, ғазабга тўлиб,
Қичқирмоқда: "Лепид - аҳмоқ! Лепид - нодон!"деб,
Ва Помпейнинг қотилига кўрсатаман, деб.

Э н о б а р б

Флотимиз тайёр турар сузиб кетмоқда...

Э р о с

Римга, Сезар билан жангу жадал этмоқда,
Ҳа, дарвоқе, чорляпти сени Антоний,
Кейинроқ ҳам эшитардинг янгиликларни.

Э н о б а р б

Э, бари бир энди. Майли, не бўлса бўлар.
Антонийга бошла мени.

Э р о с

Қани юр, кетдик.
Кетишади.

Олтинчи саҳна

Рим. Сезар уйидаги оромгоҳ.

Сезар, Агриппа, Меценат киришади.

Сезар

Рим устидан масхаралаб кулмоқдадир у,
Искандариядан менга этишди хабар,
Кумуш билан зийнатланган тепалик узра
Олтин тахта ўша маълум Клеопатрани
Ўзи билан ўтқазибди шундоқ ёнма-ён;
Ва уларнинг пойидан жой олмиш шу замон
Сезарион (менга ота тутинган зотнинг
Ўғли эмиш у). Уларнинг яна бир гала
Чулдирвақа болалари. Шунда Антоний
Ёлғиз Миср устиданмас, балки Фаластин,
Бу тарафи - Лидия ва Қибрис устидан
Мутлақ ҳокимият бермиш Клеопатрага.

Меценат

Буни умум элга эълон айламишми у?

Сезар

Эълон этмиш умум элга улуғ майдонда -
Яна икки зурриётин - шаҳаншоҳ дея.
Арман эли, Парфия ва Мидия узра
Ҳоким қилиб кўтарганмиш Александрни.
Сурия ва Киликия, Финикияни
Птоломей фармонига этмиш мусаллам.
Клеопатра эса шунда мардум олдида
Изданинг либосида бўлмиш намоён.
Неча карра киймиш уни бундан олдин ҳам.

Меценат

Римликларни огоҳ этиш зарур бу гапдан.

А г р и п п а

Мардум ундан юз ўтирар бу гапдан кейин,
Чунки унинг мағрурлиги жонига теккан.

С е з а р

Биз хабардор этдик элни, Антоний эса
Бир айбнома юборибди бизнинг сенатга.

А г р и п п а

Хўш, у кимни айбламоқда?

С е з а р

Мени айблайти.

Мен Помпейдан тортиб олиб Сицилияни,
Нақд этмабман Антонийнинг тегиш ҳиссасин.
Қайтармабман қарзга олган кемаларимни.
Ва ниҳоят, ғазаб ила айблайтидики, биз
Молу мулкин мусодара этиб, Лепидни
Триумвират ҳуқуқидан маҳрум этибмиз.

А г р и п п а

Бунга лойиқ жавоб ёзиш жоиздир, Сезар.

С е з а р

Жавоб ёздим алақачон, чопар ҳам йўлда.
Мен ёздимки, Лепид золим, бағритош бўлиб,
Мансабини воят суистеъмол этди,
Мансабидан маҳрум этиш зарурат эди.
Яна шуни қайд қилдимки, қўлимга кирган
Ерлардан мен Антонийга берай ҳиссасин.
Лекин шартим шуки, ўша арман ўлкаси,
Яна ўзи ишғол этган ўзга юртлардан
Менга ҳам муносиб улуш тайин айласин.

М е ц е н а т

Бундай шартга ён бериши унинг даргумон.

С е з а р

Ён бермаса, ён бермаймиз биз ҳам ҳеч қачон.

Октавия хос маҳрамлари билан киради.

О к т а в и я

Салом сенга азиз оғам, азиз паноҳим!

С е з а р

Бу нимаси? Магар эринг талоқ этдим?

О к т а в и я

Шундоқ дейишингга сира сабаб йўқ, оға.

С е з а р

Йўқса, бундоқ ими-жимида келишинг нима?
Шундай ташриф буюрарми Сезар синглиси?
Триумвирнинг рафиқаси шундай келарми?
У муносиб қўшин билан келмоғи лозим -
Ки беҳисоб тулпорларнинг мағрур кишнаши
Унинг олий ташрифидан овоза солсин;
Томошабин залворидан дарахтлар шохи
Эгилсину синаман, деб чарсиллаб турсин,
Туёқлардан чиққан тўзон кўкка ўрласин.
Лекин сен-чи, ташриф этдинг фуқаро каби,
Бунинг билан халқнинг арзи муҳаббатига
Сад бойладинг, биласанми, меҳру муҳаббат
Изҳор этилмаса, тезда битар оқибат.
Қуруқдами, сувда - сенга чиқардик пешвоз.
Босган ҳар бир қадамингдан бериб шаҳодат,
Олқиш-нидо самоларга этарди парвоз.

О к т а в и я

Оға, шундоқ келишни мен ўзим истадим.
Биров мажбур этган эмас. Антоний - эрим
Оғанг жангга тайёргарлик кўрмоқда, деди,
Бу хабарни тинглаш менга кўп оғир эди.

Шунда Римга жўнамоққа изн сўрадим,
Рози бўлди, мен ҳам дарҳол туриб, жўнадим.

Сезар

Қаңдоқ қилиб жўнашингга рози бўлмасин,
Ахир унинг хоҳишига тўсиқсан, синглим.

Октавия

Ога, ундоқ дема.

Сезар

Уни кузатмоқдаман.
Қилмишини сўйлаб турар менга шамоллар.
Хўш, у қайда ҳозир?

Октавия

Ога, Афинада у.

Сезар

О, нақадар алданибсан! Ўша жодугар -
Клеопатра уни яна домига олди.
У Мисрга қайтиб, яна қул бўлиб қолди
Ва борини фоҳишага айлади нисор,
Шарқнинг султонларин бир-бир чақириб улар
Бизлар билан жанг қилишга шайланмоқдалар.
Улар билан: Франция подшоси - Адал,
Ливия подшоси - Бокх, Понтия шоҳи,
Арабистон шоҳи - Малх, яна шоҳ Ирод,
Пифлагоннинг ҳукмдори, подшо Филадельф,
Кашпадокий ўлкасига соҳиб Архелай;
Комагеннинг ҳукмдори, подшо Митридат,
Ликаондан - Аминт, Мидиядан - Полемон,
Шунга ўхшаш салотинлар яна ончунон.

Октавия

Шўрлик бошим! Аввалига дўст бўлиб, бутун
Душман - фаним бўлганларга берибман кўнглим.

Сезар

Хуш келибсан, синглим. Ёзган мактубинг ўқиб,
Мен андиша қилиб турдим, айладим тоқат.
Аммо сени алдагани бўларкан ошкор,
Андишага энди ортиқ қолмади ҳожат.
Бизга таҳдид солиб турар ҳозир хавф-хатар,
Тақдир нима буюради - бўлар муқаррар.
Сен мухалиф бўлмай, ўзни ўшанга топшир,
Майли ўзи бажо этсин ҳукмини қисмат.
Ҳаммадан ҳам азиз менга ўзингсан фақат.
Сенга хиёнат қилишди, этишди таҳқир.
Аммо сира қайғурмагил, Тангрилар яктан
Ҳазо берур унга бизнинг қўлимиз билан.
Ташрифингдан ҳамма хурсанд.

Агриппа

Хурсандмиз, бекам.

Меценат

Хуш келибсан. Рим аҳлининг юраги, жони
Сенга меҳру шафқат билан лиммо-лим тўлиқ.
Ёлғиз ўша Марк Антоний - беқарор дайди
Гуноҳларга ботиб, сенинг қадринг билмади.
Ҳокимият бериб қўйди бир шаллақига,
У дунёни лойқалатмоқ бўлади энди.

Октавия

Шу, рост гапми, оға?

Сезар

Эвоҳ, айни ҳақиқат.
Хуш келибсан, синглим. Сенга тилагим яккаш,
Барчасига сабот ила бергайсан бардош.
Кетадилар.

Еттинчи саҳна

Оқсум бурнидаги Антоний қароргоҳи.

Клеопатра билан Энобарб киради.

К л е о п а т р а

Мен сен билан ҳисоб-китоб қиламан ҳали.

Э н о б а р б

Нима учун? Нима учун? Хўш, нима учун?

К л е о п а т р а

Сен қўшинда бўлишимни ножоиз, дединг.

Э н о б а р б

Хўш, жоизми ахир?

К л е о п а т р а

Бизлар - иттифоқчимиз,

Қўшинда бўлишим нечун жоиз бўлмасин?

Э н о б а р б

(Чета)

Жавоб шуки, сақлар эсанг қўшинда агар
Фақат айғирларни эмас, байталларни ҳам,
Ҳужум чоғи иш чиқмасди айғир зотидан,
У байталга сакрар эди суворий билан.

К л е о п а т р а

Нималар деб ёлдирайсан?

Э н о б а р б

Антоний учун

Бўлажаксан ортиқча бир ташвиш, даҳмаза,
Шундоқ пайтда жоизмикин жасорати-ю,
Идрокини жангга эмас, сенга сарфласа.

Ҳа, шусиз ҳам енгилтак деб аташар уни,
Римда эса канизагу ахта қулларинг
Жанг қилади бунда, деган миш-миш овоза
Кезмоқдадир кўча-кўйни кулдириб тоза.

К л е о п а т р а

Бало келсин Римга! Ўша гийбатчи тиллар
Ириб-чириб битсин, тубдан тугасин буткул.
Мен подшоман, демак эрлар билан баробар
Юришда ҳам, урушда ҳам бўлишим зарур.
Йўлим тўсма! Не қилса ҳам, шунда қиламан.

Э н о б а р б

Тамом, бошқа гапирмайман, таслим бўламан.
Мана сардор.

Антоний ва Канидий киради.

А н т о н и й

Канидий, бу валатимасми,
Брундизийдан ҳам ўтиб, Тарентдан ўтиб,
Суръат ила Иония баҳридан кечиб,
Шитоб билан ишғол этмиш Торинани ҳам,
Эшитдингми бу хабарни, менинг гўзалим?

К л е о п а т р а

Эпчилликка тонг қолишар ялқовлар фақат.

А н т о н и й

Баракалла. Яна сендек қайси бир жангчи
Сусткашликка босар шундоқ муҳри маломат?
Канидий, биз жанг қиламиз аввал денгизда.

К л е о п а т р а

Ҳа, денгизда! Тагин қайда бўларди?!

К а н и д и й

Нега?

А н т о н и й

Сезар бизни чорлаётир денгиз жангига.

Э н о б а р б

Нима қипти! Майдон аро яккама-якка
Солишмоққа уни бошда чорламабмидинг?

К а н и д и й

Чорлагандинг уни Фарсал остонасига.
Юлий Сезар Помпейни тиз чўқтирган жойга.
Таклифингни аммо қабул этмади душман,
Қабул этма таклифини, рад айла сен ҳам.

Э н о б а р б

Яроқсиз эл йиғилмишдир кемаларингда:
Матросликка зудлик билан даъват этилмиш
Чорбозорчи мардикорлар билан деҳқонлар.
Сезарда-чи - Секст Помпей кучин синдирган
Асл денгизчилар, яъни чин паҳлавонлар.
Унинг кемалари енгил, сеники замбил,
Уяти йўқ ахир, денгиз жангин рад этиб,
Душман билан қуруқликда солишсанг агар.

А н т о н и й

Йўқ, денгизда! Денгизда!

Э н о б а р б

О, шавкатли сардор!
Бундай қилма, бизнинг гапга рози бўла қол
Саркардалиқ санъатига боқма беписанд;
Сафларида талай кекса ботирлар бўлган
Қўшинингни саросима этма бу билан.
Майдон аро тажрибангни айлама бекор,

Нега энди, чин галаба йўлин рад этиб,
Тақдирни пуч таваккалга боғламоқ даркор?!

А н т о н и й

Мен денгизда жанг қиламан.

К л е о п а т р а

Менда олтмиш кема тайёр, чин аслаҳали,
Бунақасин кўрмагандир Сезар ҳам ҳали.

А н т о н и й

Кемаларнинг бир қисмини ёқамиз. Кейин
Матрослари билан бошқа кемаларни биз
Мустақкамлаб, ясов тортиб чиқамиз рўй-рост,
Худди Оқсум яқинида Сезарга пешвоз.
Гар денгизда бўлолмасак голиб, музаффар,
Қуруқликда жанг қиламиз.

Чопар киради.

Нечук хабарлар?

Ч о п а р

Ҳукмдорим, овозалар этилди тасдиқ,
Торинани Сезар ўзи олгани аниқ.

А н т о н и й

Сезар ўзи? Йўқ-йўқ, сира мумкинмас... Ажаб
Қўшинлари шитоб билан юрмиш шу қадар,
Сен, Канидий, ўн тўққизта легион билан
Ўн икки минг суворийни қўл остинга ол.
Менинг ўрним - кемаларда. Кетдик, Фетидам!

Кекса жангчи киради.

Хўш, не деркин менга шонли, кекса ботирим?

Ж а н г ч и

Император, денгизда жанг қилиш беҳуда.
У чириган тахталарга нечун эътимод?

Мана қилич, мана чандиқ - буларга ишон.
Финикияликми ёки мисрлик - сувда
Сузаверсин ўрдақдайин бир нав амаллаб.
Биз, римликлар галабага одатланганмиз,
Жанг қиларкан, метин ерга оёқни тираб.

А н т о н и й

Бас, кифоя! Қани, ҳамма кемага!

Антоний, Клеопатра ва Энобарб кетадилар.

Ж а н г ч и

Мен ҳақлиман, Ҳеркулесга қасам ичаман.

К а н и д и й

Сен ҳақлисан, жангчи, лекин бизнинг саркарда
Ўз измида эркин эмас, етақда юрар,
Агар билсанг, ҳаммамизга хотин раҳнамо.

Ж а н г ч и

Сенинг қўл остингда бутун пиёда аскар.
Кейин барча суворийлар!

К а н и д и й

Денгизда эса
Публикола, Марк Юстий, Марк Октавий,
Тагин Целий жангчиларга бошчилик қилар.
Аммо Сезар.. Суръатини кўряпсанми?!

Ж а н г ч и

Ҳали ўзи Римдан чиқиб улгурмасданоқ
Қўшинлари дасталарга бўлиниб бир-бир,
Шитоб билан илгарилаб кетишди йироқ,
Алдаб, четлаб ўтиб соқчи - хуфияларни.

К а н и д и й

Билмайсанми, қўшинига бошлиқ ким эмиш?

Ж а н г ч и

Қандайдир Тавр деган кимса.

К а н и д и й

У менга таниш.

Чопар киради.

Ч о п а р

Император чорлаётир сени, Канидий.

К а н и д и й

Бизнинг айём янгиликлар билан лиқ тўла,
Ўз мевасин келтиради ҳар бир дақиқа.

Кетишади.

Саккизинчи саҳна

Оқсум яқинидаги текислик.

Сезар ва Тавр бошлиқлари билан киришади.

С е з а р

Тавр!

Т а в р

Эшитаман, шоҳим.

С е з а р

Жангга кирмайсан,
Токи денгиз жанги тамом тугамагунча.
Ушбу қороздадир менинг кўрсатмаларим,
Ҳеч оғишмай, барчасига амал қилгайсан.
Иқболимиз ҳал бўлади бунда, билгайсан.
Кетишади.

Тўққизинчи саҳна

Текисликнинг бошқа бир қисми.

Антоний ва Энобарб киради.

А н т о н и й

Суворийларни биз анув тепа ортига,
Худди Сезар қўшинига тақаб қўямиз.
Унда туриб, ёв кемасин санай биламиз,
Неки қарор қилдик, қатъий амал қиламиз.

Кетишади.

Ўнинчи саҳна

Текисликнинг бошқа қисми.

Саҳнанинг бир ёғидан Канидий ўз қўшини билан ўтади. Саҳнанинг иккинчи ёғидан Тавр ўз қўшини билан ўтади. Денгиз тарафидан жанг сурони эшитилади. Энобарб киради.

Э н о б а р б

Тамом! Тамом! Бари тамом! Лаънатлар бўлсин!
"Антониада", яъни Клеопатра кемаси -
Рулни буриб, қуён бўлиб, қочиб қоларкан,
Орқасига қайтди олтмиш Миср кемаси.
Кошқийди, кўрмасайдим, кўр бўлсам эди!

Эскар киради.

Э с к а р

О, самовот! О, жаҳаннам алангалари!

Э н о б а р б

Нима бўлди, Эскар! Мунча ғазабга миндинг?

Э с к а р

Биласанми, нодонлигу гўллик туфайли

Биз йўқотиб қўйдик роса ярим дунёни.
Мулку мамлакатни битта ўпичга бердик!

Э н о б а р б

Нима билан тугаркан бу қонли можаро?!

Э с к а р

Нима билан тугар эди қабоҳат, бало?
Муқаррарки, ўлим билан! Вабо кўтарсин
Мисрнинг бу беҳосият фоҳишасини.
Жангнинг худди авж палласи, айни қизгин пайт
Зафар билан марлубият эгизак маҳал
Балки, зафар юз кўрсатай деб турган фурсат -
Елканларин кўтарибоқ қочиб қолди у,
Худди десанг, саратоннинг иссиқ кунида
Сўна чақиб, қувалаган сигирнинг ўзи!

Э н о б а р б

Мен ҳам кўриб турдим. Лекин кўрар кўзларим
Томошага дош бермади, чидай олмадим.
Юз ўгирдим.

Э с к а р

У шаллақи қочиб қоларкан,
Антоний - у жодугарнинг қули, қурбони,
Эркак роздек қанотларин ёзиб, изма-из
Худди унинг орқасидан тушса бўларми?!
Ўз ҳолича қолаверди авжга чиққан жанг.
Кўрмагандим бундай оғир шармандаликни.
Жасорат, ор-номус, шавкат - бари бир йўла
Бундай оғир қуламаган.

Э н о б а р б

О, қандай алам!

Канидий киради.

К а н и д и й

Зўрға нафас олар бизнинг жанговар қисмат
Ва денгизга чўкиб борар. Бизнинг саркарда
Айнамасдан, ўз-ўзига содиқ қолганда,
Биз томонда бўлар эди жангда валаба.
Ибрат кўрсатди у қочиб шармандаларча.

Э н о б а р б

(Четра)

О, буёғи тушунарли, ниятинг аён,
Бундан чиқди, биз тугадик, тамом-вассалом.

К а н и д и й

Улар бирга йўл олишди Пелопоннесга.

Э с к а р

Узоқ эмас. Мен ҳам борай ўша томонга,
Ҳа, кўрай-чи, оқибати нима бўларкин?!

К а н и д и й

Мен Сезарга таслим бўлгум қўшим билан,
Иттифоқчи олти подшо майдонни ташлаб,
Аллақачон унга бўйин эгишди яктан.

Э н о б а р б

Антонийнинг шон-шавкатли юлдузи сўнди,
Аммо унга эргашаман, идроким гарчанд
Қарши елдек юзларимга урса-да ҳар дам.
Кетишади.

Ўн биринчи саҳна

Искандария. Саройда бир зал.

Антоний хос маҳрамлари билан киради.

А н т о н и й

Замин фарёд солмоқдадир. Тинглаяпсизми?
Оёқ босма сийнамга, деб ёлбормоқда у;
Антонийни кўтаришдан у номус қилар.
Дўстлар, олам кўзларимга шундай қоронғу
Ки, йўл топиш энди менга мушкул нақадар!
Олтин, кумуш ортган кема турар гаванда.
Вақт ўтказмай, хазинани бўлиб олинг-да,
Қочинг, тезроқ қочинг бундан - ёлғиз чораси,
Сезар билан келишасиз бир илож қилиб.

М а ҳ р а м л а р

Қочиш? Йўқ, ҳеч қачон!

А н т о н и й

Ахир, мен ўзим қочдим,
Ўзим қочиб, қўрқоқларга кўрсатдим ибрат:
Душманларга нечук орқа ўтирмақ лозим...
Мен шундоқ бир йўл танладим, қочингиз, энди
Зарур бўлмас, дўстлар, менга заррача мадад.
Ўзни тезроқ қутқарингиз! Бутун хазина
Бандаргоҳда, ҳаммасини олинг. О, уят!
Мен изидан чопган ўша кимсага қараб,
Бошимдаги сочларим ҳам бўғишар ҳозир:
Оқи қорасини сўкар тентаклиги-чун,
Қоралари оқларига ёғдирар дашном -
Қўрқоқлиги учун, яна оппоқлиги-чун.
Дўстлар, қочинг! Мен сизларга мактуб бераман,
Йўлларингиз равон бўлиб, чекинар хатар.
Юзингизни буриштирманг ғам-андуҳ билан,

Қабул қилинг, мендан сизга шу сўнгги самар.
Ўз-ўзини тарк этгани ташлаб кетарлар,
Қочинг тезроқ денгиз томон, кемага чопинг.
Сизга бердим кемани ҳам, хазинани ҳам,
Мени ёлғиз қўйинг. Фақат сиздан сўрайман,
Мен сўрайман сиздан - энди амр этолмайман.
Ўтинчим шу. Ортингиздан етиб бораман.

(Ўтиради.)

Эрос, Хармиана ва Ирадага суянган ҳолда Клеопатра
киради.

Э р о с

Яқинроқ бор, тасалли бер, маликам.

И р а д а

О, маликам, яқинроқ бор!

Х а р м и а н а

Уни юпантир.

К л е о п а т р а

Мен ўлтирай. О, Юнона!

А н т о н и й

Йўқ, йўқ, йўқ, йўқ!

Э р о с

Қарасанг-чи, император!

А н т о н и й

О, уят! Уят! Уят!

Х а р м и а н а

Маликам!

И р а д а

О, азиз бекам!

Э р о с

О, ҳукмдорим!

А н т о н и й

Ҳа... у Сезар... ўша Филипп остонасида
Раққос каби қиличини ўйнаган эди.
Беҳудага у ён-бу ён сирмаган эди.
Шамширимдан Кассий шунда ботмишди қонга,
Шиддатимдан қуламишди шиддаткор Брут..
Ҳа, ўшанда бошқаларга суяниб олган,
Тажрибасиз, ҳарбу зарбдан беҳабар банда
Сезар бутун... Ҳа, майлига бари бир энди.

К л е о п а т р а

Оҳ, ёрдам берингиз!

Э р о с

Ҳукмдорим, қарасанг-чи, малика шунда!

И р а д а

О, маликам, яқинроқ бор, у билан сўзлаш,
У уятдан адо бўлган.

К л е о п а т р а

Ҳўп, майлига... Мен сизларга суянай фақат.
О!..

Э р о с

Олийжаноб ҳукмдорим, тура қол энди.
Маликамиз яқинлашиб келар сен томон,
Зўрға-зўрға қадам босар, қомати букик,
Бошинг кўтар, йўқса, ёринг ҳалок бўлади.

А н т о н и й

Шармандали қочиш билан шон-шавкатимни
Булгадим мен!..

Э р о с

Ҳузурингда турар малика.

А н т о н и й

Не кўйларга солдинг мени, Миср санами!
Ҳолимга боқ маним, мени айла томоша.
Шижоатим, саодатим вайронасига
Ўртанарман боқиб энди уятим оша.

К л е о п а т р а

Подшоҳим! О, мўътабар, чин ҳукмдорим!
Менинг қўрқоқ аскарларим айбини кечир.
Сен изимдан келишингни қайдан билибман...

А н т о н и й

Миср қизи, сен билардинг буни, билардинг -
Билардингки, юрагимнинг изми қўлингда,
Билардингки, қайда бўлсанг, бўлурман шунда.
Билардингки, сен ҳокимсан руҳимга, ҳоким,
Билардингки, бир ишора менга кифоя,
Мен Худолар амрини ҳам бузишим тайин.

К л е о п а т р а

Кечир мени!..

А н т о н и й

Энди ўша гўдак болага
Элчи йўлаб, раҳму шафқат сўрашим даркор,
Ялинишим, ўзни забун айлашим даркор.
Мен, бир лаҳза аввал роса ярим дунёга
Соҳиб бўлган кимса, қисмат билан ўйнашдим!
Сен билардинг - сенга тамом тутқуналигимни.

Ишқинг чулғаб олғач, ожиз қолди қиличим!
Фақат сени деди, фақат тан олди сени.

К л е о п а т р а

Мени кечир!.. Кечира қол мени!..

А н т о н и й

Йиғлама,
Менинг учун бебаҳодир бир қатра ёшинг
Барчасидан - неки топдим, неки йўқотдим.
Бир ўпичинг ҳаммасига муносиб эваз.
Мен Сезарга болаларим муаллимини
Элчи қилиб юборгандим. У қайтмадими?
О, севгилим, қўрғошинга тўлгандай танам.
Ҳой, кимлар бор унда - шароб, таом келтиринг,
Эй, бари бир энди! Қисмат этаркан таъқиб
Мен куламан яна, унинг рашкини ёқиб!
Кетадилар.

Ўн иккинчи саҳна

Сезарнинг Мисрдаги қароргоҳи.
Сезар, Долабелла, Тирей ва бошқалар киришади.

С е з а р

Қани айтинг, Антонийнинг элчиси кирсин,
Ким экан у?

Д о л а б е л л а

Антонийнинг болаларига
Таълим-сабоқ ўргатувчи оддий муаллим.
Шундай зотни элчиликка йўллабдими, бас,
Антонийнинг пати роса тўзғигани рост.
Кечагина эчилари - подшолар эди.

Евфроний киради.

С е з а р

Яқинроқ кел. Гапир!

Е в ф р о н и й

Асли ким бўлмайин мен,
Антонийдан элчидирман - ваколатим бор,
Гарчи денгиздаги битта қатра мисоли,
Унинг ёди-хаёлида йўқ эдим зинҳор.

С е з а р

Майли, шундоқ дейлик. Гапир, муддаоинг не?

Е в ф р о н и й

Антоний ўз тақдирининг ҳукмдорига
Аввал салом йўллаб, кейин шараф-шон айтар.
Ва Мисрда қолмоқликка сўрар ижозат.
Гар ижозат этилмаса, унинг тилаги
Бундан ҳам оз эрур, балки бундан ҳам кичик.
У бор-йўғи сендан фақат сўрайди изн:
Афинада фуқародек яшаши учун,
Тирик бўлса, эркин, озод юрса - кифоя.
Сезар, сендан сўраб қолди Клеопатра,
Қудратингга таъзим адо айлагач, токим,
Соҳиб даврон бўлган унинг ўғилларини
Этмагайсан Птолемей тожидан маҳрум.
Уларнинг бор истиқболи қўлингда бугун.

С е з а р

Қулоғим қар Антонийнинг ўтинчларига.
Тингламайман Клеопатра тилагини ҳам.
Токи ўша ўйнашини Миср мулкидан
Ҳайдамаса, ё ўлдириб, бермаса барҳам.
Шу шарт билан маликага этаман ёрдам.
Жавобимни бориб етказ иккисига ҳам.

Е в ф р о н и й

Саломат бўл, тақдир мудом омадинг берсин.

С е з а р

Биров уни қароргоҳдан кузатиб қўйсин.

Евфроний кетади.

Тирей, навбат келди нутқи фасоҳатингга,
Уни ишга солиб, энди Клеопатрани
Антонийдан ажратишга уннаб кўргайсан.
Неки хоҳиш айламасин, менинг номимдан
Ишонтириб сўзлагайсан, ваъда бергайсан.
Калланга не келса, сўйла, қўшиб чатавер,
Хотинларки, беқарордир бахт-саодатда,
Лекин бало эшик қоқиб турган соатда
Таслим бўлуур уларнинг энг фариштаси ҳам.
Хуллас, Тирей, эпчилроқ бўл. Хизматинг учун
Кейин тайин этажаксан ўзинг мукофот,
Кейин не тиласанг, бари - мен учун қонун.

Т и р е й

Кетдим.

С е з а р

Антонийга ташла яхшилаб назар,
Нечук таъсир этмиш унга енгилиш, завол,
Унинг қадам олишидан пайқаб, билиб ол
Ниятини.

Т и р е й

Мен ҳаракат қиламан, Сезар.

Кетадилар.

Ўн учинчи саҳна

Искандария. Саройда бир зал.

Клеопатра, Энобарб, Хармиана ва Ирада кирадилар.

К л е о п а т р а

Не қилайлик, нима қолди бизга, Энобарб?

Э н о б а р б

Ўйлаб кўриб, ўлиш қолди.

К л е о п а т р а

Бунга ким айбдор -
Антонийми ёки менми?

Э н о б а р б

Фақат Антоний.

Нафсини деб у ақлини айлади абгор.
Сен-ку бардош беролмабсан жанг ваҳшатига,
Не ваҳшатки, икки ганим, икки ёв лашкар
Майдон аро бир-бирини қақшатар, қақшар,
Хўш, у нега энди бирдан чопқиллаб қолди.
Икки ярим дунё худди тўқнаш келган дам
Ва уни деб қон-қабоҳат қайнаган маҳал
У ўзининг саркардалиқ олий бурчидан
Тубан ҳирсу ҳавосини санади афзал.
У изингдан қувиб, ёвнинг ҳамда ўзининг
Кемалари орасидан елиб ўтаркан,
Шармандалиқ офир келди мағлубиятдан.

К л е о п а т р а

Ҳой... Жим бўл!

Антоний ва Евфроний киради.

А н т о н и й

Хўш, шунақами унинг жавоби?

Е в ф р о н и й

Шундоқ, бегим.

А н т о н и й

Мени сотиш эвазига у
Маликага имтиёзлар ваъда этдими?

Е в ф р о н и й

Шундоқ деди.

А н т о н и й

Маликага буни хабар қил.

(Клеопатрага)

Менинг қиров қоплаётган бошимни кесиб,
Уни тортиқ қилиб юбор бола Сезарга,
Бунинг учун у подшолик беради сенга.

К л е о п а т р а

Сенинг бошинг эвазига?

А н т о н и й

(Евфронийга)

Сен изингга қайт,
Ўзурига бориб айтки, ҳали гўдак у.
У жаҳонни қойил қилсин қиличи билан.
Молу маблағ, кемалару қўшинлар гоҳо
Тегиш, тобе бўла олур қўрқоққа ҳатто.
Ҳатто кичик болакайнинг қўл остида ҳам
Унинг лашкарбошилари жанг қилиб қойил,
Ғалабаю шон-шухратта бўлишар ноил.
Шундоқ экан ўшаларсиз очсин маърака
Ва мен билан майдон аро яккама-якка
Бир солишиб кўрсин. Мактуб ёзиб берай, юр.
Антоний ва Евфроний кетишади.

Э н о б а р б

(Четта)

Бўлмасам-чи, ахир Сезар анчадан буён
Соҳиб зафар кўшинини тарқатиб ҳар ён,
Қиличбозлик айламоқни этади орзу,
Эҳ, кўраман аниқ, ташқи марҳумиятлар
Жудо айлар экан ички фазилатлардан,
Агар қодир эсанг, ўлчаб кўришинг мумкин,
Биз ақлдан айрилуرمىз айрилиб бахтдан,
Сен Сезарга ўзинг қиёс этаяпсанми?
Чинакамий Сезарга-я, ҳавойи банда?
Демак Сезар ҳушингниям забт этибди-да.
Сарой ходими киради.

С а р о й х о д и м и

Маликага элчи.

К л е о п а т р а

Ажаб, бу қанақаси?
Ҳеч қандайин маросимсиз, тўғридан-тўғри.
Ҳай, қаранглар, бир замонлар гунча олдида
Ер ўшганлар атиргулни хушламас энди.
Кўйинг, кирсин.

Э н о б а р б

(Четта)

Мен афтидан виждоним билан
Аразлашган кўринаман. Ахир аҳмоққа
Хизмат қилиш аҳмоқлик-ку, не бўлур бошқа?
Аммо-лекин мағлубият қойим бўлса ҳам
Ким сардорга бўлар экан содиқ мусаллам,
У ролибдан ролиб келар, юксақдан юксак
Ва номини тарихга ҳам ёзади бешак...

Тирей киради.

К л е о п а т р а

Не истайди Сезар? Сўзла.

Т и р е й

Азиз, маликам,

Не истайди Сезар - ёлғиз сенга сўзласам.

К л е о п а т р а

Ташвиш тортма. Булар менинг дўстларим бари.

Т и р е й

Ва Антоний маҳрамлари, шундоқ эмасми?

Э н о б а р б

Қани энди бўлса эди Антонийда ҳам

Сезарчалик садоқатли неча дўст-ҳамдам.

Агар Сезар хоҳиш этса, бизнинг ҳукмдор -

У билан дўст-иноқ бўлур, демакки, биз ҳам.

Т и р е й

Хўп, жуда соз. Шон-шавкатли, азиз малика,

Ташвишларинг унут, сендан сўрайди Сезар.

Ва шуни ҳам ёдингда тут мудом: у - Сезар...

К л е о п а т р а

Кўп шоҳона сўз бўлди бу. Хўш, давом эттир.

Т и р е й

Унга маълум, Антонийнинг қўйнига сени

Ташлаган ишқ-муҳаббатмас, қўрқувдир, холос.

К л е о п а т р а

О!..

Т и р е й

У надомат чекар, паймол бўлди номусинг,
Зўравонлик самовий у шаънинг булғади,
Сени овир маломатга дучор айлади.

К л е о п а т р а

У - Тангридир, унга буткул ҳақиқат аён.
Ор-номусим ўз изми-ла таслим бўлмади,
Аммо жангда мағлуб бўлди.

Э н о б а р б

(Четта)

Йўғ-ей, наҳотки?!

Антонийдан сўраб боқай. Вой, сен, бечора
Шундоқ галвир бўлибсанки, бизга қолгани -
Қочиш бўпти - севганингдан олиб ибратлар,
Йўқса, худди жаҳаннамга чўкиш муқаррар...

(Кетади.)

Т и р е й

Хўш, Сезарга нималар дей, тилагингни айт.
У ўтинчлар эгар, салкам илтижо айлар,
Рухсат тилар, кўрсатай деб саховатини.
Агар унинг толейини асо деб билсанг,
Ва ўшанга суюнмоқни этсанг ихтиёр,
У ўзини санар эди ғоят бахтиёр.
Мабодо, сен Антонийни рад этиб буткул,
Жаҳонгирнинг паноҳига ўтдим, десанг-чи,
Бу хабардан хурсанд бўлар.

К л е о п а т р а

Хўш, исминг нима?

Т и р е й

Исмим - Тирей.

К л е о п а т р а

Назокатли элчи эмишсан,
Подшоҳингга сўзларимни бориб хабар қил:
Мен Сезарнинг соҳиб зафар қўлин ўпаман,
Тиз чўкаман ҳатто унинг оёқларига.
Тожимни мен йўлларига нисор этаман,
Бугун жаҳон тинглагувчи тилидан шу зум
Ўзимга ҳам, Мисрга ҳам кутаман ҳукм.

Т и р е й

Ғоят ажиб, олийжаноб қарор бўлди бу,
Ақлу идрок тушар экан иқболдан айру,
Унинг учун кичкина бир самара ҳам бас.
Тасодифлар унга қўрқинч - даҳшат кўринмас.
Менга шараф инъом этиб, қўлингни берким,
Нақш этайин унда бурчим адо этганим.

К л е о п а т р а

Бир замонлар Сезарнинг у ўғай падари
Ғолибона юришларни ўйлаб, атайин,
Шу бечора қўлни ўйнаб тургувчи эди,
Бўсалари ёмғир бўлиб ёварди кейин.

Тирей унинг қўлини ўпади. Антоний билан Энобарб киради.

А н т о н и й

Мен нималар кўряпман? Қодир Юпитер! -
Кимсан ўзинг?

Т и р е й

Мен - инсонлар аро қудратли
Буюк зотнинг иродасин бажо этгувчи,
Ки, унинг ҳар фармойиши - умумга қонун.

Э н о б а р б

(Чета)

Таъзирингни ейсан энди.

А н т о н и й

Эй, мулозимлар!
Вой, сен аблаҳ!.. Ё иблислар, аё Тангрилар!
Қани, менинг салтанатим? "Эй!" дедимми, бас
Бир замонлар чошиб келар эди султонлар -
Худди гала болалардек: "Буйруғинг не?" деб.
Кар бўлдингми ҳамманг?

Хизматкорлар киришади.

Ҳали мен Антонийман.
Олиб чиқиб, саваланг бу масхарабозни!

Э н о б а р б

(Четга)

Шерваччани папалаш - бу иш эмас ҳали,
Ўлаётган шерга озор етказиш хавфли.

А н т о н и й

Ё юлдузлар! - Ярамасни элтиб, саваланг!
Ҳатто Сезар измидаги ўнлаб ҳукмдор
Келса ҳамки... мен уларга амр этардимки...
Аямасдан таъзирини берар эдим, шу...
Номи нима - Клеопатра эмас ҳар қалай,
Шунга жиндек яқинлашмоқ журъати учун.
Олиб чиқинг! Ва саваланг токи тўлганиб,
О, шафқат, деб фарёд-фигон кўтармагунча.

Т и р е й

О, Марк Антоний!..

А н т о н и й

Опчиқинг, бошлаб саваланг!
Сўнг бу ёққа бошлаб келинг, шундан кейин у
Хўжасига қайтар менинг мактубим билан.
Хизматкорлар Тирейни олиб чиқишади.

Сўлган эдинг анча, рангинг ўчаёзганди
Мен сен билан биринчи бор учрашган маҳал.
Мен сени деб никоҳимдан воз кечиб атай,
Мен сени деб хотинимдан шаръий, қонуний
Авлод-зурёд кўришни ҳам истамасаму
Сен устимдан масхаралаб, кулиб ўтирсанг...
Менми ёки тасодифий шилқим бир банда -
Бундан чиқди, сенинг учун фарқсиз экан-да!

К л е о п а т р а

Ҳукмдорим!

А н т о н и й

Ишонмоқ ҳайф сендақаларга!
Лекин эвоҳ гуноҳларга ботар эканмиз,
Жазосига басир этар бизни Худолар,
Кейин ақлу фаросатдан айириб улар,
Янглишлару хатоларга этар гирифтор.
Устимиздан сўнгра қаҳ-қаҳ отиб кулишар,
Борарканмиз нақ ҳалокат сари пурвиқор.

К л е о п а т р а

О! Шунгача бориб етдингми?

А н т о н и й

Марҳум Сезар сени менга қолдирган эди
Сарқит каби. Сезар нима - Гней Помпей ҳам
У неъматдан меъдасига теккунча еди;
Сен жазаванг тутган маҳал тўшакка тортган
Номсизларни, майли, ҳозир эсламайман ҳам.
Биламанки, покдомонлик ва иффат сенга
Ёт, бегона!

К л е о п а т р а

О, бу оғир таъналар нега?

А н т о н и й

Бу нимаси, ахир, битта ўткинчи шилқим
Тап тортмайин лабларини қўлингга босса.
Ҳукмдорлик шаҳодати, олийлик рамзи.
Менинг учун азиз, эзгу бўлган қўлга-я...
О, агарда, ҳозир Базан тоғида бўлсам,
Мен баландроқ бўкирардим буқалардан ҳам!
Чунки қутурмоққа менга баҳона тайин,
Менинг ҳозир назокатли бўлишим қийин.
Жаллод келиб бўққан маҳал маҳбуснинг бўйни
Унга раҳмат айтармиди...

Хизматкорлар Тирейни олиб киришади.

Савадингларми?

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

Саваганда қандоқ, бегим.

А н т о н и й

Ҳа, қичқирдимми?

Тавба қилдимми у?

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

Раҳму шафқат сўради.

А н т о н и й

Отанг тирик, энди-чи, у сендек қизимас,
Сендек ўғли бўлганига йиғласа, арзир.
Ўзинг эса голиб Сезар изидан юриб,
Шундоқ калтак еганингга надоматлар чек.
Бундан кейин аёлнинг оқ билагин кўриб,
Титроққа туш, даҳшатлардан ўзингни унут.
Энди бунда турмай, тезроқ Сезарингга қайт.
Қандай қабул қилишганин битта-битта айт.
Ҳа, бориб айт, балки ўша жаҳлимни қўзғар
Нафратомуз сўзлаб - ҳозир не аҳволдаман...
Бир замонлар ким бўлганим эсламас аммо.

Ҳа, дарвоқе, шон юлдузим оғиб фалақдан,
Жаҳаннамнинг чўнқирига тушмоқ бўларкан,
Менинг жаҳлим, асабимни қўзғамоқ осон.
Бор, бориб айт, агар ўша хўжайинингга
Менинг хатти-ҳаракатим, сўзим ёқмаса,
Маҳрам-мулозимим Гишпарх унинг қўлида,
Урадим, қийнайдим, дорга осади -
Не истаса, қилсин ҳисоб-китоб йўлида.
Йўқол! Яра-қашқанг билан гумдон бўл! Жўна!

Тирей кетади.

К л е о п а т р а

Хўш, тамомми?

А н т о н и й

Ҳайҳот! Менинг нурли қамарим!
Қорайибсан, тутилибсан, шунинг ўзи ҳам
Антонийнинг заволидан дарак беради.

К л е о п а т р а

Давом эттир, сабр билан кутиб тураман.

А н т о н и й

Чидармидим сен Сезарга хуш ёқиш учун
Унинг оддий малайига кўзингни сузсанг...

К л е о п а т р а

Мени ҳали билмабсан.

А н т о н и й

Айт, совудингми ё?

К л е о п а т р а

О, азизим! Мен совутан бўлсам мабодо,
Юрагимнинг музи фалак фармойиши-ла
Кўк саҳнига чиқиб, заҳар дўлга айлансин,
Биринчи дўл аввал менинг бошимга ёғсин

Эриб битсин ундан тамом умрим хирмони.
Иккинчи дўл ҳалок этсин Сезарионни.
Майли, ҳатто муз тўфони остида бутун
Қолиб кетсин болаларим, элим-элатим.
Мурдалари дучор бўлиб қабоҳатларга,
Емиш бўлиб ётсин қуртлар, ҳашаротларга.

А н т о н и й

Ишноман, етар.
Энди қамалга олиб,
Искандарияни ишғол этмоқчи Сезар.
Мен у билан жанг қиламан шунда муқаррар.
Қўшинларим руҳи тетик ҳали, сўнмаган
Ва тарқаган флотим ҳам тўпланиб яна,
Тайёр турар жанг-жадалга шайланиб яктан.
О, журъату жасоратим, қайда эдинг сен?
Менга қара, агар жангда ҳалок бўлмасам,
Шу оловранг лабларингдан яна ўпаман.
Солномага номим ёзиб шамширим билан,
Ҳузуригга ёв қонига ботиб қайтаман.
Умидим бор ҳали!

К л е о п а т р а

Менинг чин баҳодирим!

А н т о н и й

Қудрат, жасоратим шундоқ шиддатланаркан,
Жанг қиларман жавлон уриб, жазава билан.
Омадга ёр кунлар ёвни аядим анча,
Ҳазил-ҳузул билан меңдан қутулишганди.
Худди жаҳаннамга қараб отарман энди,
Аямасдан ким йўлимда турса кўндаланг.
Кел, шу тунни ўтказайлик ҳаловат билан.
Чорланг лашкарбошиларни, қошимга келсин,
Қадаҳларни тўлдирайлик. Аввалдагидай
Тун зулмати чок-чокидан тагин йиртилсин.

К л е о п а т р а

Боз устига, бугун менинг туғилган куним.
Ўйлабмидим, шу йўсинда ўтар деб уни.
Аммо сенки, тагин ўша Антоний эсанг,
Мен ҳам ҳамон ўша-ўша, Клеопатраман...

А н т о н и й

Биз ўнглаймиз ўзимизни ҳали.

К л е о п а т р а

Ҳукмдор
Лашкарбошиларни чорлар ёнига.

А н т о н и й

Шундоқ.
Ҳаммасини чақирамиз. То тунга қадар
Шароб ичиб, чандиқлари қизарсин тугал,
Юр, маликам. Бизда ҳали ҳаёт қудрати
Сўниб битган эмас буткул. Жангга кираман,
Амин бўлур шиддатимга ажал ҳам, инон,
Худди унинг зарбасидек зарбим беомон...

Антоний, Клеопатра ва хос маҳрамлар кетишади.

Э н о б а р б

Ҳатто осмон боши узра чақмоқ чақса ҳам,
Қилт этмагай. Лекин газаб аралаш алам
Қўрқув солган талвасага ўхшайди баъзан.
Шу алпозда бургутга чанг солур кабутар.
Ҳозир шундоқ бўлмоқдаки, саркардамизнинг
Жасорати ўсиб, ақли камайиб борар.
Қилич нима, қовушмаса жасорат, ақл,
Йўқ, яхшиси уни энди тарк этган маъқул.
Кетади.

ТЎРТИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Искандария яқинида Сезар қароргоҳи.

Қўлида мактуб билан Агриппа, Меценат ва бошқалар киришади.

Сезар

Менга таҳдид этар, мени бола деб атар,
Бизни бундан ҳайдамоққа қодирдек гўё,
Калтаклашга буюрибди менинг элчимни,
Боз устига, майдон аро яккама-якка
Жанг қилишга чорлар мени - Сезарни. Оҳ-ҳо!..
Наҳот шуни англамас у эски зўравон,
Мен ажалга агар ташна-зор эсам шунча,
Ўзим унга йўл топишим қийинмас унча.

Меценат

Шундоқ алпки, талвасага тушибди чиндан,
Демак, сўнгги деворга у суяниб қолган.
У ғазабда ҳозир, тиним бермаган маъқул:
Дейдиларки, жаҳл келса, қочармиш ақл...

Сезар

Лашкарбошиларимизга этилсин эълон:
Эртанги кун жанг-жадалга ясайди якун.
Қўшин ичра Антонийга хизматда аввал
Бўлганлар кўп, Антонийни тутишсин улар.
Уларни кўз-қулоқ бўлиб кузатмоқ даркор,
Қўшинларга зиёфат бер. Жамғармамиз бор.
Ҳа, жангчилар мукофотга лойиқ минг карра.
Антонийга ачинаман, аммо на чора!

Кетадилар.

Иккинчи саҳна

Искандария. Саройда бир оромгоҳ.

Антоний, Клеопатра, Энобарб, Хармиана, Алексас ва бошқалар киришади.

А н т о н и й

(Энобарбга)

У мен билан жанг қилишга кўнмадимми?

Э н о б а р б

Йўқ.

А н т о н и й

Нега?

Э н о б а р б

Ахир, у ўн карра бахтлидир бугун,
Ўнновлашиб бир кишига ташланмоқ нечун?..

А н т о н и й

Бас, эртага денгизда ҳам, қуруқликда ҳам
Жанг бошлайман унга. Ёки тирик қоламан,
Ё бўлмасам, ўлаётган шон-шавкатимни
Қоним билан ювиб, ўлмас қилиб оламан.
Хўш, сен жангга кирасанми?

Э н о б а р б

Отилиб тикка:

"Эй, ҳаммангни жаҳаннамнинг қаъри ютсин!" деб
Қичқирганча, жанг қиламан.

А н т о н и й

Вой, масхарабоз!

Қани, хизматкорларимни бу ёққа чақир.

Хизматкорлар киришади.

Кечга томон бир зиёфат этингиз барпо.
Қўлингни бер, хизмат қилдинг садоқат билан -
Сен ҳам. Сен ҳам. Сен ҳам. Менга хизмат қилдингиз
Кўплаб олий мартабали шоҳлардан аъло.

К л е о п а т р а

(Энобарбга)

Бу нимаси тагин?

Э н о б а р б

Буми? Баъзида алам
Устун келиб, масхаралар тафаккурни ҳам.

А н т о н и й

Сен чинакам хизмат қилдинг. Сен ҳам чинакам,
Қанийди мен сизлар билан ўрин алмашсам:
Мен бир тўда хизматкорга айланиб қолсам,
Сиз ҳаммангиз бир Антоний бўлиб қолсангиз.
Шунда нима қилишимни ўзим билардим,
Сизга сидқу садоқат-ла хизмат қилардим.

Х и з м а т к о р л а р

О, Худолар кўрсатмасин буни!

А н т о н и й

Дўстларим,
Бу оқшом ҳам каминага бир хизмат қилинг
Қадаҳ зарра бўшадими - тўлдириб қуйинг.
Не истасам - ҳозир қилинг, не тиласам - шай.
Ху, бир пайтлар беқийс шу мулки мамлакат
Қуллуқ қилиб ҳузуримда кутиб тургандай.

К л е о п а т р а

(Энобарбга)

Хўш, улардан нима истайди у?

Э н о б а р б

Кўз ёши.

А н т о н и й

Бугун мендан хизматингиз аяманг. Балки,
Шунинг билан хизматингиз топар интиҳо.
Балки мени кўролмассиз, кўрмассиз асло,
Кўрганда ҳам жасадимни кўрасиз ёки,
Эҳтимолки, эртагаёқ бошқа хўжайин
Сизга буйруқ бера бошлар. Шунинг учун мен
Сўнгги видо назари-ла сизга боқаман.
Азизларим, ҳайдамайман, қувмайман сизни,
Фақат ўлим жудо айлар, айирар бизни.
Яна икки соат менга этингиз хизмат,
Эвазига Тангрилардан ёғилар раҳмат.

Э н о б а р б

Юракларни сув қилдинг-ку. Атрофга қара:
Ўқиришиб йиғлашади. Менинг ҳам шу тоб
Кўзларимда ёш милтилар. Лекин, уятмас
Хотинларга айлангирдинг ҳаммани.

А н т о н и й

Йўғ-ей!

Онт ичаман, кутмагандим бундоқ бўлишин.
Истайманки, кўз ёшларнинг тароватидан
Шафқатларнинг гул чечаги кўкариб чиқсин.
Дўстлар, сўзим маъносини англабсиз огир.
Мен бўлсам-чи, руҳингизни кўтармоқчийдим,
Тун бағрини машғал билан ёритмоқчийдим.
Шубҳа қилманг, истиқболга ишончим балаңд.
Ҳа, ишонинг, сизни шонли ўлимга эмас,
Мен музаффар ҳаёт сари бошлаб бораман.
Бир зиёфат ҳозирлангки, унда сарбасар
Мусалласга чўкиб кетсин мубҳам хаёллар...

Кетишади.

Учинчи саҳна

Ўша жой. Сарой олдида. Икки аскар киради.

Б и р и н ч и а с к а р

Салом, ошнам. Бизни эрта нима кутаркин?

И к к и н ч и а с к а р

Буни эрта кўрсатади. Бахтингни берсин.

Сен бир нима эшитдингми бунда?

Б и р и н ч и а с к а р

Йўқ, нима?

Б и р и н ч и а с к а р

Эй, бўлмагур миш-миш гаплар. Хўп, хайрли тун.

Б и р и н ч и а с к а р

Хўп, сенга ҳам хайрли тун бўлсин, биродар.

Яна иккита аскар киради.

И к к и н ч и а с к а р

Биродарлар, сергак, ҳушёр турингиз бутун.

У ч и н ч и а с к а р

Сиз ҳам сергак, ҳушёр туринг, эснаманг тагин.

Биринчи ва иккинчи аскар сарой олдида пойлоқда туришади.

Т ў р т и н ч и а с к а р

Мана бизнинг жойимиз.

Учинчи ва тўртинчи аскарлар бошқа томондан пойлоқда туришади.

Ҳа, агар эртага

Флотимиз чиқармаса ёмон бир қилиқ,

Қуруқликда баланд келар қўлимиз аниқ.

У ч и н ч и а с к а р

Қўшинимиз тажрибали, жасур, диловар.

Саҳна остидан най садоси эшитилади.

Т ў р т и н ч и а с к а р

Жим! Нима бу?

Б и р и н ч и а с к а р

Эшитдингми?

И к к и н ч и а с к а р

Бу қандай садо?

Б и р и н ч и а с к а р

Ҳа... музика...

У ч и н ч и а с к а р

Ер остида.

Т ў р т и н ч и а с к а р

Бу - не аломат?

У ч и н ч и а с к а р

Қўрқаманки, бу хайрли аломат эмас.

Б и р и н ч и а с к а р

Ҳой, секинроқ... Ажабо, бу нима бўлдийкин?!

И к к и н ч и а с к а р

Антонийни ёрлақувчи Тангри Ҳеркулес

Қайларгадир кетиб борар.

Б и р и н ч и а с к а р

Бориб сўрайлик,

Анув ёқда турганлар ҳам эшитдимикин?!

Иккинчи қоровул постига яқинлашадилар.

И к к и н ч и а с к а р

Ҳой, бу ерда сиз бир нима эшитдингизми?

Ҳ а м м а

Сиз ҳам эшитяпсизми? Не бўлдийкин бу?!

Б и р и н ч и а с к а р

Қизиқ!

У ч и н ч и а с к а р

Оғайнилар, сиз ҳам илғаяпсизми?

Б и р и н ч и а с к а р

Хизматимиз доираси имкон бергунча,
Юринг, яқинлашайлик-чи.

Ҳ а м м а

Ажаб мўъжиза!

Кетадилар.

Тўртинчи саҳна

Ўша жой. Саройдаги оромгоҳ.

Антоний, Клеопатра, Хармиана ва бошқа хос маҳрамлар киришади.

А н т о н и й

Совут, қалқонимни келтир, Эрос!

К л е о п а т р а

Ёт, ухла!

А н т о н и й

Жоним, фурсат етди. Совут-аслаҳа, Эрос!

Эрос совут-аслаҳа кўтариб киради.

Темирларга ўра менинг танимни, дўстим.
Ҳа, мабодо, омад мендан юзин ўтурса,
Сабабики, мен куламан унинг устидан.
Бўл, кийинтир.

К л е о п а т р а

Менга бер! Мен ёрдамлашаман.
Ҳа, манави нега керак?

А н т о н и й

Тегма, қўй, тегма!
Санамим, сен юрагимга яроқбардорсан.
Уни олма, уни қўй. Ҳа, манавини ол.

К л е о п а т р а

Билдим! Ўзим кўмаклашай. Мана шундоқми?

А н т о н и й

Шундай, шундай... Энди менга майдон писандмас.

(Эросга)

Ўрганиб қўй, дўстим. Сен ҳам бўла қол, шайлан.

Э р о с

Ҳозир.

К л е о п а т р а

Тўғри боғладимми боғичларингни?

А н т о н и й

Тўғри-тўғри ва бежирим! Кимки уларга
Беҳудага қўл тегизса, аҳволи чатоқ.
Эрос, ҳадеб имиллама. Кўриб қўй, қандоқ
Эпчил иш битирар янги яроқбардорим.
Бўл, қимирла. Жоним, агар бугунги жангга
Назар солиб, мушоҳада эта билсайдинг
Кўрар эдинг - жангда асл маҳорат нима.

Қуролланган аскар киради.

Салом, жангчи дўстим. Шундоқ бир қараш билан
Мен чинакам баҳодирни таний оламан.
Чунки севган ишга эрта туради киши.
Кейин унга бор кучини беради киши.

А с к а р

Император, ҳали анча эрта бўлса-да,
Совет кийиб, найза тутган минглаб ботирлар
Соҳилда саф чекиб, сени кутаётирлар.

Ҳайқириқлар. Карнайлар садоси. Лашкарбошилар ва аскарлар киришади.

Л а ш к а р б о ш и

Тонг ёришиб қолди. - Эҳ-ҳей, яшасин сардор!

Ҳ а м м а

Эҳ-ҳей, яшасин сардор!

А н т о н и й

Баракалла, ҳаммангиздан хурсандман, дўстлар,
Шижоат ва куч сезаман хитобингизда.
Қисматига қаҳрамонлик ёзиқ ўсмирдек,
Тонг югуриб келар қандай енгил, беғубор.
Тавин анавини узат. Уни ҳам. Тамом!
Тақдир нима раво кўрар? Хайр, маликам.
Энди жангчи бўсасини қабул қилиб ол.
Ҳозир лутфу назокатга берилиш - уят,
Ҳозир менга кескир шамшир, пўлат дубулғам
Худди шундоқ хайрлаш, деб бермоқда фармон.
Ҳей, сиз, жангу жасоратга бел боғлаганлар,
Қани, олға! Сизни бошлаб бораман. Хайр!
Антоний, Эрос, лашкарбошилар ва аскарлар чиқишади.

Х а р м и а н а

Юр, маликам, ётовингга элтайин сени.

К л е о п а т р а

У мардона бошлаб кетди жангга қўшинни.
Оҳ, агарда жанг қисмати яккама-якка
Олишувда майдон аро тайин бўлганда,
Антоний нақ... Аммо ҳозир эса... Юр кетдик.
Кетадилар.

Бешинчи саҳна

Искандария яқинида Антоний қароргоҳи.

Карнайлар чалинади. Антоний ва Эрос кириб, кекса жангчига дуч келади.

Ж а н г ч и

Шоҳим, омад берсин бутун Тангрилар сенга.

А н т о н и й

О, ўшада сенинг айтган сўзингга кириб,
Сувда эмас, қуруқликда жанг қилганимда!..

Ж а н г ч и

Шу чоқдача айрилмасди сендан подшолар.
Бугун тонгда сени ташлаб кетган сафдошинг
Қайга борма, қаватингда бўларди балким.

А н т о н и й

Бугун тонгда? Ким экан у?

Ж а н г ч и

Ким у, дейсанми?

Энг яқининг, "Энобарб!" деб чақириб кўр-чи,
Садо келар сенга Сезар қароргоҳидан:
"Хизматингни бошқа адо этмайман" деган...

А н т о н и й

Шу гап ростми?

Ж а н г ч и

Сезар ёққа қочиб ўтди у.

Э р о с

Аммо бутун хазинаси бунда қопти-ку.

А н т о н и й

Қочиб ўтди дегин?

Ж а н г ч и

Шундоқ, қасам ичаман.

А н т о н и й

Ҳа, майлига, Эрос бутун хазинасини
Юборгайсан унга, зарра қолдирмагайсан.
Ва мактуб ёз, мен у билан хайрлашаркан,
Тилагим шу, бахту иқбол ёр бўлсин унга.
Ва шуни ҳам ёзким, энди хўжайинини
Алмаштириш зарурати келмагай бошқа.
Шуларни ёз, мен мактубга имзо чекаман.
О, қабоҳат, шум қисматим! Содиқларни ҳам
Хоинларга чевирасан. Эвоҳ, Энобарб!

Кетадилар.

Олтинчи саҳна

Искандария яқинида Сезар қароргоҳи.

Сезар. Агриппа Энобарб ва бошқа хос маҳрамлар киришади.

С е з а р

Фурсат етди, энди жангни бошла, Агриппа.

Қўшинларга эълон қилким, биз Антонийни
Тирик қўлга олмақчимиз.

А г р и п п а

Эълон қиламан.

(Кетади.)

С е з а р

Яқинлашиб қолди энди осуда дамлар.
Биз енгамиз ва дунёнинг уч бўлагига
Соя олиб турар бизнинг зайтун бутоғи.

Чопар киради.

Ч о п а р

Антоний юриш бошлади.

С е з а р

Агриппага айт,
Антонийдан қочиб ўтган жумла қочоқни
Йиғиб бир-бир, энг олдинги сафларга қўйсин.
Антонийнинг илк зарбаси уларга бўлсин.

Сезар хос маҳрамлари билан кетади.

Э н о б а р б

Алексас ҳам хоин чиқди. Уни Антоний
Топшириқ-ла юбормишди Яҳудияга.
У манзилга етиб боргач, подшо Иродни
Сезар билан ҳамкорликка ундади. Уни
Сезар миҳга тортди бунинг мукофотига.
Канидий ва дўстлари ҳам қочиб ўтишди,
Лекин зарра ишонмайди уларга Сезар.
Мен пасткашлик қилдим, қандай пасткашлик, ҳайҳот,
Қувонч энди насиб этмас менга умрбод.

Сезарнинг аскарлари киради.

А с к а р

Эй Энобарб, юборибди сенга Антоний
Хазинангни, яна қанча совға-салом ҳам.
Сен ҳозироқ чодирингга етиб бор, унда
Келган юкчи хачирлардан бўшатар юкни.

Э н о б а р б

Ҳаммасини сенга бердим.

А с к а р

Ҳазилингни қўй.
Мен бор гапни айтяпман. Ўша юкчини
Қароргоҳдан сен кузатиб қўймоғинг зарур.
Мен постдаман, сенга айтсам, императоринг
Саховатда Юпитердек эканлиги чин.

Э н о б а р б

Бу дунёда мендек палид, пасткаш топилмас,
Буни ўзим хўп биламан. Эвоҳ, Антоний!
Саховатлар булоғисан. Хиёнатимга
Сенки шунча жавоҳиру олтин берибсан,
О, нималар бермас эдинг садоқатимга?
Юрак-бағрим қонга тўлди. Яқин орада
Аламлардан тарс ёрилиб кетмас экан у,
Унинг тайин жазосини ўзим бераман,
Лекин алам адо этар уни, биламан,
Антонийга тиф кўтариб, жангга кирайми?
Асло! Ундан кўра сассиқ бир ўра топиб,
Ўзни отай ва балчиққа юзтубан ботай,
Қанча ифлос бўлса, менга шунча муносиб.

Кетади.

Еттинчи сахна

Икки қароргоҳ орасидаги жанг майдони.

Жанг сурони ва ноғоралар садоси. Агриппа лашкарбошилар билан киради.

А г р и п п а

Биз жуда ҳам илгарилаб кетдик. Чекининг.
Сезар ўзи жангга бошлаб борди. Душмандан
Бундоқ шиддатни биз сира кутмаган эдик.
Кетадилар.

Жанг сурони. Антоний билан яраланган Эскар киради.

Э с к а р

Император, мана буни жанг деса, арзир!
Биз бошданоқ агар шундоқ ҳужум қилсайдик, -
Аллақачон ёв бурнини ишқардик ерга.

А н т о н и й

Ҳамма ёғинг қон-ку.

Э с к а р

Икки яра ёнма-ён
"Т" ҳарфини ясамишди, учинчи яра
Қўшилди-ю, ўша "Н"га айланиб қолди.

А н т о н и й

Улар чекинишяпти.

Э с к а р

Биз эса қувиб,
Ўраларга, хандақларга улоқтирайлик,
Баданимда жароҳатга ўрин кўп ҳали.

Эрос киради.

Улар қочмоқдалар, энди ютуғимизни
Ғалаба деб аташ мумкин.

Э с к а р

Таъқиб этайлик!
Орқасидан етиб, қилич сермамоқ даркор!
Қўрқоқларни қувалашнинг ажаб гашти бор.

А н т о н и й

Қувноқлигинг учун сени мукофотлайман,
Жасоратинг учун эса - ўн карра зиёд.
Кетдик.

Э с к а р

Кетдик, бир оёқлаб бўлса ҳам, шайман!
Кетадилар.

Саккизинчи саҳна

Искандария деворлари остида жанг сурони.
Антоний ва Эскар қўшин билан киришади.

А н т о н и й

Биз уларни ин-инига суриб ташладик.
Ҳой, биттангиз маликани айланг хабардор.
Қуёш эрта уфқдан бош кўтармай туриб,
Биз душманга яна бир бор соламиз човут,
Ва қонини тупроқларга тўкамиз тугал.
Ташаккур. Зўр шижоат-ла олишди барча.
Ўз бурчини адо этди, дейиш бунда кам,
Мен учунмас, ўзи учун жанг қилди гўё.
Ҳаммангиз ҳам Ҳекторларсиз. Шаҳарга кириб,
Қучиб бир-бир дўсларингиз, дилбарларингиз
Матонату мардликлардан ҳикоя қилинг.

Улар қон ва терни қувонч ёши-ла ювсин,
Ярангизга бўсалардан малҳамлар қўйсин.

(Эскарга)

Қўлингни бер.

Клеопатра хос маҳрамлари билан киради.

Сенинг журъат-жасоратингни
Сеҳргарлар санамига сўзлаб бераман,
Токи ундан тасанно-ю таҳсин олгайсан.
Олам-жаҳон севиклигим! Темирлар билан
Бўғовланган шу беўхшов бўйним қучоқла,
Бағримга кир шу шоҳона зийнатинг билан.
Совут оша бир зум менинг қалбимни тингла:
Сенинг зафар аргумофинг гушурар қандоқ!

К л е о п а т р а

Баҳодирим! Менинг жасур алп паҳлавоним!
О, беқиёс матонату қудрат тимсоли!
Ёвуз тақдир сиртмоғини парча-парчалаб,
Ҳузуримга кулиб, тўлиб келдинг.

А н т о н и й

Булбулим!
Биз кўшларни қориштирдик ерга умрбод.
Жоним, гарчи сочларимга аралашмиш оқ,
Ҳали бутун ақлим билан идроким, ҳали
Ёшлар билан, куч синашиб кўришим мумкин.

(Эскарни кўрсатиб)

Чин қаҳрамон мана! Меҳри карам кўрсатиб,
Латофатли, ишак қўлинг унга раво қил.
Ўп, баҳодир! Бутун шуңдоқ солишдики у,
Гўё инсон уруғини йўқотмоқ бўлган -
Қай бир Худо келиб, унинг руҳига кирди.

К л е о п а т р а

Дўстим, ҳали мукофотга мендан шоҳона
Олтин камар, дубулга ҳам олурсан яна.

А н т о н и й

Улар худди Фебнинг ёқут аравасидай
Бошдан-оёқ дур бўлса ҳам - унга арзигаёй.
Қўлингни бер. Искандарияга кирайлик
Ғолибона юриш билан, жангда титилган
Қалқонларни бошлар узра кўтариб баланд.
Афсус, бизнинг бутун қўшин сизмас саройга,
Бўлмаса-ку, бир даврада ўлтириб барча,
Май ичардик - қисматимиз аён этгувчи
Худди эрта бўладиган жанг шарафига.
Эй, қайдасиз, карнайчилар, кўкни титратинг.
Ногоралар дардағаси оламни тутсин.
Бутун шаҳар садоларга кўмилсин, токим,
Еру само қутлаб, бизни сарафроз этсин.

Кетадилар.

Тўққизинчи саҳна

Сезар қароргоҳи. Аскарлар қоровулда туришибди.

Энобарб киради.

Б и р и н ч и а с к а р

Навбатимиз алмашинар бир соатдан сўнг
Келишмаса бориш лозим посбонхонага.
Тун ойдиндир, айна саҳар соат иккида
Яна сурон билан қайта бошланади жанг.

И к к и н ч и а с к а р

Гапнинг рости, кеча бизга кўп қийин бўлди.

Э н о б а р б

О, тун, ўзинг қисматимга шоҳид бўл энди!..

У ч и н ч и а с к а р

Ким бўлди бу?

И к к и н ч и а с к а р

Тўхта... Бирпас эшитайлик-чи.

Э н о б а р б

О, тўлин ой, қисматимга ўзинг гувоҳ бўл!
Ва у соат жумла сотқин, хиёнаткорни
Нафрат билан эса олар экан наслар,
Хабар берким, пушаймонлар чекмиш Энобарб,
Шўрлик Энобарб...

Б и р и н ч и а с к а р

Энобарб!

У ч и н ч и а с к а р

Жим... Эшитайлик-чи..

Э н о б а р б

Олам аро танҳо қайғу ғам маликаси!
Симириб ол тун борлиққа ёйган оғуни,
Кейин уни бошимга қуй, узилсин токим,
Эрку бахтдан жудо бўлган менинг ҳаётим.
Андуҳлардан қуриб-қақшаб қолган қалбимни
Хиёнатим тошларига уриб, мажақла,
Шунинг билан ғамларимга бергил хотима.
О, Антоний, олий ҳиммат устуворлиги
Энобарбнинг рўёсидан улуғ Антоний,
Мени кечир, кечиргандек инсонни инсон,
Дунё эса қўрқоқлару хиёнаткорлар
Рўйхатига қўшиб қўйсин мени, Антоний!
О Антоний!..

(Улади.)

И к к и н ч и а с к а р

Гаплашайлик энди у билан.

Б и р и н ч и а с к а р

Эштайлик, Сезар учун фойдали бўлган
Бирор гапни балки айтиб қўйиши мумкин.

У ч и н ч и а с к а р

Эштамиз. Аммо ухлаб қолди шекилли.

Б и р и н ч и а с к а р

Балки ҳушдан кетди. Ахир уйқу олдидан
Бундай қўрқинч дуоларни ўқимас киши.

И к к и н ч и а с к а р

Уни уйғотамиз.

У ч и н ч и а с к а р

Уйғон! Ҳой, кўзингни оч!
Овозингни чиқар!

И к к и н ч и а с к а р

Уйғон, уйғонсанг-чи, ҳой!

Б и р и н ч и а с к а р

Ажал унга чанг солибди.

Узоқдан ногора садоси эшитилади.

Хув! Ногора-ку!

Енгил чалиб, қароргоҳни уйғотмоқдалар.
Фурсат етди. Мурдани-чи посбонхонага
Элтиш керак, у шунчаки оддий кишимас.

У ч и н ч и а с к а р

Қани, кетдик. Эҳтимол у уйғониб қолар...

Аскарлар Энобарбнинг жасадини кўтариб чиқишади.

Ўнинчи саҳна

Икки қароргоҳ ўртасидаги жанг майдони.

Антоний ва Эскар қўшинлар билан киришади.

А н т о н и й

Улар шайланишяпти денгиз жангига,
Демак, қуруқликда бизга бас келиш қийин.

Э с к а р

Денгизда ҳам, қуруқда ҳам шайланмоқдалар.

А н т о н и й

Шайланишсин ҳавода ҳам, ўт-оловда ҳам!
Ҳамма жойда беражакмиз беомон зарба.
Биз пиёда қўшинларни жойлаштирамиз
Шаҳар остонасидаги тепаликларда.
Флот буйруғимни олиб, денгизга чиқди,
Бундан бизга кафтдагидек кўриниб турар
Кемаларнинг ҳаракати.

Кетишади.

Сезар қўшинлар билан киради.

С е з а р

Қимирламанг, улар ҳужум бошламагунча.
Аммо ҳужум бошлашлари энди даргумон.
У қўшиннинг сарасини денгизга сурди,
Қани, юринг! Бизникидир зафар бегумон.

Кетишади.

Антоний билан Эскар қайтишади.

А н т о н и й

Флотимиз ёв флоти билан тўқнашди.

Хув қарағай ўсган тепа кузатишга боп.
Ўша ёқдан қарайману қайтаман дарров.

(Кетади.)

Э с к а р

Маликанинг кемалари оғочларига
Қалдирғочлар ин қўйибди. Душман сафлари
Қилт этмайин, жимжит турар, келбати ёмон.
Антоний гоҳ шижоатли, гоҳи паришон.
Эговланган бахти зафар умиди билан
Гоҳ эркалар уни, гоҳо қўрқувга солар
Завол ваҳмаси-ла.

Узоқда денгиз жангининг сурони. Антоний қайтади.

Бари чипакка чиқди!
Миср жодутари мени тупроққа тикди.
Бутун флот ўтиб кетди душман тарафга,
Қара - улар қалпоқларни отиб ҳавога,
Бирга шароб ичишмоқда қадим дўстлардек.
О, сен, маккор, хиёнаткор, сотқин ажуза!
Бир болага сотдинг мени. Энди шубҳасиз,
Қалбим сен-ла жанг қилади, сен билан ёлғиз.

(Эскарга)

Қўшинларни тарқат. Менга битта иш қолди:
Хоин билан ҳисоб-китоб қилиш. Вассалом!
Қўшинларни тарқат. Кейин ўзингни қутқар.

Эскар кетади.

Эй, офтоб! Кўролмасман энди балқилингни,
Бунда Антоний ва бахти юзма-юз туриб,
Алвидо, деб бир-бирининг қўлини сиқар,
Мана - якун. Яқинларим, қадрдонларим,
Қаватимда қанча даври даврон сурганлар.
Товонимни худди итдек ялаб юрганлар,
Шарбат каби таралишиб, оқиб кетдилар.

Қўшилмоқчи бўлиб Сезар гул қиёмига.
Барча дарахтлардан баланд ўсган қарағай
Пўстлоқлари шилинганча, шўшпайиб турар.
Мени сотдинг, о, нобакор мисрий ажуза!..
О, жодутар!.. Таслим бўлиб бир қарашига
Ташлагандим қўшиннию жанг майдонини.
Не аросат, ташна бўлиб ҳар оғушига,
Тилакларим гултожи деб билардим уни!
Мана энди у маккор бир лўлига ўхшаб,
Бор-йўғимни юлиб, шилиб олди тамоман,
Ғадо бўлиб қолдим энди, Эрос, қайдасан!
Клеопатра киради.

Сенмисан бу жодутар? Кет!

К л е о п а т р а

Подшоҳим, нега
Санамингга қаҳру ғазаб қиласан?

А н т о н и й

Йўқол!
Йўқол! Йўқол, мен сен билан ҳисоблашаман,
Сезарнинг ҳам ғалабасин барбод этаман.
Йўқ, яхшиси, ўша сени тупроққа булғаб,
Қутирган, оч оломонга намойиш этсин.
Ёки зафар араваси ортидан судраб
Бир бедаво латта каби тортқилаб юрсин.
Токи сени томоша деб ўтган-қайтганга
Кўрсатгайлар бир махлуқдек ярим чақага.
Ғанимларинг ўч - интиқом завқини тотсин,
Октавия тирноқлари юзингга ботсин!
Клеопатра кетади.

Хайриятки кетиб қолдинг, толейинг магар,
Тирикликнинг ўзи толе саналса агар.
Аммо сени ғазаб ичра ҳалок этаркан,

Кутқарардим ўлимлардан балки. Эй, Эрос!
Устимдаги Несс кўйлаги магар. Ҳеркулес!
Томиримга қуйгил қаҳри қабоҳатингни!
Кулни ойнинг ўроғига ирғитсам, дейман,
Жодутарга ўлим! Мени болага сотди...
Мен фитнага қурбон бўлдим... Шунинг учун у
Ўлиши шарт ва муқаррар. Қайдасан, Эрос?!

(Кетади.)

Ўн биринчи саҳна

Искандария. Саройдаги оромгоҳ.

Клеопатра, Хармиана, Ирада ва Мардиан кирадилар.

К л е о п а т р а

Тезроқ келинг! Ёрдам беринг! Қутурмоқда у -
Теламондек еру кўкни танимамай бу дам.
Ҳазабкордир Фессалия тўнғизидан ҳам.

Х а р м и а н а

Сен подшолик дахмасига кириб яширин,
Антонийга етказамиз, сени ўлди деб.
Жоннинг тандан айрилиши осон ҳар тугул,
Ҳукмдорнинг буюкликдан кечиши мушкул.

К л е о п а т р а

Ҳа, дахмага борай. Аммо, сен-чи, Мардиан,
Унга бориб хабар бергил, ўтмасин фурсат,
Клеопатра ўз-ўзини ўлдирди, деб айт.
Сўнги бор у "Антоний" деб шивирлади де,
Не десанг ҳам, фақат менга меҳрини кўзват,
Менинг ўлимимни қандоқ қабул қилганин
Тезроқ етказ. Жўна! Энди дахмага борай...

Кетадилар.

Ўн иккинчи саҳна

Ўша жой. Бошқа бир оромгоҳ.

Антоний ва Эрос кирадилар.

А н т о н и й

Сен қаршингда Антоний деб ўйлаяпсанми?

Э р о с

Ҳа, хўжайин.

А н т о н и й

Биласанми, баъзан ҳавода
Аждаҳонинг сувратига кирар булутлар.
Осмонларга ўрлаган буғ айиқ ёки шер,
Ёхуд қалъа деворининг шаклини олар.
Ёки ўрмон ўсган яшил бурунга ўхшаб,
Бизнинг кўзимизни алдар, чалгитар ҳаво,
Сен оқшомнинг гира-шира қоронғусида
Кўргандирсан шундоқ мўъжизани?

Э р о с

Ҳа, хўжам.

А н т о н и й

Кўз олдингда арғумоқ от бир лаҳза ўтмай,
Булут бўлиб, сувратини тамом тарк этар,
Сувга тушган сувдай сингиб, қўшилар-кетар.

Э р о с

Ҳа. Шундоқ бўлади, хўжам.

А н т о н и й

Шафқатли Эрос,
Мен ҳам энди соядирман, ожиз, омонат.
Ҳозирча-ку Антонийман, лекин қиёфам

Эригандан эриб, ҳар ён таралиб борар.
Мен ахир шу Мисрни деб жанг қилмадимми?
Энди унинг маликаси, у ўз қалбини
Менга берган деб ўйловдим ва мен қалбимни,
Ҳозир бой берилган миллион юраклар ила
Унга топширгандим, хуллас, ўша малика
Қабиҳларча иш юритиб менинг ортимдан,
Яширинча битим тузди душманим билан.
Шавкатимни сотиб, унга шараф келтирди.
Қўй, йиғлама, тирикман-ку ҳали, бас энди,
Ўлимни танламоққа мен ҳали қодирман.

Мардиан киради.

Эй сен, эшит! Сенинг ўша бузуқ маликанг
Шамширимни ўғирлади!..

М а р д и а н

Йўқ-йўқ, Антоний,
Ундоқ дема, сени жондан севарди бекам,
Қисматини боғламишди қисматинг билан.

А н т о н и й

Овозингни ўчир, аблаҳ! Йўқол кўзимдан!
У маккора мени сотди, ҳаёти билан
Тўлов тўлар энди.

М а р д и а н

Ахир, одамзод деган,
Тирикликка икки карра бўлмас муяссар.
Ўз қарзини тўлаб бўлди маликам тугал.
Истаганинг бажо бўлди, ортиқ уринма.
Шундоқ бўлди унинг сўнгги айтган сўзлари:
"О, шавкатли Антоний! О, азиз Антоний!.."
Сўнгги ҳижо фарёд билан узилди бирдан
Ора йўлда - тили билан юраги аро.
Номинг айтиб у ҳаётдан кўзини юмди,
Номингни у юрагида дафн этди гўё.

А н т о н и й

Ўлди ми?

М а р д и а н

Ҳа, вафот этди...

А н т о н и й

Қайдасан, Эрос!

Совут-камаримни ечгин, кундузги ишни
Мен тутатдим, энди ётиб ухламоқчиман.

(Мардианга)

Сен-чи, тирик қолганингга шукур қилавер,
Шунинг ўзи сенга катта мукофот, ахир.

Мардиан кетади.

Ечиб олгин! Аякснинг чўнг қалқони ҳам
Бу зарбадан мени энди қутқаролмагай.
Фурсат етди. Ёрил кўкрак, бўш келма. Юрак,
Қани, нозик қафасингни парчалаб ташла!
Ҳой. Қимирла, Эрос, мунча имилламасанг! -
Мен жанг қилиб бўлдим. Энди хайр-алвидо!
Ханжарларим, шамширларим, совут-қалқоним,
Майдонларда сизга зарра доғ туширмадим.

Эрос кетади.

Ҳижрон унча узоқ эмас, Клеопатра,
Мен ортингдан ошиқаман, етиб оламан.
Гуноҳимни кечир, дейман, фарёд соламан,
Йўқ, орқага суриш буни - уқубат, азоб.
Шамчироегим ўчди, ухлаш фурсати етди.
Жанг қилишнинг маъноси ҳам қолмади, кучим
Бор-йўғи ўз-ўзимга етади энди.
Тамом! Муҳр босиш қолди мактубга, холос,
Қайда қолдинг, Эрос! Мана, етдим, маликам!
Қаёқдасан, Эрос?! Сабр қилгин, санамим!

Биз биҳиштнинг саодатли гулбоғларига
Қўл ушлашиб, бирга-бирга қўярмиз қадам.
Руҳлар ҳайратланиб бизни ўртага олар,
Биз Эней ва Дидонанинг маҳрамларини
Ўзимизга олажакмиз. Эрос! Ҳой, Эрос!

Эрос киради.

Э р о с

Не истайсан, ҳукмдорим?

А н т о н и й

У ўлибди, бас,
Менга ортиқ тирик қолиб, яшамоқ - уят.
Худоларнинг қаҳри келар қўрқоқлик қилсам.
Бу қандоқ гап?! Мен дунёни қиличим билан
Бўлиб-бўлиб, подшоларга тақсимлаган зот,
Мен Нептуннинг у зангори елкаси узра
Кемалардан шаҳарларни айлаган бунёд,
Мен... мардликда бир хотиндан орқада колсам,
Улуғворлик ибратини аён этса у!..
Биласанми, у ўлимни афзал кўраркан:
"Бошқаданмас, ўз-ўзимдан енгилдим!" деган.
Эсингдами, Эрос, менга қасам ичгандинг,
Бир кори ҳол бўлиб, яъни ҳозирдагидек
Завол билан шармандалик юз берса менга,
Имилламай, биринчи бор сўрашимдаёқ,
Мени чоғиб ташлашингни шартлашган эдик.
Мана энди ўша ишнинг соати етди.
Йўқ бўзарма - мени қонга бўямайсан, йўқ,
Сен Сезарнинг байрамини барбод этасан...

Э р о с

О, Тангрилар! Парфиянинг мерганлари ҳам
Отган ўқлар бир марта ҳам тегмай, аяган,
Шижоатли жонга нечук қилич кўтарай?

А н т о н и й

Ҳа, бўлмаса, истайсанки, ҳукмдорингни
Асир этиб, қўлларини орқага боғлаб,
Номус билан маломатдан бағрини доғлаб,
Араванинг орқасидан судрасинларми?
Ва судралган тутқинига боқиб ҳар сафар
Истеҳзою виқор билан кулсинми Сезар?
Ва ойнақдан боқиб, сен ҳам томоша қилсанг...

Э р о с

Йўқ, йўқ, асло!

А н т о н и й

Шундоқ экан, бўла қол, дўстим!
Ҳалокатли зарбанг - менинг дардимга даво.
Қани, чиқар қиличнингни, шу қилич билан
Ватан хизматини қанча этгансан адо.

Э р о с

Ҳукмдорим, ялинаман, менга шафқат қил!

А н т о н и й

Эрос, сенга эркингни мен инъом этган дам
Қасам ичган эдинг менга, бажараман деб,
Ҳа, биринчи буйруқдаёқ. Қани, бажо қил!
Йўқса, бекор дейман бутун хизматларингни,
Ва қасамхўр дейман сени. Қилични чиқар!

Э р о с

Унда сен лоақал шафқат шуъласи билан
Мунаввар юзингни, шоҳим, нарига ўтир.

А н т о н и й

Майли, шундоқ бўлсин.

Э р о с

Мана... қилич чиқардим.

А н т о н и й

Бажаришинг лозим ишни энди бажо қил.

Э р о с

Менинг хўжам, ҳукмдорим, шоҳим, ҳазратим,
Бошинг узра қиличимни сермашдан олдин
"Алвидо" деб айтишимга бергил ижозат.

А н т о н и й

Алвидо!

Э р о с

Алвидо, эй, шонли сардорим.
Чоп, деб буйруқ берасанми энди?

А н т о н и й

Чоп, Эрос!

Э р о с

Хўп, бўлмаса, мана...

(Уз қиличига ташланади.)

Энди ҳеч бўлмаганда,
Антонийнинг ўлимини кўрмай ўламан!

(Ўлади.)

А н т о н и й

Мендан кўра балад экан ҳимматинг сенинг,
Менга яхши сабоқ бердинг, баҳодир Эрос.
Менинг гўзал маликам ва яроқбардорим
Кўрсатдингиз менга мардлик намунасини,
Бор гап шуки, ўлим билан унашилганман,
Ошиқаман кирмоқ учун унинг қўйнига.
Эрос, сенинг ҳукмдоринг жон берар энди
Сенга шогирд бўлиб, ахир ўзинг ўргатдинг
Қандай жон беришни.

(Қиличга ташланади.)

Нима? Мен тирикманми?
Тирикманми?.. Эй, посбонлар!.. Тутатинг мени!
Деркет билан посбонлар киришади.

Б и р и н ч и а с к а р

Нима шовқин буңда?

А н т о н и й

Ишни чала битирдим,
Уни охирига энди етказинг, дўстлар.

И к к и н ч и а с к а р

Юлдуз кўқдан узилибди.

У ч и н ч и а с к а р

Қиёмат қойим.

Ҳ а м м а

О, фалокат!

А н т о н и й

Шафқат қилинг, мени ўлдириңг.

Б и р и н ч и а с к а р

Йўқ, мен бундай қилолмайман.

И к к и н ч и а с к а р

Мен ҳам.

У ч и н ч и а с к а р

Мутлақо.

Аскарлар кетишади.

Д е р к е т

Фақат оғир қисматингмас, ўлиминг ҳатто
Тирқиратиб қочирмоқда яқинларингни.

(Антонийнинг қиличини олади.)

Бу шамшир ва бу ердаги аҳвол хабари
Йўл очади менга Сезар даргоҳи сари.
Диомед киради.

Диомед

Марк Айтоний қани?

Деркет

Мана, бунда ётибди.

Диомед

У тирикми ҳали? Нега жавоб бермайсан?

Деркет кетади.

Антоний

Диомед, кел, саранжом эт қиличинг билан.

Диомед

О шавкатли сардор! Мени сенга юборди,
Хабар ол, деб ҳукмдорим Клеопатра.

Антоний

Қачон? Гапир!

Диомед

Шу дақиқа.

Антоний

У ҳозир қайда?

Диомед

У подшолар дахмасида бекиниб ётар.
Бир кор-ҳол бўлганини сезибди кўнгли.
Хиёнатда уни гумон айлаганингни

Ва беомон вазабингни кўргандан кейин,
У ўзини ўлди, дея айламиш хабар.
Аmmo кўрқиб бунинг офир оқибатидан,
Бор нарсани сўзлаб бер, деб юборди мени,
Эвоҳ, афсус, кечикибман, шоҳим, нақадар.

А н т о н и й

Ҳа, кеч бўлди, иш ҳаддидан ўтди, Диомед,
Ҳиммат қилиб, соқчиларни ёнимга чақир.

Д и о м е д

Ким бор унда? Эй соқчилар, посбонлар, келинг,
Тезроқ келинг! Саркардамиз чорлайди сизни.

Посбонлар киришади.

А н т о н и й

Сўнги марта хизмат қилинг менга, дўстларим
Клеопатра ҳузурига элтингиз мени.

Б и р и н ч и а с к а р

Эвоҳ, дариг! Маҳрамларинг йўлда қолдириб,
Нечук ёлғиз кетмоқдасан ўзинг, ҳукмдор?

А н т о н и й

Сафдошларим, ғамга тўлманг, аламга тўлманг.
Ҳасрат чекиб, шум тақдирни этманг шодумон.
Зарбасини кулиб-кулиб қаршиланг токим,
Шунинг ўзи зарба бўлур унга беомон.
Қани, кўтарингиз мени. Неча бор сизни
Майдонларга ўзим бошлаб борганман, энди
Мени элтиш гади, мана, сизга ҳам етди.
Барча хизматингиз учун таҳсин, ташаккур.
Антонийни кўтариб чиқишади.

Ўн учинчи сахна

Ўша жой. Подшоҳлар дахмаси.

Тепада Клеопатра, Хармиана ва Ирада ҳозир бўлишади.

К л е о п а т р а

О, меҳрибон Хармиана! Бу ердан чиқиш
Менга насиб бўлмас.

Х а р м и а н а

Таскин топгил, малякам.

К л е о п а т р а

Йўқ-йўқ, сира истамайман. Даҳшат, қабоҳат
Қадамини қаршилашга тайёр тураман,
Тасалли ва юпанч... Менга бегона энди.
Ҳасрат билан надоматим, уни қўзватган
Сабабга тенг бўлмоғи шарт.

Пастда Диомед киради.

Айт! У ўлдими?

Д и о м е д

Йўқ, у тирик, аммо ўлим бошида пайдо.
Бу томонга келтирмоқда уни посбонлар,
Қара!

Пастда аскарлар Антонийни олиб киришади.

К л е о п а т р а

Эвоҳ, Қуёш! Самоларни кул айла!
Сўнгсиз зулмат салтанати тутсин оламни.
Оҳ, Антоний! Оҳ, Антоний! Эвоҳ, Антоний!
Дўстлар, қани келтирингиз! Қарашсангиз-чи,
Ҳой, Ирада, Хармиана! Ахир, қарашинг.
Кўтаришиб, бу томонга олинг уни.

А н т о н и й

Жим!

Антонийни мағлуб этган Сезармас асло,
Антонийни мағлуб этган Антоний ўзи.

К л е о п а т р а

Шундоқ, ахир, Антонийга ўзидан бўлак
Ким ҳам бас келарди яна... Аммо, во дариг!

А н т о н и й

О, маликам... Мени ўлим, ўлим кутмоқда,
Мен ғашига тегмоқдаман имиллаш билан.
Токи сенинг олов рангли, гул лабларингга
Жон олгувчи ўша минглаб бўсалар узра
Мен сўнгги бор лабим қўйиб, бўса қўндирсам.

К л е о п а т р а

Кечир, жоним, ҳузурингга туша билмасман.
Тутиб олмагайлар, дейман, мени ногаҳон.
Омадга ёр Сезар зафар тантанасини
Безатолмас Клеопатра билан, қўймасман.
То бор экан олмос тигли, дудама ханжар,
То бор экан ажални шай этгувчи оғу,
То захри мор ҳозир экан - асло қўрқмасман:
Ўша ювош Октавия бир зум, бир нафас
Совуқ тақдир назарини менга сололмас...
Кел ёнимга, кела қолгин, жоним Антоний!
Қизлар, дўстлар, кўтарингиз уни бу ёққа,
Юқорига олиб чиқинг.

А н т о н и й

Тезроқ. Ўламан...

К л е о п а т р а

Ғалати-ку - қўлларимда сени кўтарсам,
Во ажабо, бунақаси сира бўлмаган,

О, азизим, мунча оғир, залворсан мунча!
Бор қудратинг гўё зилдай юкка айланган.
Мен Юнона бўлсам эди, арши аълога
Меркурийнинг қанотида учириб сени,
Ўтқазардим Юпитер-ла шундоқ ёнма-ён.
Ҳа, ҳа, шундоқ... Бўлмайдиган орзу-хаёлни
Нодонлар хуш кўрар фақат... Бу ёққа... шундоқ.

Антонийни юқорига кўтарадилар.

Бағримга кел менинг... Энди ажал топурсан
Бир замонлар баҳр ул-ҳаёт тошганинг жойда.
Сени ўзим ўпиб-ўпиб тирилтираман.
О, бўлсайди лабларимда шундай бир қудрат,
Майли, улар қонаса ҳам, ўшардим фақат.

Ҳ а м м а

Во дариг!

А н т о н и й

Мен ўляпман... Мен ўляпман...
Бир қултум май ичир менга... Айтмоқчиманки...

К л е о п а т р а

Йўқ, мен сенга айтмоқчиман. Лаънатлар бўлсин
Ўша ёвуз қисматга, у қора дажжолга.
Чархи даврон куйиб, кули кўкка соврилсин!

А н т о н и й

Тўхта, жоним... Сен Сезардан сўрагин, ўша,
Ҳаёт билан номусингни омон қўйсин... О-оҳ!

К л е о п а т р а

Иккисига эга бўлиш бир йўла мушкул.

А н т о н и й

Шошма, жоним... Сен Сезарнинг маҳрамларига
Ҳеч ишонма, фақат Прокулейга ишон...

К л е о п а т р а

Ишонмасман мен уларнинг биттасига ҳам,
Ишонарман қўлимга ва қатъиятимга.

А н т о н и й

Менинг буңдоқ қисматимга ўртанма, куйма,
Бирга кечган бахтли кунлар, хуш айёмларни
Эсга олиб, тасалли-ю, таскин тошгайсан.
Жаҳондаги жумла шоҳу султонлар аро
Қудратлиси, шавкатлиси мен эдим зотан.
Ўлаяпман, бироқ манфур ўлим билинмас.
Қўрқоқларча, дубулғамни бошимдан олиб,
Мен ўлимни қарши олдим римликларга хос,
Ва римликдан ҳалол жангда енгилдим, холос...
Адо бўлдим... Бошқа сўзга қолмади мажол...

К л е о п а т р а

Наҳот! Азиз баҳодирим, наҳот, узилсанг?
Мен-чи? Бўм-бўш, ҳувиллаган, совуқ ва олчоқ
Субутсиз бу оламда мен нима қиламан?
Сен бўлмасанг, менга жумла жаҳон - жаҳаннам.

Антоний ўлади.

Ҳамдамларим, ҳамдардларим, қаранг, қаранглар!
Олам тожи хазон бўлиб, хок бўлиб қолди.
Шон-шавкатлар рамзи бўлган гулчамбар сўлди.
Жанговарлик яксон бўлди, тўзиб - йўқолди,
Арсатда қолди яна инсон уруғи.
Мардлик адо бўлди, битди даврон довуғи,
Осмонлардан боқиб ўша қуёш ҳам, ой ҳам
Энди кимни кўрар экан?

(Ҳушдан кетиб йиқилади.)

Х а р м и а н а

Эвоҳ, маликам!
Кўзингни оч!

И р а д а

Жон берибди шўрлик.

Х а р м и а н а

Маликам!

И р а д а

Маликам!

Х а р м и а н а

Оҳ, маликам! Оҳ, ҳукмдор бекам!

И р а д а

Миср соҳибаси!

Оҳ...

Х а р м и а н а

Жим... Ирада, жим бўл!

К л е о п а т р а

Йўк, мен подшо эмасман, бир хотинман, холос.
Ва мени ҳам олақуроқ ҳислар, сезгилар
Урғочи бир махлуқ каби измига солар...
О, қанийди, шу шоҳона тожу асони
Тангриларнинг тумшуғига қараб ирғитсам...
Сенлар олмос - гавҳаримни ўғирламасдан
Олдин мен ҳам битта Тангри - илоҳа эдим,
Дея ёниқ фарёд чекиб, ҳайқирӣқ солсам...
Йўк, мен тоқат қилолмайман. Ҳасрат - аламлар
Қутурган бир итдек талаб, этмоқда гирён.
Мен ўлимнинг даргоҳига даъватсиз меҳмон
Бўлиб борсам нима қипти? Қизлар, не бўлди?
Тетик бўлинг! Нима бўлди, ҳой, Хармиана?
О, меҳрибон азизларим! Ёруғлик сўнди,
Ҳамма ёқни тун қошлади. Аскарлар, энди
Яна бир бор йиғинг азму шижоатингиз,

Саркардани тантанавор дафн этамиз.
Кейин яна кўрсатамиз римликлар кучин,
Ўлим ором оғушини очар биз учун.
Бир замонлар замирида қудратли бир руҳ
Қайнаган шу унсиз тана мунчалар совуқ.
Дўст қолдириб ҳетди бизни шу оғир кунга,
Лекин ўлим соатида етгаймиз унга...

Антонийнинг жасадини кўтариб чиқадилар.

БЕШИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Искандария яқинидаги Сезар қароргоҳи.

Сезар, Агриппа, Долабелла, Меценат, Галл, Прокулей ва бошқалар киришади.

С е з а р

Долабелла, бориб айтким, таслим бўлсин у,
У тор-мор бўлди, энди қаршилиқ бекор,
Бориб айттил шуларни.

Д о л а б е л л а

Бош устига, Сезар.

(Кетади.)

Антонийнинг қиличини кўтариб, Деркет киради.

С е з а р

Кимсан ўзинг? Қандан журъат қилдинг кирмоққа
Шу қип-қизил қонга ботган қиличинг билан?

Д е р к е т

Мени Деркет деб аташар, этардим хизмат

Антонийга тамом сидқу садоқат билан.
Шундай хизмат айламоққа лойиқ эди у.
То оёққа туриб, яна сўзлай оларкан,
Фармонпазир эдим, менга соҳиб эди у.
Антонийнинг ғанимлари билан ҳар сафар
Мен жонимни аямасдан жанг қилдим қаттиқ,
Хизматингга олсанг, бўлай сенга ҳам содиқ
Антонийга комил навкар бўлганим каби.
Истамасанг - тақдиримга ҳукминг айтавер.

С е з а р

Хўш, бу нима деганингдир?

Д е р к е т

Антоний ўлди.

С е з а р

Беҳуда гап. Шундоқ улкан тоғ қулаганда,
Бор оламни зилзилаю сурон тутарди.
Замин-замон силкинарди - арслонларни
Саҳролардан шаҳарларга улоқтирарди,
Шер ғорига отар эди шаҳарликларни.
Бу - шунчаки бир одамзод ўлими эмас,
Ахир, ўша Антонийнинг номи билан, бас,
Ярим дунё яшар.

Д е р к е т

Шундоқ. Лекин ўлди у.
Уни йиққан адолатнинг қиличи эмас,
Ёки хоин ханжари ҳам ўлдиролмади.
Мазкур номни тарихларга рақам қилган қўл
Мардонавор қалбда қатъий қарор топди-ю
Ва у қалбни чошиб, тилка-пора айлади.
Мана, унинг сийнасида олинган қилич,
Ва қиличда қотиб қолган асл, тоза қон...

Сезар

Оғайнилар, ҳаммамизни қайғу ўради.
Тангриларга қасамки, бу мунгли ҳикоя
Муносибдир шоҳона кўз ёшларга.

Агриппа

Ажаб,
Табиат биз ноил бўлган олий ниятни
Кўз ёш билан ювингиз, деб ҳукм айлади.

Меценат

Курашарди унда иллат билан фазилат,
Гоҳ униси, гоҳ буниси келарди устун.

Агриппа

Кўп аломат, олийсифат инсон эди у,
Тангриликни дов этмасин, дея инсонлар,
Тангрилардан келар бизга жумла нуқсонлар.
Сезарга боқ...

Меценат

Қаршисида улкан бир кўзгу
Очилгандай, гўё ўша кўзгуда ҳозир
Сиймосини кўраётир...

Сезар

Эвоҳ, Антоний,
Сени шундоқ чегарага тақаб қўйдимми?
Не қилайлик, ахир, яра-йиринглардан биз
Танимизни тозалашга мажбур эканмиз?
Ё сен завол топар эдинг, ёки мен завол,
Иккимизга битта дунё тор эди алҳол.
Энди менга ижозат бер, қисматинг узра
Оҳлар уриб, аччиқ-аччиқ ёш тўкай дилхун.
Ижозат бер, орзу-амал ва салтанатда
Менинг биродарим, менинг чин қадрдоним

Майдонларда сафдош, шонли қуролдош дўстим,
Менинг ярим танам, ярим руҳий жаҳоним,
Ижозат бер менга, андуҳ-алам чекайин,
Юлдузимиз бир-биридан йўл олиб йироқ,
Орамизга қижрон-жафо солгани учун.
Оғайнилар, бир ҳикоя сўзлаб берайин...
Йўқ, ҳозирмас, кейин, бирор бошқа бир сафар
Чопар киради.

Юзларидан ўқиб билдим, нечук бир хабар
Келтирмиш у. Хўш, эшитиб кўрайлик. Кимсан?

Ч о п а р

Мен - мисрлик. Ҳукмдорим Клеопатра
Ҳозир ўша измидаги ягона мулки -
Ҳукмдорлар дахмасида беркиниб ётар:
Сенинг ҳукм - фармойишинг сари кўз тутар,
Билмоқ истар, уни қандай насиба кутар.

С е з а р

Бориб айтким, кўрқувларни йироққа отсин.
Ҳали замон бизнинг содиқ дўстлардан бири
Бориб, олий, илтифотли қароримиздан
Марҳаматли маликани этгай хабардор.
Ҳимматсизлик кўчасидан юрмагай Сезар.

Ч о п а р

Бунинг учун ёрлақасин сени Худолар.

(Кетади.)

С е з а р

Прокулей, маликага бориб хабар қил:
Унга зарра хавфу хатар таҳдид солмагай.
Не десанг де, фақат ўша мағрурлик билан
Ўз жонига қасд қилишни ўйлаб қолмагай.
Токи бизнинг режамизни этмагай барбод.

Римга агар тириклайин элтсак биз уни,
Фалабамиз овозаси яшар умрбод.
Хуллас, жўна, маликанинг жавобин олиб,
Изингга қайт шу заҳот.

Проклей

Бош устига, Сезар.

(Кетади.)

Сезар

Галл, сен ҳам бор.

Галл кетади.

Долабелла қани?

Агриппа ва Меценат

(Баравар)

Долабелла!

Сезар

Керак эмас - эсладим, у тошпирик билан
Жўнаганди, тез орада қайтиб келади.
Энди менинг чодиримга борайлик, унда
Сизга мактуб кўрсатаман, мактубки, чиндан
Босиқлигим, сулҳ йўлини танлаганимни,
Мажбур бўлиб, жангу жадал айлаганимни
Қатъий далил - асос билан исбот қилади.
Қани, юринг.

Кетишади.

Иккинчи саҳна

Искандария. Подшолар дахмаси.

Клеопатра ва Ирада кирадилар.

К л е о п а т р а

Бахтсизлигим менга ҳаёт дарсин ўқитар,
Жаҳон ҳукмдори Сезар аянч бил-асос.
Йўқ, қисматга соҳиб эмас, қисматга қул у,
Қисмат амру фармонини бажарар, холос
Буюк улким ўз қудрати иродаси-ла,
Фоний умр риштасини юлқиса, отса.
Тасодифни жиловласа, сиртмоққа солса.
Азми билан амал-ҳаракатни тўхтатса.
Шоҳлар билан гадоларни боқаётган ул -
Гўнг-ахлатнинг мазасини унутиб буткул,
Роҳат қилиб ётса, ором уйқута ботса...

Пастда Прокулей, Гал ва аскарлар киришади.

П р о к у л е й

Сезар салом йўллар Миср маликасига
Ва малика тилагини айтсин, деб сўрар.

К л е о п а т р а

Исминг нима?

П р о к у л е й

Прокулей.

К л е о п а т р а

Ҳа, ёдимда бор,
Ишончли деб атагани Антоний сени.
Зотан, энди алдов менга қўрқинчли эмас,
Ҳалоллик ҳам арзон-гаров бўлиб қолди бас,
Ҳукмдоринг истар эса, гадога ўхшаб

Мен - малика сўрай ундан хайр-садақа.
Садақага подшоликни сўрайман, холос.
Маликага бундан ками муносиб эмас.
Ўзи босиб олган мулки Мисрни агар
Сезар менинг ўғлимга деб айласа ҳукм,
Мен тиз чўкиб, унга диддан ташаккур айтай;
Ўз ҳиссамни ўзимга эп кўргани учун.

Проклей

Қўрқувларинг ҳайда, Сезар сенга мадақдор,
У ишончли, ўз сўзида собит ҳукмдор.
У шафқату мурувватга соҳибдир, илло,
Жафодийдалардан меҳрин аямас асло.
Ижозат бер, ҳукмдорга бориб айтайин,
Сен толиб, деб, унинг лутфу марҳаматига.
Токи ўша олийжаноб ғолиб ҳарифинг
Шафқат билан эгик қаддинг кўтариб кушод,
Сендан изн сўраб, сенга айласин имдо.

Клеопатра

Бориб айтким, унинг бахти-бори олдида
Тиз чўкаман, тан оламан унинг қудратин,
Қудратига лойиқ яна шону шавкатин.
Ўрганаман мен бўйсунуш санъатини ҳам,
Яна айтти, мен Сезарни кўрмоқчидирман.

Проклей

Ҳаммасини етказаман, гўзал маликам.
Сен тинчланиб, тасаллию таскин топгайсан.
Шуни билким, аламларинг айбдори Сезар
Ғамларингга шерик.

Проклей ва яна икки аскар омонат нарвондан дахманинг
юқори қаватига чиқиб, Клеопатрани ўраб олишади. Бошқа ас-
карлар танбани нари суриб, дахма эшигини ланг очишади.

Г а л л

Маликани осонгина қўлга туширдик,
Сезар етиб келгунича қараб туринглар.

(Кетади.)

И р а д а

Соҳибдаврон маликам!

Х а р м и а н а

О, Клеопатра!
Хукмдорим! Душманларга асира бўлдинг!

К л е о п а т р а

(Ханжар чиқариб)

Қўлим, энди кучинг кўрсат!

П р о к у л е й

(Уни қуролсизлантириб)

Тўхта, малика!
Ҳай, тўхтагил, ўз-ўзингга жабр айлама,
Мен сотмадим сени, балки қутқаздим.

К л е о п а т р а

Яъни -
Ўлимданми? Менга шафқат этмадинг раво,
Уни "йўқ" демаслар ўсал итга ҳам ҳатто.

П р о к у л е й

Ўз-ўзингни ҳалок этиб, Клеопатра,
Ҳеч қиласан Сезар лутфи саховатини.
Сезар меҳру карамини кўрсин халойиқ.
Сен ўлсанг-чи - унинг ҳиммат-мурувватини
Кўролмасдан қолар дунё.

К л е о п а т р а

Ўлим, қайдасан?

Ўдаклару гадоларга қирон солишдан
Безмадингми, кел, бағрингга маликани ол!

П р о к у л е й

Тинчлан энди, олийжаноб бекам.

К л е о п а т р а

Мен энди

Таомдан ҳам, уйқудан ҳам кечаман тамом,
Хокий таним азоб билан этаман абгор,
Ва қанчалар уринмасин соҳибинг Сезар
Ўзурида қўл-оёғим боғли турмасман.
Хомушқовоқ Октавия эса мен томон
Таққирона назарини сололмас зинҳор.
Этолмассиз мени, токи таңда жоним бор,
Римлик ялангоёқларга эрмак-калака!
Йўк, мурдамни ундан кўра, Мисрнинг ўша
Қўланса кир ўрасига томон отсинлар!
Ёки элтиб ташласинлар Нил балчиғига,
Сўна, пашша босиб, таним талаб ётсинлар
Ва тасқара айласинлар уни тамоман.
Ё бўлмаса, она юртим эҳромларидан
Бири менга дор бўлсину ҳаттоки мени
Бўшатмасдан, қўл-оёқда кишаним билан
Ўша дорга оссинлар - шу афзал эмасми?!

П р о к у л е й

Ахир бундай ваҳимали хаёллар нечун?
Буларга бир ишора ҳам этмаган Сезар.
Долабелла киради.

Д о л а б е л л а

Прокулей, бўлган ишдан Сезар хабардор.

Сени чорлар, маликани назорат қилиш
Вазифаси эса энди менга юкланар.

Проклей

Хўп, жуда соз. Долабелла унга юмшоқ бўл.

(Клеопатрага)

Ҳа, Сезарга не деб айтай, менинг маликам?
Бирор нима истайсанми?

Клеопатра

Ўлиш истайман.

Прокулей ва аскарлар кетишади.

Долабелла

Хўш, шавкатли малика! Сен менинг тўғримда
Эшитганинг борми сира?

Клеопатра

Эслай олмайман.

Долабелла

Сен билишинг керак мени.

Клеопатра

Муҳимми шунча -
Менинг нелар эшитганим, нелар билишим?
Болалар ва хотинлар ўз кўрган тушларин
Сўзласалар, масхаралаб, кула бошлайсиз.

Долабелла

О, нималар дейсан, бекам?

Клеопатра

Мен туш кўрибман -
Император бўлган экан... Антоний деган

Бир замонлар... Қани энди яна ухласам,
У тушимга кирса яна!..

Д о л а б е л л а

Тўхта, маликам...

К л е о п а т р а

Унинг юзи шундоқ ёруғ, нурафшон эди,
Гўё осмон эди, унда ой билан офтоб
Шуъла сочиб, чарх урарди ва ернинг аянч
Доирасин ёритарди.

Д о л а б е л л а

О, муҳтарама!..

К л е о п а т р а

У истаса, уммонлардан ҳатлаб ўтарди.
Унинг қўли дубулганинг гултожи каби,
Қучар экан, ерга воят ярашиқ эди.
У дўстона суҳбат қурса, унинг сасида
Жарангларди самовий бир сурур, нашида;
У дунёга таҳдид - ғазаб этса-чи, бироқ,
Фазоларга солур эди оташ қалдироқ.
Қаҳратон қиш руҳи унга бегона эди,
Сахий куздек сероб эди, фарзона эди.
У ўзининг турли эрмак - одатларида
Собит туриб, тубанликка тушмасди сира,
Дельфин каби сузар эди тўлқинлар узра.
Отбоқардек унга хизмат этарди шоҳлар.
Эҳсон қилиб, чойчақадек сочар эди у
Ороларни, шоҳликларни...

Д о л а б е л л а

Клеопатра!..

К л е о п а т р а

Нима дейсан - мен тушимда кўрган у одам
Ҳаётда ҳам бўлганмикин?!

Д о л а б е л л а

Бўлмаган, бекам.

К л е о п а т р а

Осмон шоҳид, сен бу сўзни ёлгон айтасан!
Тушимдан ҳам гўзал эди, ахир, у ўнгим.
Табиатга беллашмоққа тасаввур билан
Бойлик билан куч етмагай, ҳунар етмагай.
Аммо лекин шундай эди Антоний, шундай,
Баланд эди у самовий тасаввурлардан.

Д о л а б е л л а

Тингла мени, эй беназир, гўзал маликам!
Ўзинг каби буюк эрур маҳрумиятинг.
Ғаминг ҳам у йўқотишинг залворига тенг
Майли, менинг барча баланд орзу-омолим'
Қуласину яксон бўлиб сочилсин буткул.
Аммо жароҳатли қалбинг нидоларига,
Жавоб бермай, туролмасман сира...

К л е о п а т р а

Ташаккур,
Самимий бу шафқатингга ташаккур. Магар
Билмайсанми, мени нима қилмоқчи Сезар?

Д о л а б е л л а

Менга оғир, аммо сенга айтишим зарур...

К л е о п а т р а

Хўш-хўш?..

Д о л а б е л л а

Ғоят серҳиммат у, лекин бари бир...

К л е о п а т р а

Мени зафар араваси изидан судраб,
Ҳайдамоқчи эмасми у?

Д о л а б е л л а

Шундоқ, маликам...

Саҳна ортидан қичқириклар: "Императорга йўл!.. Пўшт!"
Сезар, Прокулей, Меценат, Селевк ва бошқалар кирадилар.

С е з а р

Хўш, бу ерда ким малика Клеопатра?

Д о л а б е л л а

(Клеопатрага)

Мана Сезар, қаршингда у.

Клеопатра тиз чўкади.

С е з а р

Тиз чўкмагил, тур.

Мисрликлар маликаси, тургил, сўрайман.

К л е о п а т р а

Худоларнинг хоҳиши шу. Мен бош эгаман.

Менинг буюк ҳукмдорим, хўжам олдида.

С е з а р

Нечун энди бу беҳуда мубҳам хаёллар?

Сен бизларга етказганинг озор, аламлар -

Хотирамиздадир, аммо сени аяймиз,

Биз уларни тасодифга йўймоққа шаймиз.

К л е о п а т р а

О, оламнинг ҳукмдори! Кирдикорларим

Оқламоққа, ёқламоққа йўқ менда асос.

Йўқ, бари бир улар опшоқ бўлиб кўринмас.
Хотин зотин хор этгувчи қусурларга мен
Дучорман, деб чин юракдан иқрор этаман.

С е з а р

Клеопатра, шуни билким, гуноҳларингни
Оширишмас, камайтишга мойилмиз анча,
Агарда сен бизнинг тадбир ва ниятларга
(Сенинг учун хайрлидир уларнинг бари)
Қаршилиқ қилмасанг шуни яхши англаким,
Сенинг измингдадир тамом зайли замона.
Аmmo сен-чи, Антонийнинг қисматин танлаб,
Золимликда бизни номдор этар экансан,
Қўзғалади қалбимизда қаҳр ва зуғум,
Болаларинг ҳалокатга этасан маҳкум.
Акс ҳолда-чи, улар қолур соғу саломат -
Балолару офатлардан. Хайр. Мен кетдим.

К л е о п а т р а

Қайга борма, қайга юрма, қиблайи олам
Ўз еринг, ўз тупрофингга қўюрсан қадам.
Бизлар эса - сенинг зафар ўлжаларингмиз-
Ҳукмдорим, қайга дема, шаймиз ҳамиша...

С е з а р

Клеопатра қисматига тегиш ҳар ишда
Маслаҳатчим танҳо ўзинг бўлурсан, холос.

К л е о п а т р а

Мана, буткул бойликларим рўйхати рўй-рост;
Ақчалару зебу зийнат, асбоб-ускуна
Бунда бир-бир кўрсатилган. Қайдасан, Селевк?

С е л е в к

Мен бундаман, маликам.

К л е о п а т р а

Бу менинг разначим.
Қасам ичсин у, ўлимни ўртага қўйиб,
Мен ҳеч нима яширмадим. Онг ич.

С е л е в к

Йўқ, бекам.
Ёлгон сўзлаб, мен бошимга бало ортгандан,
Тилим худди танглайимга ёпишиб қолсин.

К л е о п а т р а

Мен бир нима яширдимми?

С е л е в к

Яширганларинг
Шу рўйхатнинг харидига етиб ортади.

С е з а р

Ҳа, майлига, Клеопатра, қизарма ортиқ,
Эҳтиётдан қилган ишинг мақтовга лойиқ.

К л е о п а т р а

Мана, Сезар, томоша қил! Ўзинг қараб боқ,
Ҳокимият юракларни жазб этар қандоқ.
Кеча менга содиқ бўлган бутун сенга шай,
Тақдиримиз алмашинса - бу ҳалигидай,
Тескариси бўлармиди... Сенмисан, Селевк!
Беномус кул, хиёнатчи, худди фоҳиша!
Ҳа, орқага қочасан? Майли, қочавер!
Қутулолмас кўзларинг шу тирноқларимдан.
Қанот боғлаб учганда ҳам... О, хиёнаткор!
О, тошбағир банда! Ифлос! Ярамас! Ғаддор!..

С е з а р

Ўтинаман, малика...

К л е о п а т р а

Уҳ, номус ва алам!
О, Сезар! Сен қачонки шу мўътабар, эзгу
Ташрифингга мени лойиқ этган дақиқа,
Эшигимнинг қоровули, ўз хизматкорим
Мен шўрликка виқор билан баланддан боқиб,
Менинг андуҳ-аламларим зиёд этса-я!
Хўш, дейликки, олийжаноб Сезар, мен ўша
Хотинларнинг тақинчоғи, майда-чуйдадан
Бирон нима қолдирибман ўзимга, токи:
Хотира, деб дўстларимга армуғон этай,
Эҳтимолки, бордир бир оз қимматроғи ҳам
Ки уларни Октавия ва Ливияга
Инъом этиб тугай, мени қўлланглар, дея,
Мана шунга мени бадном этар малайим!
О, Тангрилар! Мени торта бошлаган ўпқон -
Жаҳаннамдан чуқур жуда!

(Селевка)

Йўқол! Йўқ эса,
Тақдир-ҳақоратинг тўзон кули остида
Шоҳона ўч оташини кўрарсан худди!
Хотинларга раҳм-шафқат этмас ахта қул
Жўна, Селевк!

С е з а р

Жўна, Селевк!

Селевк кетади.

К л е о п а т р а

Ҳукмдорлар бўлишар айбдор
Улар давридаги барча кирдикор учун.
Шул сабабдан, бизни қачон йиқитишаркан,
Бошқаларнинг гуноҳини ортишар, шундан
Қулашимиз оғир бўлар.

Сезар

Клеопатра,
Сен рўйхатта киритганинг-киритмаганинг -
Санамаймиз ва ўлжа деб этмаймиз ҳисоб.
Хотиржам бўл, хазинангга ўзинг хўжайин.
Сен хавотир чекма, Сезар савдогар эмас,
У сен билан савдолашиб - тортишай, демас,
Ва қоронғу хаёллардан ясама зиндон.
Қимматбаҳо малика, не тилак тиласанг,
У шу замон бизга вожиб бўлур бегумон.
Тинчиб, айш-фароват қил. Бўлгайсан амин,
Бир дўст каби толеингни этармиз таъмин.
Хайр.

Клеопатра

Хайр, ҳукмдорим! Хайр, паноҳим!..

Сезар

Йўқ-йўқ. Ҳукмдоринг эмас, дўстингман.
Карнайлар чалинади. Сезар хос маҳрамлари билан чиқади.

Клеопатра

У сўз билан мени алдаб-аврамоқчидир,
Ўз домига туширмоқчи, овламоқчидир.

(Хармианага)

Ҳой, қулоқ бер менга...

(Қулогига шивирлайди.)

Ирада

Фурсат етди, маликам,
Кундуз битди, бизни хуфтон чорлайди бу дам.

Клеопатра

...Ва шу замон изингга қайт. Ҳамма нарсани
Келишганмиз аллақачон. Шошил, шошилтир.

Х а р м и а н а

Хўп бўлади, бекам!

Долабелла киради.

Д о л а б е л л а

Қани, қайда малика?

Х а р м и а н а

У қаршингда турар, қара.

(Кетади.)

К л е о п а т р а

Хўш, Долабелла?

Д о л а б е л л а

Маликам, мен иродангни бажо айладим
Иродангки, уни менинг чин муҳаббатим,
Худоларнинг фармониға этар баробар,
Сени воқиғ айламоққа шошилдим, Сезар
Суриядан ўтиб, Римға қайтишни истар.
Сени эса шу кунларда фарзандларинг-ла
У тарафға жўнатмоқчи бўлар олдинроқ.
Қандай тадбир кўришингни ўзинг ўйлаб боқ
Мен сўзимда турдим.

К л е о п а т р а

Азизим, Долабелла,
Мен қарздорман ҳузурингда.

Д о л а б е л л а

Содиқ қулингман.
Мен Сезарға борай энди. Хайр, малика.

К л е о п а т р а

Раҳмат, сенга.
Хайр.

Долабелла кетади.

Мана, кўргин, Ирада!

Биз, Мисрнинг кўп аломат қўғирчоқлари -
Римликларга бўлажакмиз ажиб томоша.
Кийим-боши мойга ботган гала дурадгор
Болгаларни тақиллатиб, боқсанг бир маҳал
Баланд сўри - айвон ясар. Бизлар унда, бас,
Таналарнинг тер ҳовури, ҳар ён бўкирган
Оғизларнинг сассифидан олурмиз нафас.

И р а д а

О, Худолар асрасин!

К л е о п а т р а

Ҳа, ишон, Ирада,
Худди шундоқ бўлур, гўё шаллақилардек
Қўлимизни орқамизга бураб, боғларлар,
Увадаси чиққан гала қофиябозлар
Майдонларда шаънимизга ўқир ҳажвиёт.
Ҳозир-нозир комедиант - масхарабозлар
Искандарий базмларни тасвир этароқ,
Бири чиқар худди майхўр Антоний бўлиб,
Бири эса Клеопатра бўлиб, чинқироқ
Овоз ила, уят қилиқ-қийшанглаш ила
Подшолигим масхаралаб, хор этар қандоқ!

И р а д а

О, Тангрилар!

К л е о п а т р а

Мана, бизни нималар кутар...

И р а д а

Мен буларни кўрмагайман, кўрмасман ҳаргиз,
Тирноғим бор кўзларимни ўйиб олмоққа.

К л е о п а т р а

Балли! Бизда етарлидир сабот, қатъият,
Уларнинг шум режасини барбод қилмоққа.

Хармиана киради.

Хармиана, келдингми, хўш? Азизаларим,
Келтирингиз шоҳона зар либосларимни.
Олтин зебу зийнатларим келтиринг қани,
Кидна бўйлаб Антонийга томон сузайин.
Ҳой, Ирада, эшитдингми? Ҳой, Хармиана,
Охирги бор хизматингни аяма, кейин
Умр бўйи ўйнаб-кулиб юравер, майли.
Олтин тожим, либосларим, қани, келтиринг.

Ирада кетади.

Саҳна ортида шовқин.

Бу не шовқин?

Соқчи аскар киради.

А с к а р

Бир қишлоқи йигит шу тобда маликани сўроқлайди.
Битта саватда
Анжир келтирибди магар.

К л е о п а т р а

Уни қўй, кирсин.

Аскар чиқади.

Қандай оддий ва арзимас восита билан
Фавқулодда буюк ишлар ҳал бўлур баъзан.
Менга нажот келтирибди. Мен қарор қилдим
Менда хотинликдан энди қолмаиш асар.
Мен - ҳайкалман, бошдан-оёқ мрамор бир ҳайкал,
Мўлтираган ой ҳам менга ой эмас энди.

Аскар сават кўтарган фуқаро билан қайтиб киради.

А с к а р

Мана у.

К л е о п а т р а

У қолсин, ўзинг ташқарига чиқ.

Аскар кетади.

Оғритмасдан чақиб, лекин ўлдирадиган
Нил илончасини менга келтирдингни?

Ф у қ а р о

Ҳа. Келтирмай бўладими, келтирдим. Мен фақат ҳали-
гдай, сен унга қўлингни тегизасан, деб хаёлимга ҳам кел-
тирмайман. Чақади-я, бай-бай-бай! Унинг чақишидан
тирик қолганлар оз, ҳатто қолмаган ҳам деса бўлади.

К л е о п а т р а

Унинг чақишидан одамлар ўлганми?

Ф у қ а р о

Э, ўлганларнинг сон-санови йўқ. Эркагиям, аелиям ис-
таганча. Мана, худди тунов куни қулоғимга чалинган гап.
Шу ҳалол, покиза бир хотин денг, фақат сўзига ишон-
синлар учун жиндаккина бир нималарни қўшиб-чатиш-
ни яхши кўради, холос. Ўша денг бировларни илон ча-
қиб, қандай ўлдирганини шундоқ ҳикоя қилди, шундай
ҳикоя қилди... Анави илонни денг шундай таърифлайди-
ки!.. Лекин ҳар қандай чўпчакка ҳам ишонган аҳмоқ. Аммо
гапнинг сирасини айтганда, буни илонларнинг илони, деса
бўлади.

К л е о п а т р а

Кетишинг мумкин.

Ф у қ а р о

Илоё, илончадан баҳраманд бўлиб, кўнглингни хушла-
гайсан.

К л е о п а т р а

Хайр.

Ф у қ а р о

(Саватни ерга қўйиб)

Ҳар ҳолда билиш керак, не қилса ҳам илон илонлигини қилади.

К л е о п а т р а

Хўп-хўп, хайр.

Ф у қ а р о

Биласанми, ишончли қўлда эмас экан, унга ишониб бўлмайди. Ўйлаб-ўйлаб ҳайрон қоласан киши, нимаси яхши экан шу илоннинг?

К л е о п а т р а

Ташвиш чекма. Биз эҳтиёт бўламиз.

Ф у қ а р о

Ҳа, майли. Унга овқат бераман деб овора бўлма, овқат беришга арзимамайди.

К л е о п а т р а

Мени еб қўймасмикин?!

Ф у қ а р о

Ҳой, сен мени унчалик ҳам анойи деб ўйлама. Хотин кишини еса, илон-ку илон, шайтон ҳам тиқилиб ўлади. Иблислар айнитмаганида, хотин зоти Тангриларга емиш бўларди. Ҳе, бу баччафар шайтонлар Худоларнинг ишини нуқул бузгани-бузган. Худолар ўнта хотинни яратиб ул-гурмайди-ю, бу ёқда шайтон бештасини таппа-тахт йўлдан оздириб қўяди.

К л е о п а т р а

Хўп-хўп, яхши. Энди бора қол. Хайр.

Ф у қ а р о

Ҳа, бу айни ҳақиқат. Хўш тилагим шуки, илонча сени хурсанд қилсин.

(Кетади.)

Ирада шоҳона либослар, тож ва бошқа зебу зийнатларни кўтариб киради.

К л е о п а т р а

Зар тўнимни елкамга сол. Тожимни кийдир,
Абадият чақирмоқда мени бесабр.
Энди ҳаргиз шу гул каби, ақиқ лабларни
Шарбат, шароб ҳўллай олмас. Қани, шошилинг!
Антонийим чақирмоқда мени, тез бўлинг,
Менинг дадил қадамимни маъқуллаб мамнун,
Тураётир менга пешвоз чиқмоқлик учун.
У Сезарнинг толеидан кулмоқда масрур;
Ҳа, Тангрилар аввал бизни қилишар комрон
Кибрлансак, бахтимизни этишар яксон.
Боряшман, бегим. Сени шундоқ атайман,
Бу ҳуқуққа марддигим-чун мен сазоворман.
Мен - ҳавоман, ўтман, энди озод бўламан -
Шу танимдан, салтанати хоки ғубордан.
Хўш, тайёрма бари? Энди қабул қилгайсиз
Лабимдаги сўнгги меҳру ҳароратни ҳам.
Хайр, энди - қимматбаҳо Хармиана, хайр!
Алвидо, эй Ирадам!

(Уларни ўпади.)

Ирада йиқилиб, жон беради.

Вой, узилдингми-а?
Ёки менинг лабларимда илон захрими?
Ҳаёт билан осонгина хўшлаша қолдинг.
Суюклигинг ўпар экан лабинг қонатиб,

Ўлим - асли ширин оғриқ, деганлари рост.
Унсизгина кетдинг, хайр, демоққа дунё
Номуносиб эканини кўрсатдинг гўё...

Х а р м и а н а

О, булутлар, жала қуйинг, сел қуйинг, токим,
Тангрилар ҳам йиғлаяпти, дея айтайин.

К л е о п а т р а

Уят менга! Аввал уни кўрар Антоний,
Ҳамма гапни сўрар сўнгра самовий, асал -
Бўсасини олдин унга армуғон этар.

(Илонни олиб кўкрагига қўяди.)

Кес, тилкалаб ташла энди, кичкина қотил,
Заҳар тўла ўша ўткир тишларинг билан
Тақдир чандиб, тошдек тугиб кетган тугунни,
Тентаккинам, жаҳлга мин, ташлайвер қирқиб.
О, агарда сенда забон бўлсайди, бешак,
Сен эшшак деб атар эдинг Сезарни эшшак.
Биз иккимиз бошлаб уни доғда қолдирдик.

Х а р м и а н а

О, Хармиана юдузи!

К л е о п а т р а

Ҳой, жим, кўп шовқинлама -
Болам кўкрак эмаяпти, кўрмаяпсанми?
Сўриб-сўриб, ойисини ухлатади у...

Х а р м и а н а

О, парчалан, юрак!

К л е о п а т р а

Заҳар шириндан ширин.
Худди роҳат бағишловчи малҳамнинг ўзи.
Худди майин сабо каби! Эвоҳ, Антоний!

Хўш, иккинчи илон, сен ҳам кела қол энди.

(Иккинчи илонни олиб, қўлига қўяди.)

Менга энди яшаш нечун...

(Тушакка йиқилиб, улади.)

Х а р м и а н а

...Сийқа дунёда?

Алвидо, эй маликам. Эй ўлим, мағрурлан -
Шундоқ жонон бир хотинни бағрингга олдинг,
Ки, унинг ҳеч қиёси йўқ. Кўзлар, юмилинг.
Эвоҳ, кўкда кезган ўша олтин қуёшга
Энди боқмас сира шундоқ офтобдек нигоҳ.
Тожи жиндак қийшайипти, уни тузатай
Ва тугатай хизматимни...

Посбонлар югуришиб киради.

Б и р и н ч и а с к а р

Малика қани?

Х а р м и а н а

Жим... Секинроқ гапир. Уни уйғотма.

И к к и н ч и а с к а р

Сезар

Бизни унга юборди-ку...

Х а р м и а н а

Кечикдинг, чопар.

(Илонни олиб кўксига қўяди.)

Ҳа, бўла қол. Тишлашларинг мунча суст, заиф.

Б и р и н ч и а с к а р

Ҳой, бу ёққа! Алдамишлар Сезарни бунда.

И к к и н ч и а с к а р

Шу ердадир Долабелла, Сезар элчиси.
Чақрайми уни?

Б и р и н ч и а с к а р

(Хармианага)

Бунда нима рўй берди?
Шундоқ қилиш жоизмиди?

Х а р м и а н а

Жоиз, албатта.
Шон-шавкатли подшоларнинг вориси бўлган
Маликага шундоқ қадам муносиб жуда.
Уҳ, аскар!..

(Ўлади.)

Долабелла киради.

Д о л а б е л л а

Хўш, нима гап?

И к к и н ч и а с к а р

Ҳаммаси ўлик.

Д о л а б е л л а

Ҳа, хавотир олганингча бор экан, Сезар.
Бу томонга келиб ҳозир кўрасан чиндан:
Сен монелик айламоқчи бўлганинг савдо
Содир бўлмиш бунда бутун даҳшати билан.

Саҳна ортидан қичқириқлар: "Сезарга йўл!.. Йўл беринг!.."

Сезар хос маҳрамлари билан киради.

Д о л а б е л л а

Сезар, қудрат башоратга қодирсан қандоқ,
Рўй бермаса, деб қўрққанинг рўй берди мутлоқ.

С е з а р

Бу - чинакам жасоратта тўлиқ бир қадам.
У ниятим пайқамиш ва подшоларга хос
Нажот йўлин топмиш. Ўлим сабаби нима?
Қон кўринмас.

Д о л а б е л л а

Ҳой, бу ёққа ким кирган эди?

Б и р и н ч и а с к а р

Битта оддий фуқародан бўлак ҳеч кимса,
Бир оз анжир келтирганди, савати мана.

С е з а р

Демак, заҳар ичишибди!

Б и р и н ч и а с к а р

Бизлар кирганда,
Тирик эди Хармиана - унинг чўриси,
Маликанинг тожини у тузатди, сўнгра
Дағ-дағ титраб, йиқилди.

С е з а р

О, шавкатли санам!
Йўқ, агарда улар заҳар ичишганида,
Баданлари шишар эди. Клеопатра
Гўё ухлаб ётар, унинг ҳуснидаги нур
Яна битта Антонийни маст қила олур.

Д о л а б е л л а

Қаранг, унинг сийнасида жажжи жароҳат
Бўртиб турар. Қўлида ҳам шундоқ бир яра.

Б и р и н ч и а с к а р

Илон заҳми.

(Саватга қарайди.)

Қаранг - мана, баргларда шира.
Кўкилонга макон бўлган Нил горларида
Илмилик шу шира учраб туради.

С е з а р

Хулмас,
Айтилгандек, ўлим-ажал сабаби шунда.
Менга табиб иқрор бўлди, ундан малика
Овритмасдан ўлим сари етаклагувчи
Заҳар суриштирган экан неча бир карра.
Маликани кўтарингиз тўшаги билан,
Канизакларини эса элтинг изидан.
Биз шавкатли маликани этамиз дафн
Суюкли у Антонийси билан ёнма-ён.
Бундоқ буюк қўш қабрни кўрмамиш замин,
Бундоқ офир бир айёмни кўрмамиш жаҳон.
Бунда кечган қалокатли, қонли савдолар
Сабабкорлар кўнглига ҳам гулгула солар
Ва авлодлар юрагида яшар кўп замон,
Ғолибларнинг шон-шуҳрати каби, бегумон
Мағлубларнинг ҳолига ҳам куйиб-ёнишлар...
Қўшинларга буюрамиз, қабргача то -
Кузатишиб иззат-иқром этсинлар бажо.

(Долабеллага)

Бошу қош бўл, топширамиз буларни сенга,
Дафн маросимидан сўнг йўлимиз - Римга.
Кетадилар.

ЯХШИНИНГ ШАРОФАТИ

Яхшидан - шарофат, деб бекорга айтишмайди. Мен буюк актёр, театр санъатимизнинг ёрқин юлдузи, гўзал ва мунаввар инсон Олим Хўжаев билан бор-йўғи бир карра учрашиб, суҳбатлашганман. Лекин шу биргина учрашув ҳам ҳаётимда ўчмас из қолдирган...

Адашмасам, 1976 йилнинг баҳори эди. Шекспирнинг "Макбет" асарини таржималаб, Ҳамза театрига тошпирдим. Орадан ўн беш кунлар чамаси вақт ўтди. Маданият вазирлигидан қадрдон дўстим, раҳматли Максим Карим кўнғироқ қилиб қолди.

- Жамол, сиз билан Олим Хўжаев кўришмоқчи... Эртага соат ўнда.

Айтилган соатда етиб бордим. Ўшанда Олим Хўжаев Ҳамза театрининг директори эди. Кенг, ёруғ кабинетда очиқ чеҳра билан кутиб олди.

- Таржима ёқди, - деди у менга табассум билан боқиб. - Биз бу асарни саҳнага қўямиз. Леди Макбет - Сора Эшонгўраева...

Сўнг жаранг овоз билан таржимадан бир неча парчалар ўқиди. Завқланиб кетиб, қўлёзмани аввал кўзига, кейин бағрига босди.

Мен ҳайратланиб қараб турардим.

- Ажабланманг, - деди у. - Ахир, бу киши кимсан Вильям Шекспир! Бизнинг пири устозимиз!.. Мен саҳнада бир қадар обрў, эътибор қозонган бўлсам, бунга аввало шу буюк зоти шарифнинг файзи, шарофати туфайли эришдим... Умр бўйи Ҳамлетни ўйнадим. Энди кексайганда, эксперимент қилиб, мен - актёр уни саҳнага қўяман, бош родда режиссёр Баҳодир Йўлдошевни чиқазаман...

- Баҳодир Йўлдошевнинг ўзбекчаси заифроқ... Эшлай-олармикин? - дедим мен.

- Баҳодир эшлай олмаса, Бухородан Муҳаммад Рафиқовни таклиф этамиз. У эшлайди, - деди Олим ака. - Сиз эса "Ҳамлет"ни бизга бошқатдан таржима қилиб берасиз...

Кутилмаган бу таклифдан ҳанг-манг бўлиб қолдим.

- Кечирасиз, домла... Ахир, "Ҳамлет"ни...

- Биламан, Чўлпон таржима қилган. Русча насрий таржимадан таржима... Ҳолбуки, бутун дунё Шекспирнинг сўзини сўз, шеърини шеър қилиб айтади...

Мен яна эътироз этдим:

- Мақсуд Шайхзода...

- Устоз Шайхзода "Ҳамлет"ни яхши таржима қилган, гап йўқ, - деди Олим ака, - аммо саҳнада жаранги биз истагандек эмас...

Хуллас, ўшанда Олим ака мушкул вазифани бўйнимга қўйди. Таржиммага киришиб кетдим. Аммо, қисматни қарангки, бу ёқда таржима ниҳоясига етди, у ёқда, Масковда Олим Хўжаев вафот этди... Унинг орзуси армон бўлиб қолаверди.

Янги "Ҳамлет"ни нашр этиш осон кечмади. Жойи жаннатда бўлсин, Файбулла Саломов дадил туриб, янги таржимани ҳимоя қилди... Нашриётда ўтказилган муҳокамада валати бир аҳволга дуч келдим. Биров таржимада Пастернакка суяниш лозим, деса, биров Морозовга суяниш керак эди, дейди... "Ҳамлет" рус тилига ўн тўққиз марта таржима қилинган. Хўш, ўзбекчага ўтирганда уларнинг қай бирига суяниш даркор? Шунда қатъий қарорга келдим: Пастернакка ҳам, Морозовга ҳам суянмайман, воситачининг кераги йўқ, мен Шекспирнинг ўзига суянаман!..

Шу бўлди-ю, таржимани бир чеккага суриб қўйиб, инглиз тилини ўрганишга киришдим. Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси ҳузуридаги махсус курсда тўрт йил ўқидим. Инглиз тили бўйича билим ва малакага эга

бўлгач, Шекспир куллиётининг Оксфорд нашрини топиб олдим-да, "Ҳамлет" ва "Макбет" таржимасини сатрма-сатр аслига қиёслаб чиқдим. Кейин бевосита аслиятдан "Отелло" таржима этилди. Кейин "Кориолан", кейин "Антоний ва Клеопатра", кейин "Афиналик Тимон", кейин "Венеция савдогари", кейин "Қиш эртаги", кейин "Қирол Генрих IV", кейин "Қирол Лир", кейин "Ромео ва Жульетта", кейин "Юлий Сезар"...

Сабабдан - сабаб, дейдилар. Раҳматли Олим Хўжаев сабабчи бўлдию "Ҳамлет" таржимасига қўл урдим. "Ҳамлет" таржимаси сабаб инглиз тилини ўргандим. Инглиз тилини билганим боис Шекспирнинг энг етук ўн иккита асарини она тилимизга ўгирдим... Ва ниҳоят, мана, уларни яхлит ҳолда китобхонларга тақдим этиш орзусига тушдим. Уч жилдга жамлаб, нашрга тайёрладим...

Аммо, ҳайҳот!.. Бутун Олим Хўжаев йўқ... Бу таржималарни кўзига суриб, бағрига босгувчи кимса йўқ... Ҳаттоки уларни нашр этиш учун зарур маблағ ҳам йўқ... Нима қилиш керак? Наҳотки йиллар бўйи қилинган шунча меҳнат сочилиб, қозғозларда қолиб кетса? Уларнинг қай бири босилган, қай бири босилмаган... Шунда қулоқларим остида Олим Хўжаевнинг эҳтиросли овози янграйди. Ана шу овоз далдасида руҳиятимни тиклайман. Йўқ, дейман ўз-ўзимга, пирнинг сўзи ерда қолмайди. Шекспир нашр этилади. Бу хайрли ишни қўллаб қувватловчи олийжаноб инсонлар топилади. Ахир, дунё маданияти, маънавиятини Шекспирсиз тасаввур этиш мумкинми? Шекспир бизга, халқимизга абадий ҳамроҳ... Яна шунга ишончим комилки, буюк санъаткор Олим Хўжаев нашъу намо топган бу табаррук тупроқда ҳали янги Олим Хўжаевлар етишиб чиқади. Ва улар "Шекспир - пиримиз!" деб баралла бонг уради...

Буни биз кўрмасак, иншооллоҳ, авлодаримиз кўради...

("Даракчи" газетаси, 2006 йил, 23 ноябрь.)

***

Азиз китобхон!

Ушбу мақола босилгач, Яратганга шукрим, Шекспир асарлари нашрига мададкор топилди.

Яхшидан - шарофат, деган нақлга яна бир карра ишонч ҳосил қилдим. Мана, яхшининг шарофати туфайли Шекспир "Сайланма"сининг уч жилдлиги сизу бизнинг маънавий мулкимизга айланиб турибди.

Эзгулик ўлмайди, дейди донишмандларимиз. Шайх Фаридуддин Аттор демишларки:

*Кимда бўлса ҳиммати олий, басит,
Икки олам қулфига солгай калит...*

Халқимиз бу саховатни ҳеч қачон унутмайди. Шекспир маърифати, маънавиятини англаб, эъзозлай олган, ҳамиятли, олийжаноб инсон номини ҳамиша миннатдор бўлиб, ҳурмат, эҳтиром ила тилга олади. Бировлар мактаб қуради, бировлар масжид. Китоб нашр этишга кўмаклашиб, эл орасига нур, зиё таратган кишининг ҳиммати уларниқидан асло кам эмас. Яхши китоб дунё тургунча туради ва инсонларга хизмат қилади.

Биз, Шекспир асарларини нашрга тайёрлаганлар қўл очиб, дуо қиламиз: муҳтарам ҳомий акамиз! Маърифат йўлида қилган ушбу эҳсонингизни Оллоҳи карим ўз даргоҳида қабул қилсин. Ҳақ таоло умрингизни узун, юзингизни ёруғ, бахтингизни зиёда айласин. Буюк Шекспир руҳи Сизга ҳамиша ёр ва мададкор бўлсин.

Омин, ё Раббул олабийн!..

МУНДАРИЖА

Венеция савдогари	5
Қиш эртаги	127
Қирол Генрих IV	269
Антоний ва Клеопатра	407
Жамол Камол. Яхшининг шарофати	599

Адабий – бадиий нашр

ВИЛЬЯМ ШЕКСПИР

САЙЛАМА

Уч жилдлик

Учинчи жилд

*Инглиз тилидан Ўзбекистон халқ шоири
Жамол Камол таржимаси*

*Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси
Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти
Илмий Кенгаши томонидан нашрга тавсия этилган.*

Техник муҳаррир:

Мадина Абидова

Саҳифаловчи:

Сирдарёхон Ўтанова

Нашриёт рақами: №-807

Босишга рухсат этилди: 14.11.2007 йил.

Босмахонага топширилди: 16.04.2008 йил.

Бичими: 60x84 ¹/₁₆. Ҳисоб-нашриёт табоғи: 30,2.

Босма табоғи: 37,75. Адади: 1000 нуска.

38-бўйртма.

Баҳоси келишилган нарҳда.

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
«ФАН» нашриёти: 100170, Тошкент, И. Мўминов кўчаси, 9-уй.

«Нур полиграф» МЧЖ босмахонасида чоп этилди.
Тошкент ш., 3. Қобулов кўчаси, 19-уй.